

[Morus]

4° Theol. 4407

= Cim. 58

V

25. c

4401. Theologie.

4°

in Placii theam. mon. A. Ludon.

Hamburgii. 1708. de script. Pseudony. pag. 546.

Codex iste donatus est michi Johanni
Ertio, ab illius autore in Angliā,
dū videndi cupidus in In-
sulam reuerissem

15 = 5

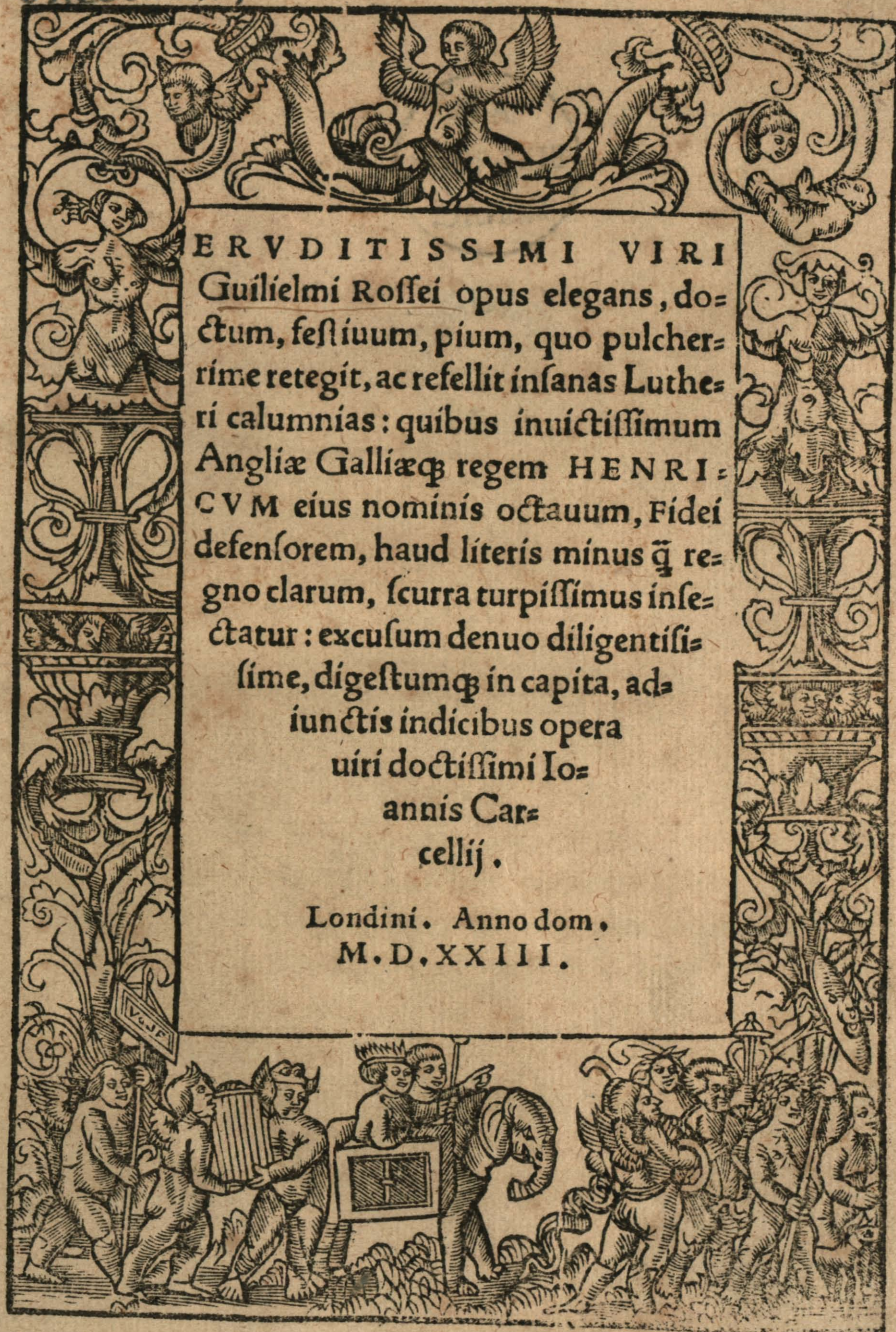
Augusto

24

Hunc librum Pynfeno nostro imprefsum fuisse
michi videtur

IED.

Aug. 18. 1710

Thomæ mo-
u.

GVILIELMVS ROSSEVS IOANNI

CARCELLIO SVO.

S. D. P.

SI TV MI IOANNES BENE
uales, bene est: ego quidem ualeo. At
uereor ut satis ualiturus fuerim: ni pro-
pere me ex urbe proruissem rus. Coepe-
rat enim non oriri modo pestis Romæ,
uerū etiam grauiter inualescere: quum
ego uix adhuc bene collocatus ibi, rura-
um trepidus ac sollicitus, huc me co-
gor subducere, ad lapidem plus minus uicissimum, ex-
ceptus atq; inuitatus, ab hospite omnium humanissimo,
et seorsum in Anglorum gentem omnem, in quam pater-
num genus refert animo, quantum uix quis q̄ credat be-
nigno. Hic dum uersor, hospes quodam die, en inquit,
Rossee librum quendam ex urbe recēs missum mihi: quem
te opinor ualde uidere uelle: ut quo Lutherus uestro re-
spondeat regi. Ain uero, inquam, nihil profecto legerim
libentius. Nam principis libellum, iam ante annum legi
ac relegi Venetijs: qui non unī mihi talis uisus est: ut opi-
nionem conceperim, nunq̄ tam stolidum fore Lutherum:
ut respondendo redderet manifestum: q̄ improbam atq;
absurdam causam tueretur: quæ nullum defensionis colo-
rem, qui quidem probabilis uideretur, omnino posset ad-
mittere: simul hæc dicens, auide corripio ac resigno librum
ubi legere incipio, proh deus bone, quantum furoris ba-
rathrum,

Lutheri opa

Lut. G. 015

rathrum, quantam furiarum uoraginem reperio. Disper-
ream, si inter densas ac perpetuas phreneseos Lutheranae
tenebras, ullum inuenire quiuī sanioris animi interuallū.
Nugatur, rixatur, scurratur, ac ridet: sed ridet plane sar-
donium, conscius nimirum, non in libello regis inuenire
se, sed in capitello suo quod rideat. Nam interim depre-
hendi eum, quædam, in quæ falsus uideri posset, affinge-
re. Hospes igitur, ubi me legentem auscultasset diu, non
sine crebra interim atque aperta significatione stomachi
(erat enim neq̃ alienus a literis, et animi cum ciuilitate ho-
nesti tum in primis pij) quid tu inquit mi Rossee nebu-
lonem istum blaphemias istas patieris inultas ferre? qui
non modo regem tuum stultis incessit conuicijs, sed in
Cæsarem quoq̃ ac pontificem, in principes omnes ger-
maniae, in bonos atq̃ eruditos uiros omnes, in omnes de-
niq̃ diuos impius furcifer, obscœnissimis obprobrijs in-
uehitur. Hunc tu scurrā talia patieris inulta ferre? Inul-
ta ne inq̃, quo pacto, qui omnium uicem ulciscitur ipse
se? Nam quæ grauior ultio possit optari: q̃ quum eo de-
mentia sit adactus: ut impie conscientia furij agitur,
mentis inops, et ad insaniam dissimulandam impotens,
ita sibi ui abreptus sit: ut sua manu per omnes paginas at-
que omnes propemodum parietes perscribat, insanissimū
nebulonem atq̃ impudentissimum scurrā esse Luthe-
rum. Nam princeps meus, in quem precipue nebulo scur-
ratur insanus, augustioris est animi et altioris consilij: q̃
ut dementissimi scurræ deliramentis quicq̃ moueatur.
Neq̃ dubito, si Lutheri liber haberet aliquid, quod sit re-
sponso

sponſo dignum: quā rex illuſtriſſimus pro egregia illa
eruditione, quæ illi ad reliqua regiæ mageſtatis ornamen-
ta, uelut precipuum quoddam lumen ac decus acceſſit, fa-
cile ſit ita reſponſurus homini: ut mortales omnes intelli-
gant, ſeruata dignitatis ſuæ reuerentia, et cauſam piā
ſtrenue, et impiū nebulonem lepide, ab optimo atq;
eruditiffimo principi eſſe tractatum. Quam rem Luth-
erus, quum ex eo libro quem ſcripſit in eum rex, magno
bonorum omnium plauſu, magno malorum dolore, di-
diciffet: de induſtria ſic adorauit iſtum libellum ſuum, ut
ſperare poſſet neminem fore mortalium, nedum princī-
pem: qui nenias tam inſanas eſſet ulla reſcriptione digna-
turus. Atq; ita ultimus pugnæ reſtat: ipſe: nimirum ue-
lut uictor ac triumphator eſſe uideretur. At ego, inquit
hospes, illū ſua ſpe falſum uelim. Quorſum iſtud inquam?
Quid faciet qui reſcribet? aliud ne, q̄ explicabit orbi, Lu-
therum eſſe ſcurrā ſycophanticū? At iſtud iamdu-
dum conclamauit ipſe. Nam quid aliud aduerſus Catha-
rinum? Quid aliud aduerſus doctos alios, aduerſus ſcho-
las publicas? Quid aliud aduerſus germaniæ principes?
Aduerſus Cēſarem, regem, pontificem? Quid aliud e tur-
re ſua babilonica, uelut ex altiffimo ſuggeſtu proclama-
uit in totum orbem: q̄ eſſe ſeſe deuotum inferis, inuiſum
ſuperis, humano generi nebulonem noxiū, ac denique
mortalium omnium petulantiffimum, et peſtilētiffimum
ſcurrā? Itaq; mihi mire placet prudentiffimi cardinalis
illius, ſaniſſimum conſiliū: qui pontifici huic uere om-
nium ſanctiffimo, ſuaſit uti Leonis deceſſoris ſui ſen-
tentiam,

rex non int

Luther quid

*q libri Lutheri
legendi*

tentiam, de suppressendis Lutheri libris, ita moderaretur: ut eorum lectionem librorum, qui sanctitatis et modestie fucis latenter insertas hereses, bonis ac simplicibus uiris commendant, ecclesiae penitus interdicere. Babilonicam uero, et qui sunt eiusdem furfuris: qui nihil habent aliud: quam uere scurrilia iurgia, et bonorum omnium auribus abominandas hereses, prostare passim legique permetteret. Nec enim periculi quicquam fore, ne bonus quisque libello corrumpatur eiusmodi: qui sine ratione rixetur, et numeret magis quam probet improbiissima quaeque et orbis christianae consensu damnatissima dogmata. Illud uero prouenturum commodi: quod pessimus quisque, quem a legendis haereticorum scriptis, nullum potest edictum cohibere, desinet incautis imponere: quibus nunc persuadent callide, quicquid sentiunt bonis odio esse, id uel non scripsisse, uel non ita sensisse Lutherum: sed hominem innocentem, per emulorum inuidiam, falsam subire caluniam. Nam quiescit te, quisquis hunc ipsum leget libellum, quo regi respondet nebulo, quum nihil in eo reperiet rationis: quum omnia principis argumenta constare uidebit: quum istum cernet deprauare multa: mentiri multa: dissimulare fortissima: scurriliter tractare omnia: quid illum putas esse sensurum? An adhuc desideraturum esse responsi quicquam: quod uerberonis ostendat amentiam, tanquam lucernam accendi postulet: cuius ope conspiciat solem? Accedo inquit mihi Rossee tibi, rem non egere responso, si quis in utraque partem intendat oculos. Sed quatum quencumque futurum putas: qui quum Lutheri librum perlegat, ea sit futurus diligentia:

Ex msa^o plurimo

gentia: ut inspecto cōtra libello principis, collatis utrinq;
uerbis ipsis, eruat Lutheri sycphantiam, ac non potius
ex alterius opere, de utriusq; ferat sententiam: persuasus
neminem esse tam impudentem scurram: ut (quod isti per-
petuum est) aduersarij uerba de industria deprauet. Nam
eo minus istud suspicamur: q; ea res et facile possit coar-
gui: et semel deprehensa probrum summum atq; indele-
bile dedecus inurat auctori. Proin tu, si me audies, non
respondebis modo: uerum etiam respondebis ampliter.
Citabisq;, et conferes utriusq; uerba fideliter: deinde red-
des oratione tua uirtutes Lutheri conspicuas: ut locus
nullus non sit illustris, in quo uel errat imprudens, uel stu-
dio calumniatur, uel dissimulat stolidē, uel scurratur ne-
bulonice, uel bacchatur scurriliter, uel mentitur impuden-
ter, uel rixatur improbe, uel blasphemat impie, uel ridet
phrenetice, uel dolore ringitur, uel ira disrumpitur, uel
madidus indormit, uel ebrius altum stertit, uel sobrius ac
uigil insanit. Nec istud mi Rossee, quicq; est quod metuas:
ne dum stercorea Lutheri scripta, uelut Augei stabulum
exhauris, et sua in eum stercora regeris, tuū simul nomen
impures: atq; in periculum uenias, ne non satis habuisse
uidearis honestatis et modestiæ rationem. Etenim tam
immodestum nebulonem, qui nec aduersus homines, nec
aduersus superos temperare sibi potest a scurrilibus con-
uicijs, si quis non cōtra tractet ex merito: sed modice mo-
desteq; respondeat: nullus erit mihi crede lector æquus,
et pius, cui non ista uidebitur et nimis ambitiosa, et pror-
sus immodesta modestia. Nam istud scio te floccifacere:
si calamum

opa Lueri

No modesta responde-
di Lueri

si calamum nebulo conuertat in te. Sane uero inq̃, neque enim adeo desipio: ut magis mihi censeam laudi fore, si lauder a laudato uiro, q̃ si in me bacchetur illaudatus, atq; eodem rictu latret, in me: quo rabidus latrat in superos. Quin tu ergo inquit, rem deo fretus aggredere: facies q̃d malos urat, oblectet bonos: nec officium tantum declarabis in tuum principem: cuius ingenium, eloquentiam, eruditionem, prudentiam, corporis incomparandas dotēs, animi uirtutes excelsas Christianus orbis uelut absolutum regiae sublimitatis exemplar admiratur ac suspicit. Verum etiam apud seruatorem Christum, magnam inibis gratiam: cuius iste scurra nomen, fidemq; sub assertionis hypochrisi, penitus molitur extinguere. Quid uis amplius, mi Ioannes: non desijt impellere, donec perpulit. Itaq; promisi me facturum: feci, ostendi. Supra meritum modumq; laudauit. Orauit me, ut uni atq; alteri ex eruditis amicis suis: sibi liceret ostendere. Concessi, modo ne sine permissu meo quisquam properaret edere. Nam decreuisse me, rem seruare mihi menses aliquot integram: quum ut exactius tractarem quædam, q̃ opus ruri subitò sine librorum auxilio confeceram: tum quod interea superuenerat exemplū epistolæ: quam rex ad Saxoniae duces scripserat: ex qua subuereri cepi, ut laturus esset princeps: si quis ex Anglis amplius, cum isto nebulone contenderet. Rem recepit meæ futuram potestatis. Aufert, ostendit, reddit, hortatur ne cuncter edere. Viros, quibus ostendisset eruditissimos instetisse uehementer apud se ut me uel ignaro, uel inuito maturaretur editio. Sed fidem suam

*Epistola regis ad Saxo-
niae duces*

suam liberaſſe ſe: cæterum ſuadere, monere, rogare ne do-
ctorum uirorum uota ſuſpenderem: neue nebulonem pa-
terer diutius ſimplicium hominum ignoratione atq; inici-
tia abuti. Si qui forte forent quibus quæ abſurde ſcripſit,
aliquid eſſe uiderentur: ego me pollicitus iſtud curaturum,
ſtatui protinus librum ad te mittere: ut cuius conſilium
multis in rebus alijs, mihi ſenſiſſem utile, eius prudentia
in hoc etiam opere, uel edendo uel premendo frueretur. Itaq;
librum Hermano Pragenſi tradidi iuueni olim ſtudioſo
tui quum iſtic inſeruiret magiſtro. Nam is, quod Angliam
uiderat, non ſterilem fuiſſe præceptor ſuo: quum nec ho-
neſtum uideretur nec utile, ſubinde ſolum uertere, certus
atq; obfirmans animo iſtic ſedem figere, inſtituit in Bri-
tanniam remigrare. Aliquot ergo menſes ab eius diſceſſu,
pendebam animi: expectans indies de mea re respon-
ſum tuum. At ubi ex literis, quas .x. Calendas Iunias,
huc miſiſti, librum ſenſi non eſſe perlatum, nec iſtuc dela-
tum gerulum: metuens aliquid accidiſſe iuueni (nam de
fide eius ne adhuc quidem dubito) parabam ruruſum ex-
emplar: quod, ubi primum liceret commodè, iſtuc mitte-
retur ad te: quum ecce interim affertur huc, proſtare iam li-
brum meum: et (quod miror) inuentum eſſe: qui libellum
tam illepidum agnorit, atq; adornarit pro ſuo. Quæ res
eo fortasſe facta eſt confidentius: quod ego, quoniam ad
te mittebam, notus ad notum, nomen meum operi non
præſcripſeram. Eoq; factum arbitror: ut uelut ignorati
patris expoſitum puerum, homo miſericors exceperit atq;
educarit pro ſuo. Verum nunc te quæſo mi Ioannes: effice

ſalutem meam

ut puer cognoscatur istic, non pater: quoad interim dili-
genter obseruaris, quam de se spem parenti prabeat.
Nam si aut parum probetur bonis, aut princeps æquo
animo non ferat, ab Anglia quenq̃ amplius, cum isto scur-
ra committi: sine fruatur qui sustulit. Sin ita ut optamus
doctis probisq̃ placeat, et regem olfacias non indigna-
turum: a nobis quoq̃ bene uerberatum uerberonem: tum
te mi Ioannes obsecro: ut gnatum meum non expositum

unq̃, sed nescio qua fortuna in aliquod ignotum littus
iectum, tu mihi denuo, absq̃ ulla eius, qui ue-
lut orbem excepit contumelia, uindices
ac restituas patri. Vale ex ur-

be, nam heri, huc rerum
mearum ordinanda-
rum causa remia-
grauī. Iterum

Vale et
salue.

III. Nonas Augusti.

IOANNES CARCELLIVS GVILIELMVS

MO ROSSEO SVO.

S. D. P.

D IIII. IDVS. SEPTEM:

breis, redditæ sunt nobis a te literæ: quas ego et libentissimus accepi: et diligenter etiam atq; etiam perlegi. Quæ quidem tuæ literæ, nunq̃ non gratae ad me perueniunt. Verum hoc tempore, quantum mearum rerum status ferebat, etiam iucundæ fuerunt. Tum quia significarent ea, quibus mihi nihil optatius potuit accidere: id est, te mortalium omnium mihi charissimum, saluum esse et incolumem; tametsi non nullo metu perturbatū, grassantis istic et ardescētis passim morbi pestilētis: atq; iam in Italia quoq; reperisse, qui istas tuas uirtutes perspiciant, et admirentur, ac merito fauore prosequantur. Tum quia longo desyderio cognoscēdi quid rerum gereres ipse, quo ante torquebar, iam ueluti diuturna siti, expleto, his perlectis literis paulum animo acquieui. Male enim timueram, nequid aliter ac uellem tibi contigisset: propterea quod abs te tot mensium spacio, nihil quicq̃ acceperam. Siquidem annus paulo minus agitur, ex quo tempore, illam recepi abs te epistolam: qua me tui Romam itineris certiore fecisti. Atq; ab illo tempore, nunc primum ubi sis, quid agas, ac quid ualeas audio. Quæ res, sanetam mihi molesta fuit q̃ pro mutua nostra charitate esse debuit. Eoq; magis eram sollicitus de

te, q̄ neq̄ ab istis publicis internuncijs, aliquid discere licebat: quum tamen alios nostrates propemodum omnes, narrare mihi possent: quo quisq̄ loco ageret. Quin, neq̄ Hermanus cui te scribis literas et librum ad me dedisse, huc uenit, nec quid de eo sit factum audiui unq̄, post eius a nobis discessum, qui fuit statim ab obitu præceptoris fui: q̄m tamen sæpe de illo quæserim ex ijs, qui cum eo una ministrabant (adeſt enim hic unus et alter Londini). Etenim amabam prorsus iuuenem, ob egregios mores, eruditionem non spernendam, ac uel in primis, ob singularem et spectatam fidem. Propter quam præceptor fuit charissimus. Inueneramq̄ ei (si aut remanſisset hic, aut redisset) conditionem aliquam, non poenitendam. Vereorq̄ iam, ne quid grauius fuerit in cāsa, cur fidem non præstitit, q̄ quod noller, iuuenis quantiuis precij. Cæterum tandem perlatus est liber tuus (utinam prius) qui magno stupore ut uere dicam, animum uerberauit meum: q̄ iam alienum nomen omnium opinionibus, quotquot opus uiderant, nedum meq̄ insederat. Qui, etiam cum schedas tuas in manibus tenerem, uix demum potui Rosseum meum in illis agnoscere. Ac quemadmodum, qui ingenti aliqua rei, seu bonæ seu malæ, ac inopinata nouitate, repente sunt perculsi, diu pendent in dubio: nec cito possunt animis suis persuadere, id quod aut egrius est, quam ut uerum uelint, aut iucundius, q̄ ut sperare possint: ita huius pulcherrimi facti nomen, tam præter expectationem meam, tam subito in nouum hæredem transcriptum, idq̄ in eum quem ut maxime optabam,

tam

Suppositor

tam præclari facti auctorem existere, cum patriæ communiter, tum priuatim nostræ amicitiae causa, ita minime expectabam: magnæ mihi admirationi, ac penes incredibilis est uisa: non quin te longe etiam maioribus parem, adeoque superiorem et ego norim et alij existimarint: sed ut dixi, q̄ alter tam astute in hanc se possessionem, ueluti derelictam, insinuarat: ut iure optimo eius esse uideretur.

Iam quod ad ipsum spectat opus, tale profecto est omnium doctorum atq; proborum sententia, quibus ostendi compluribus, ut summo omnium studio sit apud nos excusum denuo. Mihi uero ita perplacuit (si quid meo tribuis iudicio) ut, quoniam erat continua oratione conscriptum, ^{statim} in capita diuiserim: titulis adiunctis cuiq; scholiaq; in spacio marginali ascripserim, indicemq; apposuerim: quo facilius singula lecturis occurrerent. Proinde, ista te libero cura, quæ sit doctorum de eo sententia futura. Quippe qui non minus sedulo me ad eius emissionem sunt horati hic, q̄, ex tuis literis intelligo, te istic incitatum.

Nonnulli etiam, ultro pollicentes pecunias in sumptum eius, quoniam ^{hic} typographi ^{non nisi} grauatim quicq; aggrediuntur, nisi si quis eos uolet indemnes præstare. Porro de rege, nihil est, quod uereamur: qui ut est eruditione singulari, limatissimoq; iudicio: ita non dubito, quin idem sit de libro tuo sensurus, quod cæteri præstantes eruditione uiri.

Quantq̄, cum primum huc allatus esset, Lutheri aduersus se libellus, eiq; demonstratus, nihil ille quidem aliud, q̄ irrisit. Stulta uerberonis ac scurrilia conuicia. Quinq; rogetur, quid de illo non solum impio, sed etiam, tum furente

Reg. m. no. 101

sentiret: respondit sibi quidem uideri dignum Lutherum:
qui pro petulantia ac nequitia sua, precium ferret: quiq; in
omnibus conuiujs produceretur: ut conuiuas oblectaret
morio. De respondendo autem ad eius meretricia iurgia, se
nec ita foedaturum personam suam: ut conuicijs cum eo
uelitaret: nec ita ineptijs operam et oleum perditurum: ut
cum eo rationibus modeste ageret: qui omni rationi et mo-
destiæ bellum indixisset. Sed nec cuiq; authorem fore, ut
cum ipso manum amplius confereret: si quis tamen uellet
eius insaniam retaliare, infreniq; linguæ frenum iniicere,
non prohibiturum se. Itaq; curauī librum tuo nomine eden-
dum, et compositorī suo tanq̃ post liminio asserendum.
Tum exemplari eo, quod abs te accepi, diligenter cum al-
teris collato, ubi quid aut mutatum aut intuper additum
per te comperimus quod in exemplis nostris non habeba-
tur adiiciendum curauimus. Iam quæ ipse, in eo elaboraue-
ram de ijs nihil mutauī: ne aut typographo aut mihi tan-
tæ perirent impensæ. Nec mutabo post hac, si tibi meum
hoc factum probatum fuerit. Sin aliter tibi uidebitur: ego
quicquid tu statueris confirmabo. Præterea quam ad me
epistolam dedisti: quaq; mihi librum donas (qui tuus
est amor erga me) præfationis uice anteposui: eiq;
nostram hanc adiunxi: ut posterī quoq; intelli-
gant: quantum tibi debeam. Vale: et com-
munes istic familiares nostros ex me
saluta. Iterum bene vale.
Londini. XV. Cal.
Octobreis.

PRAEFATIO LVTHERI, SCRIPTA AD
quendam nobilem Bohemum: qua suam ipse inui-
diam ac liuorem, tum in Pontificem, tum in
ipsum Caesarem, ac Germaniae principes
uiros uniuersos, prodit: quos om-
nes improbissimis couicijs
et contumelijs impro-
bus incessit.

GENEROSO ET NOBILI VIRO. D. SE-
bastiano Schlik comiti in Passun Domino in Elbogen
et. c. suo in Christo maiori Martinus Luther
Ecclesiastes VVitem-
bergensis.

GRATIA ET PAX IN CHRISTO. TER-
tius et amplius annus agitur (generose comes) quod fu-
riosus, papistarum populus me insimulat fugę ad Bohemiam,
idq; mirum in modum fitit audire, scilicet homines belli, hac
sola fama triumphaturi, gloriaturi, et clamaturi: Vicinus,
hereticus fugit ad hereticos. Sic enim uecors illa et indoctoffi-
ma papistici corporis belua, postq; uidet sese eruditione et ue-
ritate uictam, nec posse stare totam colluuiem suorum asino-
rum aduersus unum Lutherum, torquetur et uritur, unicum
hoc respiraculum suspirans, ut fugiam in Bohemiam, ut sal-
tem opprobrio alieni nominis sese solentur, et terribiles
Emini sese fingant, qui pre sua inscitia et mala conscientia,
nullubi audent comparere. Apparui ego iam tertio, coram
eis, deniq; VVormatiam ingressus sum, etiam cum scirem mi-

Verissime
dictum.

Cæsari notā
perfidie im-
pingit nebu-
lo perfidio-
sissimus.

Principes
Germanie
fidem con-
temnere,

utrumque

ot quod no

sbu 10 100

est 10 100

est 10 100

est 10 100

est 10 100

Lutheri fa-
uor in Bo-
hemos.

Omnes hæ-
reseos in-
mulat præ-
ter se & Hus-
sum hæreti-
cos insigni-
simos.

hi uiolatam esse à Cæsare fidem publicam (Nam didicerunt principes Germanie, olim de fide laudatissime gentis, nunc, in obsequium idoli Romani, nihil magis q̃ fidem contemnere, in perpetuā nationis ignominiam) Sic ausus est fugitiuus et meticulosus Lutherus in gyrum dentium Behemoth insilire. At illi tremēdi Gygantes quid? Toto hoc triennio, non est inuentus unus, qui ad nos VVirtembergam cōcederet, et coram nobis etiam staret, cum et certissimi sint de fide et tutela (nempe sub Cæsaris sui præsidio acturi omnia) adhuc audent homines effeminati et excordes sperare triumphum mea fuga, scēdissimam suam ignominiam honestaturi, qua toto orbe celebratur, sese p̃tē ruditate et pauore animi, non audere in conspectum unius Lutheri prodire. Quid putas hę fragiles bullę facerent, si et ipsi cogerentur coram aduersario Cæsare et hostibus pręualentibus sistere? Scilicet, in mille diuerticula fugerent miseri, qui nunc in cunicul̃ suis sicut sorices mustitant, Lutherus meditatur fugā. Sic et rex Anglię, hoc libro multa salua blaterat de fuga mea in Bohemiam, homo sapiens. s. qui credit i-
deo, suum librum esse uictoriosum et digne scriptū, si ad Bohemos Lutherus fugerit, tam uecors et muliebris est stolidi regis inuidia. Ego uero, quis ardeat animus uidere Bohemiam, et religionem papisticis monstris tam odiosam, tamen hætenus abstinui et abstinēbo, nō quod opprobrium nominis metuum, quod celeberrimę nationi, uilissima hoīm fex, papistę cū summa perfidia et iniuria inusserunt. Nam iustissima causa, Bohemi homicidas istos, et Antichrīstos papistas deseruerūt, postq̃ innocentem uirū Ioannem Hussum, ipsi septies heretici exusserunt, et utrāq; speciem a Christo institutam sacrilege dānauerunt. Hę enim causę odij papistici in hanc gentem, nec ali- quando purpuratę istius meretricis spurij, agnoscunt ferale suum homicidium, et damnati euangelij sacrilegium, quin pergunt furorem suum tueri, et opprobrium, quo ipsi coram deo insignes sunt, alienę et innocenti nationi imponere. Non ergo opprobrium Bohemici nominis metuo, quæ glo-

ria est coram deo, sed quod Christus me hic posuit: ut tor-
queam papistica monstra, dum nihil inuenire in me possunt,
quod iactare uellent, in sue incredibilis inuidiæ respiraculum.
Cruciari eos uult Christus sua ipsorū inuidia, et dirumpi pro-
pria malitia. Expecto igitur eos hic, et expectabo impoten-
tissimam eorum inuidiam, egregie irritaturus et torturus do-
nec uixero. Si autem me occiderint multo maxime cruciatur-
us. Sic enim datus sum illis in portentum a domino meo Chri-
sto, ut siue me uiuificent, siue occidant nihil gratiæ, nihil pa-
cis, nihil solatii, habitura sit furialis eorum conscientia, ut du-
plici contritione conteratur, et præsentis inuidiæ cruce, eter-
nam mereatur gehennæ torturam. Instat enim mors papatus
abominabilis, urget eum ineluctabile suum satum, et (ut Da-
niel ait) ad finem sui uenit, et nemo auxiliabitur ei, ita con-
currimus utrinque, illi extremo furore, ego summo contemptu,
et uincet audacia mea in Christo nouissimam illorum, et iam
pallentem furiam. Aliam uero fugam in Bohemiam non me-
ditor, ne nihil ueri uaticinentur sibi papistici Pythones, sed
de qua maiorem compunctionis spiritum sint passuri. Hæc est,
iuxta illud Mosi: Prouocabo eos in non gente, et in gen-
te stulta irritabo illos. Nam tantum meis libellis breui
(propitio Christo) efficiam, ut Bohemi a suo opprobio liberi,
soli autem papistæ sint nomen abominationis in orbe ter-
rarum, ut maledictum et anathema sit, esse papistam. Non
quod omnia Bohemorum probem, cum eorum res ignorem,
et sectas esse inter eos audiam, sed quod papistica turba illis
comparata, foetor et nausea futura sit in toto mundo, qui nihil
nisi sectæ sunt ipsi, adeo ut soli franciscani inter sese ferme sex
sectis scissi sint. Hæc autem ad te scribo heros generose, ut mihi
initiū huius fugæ captem apud te, qui regnas in Bohemiæ ini-
tio cōfinis Germaniæ, ut per te tuamq; ditionem procedam in
totam Bohemiam, Rex laicus scripsit ad sacerdotum suū pon-
tificem. Ego quondam misere ratione papæ clericus scribere de-
bui ad christianissimum laicum. Audio enim te incredibili stu-

Cacademus
nem se fore
cōminatur.

Contempto
rem et audæ
cē profite-
tur se homo
pius scilicet

Qz pruden-
ter laudat
dum studet
adulari.

Alienissim⁹
quisq; ab ec-

thero chri-
stianissim⁹.

ad sententiam paratam Euangelii ueritatem, et abominationes
et scandala Romanæ pestilentia, undiq; e tuo dominio proflig-
gare. Maeste uirtute clarissime heros, sic abolebitur opprobriū
Bohemici nominis, et redibit meretrici in sinum suum, senti-
na illa mendaciorum et fornicationum suarum, ut reuelentur
pudenda eius orbi terrarum ad sempiternam ignominiam.
Hoc sit initium fugę meę. hæc spes optimi exempli, quod imi-
tentur reliqui Bohemi heroes et magistratus. Sic non modo in
Bohemiā fugero, sed et habitauero in ea, etiam si hic me
exusserit illaudatę meretricis furor. Inuidiam tamen
eius simul et succendero et uicero in Christo. Ni-
hil erit illi amplius prosperum. Christus
sic statuit, Amen. Gratia domini
nostri Iesu Christi seruet et
augeat te optime heros
in æternum.

Amen.

VViteemberge. V. Iulij.

Respondetur

RESPONDETUR AD EPISTOLAM LUTHERI
INITIO LIBRI SCRIPTURARUM.
CAP. PRIMVM.

TOTA ISTA SPIRAT EPISTOLA,
Thraſonicam Lutheri gloriam: et, in dignitatem
Romane ſedis, liuidam nebulonis inuidiam. Qua
nunc intabescens, Bohemis quorum damnatas hæſes nu-
per execratus eſt: nūc execrabilis uiciſſim, et ſuo ipſius iu-
dicio dānatus, applaudit, et fingit ſe hæſes eorū ignora-
re, homo aut tam iniquus, ut eorum res ignoratas ante re-
prehenderit, aut tam infirmæ memoriæ, ut quæ tam nu-
per tam acerbe redarguit: eorum omnium ſubito iam ſit
oblitus. Et tamem quū illis maxime conetur adulari: poſt
laudes aliquot, homo ſapiēs promittit tandem, bone deus
honorem qualem, Sodomæ ſcilicet et Gomerræ gloriam.
Nam ut illorum mores iuſtificati ſunt comparatione Hie-
ruſalem: ita Bohemorum hæſes iuſtificabit Lutherus,
collata cum illis nimirum fide Chriſti. Quam, quo licen-
tius inuadat, atq; blaphemet, appellat ubiq; papisticam:
ſubſtituens pro fide Chriſti perſidiam ſuam. Nam quum
reijciat iudaicam, rideat gentiliū, nutet in Bohemica, uix
admittat Turcicam, damnet omnino catholicam: quid
reliqui fecit tandem: quod eſſet ratum ac ſtabile, præter in-
fidelitatem ſuam? In qua tam ſuperbus exultat, atq; inſul-
tat omnibus: ut dubitari non poſſit: q̃ totus ex inferis il-
lius ſpiritus ſpirat in terras: quem ſimilis ad inferos ſuper-
bia deiecit e cælo. Sed illius epiſtolæ precium opere fuerit

B 3 magnificas

*lucra p̃p̃ Bohemis
ut laudat*

Cuiusmodi
laudem Bo-
hemis tri-
buit Lu-
therus.

Iactantia
Lutheri.

magnificas ampullas expendere. Protinus ab initio con-
uiciatur Cæsari et Germaniæ principibus: gloriatur de sua
fortitudine, qui sit ausus ire VVormatiam, gnarus sibi uiol-
atam esse fidem publicam, uidelicet homo animi destina-
ti martyrio, propter infidelitatem sine charitate, sine qua,
nec pro uera fide, Paulo teste, ualisset martyrium. Insul-
tat magnifice omnibus, contra suam sententiam sentien-
tibus: hoc est bonis omnibus: quod homines ^{metuolosi} non aude-
ant ire VVittembergam, et coram ipsius sese maiestate si-
stere: uidelicet quum certissimi sint de fide et tutela, nempe
Cæsari præsidio (ut ait) facturi omnia: quasi nihil esset
latronum in uia: qui feresoli sunt Lutheri satellitium: qui
eodem animo in suæ factionis gratiam non dubitent, di-
sputaturos amoliri per insidias contra fidem publicam: quo
animo spoliant ac trucidant uiatores, lucri sui gratia contra
legem publicam. Ille quum ueniret VVormatiam, non ha-
bebat, quod metueret. Venerat enim, quod fatetur, fide pu-
blica: quam si, ut mentitur nebulo, uiolasset Cæsar: quo
tandem præsidio fraterculus, omni supplicio dignissimus,
aduersante Cæsare, prodeuntibus, ut queritur, Germaniæ
principibus, tot millium iter emensus, in curru, uia publi-
ca, palam, interdiu, sic euasisset incolumis? Nimirum de
se scriptum uideri uult illud: Angelis suis deus mandauit
de te: ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Imo ma-
li malo fauebant: et boni fidem uiolare nolebant. At ad-
uersus illum uenturis, mali dumtaxat et perfidi metuendi
sunt: qui nullo fidei uinculo cohibentur a scelere: nullo
disposito præsidio, tam longo itinere satis caueri possunt.

Quæ

*Samra pro VVitten-
bergam*

Cæsar n violauit fid

Non uera in

Quæ quum ita sint: mirum est profecto, Luthero uenire
aULO nullo suo periculo VVormatiam, in conspectum prin-
cipum: ut furoris obstinati, triumphum tuto reportaret
domum ad compotores suos: neminem audere cōtra, cum
uitæ suæ periculo, uenire VVittembergam, tanto præfertim
fructu: nempe ut cum nebulone cecideret in eius ipsius thea-
tro, dispositis nebulonũ cuneis, qui hæresiarche suo, scrip-
turæ uerba in adulterinum sensum torquenti, doctorum
omnium antiquorum auctoritatem irridēti, publicam tot
ætatum fidem exhibilanti, atq; omnia execranti sacra, ad
singulas blasphemias applaudant, atq; ingeminent euge.
Ei uero, qui disputaturus uenerit: ad quodq; uerbum, uo-
ce, uultu, pede, manu obstrepant, explodant, exhibilent.
Contra quæ, si durabit omnia: et clamores ratione uicerit:
digressum deniq; perimant. Neq; enim nunc eadem rerum
est conditio, atq; olim fuit: quum disputabat Eccius. Tum
enim re adhuc in eo statu, ut ualde suæ sectæ fauerent: nec
dum plane scirent: q̃ malam causam fouerent: eo quietius
et cupidius audiebant: quod se audituros sperabant: quæ
ualde audire cupiebant. Sed ea disputatio quum non un-
dequaq; respōderit ipsorum spei: quum tamen essent quæ-
dam in speciem non prorsus improba: et nūc eum cernant
post per furorem adiecisse talia: quæ nullo possit colore
descendere: desperata rationis uictoria, triumphum collo-
cant in amentia: non audituri quicq̃ equis auribus, quod
aduersetur iniquis animis. Neq; tamen nego, in eadem ur-
be, in qua sibi delegit latibulum: multos esse uiros hone-
stissimos: multas mulieres bonas ac pias: sed in re seditio-
sa, magis

76
Q̃ nihil fru-
ctus habeat
cū Luthero
coram dis-
putaret.

Quātū ade-
at periculi
disputatu-
rus cum Lu-
thero.

Erknijs

disputa contra hereticos

Cur Luthe-
rus prouo-
cet, ut dispu-
tetur corā.

Gallus

Cur scripto
potius q̄ co-
ram sit dis-
putandum.

Parer Luther

sa magis eminet insana tumultuantium turba, q̄ numerus
etiam maior bonorum et sedatorū ciuium. Lutherus igitur
quum doleat libellis editis, ita uictas ac reuictas suas insa-
nas hæreſes, ut nunq̄ apud suos se uictorem audiat, quin
interim excarnificetur intus obprobrij sui conscientia, gna-
rus omnibus undiq̄ gentibus, ex libellis utrinq̄ inter se
collatis, clarissima luce patere, q̄ turpiter euerſus, ac pro-
stratus iaceat: pertesus tandem ac perhorrescens iudicium
publicum, pugnaturus, uelut gallus prouocat in suum ster-
quilinium: ubi coram gallinis suis cantitet. Verum nemi-
nem opinor esse tam insanum: ut in locum ueniat: quo eum
hostis uocat ad pugnam: quum non possit equior esse pla-
nities, in qua dimicetur, aut minus insidijs exposita, q̄ li-
bellis æditis cōflictatio, in qua neutra pars causari potest,
aut perperam quicq̄ exceptum a notarijs, aut post corru-
ptū a falsarijs, aut sibi quicq̄ non prouisum calore subitarię
disputationis excidiſſe. Sed quod, ex causæ meritis per o-
cium quicquid potest, instructissimum protulerit: id syn-
cera fide prodibit in publicum. Ex quibus et nunc clarissi-
me patet: et indies magis magisq̄ patebit: q̄ sordido cæ-
no prostratus iaceat, oblitus luto, atq̄ obuolutus sterco-
re, gloriosus uictor ac triumphator Lutherus. Quæ res
quum regio libello tam ægregie facta sit: ut nunq̄ quicq̄
æque Lutherum adegerit in furorem: efficiam hoc libello:
ut omnes Lutherani sentiant: q̄ stolidum habeant hære-
siarcham: qui sua sapientia nihil effecit aliud: q̄ infixum ab
aduers^{aria} telum, suis ipse manibus infixit altius. Sed pri-
us q̄ aggrediar librum: libet paulisper cum Luthero rur-
sus redire.

sus redire vvormatiam. Cuius magnifica commemorati-
one quiddam mihi redegit in memoriam: ex quo uno to-
tus potest orbis iudicare uanissimi nebulonis et ingeniū
stolidum, et mentem gloriæ cupiditate dementem.

Detegitur Lutheri stulta ambitio ex honorificen-
tissimis de se, sub alieno nomine, præ-
dicationibus. Cap. II.

EX T A T libellus excusus hoc titulo: Acta et res geste
D. Martini Lutheri Augustiniani in comitijs princi-
pum vvormatiæ. Is libellus quo loco sit excusus, non do-
cet, quo authore compositus tantundem. Sed liquet pla-
ne ex ipsa narrationis serie, fuisse aliquem illius ualde stu-
diosum. Verum non ab ipso tamen factum Luthero, cer-
tissima sunt argumenta scilicet. Nam quum Cæsar nomi-
netur ubiq; simpliciter Carolus: nunq̃ nominatur Luthe-
rus, nisi reuerenter DOMINVS MARTINVS li-
teris maiusculis, uidelicet magnus heros. Interdum sic:
HOMO DEI LV THERVS. Et quū ij, qui contra
loquuntur: prorumpere dicuntur in uerba uirulenta: de
ipso ita scribitur. D. uero MARTINVS pro incredi-
bili humanitate et bonitate sua, benigne respondit. Et sic:
Pater clementissimus modestissime respondit. Et tanquā
gloria patri totum illius psalmi librū claudit hæc coronis.
Deus igitur hominem pientissimum, tuendo et docendo
euangelio natum, diutissime seruet ecclesiæ suæ, una cum
suo uerbo, Amen. Quis ita suspicax unq̃ natus est: ut sus-
picari

honia

Vide illud.

Thraſonica
Lutheri
gloria

Lutherus
ſui immeſ-
mor.

Lutherus

Modestia
Lutheri

Verba Lu-
theri.

picari poſſit: qui talia de Luthero ſcripſit: ipſū fuiſſe Lu-
therum? Quis enim Thraſo tam glorioſus fuit: quem nō
puderet eiſmodi uel cogitare de ſemet? At nūc, obſecro,
lector uide: q̄ penitus homini memoriam, ac mentem, in-
anis glorię titillatio excuſſerit. Quū totus liber ita ſit tra-
ctatus: ut uideri poſſit ab alio quouis eſſe compoſitus, ſu-
bito ſuo ſorex indicio prodit ſe. Oblitus enim ſui, quodā
in loco ſicait: His dictis, orator imperii, increpabundo ſimi-
lis, dixit me non ad rem reſponſiſſe: nec debere in dubium uo-
cari, quę olim in cōſiliis eſſent damnata et definita: ideo a me
peti ſimplex, non cornutum reſponſum, an uelim reuocare, uel
non? Hic ego. Quando ergo Cæſar. maiest. &c.

Hic uides lector ex rebus vvormatię geſtis, incredibilem
illam clementiſſimi patris modetiā: qui ſub alieni tu-
biciniſ lęrua, ſuas ipſe laudes tam modeſte buccinet. Vi-
des admirandam prudentiā: qui non potuit cauere ſibi
in tam exiguo libello: ne tam ſtultum inſtitutum prode-
ret: cuius puderet etiam morionem.

Ea cęcitate et amētia percuffit dominus noſter Ieſus Chriſtus,
uniuerſum illud regnum abhominatiōis papifticę: ut iam to-
tum triennium, cum uno Luthero ipſi infiniti uulgi Cyclopes
belligerantes, nec dum intelligere poſſunt, pro qua remihil cū
ipſis bellum ſit.

Aperitur Lutheri inſanum inſtitutum et
conſilium. Cap. tertium.

AIT OMNES, qui cognoscūt pontificem: hoc eſt
ōnes Italos, Hiſpanos, Gallos, Germanos, et quic-
quid eſt uſq̄ populi Chriſtiani: quos omnes appellat Cy-
clopas,

clopas, tam diu belligerantes cum uno Luthero, Vlisse uidelicet omnium prudentissimo, ita perterebratis esse oculis, tanq̃ Polyphemū: ut q̃q̃ libris ab illo tam multis editis, adhuc nō possint cernere: quorsum ille tendat. O rem difficilem, et quę non ex oculatū Cyclopa, sed Argum aliquem oculatissimū requirat, ac lynceum: qui Lutheri uias uestiget. Effet fortasse res difficilis colubri uiam uestigare super terram: nisi odore pestilentissimo, quaqua uersus serperet, erumpente, ac terras lue teterrima inficiente, ipse se nimium proderet. Neq̃ enim nunc horum Cycloporum quisquam est adeo cæcus: ut non artes eius, et astutias deprehenderit: q̃ inani commento fugam paret ex Aethna: ut ex hac Cycloporum, ut uocat, elapsus insula, recte sedat ad inferos. Sed unde nullus eum reducat Tyresias.

Lutherus
uidelicet
alter Vlisses

Quo tēdat
Lutherus.
Verba Lutheri.

Nō intelligūt, ~~inquit~~ frustra tot libellis a me editis et palā testantibus, hoc solum a me quēri, ut diuinę literę solę regnent, sicut dignum et iustum est, humane uero inuentiones et traditiones e medio tollantur, ceu nocentissima scandala, aut execto ueneno, et euulso aculeo, id est ~~in~~ cogendi et imperandi, et conscientias illaqueandi, erepta libere et indifferentes tolerantur, ceu quęlibet alia pestis aut infelicitas mundi. Nam ipsi perpetua infania perciti, contra me nihil mouent, nisi statuta hominum, glossas patrum, et facta seu ritus seculorū, ea ipsa scilicet, quę nego et impugno, quę et ipsimet confitentur infida esse. Ego de iure disputo, et ipsi de facto mihi respondent. Ego causam quęro, ipsi opus exhibent. Ego interrogo, in quā potestate hoc facitis, ipsi dicunt, quia sic facimus, et sic fecimus. Sit pro ratione uoluntas, pro autoritate, ritus, pro iure, consuetudo, idq̃ in rebus dei. Est apud eos ipsos in scholis suis uitiōsissimum genus disputandi, quod uocant, petitionem principij. Hoc discunt et docent usq̃ ad canos, usq̃ ad sepulchrum,

tot sudoribus, tot sumptibus miserrimi homines.

Et de rege paulo post.

Hic uero deus noua sua diuinitate mirum in modum insolescens, ac certus quicquid dixerit fieri oportere, aut factū esse, id ex professo etiam testatur, uelle sese dimittere capitale fundamentum meum, et alijs relinquere expugnandum, ac solum edificium labefactare, id est, stipula et feno contra rupem uerbi dei pugnare, ut nescias, an ipsa mania sic insanire possit, aut ipsa stoliditas tā stolidā sit, q̄ est caput hoc Henrici nostri, forte ut uerum faciat prouerbium, Aut regem aut fatuū nasci oportuit. Quis morio enim sic diceret, Ego asseram septem sacramenta, sed intactum relinquam principale robur aduersariæ. Crederes ab insigni hoste regis, hunc librum editum in regis perpetuam ignominiam.

Proponuntur in summa, quæ sunt tractanda in toto opere. Cap. quartū.

HAEC IPSA Lutheri uerba lector, in quibus tam impense sibi Lutherus placet: efficiam paulo post, quum ad illius responsum, ut ille uocat generale, perueniam: ut facile quiuīs intelligat, ex regis libello sumptis probationibus, nō solum esse fallissima: uerum etiam uix tot habere uerba, quot uitia. Præterea nebulonem istum, non hominum tantum traditiones omnes tollere, etiā eas quibus deberet obedire: sed etiam tollere traditiones dei. Nec eo tamen contentum, illas ipsas dei scripturas, pro quarum regno se pugnare simulat: quibus potest machinis oppugnare. Quo in loco faciam perspicuum: q̄ in se rideat eum disputandi morem: ut contra unius auctoritatem scurræ, regia maiestas opponat auctoritatem tot

sanctorū

Ab auctoritate p̄m

sanctorum patrum, tot seculorum cōsuetudinē, et publicam fidem totius ecclesię. Simul et illud constare faciam, uiciosum illud disputādi genus in petēdo principio, quod tanta cū insultatione deriuat in alios, solam ipsi atq; unicam fere disputādi formam esse. Idq; ipsum illi accidere in his ipsis locis maxime, in quibus illud maxime obijcit atq; improprietat alijs. Tunc ista uerba, quibus extra locum ieiacat, ut legentibus offundat tenebras: nos loco ad id idoneo uētilabimus: et paleas istas, quas pro tritico laborat uendere: uento spargas dissipabimus. Nam quod homo lepidus uidelicet ac facetus irridet regem: quod asser-
turus sacramēta testatur ex professo se capitale fundamentum Lutheri alijs expugnandum relinquere, ac solū quod superstruxit edificium labefactare, tāgetur eo loco, in quo solo conuenit: ubi Lutherus idem rursus simili semper cōditū sale repetit. Nempe ubi tractabitur: quod missa bonum opus, oblatio, aut sacrificiū Luthero nō potest esse: propterea quod sit (ut ait) testamentū. Ibi uidebis lector, hominis tam festiue dicacis infacetas facetias, in solū Lutherum ludere. Atq; hæc quę nunc promitto tibi, ideo distincte posui: ut eorum quodq; suis a me locis possis exigere. Quorum ita me debitorem constituo: ut nisi in hoc libello persoluam omnia: nihil omnino uidear persoluisse: ^{parurus æquo animo} contentus, ut Lutherus in me decantet illud Horatij: Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu.

Respondetur ad id, quod Lutherus fingit se non credere librum regis ab ipso esse rege compositum et

C 3

simul

petitio principij

Paleis cō-
parat Lu-
theri dog-
mata.

simul ostenditur, quos et q̄ præclaros authores
habeat liber Lutheri. Cap. quintum.

INTEREA paulisper ea illa percurram: quibus obiter obiectis ei, sic homo se sapiens explicat: ut id conādo magis ac magis implicet atq; inuoluat. Sed prius mirifice se putauit scilicet irritaturum regem, si se simularet non credere librū a rege editum, ipsius esse regis: sed Leiuidelicet, aut alicui⁹ (ut ille uocat) pituitosi sophiste: quasi quisquam Luthere tam pituitosus esset: cuius pituitam non præoptet: quisquis non plane fugit: q̄ furiosam bilem tuam. Male torquet nebulonem istum: quod notior est, et nō in sola Britannia celebratior, eruditio eximia regie maiestatis, cum in alijs plerisq; disciplinis omnibus, tum præcipue in re theologica: q̄ ut cuiq; possit persuadere stolidus, alieno libro uoluisset uenari gloriam regem sapientissimū, ex furioso fraterculo, cum quo magis duxit, opinor, inglorium contendere, q̄ gloriosum uincere: præsertim in tali re, quæ cum per se clara nunq̄ non esset: eam tamen factā sciret aduersarij stultitia clariorem. Nec scripsisset, opinor, omnino quicq̄ aduersus talem scurrā princeps: nisi pro Christi honore nihil sibi duxisset inhonorum: sed ueluti pro Christi nomine pugnam detrectare nollet, aduersus infidelium (si fors ita ferret) uilissimum: sic pro Christi fide, calamo certare dignatus est, aduersus hæreticorum stultissimū. Verum uideo: quid Lutherus uelit: optat id quemq; credere de libello regis: quod ipse sibi conscius est: et nemo factū nescit in suo. Nam quis ignorat

Summa principis bonitas.

norat, illius responsionem non unius cuius quā labores esse:
Quod enim unum caput potuisset unā tantum stulticia-
rum parere? Ipsa mediussidius frenelis assiduo tot nenias-
rum partu fuisset effusa. Sed multæ (quod plane comper-
tum est) insanissimorum nebulonum libidines Lutheri fœ-
tum hunc informem ac monstrosum genuere, Et sicut in
compotationem solent, suum quisque symbolum conferre:
sic in libellum istum stulticiarum farraginem, cōmuni cō-
silio suum stultorum quisque nugatorū stulte dictū contulit.

NAM QVVM Lutherus regis accepisset librum, atque
aliquid eius delibasset: uitiato gustui cepit salutaris cibus
amarescere. Quem quum deuorare non potuit: iam potā-
do cupiens amariciem eius eluere, conuocauit compoto-
rum suorum senatum. Ibi quā opus illud maluisset perpe-
tuis tenebris abditum: tamen quoniam celari nō potuit:
quum calicibus epotis bene firmasset animum: grauatim
profert librum. Legi ceptus, asininas auriculas cepit mor-
daci rādere uero. ^{Complicant} ~~Claustrum~~ Igitur, ac mox resignant rura-
sus: et iam carptim uertunt: si quid forte reperiant: quod
ratione possint carpere. Nihil occurrit commodum calū-
niæ. Iam, ut in rebus difficilibus, exquiruntur sententiæ.
Nam et mestus esse senatus coepit, et Luthero res ad re-
stem uergere: nisi quidam eum dextre sic esset consolatus
Bicias. Quid ^{na} ~~ipsum~~ referret: quid scripssisset rex Angliæ:
aut quid omnino de fide sentiendum esset: qui nihil pro-
posuissent sibi, nisi per tumultū facta seditione, ipsi tan-
capita factionis inclarescere? Vt et ex seductis simplicibus
pecuniam, et ex irritatis eruditioribus caperent uolupta-
tem.

Senatus cō
bibonum.

Bicias pota
tor primo
eneidos.

Profitū Lu-
theranorū.

Bicię confi-
lium stre-
num.

tem. Qua in re quid nocuerit: quod uera scribat rex: aut ipsorum hæreses quod acute refellat. Rescribat tantum Lutherus: et solita sibi insistat uia: strenue conuictetur ac rideat. Quotus enim quisque futurus sit e uulgo simplici, quibus imponere, apud quos regnare fuerit satis: qui rem totam ab initio aut uelit repetere: aut repetitam, possit expendere. Proinde ne deficiat animo: neu sic desipiat tamen: ut decernat ratione certandum: probra tantum et conuicta per omnes paginas, hyberna niue densius, ingerenda: quorum inexhaustus fluuius, Luthero scaturiret e pectore. His armis tutum Lutherum fore, quibus et ferire possit: et referiri non possit. Nam generosum regis animum indignaturum, talia in sese dici a talibus: honestorum omnium animis indoliturum, tantum impune licere nebulonibus. Si rescribat quisquam grauius et seuerius: contemnet uulgus: quæ res Luthero fuerit satis. Sin instituat quisquam Luthero digna reuerere: ridicule fecerit: frigebit enim dictum: quod in illum dicitur: cuius fedior omni crimine persona est. Sed nec parem quemquam Luthero fore, qui satis fuerit unus, aduersus decem loquacissimas, et iurgiosissimas meretrices. Et tamen ipsos pro sua quemque uirili, non defuturos: atque ita facile uictoriam ipsius fore. Isto consilio dato, Lutherus animum reuocare cepit: qui iam fere per posticum fugerat. Verum, quoniam supra solitum sibi morem opus uidit esse iurgiis: quandoquidem in disputationem nihil habebat aliud: quod prorsus posset afferri: hortatur eos: ut eo quisque properet pergere: ubi stolidorum iurgiorum et scurrilium scommatum, quod plurimam uenari

uenari materiam quirent: quarum rerum, ut quisque collegisset sarcinam: protinus ad se conueherent: ex illis enim refarsurum se responsionis suae farraginem. Cum his mandatis dimittit consilium. Illi igitur abeunt, alius alio, quo quemque tulit animus: et se per omnia plaustra, uehícula, cymbas, thermas, ganea, tonstrinas, tabernas, lustra, pistrina, latrinas, lupanaria diffundunt: illic obseruant sedulo, atque in tabellas referunt, quicquid aut auriga sordide, aut seruus uerniliter, aut portitor improbe, aut parasitus scurriliter, aut meretrix petulanter, aut leno turpiter, aut balneator spurce, aut cacator obscene loquutus sit.

Atque hæc quum aliquot fecissent menses: tum demum quicquid undecunque collegissent, conuitiatorum, iurgiorum, et scurrilium scommatū, petulantiae, spurciciae, sordium, luti, ceni, stercorum, omnem hanc colluuiem in fœdissimam cloacam Lutheri pectus infartunt. Quam ille totam, in libellum istum suum conuitiatorium, per os illud impurum uelut comesam merdam reuomuit. Inde tibi lector aceruus ille spurcissimorum latratuum, quibus solis stultissimus libellus impletur. Nam quum de re conatur aliquid, detrahe tantum ornatissima illa scurrilitatis emblemata: statim uidebis lector, e tanto uerborum cumulo, quod exiguus rerum restet manipulus, et ille tamen ipse corruptus. Quod, ut tibi magis fiat perspicuum: age, excutiamus (ut facturus eram) ea uitia: quæ paucis obiter obiecta, multis uerbis contendit reijcere. Etenim facilius erit conijcere, qualem se prebeat in oppugnando altero, qui tam belle defendit sese in isto.

Reuincit impudentem uanitatem Lutheri: qui falso scribit regem nullam eius repugnātiā proferre, sed uerbo dumtaxat asserere, illum sibi esse contrarium. Cap. sextum.

Verba Lutheri.

PRIVS QVAM, inquit, ad rem ipsam ueniamus, primū diluam duo crimina, quę mihi rex Thomisticus, prę potentia sua muliebri imponit. Quorum alterum est, esse uidelicet me mihi ipsi contrarium.

Apposita cōparatio.

Ambrosius Catharinus.

HOC igitur crimen ut diluat, tanq̃ magna innocentie conscientia magnifice recenset, editorum ab se librorū catalogum: ne quis eorum uenenorum nesciat nomina: quibus ueneficus, conatus est Christianum uulgus inficere. Quos ipsos libros quisquīs diligēter inspexerit: tam multas tā apertas tā absurdas, inueniet repugnātiās: ut ei nihil aliud hac librorum recensione Lutherus fecisse uideatur: quam si hominem iugulasset inspectante populo, deinde uocatus in iudicium, eos ipsos omnes innocentie sue testes produceret: qui sceleris fuerāt spectatores. Sed hic opinor, aliqua iubebit a me proferri, illarum contrarietātū exempla: et ex illo mari aliquā afferri lagenā, quasi aut opus sit ostendere: quod nemo non uidet: aut nō olim ei multas ostēderit uir doctissimus Ambrosius Catharinus: et ostendātur in ipso regis libello nōnullę. Quarū similitas hoc loco (ut possum) producerem, Lutherum (quę est hominis uerecundia) nō puderet iterū dissimulare productas: et rursus ut producerentur aliqua flagitare. Nam cū eius generis multas protulerit uir, ut dixi, doctissimus, Ambrosius Catharinus: iam Lutherus in morem simiæ,

Voluntas Lutheri

per cas

per cachinnos ad unum respondet aut alterum : reliqua uero tam aperta, ut nec e scurrilium scommatum diuitijs suis inuenerit ullum : quod posset opponere : per dissimulationem prorsus reliquit intacta : et ad id se conuertit : in quo solo ualet : ut uirulentissimis conuitijs, et insanissimis iurgijs, impeteret sedem Romanam : morionum more, qui, cum ab alio percutiantur : protinus percutiunt alium . An non simili dissimulatione utitur : cum nunc ait regem in suo libello, ne unum quidem locum proferre, saltem exempli gratia : quo Lutheri incōstantiam cōuincat ?

Impudens
calliditas
Lutheri

SOLVM rhetoricatur, ~~inquit~~ gloriosus rex, hoc modo. Lutherus sibi pugnat : quis ei credat ? Sic dixisse satis fuit defensori nouo ecclesię et numini recens in Anglia nato . Ceterū ostendisse exemplum nō fuit opus, ne daretur Luthero occasio sese purgandi, et stultū regē pro dignitate Thomistica tractādi.

Verba Lu-
theri.

AN NON ista uerba nebulonis impudentissimi, quis quis audierit : si neq; Lutherum nosset : neq; regis librum legisset : protinus persuaderet sibi, regem nullam Lutheri contrarietatem usquā protulisse : sed de industria celasse : ut ea posset licentius dicere : quæ Luthero negaretur facultas defendēdi ? At idem si Lutheri legisset opuscula : is regem nihil peccasse fateretur : si rei nemini non comperte probationem nullam proferret. Idem si Lutheri nosset uanitatem : non dubitaret, a rege factum : quicquid Lutherus a rege factū esse negarit . Quod si librum regium etiā legisset : cum ibi tam multa uideret eorum : quorum ne unum quidem ibi esse scribit Lutherus : quot quātisq; modis damnet necesse est, improbissimi nebulonis mendacissimā sycophantiam. Quam rem uel is unus locus habūde

En scurrilitas nebulonis.

Vanitatis
omnis an-
tistes Lu-
therus.

probauerit : quem primum in medium proferam . Vel ob id, quod post ista, quę cauillando conatur eludere : in quibus se non dissentire dicit sibi : sed mutare sententiam omnium primus existat.

NAM QVVM Lutherus in captiuitate babylonica dixisset, omnibus esse præceptum : ut eucharistiam sub utraq; specie reciperent : et nō ita multo post, in eadem pagina diceret: neutram omnino speciem cadere sub præcepto : regia magiestas his uerbis, quę sequuntur : attingit insignem hominis ita secum pugnantis, amentiam.

Verba
regis.

” AT VIDE QVAESO, q̄ uacillet, ac sibi repugnet
” Lutherus : uno loco dicit, Christū in cœna omnibus omni
” nino fidelibus, non permittendo, sed præcipiendo, dixisse:
” Bibite ex eo omnes. Postea uero, timens ne laicos, quibus
” in sacerdotum odium adulatur: offenderet : hæc uerba sub
” iungit. Non quod peccent in Christum : qui una specie us
” tuntur : quum non præceperit ulla uti: sed arbitrio cuiusli
” bet reliquerit : dicens : Quotiescunq; hæc feceritis : in mei
” memoriam facietis. sed quod illi peccant : qui hoc arbitrio
” uolentibus uti, prohibent utramq; dari. Culpa non est in
” laicis, sed in sacerdotibus . Videtis aperte, quod primo
” dixit esse præceptum : hic dicit nō præceptum esse, sed cui
” iuslibet arbitrio relictum . Quid opus est ergo, nos illi cō
” tradicere : qui sibi toties contradicit ipse?

Lutherus
Cōuincitur
sibi contra
rius esse.

Quæso te per tuas furias, quid habes hic amice Luthere: quod dicas? Contendes hic te tibi non esse contrarium: et tam impudens eris aut stolidus: ut idem esse defendas: et utramq; speciem omnibus esse præceptam, et neutram esse præceptam

præceptam cuiquam? Quod si aut tu tam impudens esses:
ut peteres: aut quisquam tam insanus, ut ista petenti con-
cederet: tamē nihilo magis posses, ex uanissime sycophā-
tię tuę laqueis effugere. Nam quū scribis, ideo regem nul-
lam contrarietatum tuarum exempli causa proferre: ne ti-
bi purgandi tui, detur occasio: perspicuum est desyderare
te, non omnino talem, quę purgari non possit: sed uel ta-
lem saltem, quā aduersarius uocaret repugnantiam: in qua
tibi facultas esset eius uitij notam: si qua posses arte pur-
gare. Ecce prolatus est a rege locus unus: qui legenti librū
mihi primus e multis occurrerat: in quo tibi tu tā aperte
pugnare conuinceris: ut (quā turpiter impudens es) qui
locum uulgo notum, stulto silentio, dissimules, et impro-
be mendax: qui, quod alij legunt omnes: et ipse tanto cū
dolore legisti: ut ita lectum obliuisci non possis: id nūq̃
scriptum esse contenderes: adhuc tamen perfricando frō-
tem non potuisti efficere: ut auderes pro loco non pugna-
te defendere. Quod si maxime posses: quā sic effugeres:
ne teneri posses ex eo uno loco tibi esse contrarius: tamen
nihilo magis uitares: quo minus uincereris improbiissimi
planeq; digni uero nebulone mendatij, qui tanto cum fa-
ctu iactasti: ne unum quidem locum a rege prolatus esse:
uel exempli certe causa, ne tibi daretur occasio purgandi
tui. Quamobrem candide lector (ut ad te misso nebulone
reuertar) sufficit hic unus locus: ad reuincendum (ut dixi)
Lutherum impudentissimi mendatij: qui negat a rege lo-
cum esse prolatus ullum repugnantie sue: ne sibi daretur
ocasio purgandi sui. Sed quo magis adhuc uanitas ho-

Id quidem
crebrū est
Luthero,

minis elucescat, accipe lector et alium.

Cōvincitur
Lutherus
sibi contra-
rius.

Verba
regis.

SCRIPSIT Lutherus in Babylonica sua, sacramen-
tum ordinis esse quiddam nouū, et ecclesiæ Christi igno-
tum: recenter autem inuentum ab ecclesia papę: et tamē
idem fatetur, esse apud diuum Dionysium: quem non ne-
gat esse antiquissimum. Stolidissimam istam hominis re-
pugnantiam non præterijt princeps. Sed ijs uerbis acutis-
sime perstrinxit. Si solus ex antiquis patribus Dionysius
ordinem esse scriberet sacramentum: uel hoc satis esset ad
euertendum Lutherum: qui uideri uult inuentionem eius
sacramenti nouam esse. Repugnat enim esse nouū: quod
ab illo fatetur scriptis comprehensum: quem fatetur anti-
quum. ¶ Ecce lector, quid nō audebit iste mentiri: quē
non pudet fingere, nullum locū protulisse principem: quo
dicat eum sibi fuisse contrarium: quando hic unus locus
talis est repugnantia: ut ea prolata, tribus fere uersibus
princeps totum fundamentum nebulonis euerterit. Ne-
minem usquam puto tam addictum esse Luthero, quin sit
fassurus, utrumlibet horum locorum sufficere, ad coargu-
endam eius impudentiam: quem non puduit tanta mag-
nificētia iactare, nullum, ne exempli quidem causa, locū
a rege prolatum esse: quo Lutherū diceret, dicere sibi ipsi
contraria. Nos tamen, ut hac in parte supersint potius
multa: q̄ quicquam desit: adiiciemus adhuc locum ter-
tium: adiecturi supra decimū: nisi nos puderet in re ma-
nifesta sic immorari. QVVM Lutherus urgeri se cerne-
ret apertissimis uerbis ex epistola Iacobi, non solum in sa-
cramento unctionis extremæ, sed etiam in eo: quod eius
maledicam

Quid: cū eū
non puduit
in re mani-
festa sic mē-
tiri.

maledicam linguā, et uirulentū pectus pulchre depinxit apostolus: ut princeps prudentissimus et sagacissime deprehendit: et elegantissime tetigit: estuare coepit insania: et cupiens ulcisci se, primum contempsit epistolam: deinde floccificavit apostolum. Posterius istud leges, ubi uoles, in ipso regis libello. Cæterum illud prius de epistola tangetur a nobis: quam ita contempsit: ut diceret, probabile esse, eam non esse apostoli: propterea quod nihil haberet apostolico spiritu dignū. Ea in re ipsa regis uerba subscribam: ut uidere possis: an rex nullum prorsus attulerit locum: in quo diceret, sibi repugnare Lutherum. Regis ergo uerba sunt hæc.

CERTE SI rationes attulisset Lutherus: quare epistola non esset Iacobi, sed tamen alterius cuiuspiam, qui eodem loqueretur spiritu: potuisset utrunq; ferri. Nunc uero dicit esse probabile: quod sit indigna spiritu apostolico. Quā in re non alium obijciā Luthero, q̃ Lutherum ipsum: neq; enim Luthero quisquā aut sæpius, ferme, contradicit, aut ualidius, q̃ Lutherus. Is igitur in sacramento ordinis ait ecclesiam, hoc habere datum: ut possit discernere uerba dei a uerbis hominum. Quomodo ergo nunc dicit, epistolam apostolico spiritu indignam esse: quam ecclesia, cuius iudiciū (ut ait) in hac re falli non potest: apostolico spiritu iudicauit plenam? Quamobrem nūc ita se sua sapientia cōstrinxit undiq;: ut aut necessario comprobet epistolam esse apostoli (cuius cōtrarium dixit esse probabile) aut dicat ecclesiam, in scriptura sacra posse diiudicando falli: quod eam posse negauerat.

Quid

Lutheri
verba.
Num hanc
doctrinam
celo habes
Lutherus?

„ Verba
„ regis.
„
„
„ Obijciatur
„ Luthero
„ Luther?
„
„
„
„
„ Extrica
„ te Lu-
„ there.
„
„

QVID HOC loco lector apertius? Quam frōtem habet nebulo: quem tam aperta negare non pudet? Quid eum necesse est ab his audire: qui locis istis cum illius impudenti mendacio collatis, uanissimi scurrę scurrilia uerba consyderent: quando scurratur hoc pacto.

Lutheri
uerba.
Nū sic Pau-
lus morde-
re solebat
Luthere?

An exte ne-
bulo men-
dacissime.

Aegre fert
Lutherus
uel leuiter
sibi contra-
dici.

QVANDO ergo laruam, uerbis laruatis sine exemplo lude-
dere libuit in re tā seria et sacra. Ego sine larua sed aperte di-
co regem Anglię Henricum istum, plane mentiri et scurram le-
uissimum mendacijs suis magis referre q̄ regem. Hoc crimine
ego Lutherus, Thomistam hunc uirulentum palam accuso, et
tēstibus tum libellis tum lectoribus meis per orbem conuincō.
Facessat mihi in hac re maiestas regia et mea humilitas, cum
mendace scurra loquor, regijs titulis uelato de rebus diuinis,
quarum iniuriam aduersus mendacia tueri, pertinet ad quem
libet christianum. Si stultus rex sic regię maiestatis obliuisci-
tur, ut mendacijs apertis in publicum audeat prodire, idq; dū
sacra tractat, cur mihi non pulchrum sit, mendacia eius rursus
in os eius regerere, ut si quam uoluptatem concepit aduersus
diuinā maiestatem mentiēdo, eam amittat, ueritatem ad-
uersus suā maiestatem audiēdo.

EXPENDE quāso lector æquissimas causas: ex quib-
us hic uenerabilis pater fas esse censet, in regē, ueluti suo
iure scurrari. Quoniam rex ausus est dicere, Lutherum si-
bi ipsi esse contrarium: id dictum regis Lutherus in duo
partitur crimina, eademq; ualde capitalia. Alterum, quod
rex hoc dixerit, nullo, ne exempli quidem causa, prolato
loco: ne ipsi locus esset defendendi sui. Qua in re q̄ uanus
et impudens sit uenerāduſ pater: tertio saltē iam prolato
loco uides. Alterū, quod rex eo dicto mētitur aduersus di-
uinā maiestatem. At quū nihil dixit aliud rex: nisi q̄ sæ-
pe iam probauit, delirare, et assidue cum se ipso pugnare
Lutherum:

Lutherum : necesse uidetur esse lector : ut si hac in parte mē-
 tiatur princeps, aduersus maiestatem dei: maiestas illa dei
sit maiestas Lutheri. Neque enim de alio deo loquutus est
 rex : itaque manifeste uidetur : ut hic reuerendus pater aperte
 nobis renunciatur deus : et ipsius ore sua buccinatur apo-
 theosis. Imposterum ergo cauendum est : ne hunc nouū
 inferorum deum, tam irritabilem iritemus : sed in os cer-
 bereum coniectis offis, conemur placare placentulis : et
 Stesichori more palinodiā canēdo mitiget rex hoc pacto.
Diuis Lutherus non est sibi contrarius, non inconstans,
non mendax, nō improbus, nō uirulentus, non blasphe-
mus in deum, non insanus, non nebulo, non hæreticus :
sed ipsa fide fidelior, ipso honore honoratior, ipsa pruden-
tia prudentior, dei uero diuis ipsis reuerentior, ipso can-
dore candidior, ipsa probitate probior, ipso pudore pudē-
tior, ipsa constantia constantior, et ipsa ueritate ueracior.
 Cuius rei uel hoc satis documentū prebet : quod tātis am-
 pullis ausus est iactare, nullum locum suæ repugnantia
 protulisse regem, ne exempli quidem causa : ne ipsi dare-
 tur occasio defendendi sui. Quum ipse non nesciat omni-
 bus aperte clarere, regem protulisse loca multa : quorū nū-
 lum potens defendere, coactus est, impudentissime dissi-
 mulare omnia, et negare producta. Qua stolidissima ne-
 gatione uictus est multo turpius : quā ulla unquā uinci con-
 fessione potuisset. Quemadmodum ergo Lutherus pro
 se petebat lector : ut ex eo regis in se tractando fidem esti-
 maret : quod rex nullū proferat contrarietatis eius exem-
 plum : ita nunc ego te uicissim precor : ut Lutheri uanissi-

Palinodia
 canēda regi

Iam arrige
 aures asine.

Aequa pos-
tulatio.

mam fidem, ex hoc tam improbo mendatio, tam conui-
cta uanitate, ex impudentia tam pudenda iudices: certissi-
mus quamcunq; partem hominis excusseris: qualem hac
una in re perspexisti, talem in omnibus esse reperturum.

Probat Lutherum parum probe refellere notam
leuis inconstantie, et crimen stolidæ
maledicentie. Cap. VII.

Sic Luther⁹
Paulum et
Augustinū
imitatur.

Lutheri
cōsiliarii.

NAM OPERAE precium est uidere: q̄ pulchre illa
ipsa defendat: in quibus uideri uult, sibi ipsi nō fuisse
se contrarius. Quum obiectum esset ei: quod olim mode-
ratus errasset, et de indulgentijs, et de Romani pontificis
potestate: postea uero, correptus ira atq; inuidia, senten-
tiam mutasset in peius: homo suauis tueretur se Pauli exem-
plo atq; Augustini: ut cum illis nemo uitio uertat: quod
a malo uertant in bonum: stupidus plane fuerit: qui Lu-
thero non ducat laudi: quod ab scelerato mutauit in sce-
leratius. Præsertim cum constat omnibus, afflante Chris-
to, charitatem illos, et pium erga deum studium habuisse
in consilio: Lutherum nemo nesciat, insufflante diabolo,
superbiam immanissimam, odium crudelissimum, inuidiā
uirulentissimam, consiliarios omnium perniciosissimos,
adsciuisse sibi. Iis suasoribus homo constanter inconstas
(ut nemo repente sit deterrimus) a malo primum in peius,
post gradatim, iam a peiore profecit in pessimū. Et tamen
tanq̄ uia uersa, peruenisset ad optimum, in arduam illam
uirtutis arcem subuectus: inde scilicet sibi plaudit uni: et
subiectum

subiectum terrarum orbem despectans, miseris insultat
mortalibus: ac multo tantę felicitatis ebrius, tam procul
e sublimi nō sentit: quantos in se risus e terris excitet eius
furiosa stultitia. Quis enim non rideat nebulonem miser-
rimum, tam furiosas efflantem glorias: quasi sederet in
Christi pectore: cum clausus iaceat in culo diaboli? Inde
crepat ac buccinat magnificas ipse de se uictorias. Inde se-
se iactat uicisse papam, episcopos, monachos, moniales,
missas: ac sese probasse, nihil aliud illa esse omnia, q̃ mera
portenta, idola, laruas, mendatia, et ipsissimam abomina-
tionem stantem in loco sancto: et quod furor sit sacrilegi
populi, uelle per opera coram deo agere, et non sola fide.
Inde se gloriatur ecclesiam totam calcare pedibus pedicu-
losus fraterculus, et se futurum ursam in uia, et leenam in
semita, atq; hostem tam implacabilem: ut hostilem ani-
mum, exultus quoq; (nam eum uite finem ex herefeos cō-
scientia sibi prelagit instare) sit conduplicaturus: et cīne-
ribus in mille maria proiectis, persecuturus et fatigaturus
ecclesiam. Eodem nimirū modo, quo sodales eius alij ca-
codemonēs. Obsecro lector, quis uel ex his furiosi uerbis
non uideat, furias omnes inferas, excusso homini cerebro,
in uacuo sedem sibi fecisse capite? quę adeo dementant eū:
ut sentire non sinant: q̃ ridiculum ac miserabilem toti orbi
se Thraſonem prebeat. et quod ex eodem furoris fonte,
unde ista cōuitia, iurgia, maledicta, blasphemięq; proma-
nant: effluit illa quoq; Stygię paludis unda: qua sibi ui-
detur homo demens, maledicentię crimen eluere, luto no-
uę maledicentię. Nam id erat alterum: quod obiectum

Cursim per-
stringit im-
pia quedam
ac stolta
uerba Lu-
theri.

Lutheri
sodales.

Verba Lu-
theri.

Q̃ belle pro-
bat se nō in-
ique eccl̃ie
maledicere.

horum tu
Lutherus

Q̃ equa Lu-
therus exi-
gat uide.

sibi conatur hoc pacto propellere.

AD ALTERVM, ~~quoniam~~ uitiū, nempe mordacitatis, quo
me sugillat rex, respondeo. Primū ei probandum fuisse iniquā
meam mordacitatem, et papatum innocentem esse. Alioqui cur
Christus ipse, Mat. xxij. tanta uehementia scribas et phari-
seos mordet et hypocritas, cecos, stultos, plenos immunditia,
hypocrisi, homicidas criminatur? Et Paulus, quoties uehe-
mens est in cōcisiones (ut uocat ipse) suas et pseudapostolos,
quos adulterantes et cauponātes uerbum dei, canes, dolosos
operarios, apostolos Satane, filios diaboli, plenos dolo et ma-
litia, deceptores, uaniloquos, fascinatores et circulatores uo-
cat? An et hos Thomista laruatus mecum accusabit inuidie
et superbię?

Et paulo post.

Rex uero tanq̃ obtinisset papatum sanctum esse, p̃^{pl}ustris ui-
rulentie et maledicentie sue debacchatur in meam mordacita-
tem. Stolidum scilicet caput, quod abunde cognouit, papatū
apud me pro Antichristi regno haberi.

VIDE amice lector, in quas angustias hic cōiecit regē:
cui priusquam Lutherum argueret maledicentie, proban-
dum uidelicet fuerit, papatū innocentem esse: nec debuit
reuerendus pater, quum uellet blasphemare papatū: pro-
bare prius papatum esse nocentem. Hanc ciuilem prudē-
tiam, longo nimirum usu didicit, ex more et consuetudine
iudiciorum. Vbi quisquis accusatur, aliquod patrasse fa-
cinus: illico probare iubetur nō fecisse se. nec tam amens
unq̃ quisquam fuit: ut ab illo, qui reum in ius protraxit:
facti probationes exegerit. Verū putat fortasse se reuerē-
dus pater, accusatoris partibus egregie fecisse satis: quod
aliquot iam iurgiosis uoluminibus, probris, et conuitijs
perfudit Romanę sedis antistites. quos omnes, nisi rex
uicissim

uicissim doceat, fuisse prorsus impeccabiles: iniurius fue-
rit in reuerendum patrem: nisi permittat eum, citra ulla
maledicentiæ culpam, nō papas aliquot malis, sed ipsi pa-
patui maledicere. Et tam æquus est ac peritus accusator,
ebrius iste calumniator: ut quia papas aliquot accusauit:
ideo petat a iudicibus: ut in eius gratiam dignentur, non
illos, quos accusauit, papas, sed ipsum damnare papatū.
tanq̃ si quis probet, aliquos esse malos consules: obiurget
consulatum: aut propter aliquos senatores improbos, se-
natū omnem postulet, ex omni prorsus urbe depelli: aut
si quis denique propter aliquot Lutheri similes fratercu-
los, fratrum prorsus omnium totos condemnet ordines.
Non potest quantumuis impudens Lutherus negare, bo-
nos et sanctos fuisse romanos aliquot pontifices: nec est
propheta tantus: ut certo possit predicere, bonos nunq̃
futuros: quādo nec in presentis antistitis, aut electionem
sanctam, aut inculpatam uitam quicq̃ queat obijcere: et
tamen ex aliquot, quos ipsi libet uocare malos papas:
ipsum damnat papatum. Sic igitur arguit nobis reuerē-
dus pater, frater, Martinus Luther^{us}. Aliqui papæ fuerunt
mali: ergo papatus est malus. Quid, si quis contra sic ar-
gumentetur a simili? Fratres aliquot Augustinenſes
sunt hæretici, sedicioſi, schismatici: ergo tota fraternitas
Augustinenſium est hæretica, seditioſa, schismatica. De-
inde subſumat ſic: ſed reuerendus frater, pater, potator
Lutherus, est frater augustinenſis, et ſuppoſitum fraterni-
tatis illius: ergo frater, pater, potator Lutherus, est schis-
maticus, et ſedicioſus hæreticus. Quo pacto poſſet ueſtra

paternitas ex ista consequentia, quę tenet per regulam ue-
stra paternitatis: effugere? Certe non habetis, nisi unum
effugium: q̃ ante hoc argumentum vobis factum, pater-
nitas uestra uestro fugit ex ordine. Verum tam argutas
argutias, nō intelligit, hebes uidelicet Thomista rex: sed
facile perpendit acutus Satanista Lutherus: quum Chris-
tus, et Paulus, tam uehementer arguerint, alter scribas,
et phariseos, alter pseudapostolos: in quos potestatem
habuerunt: ideo sibi licere scilicet, pediculoso fraterculo,
in reges, principes, pontifices, et eorū pretertu, quos ipsi
uocare libet pseudapostolos, in apostolatū uerum, pro
animi sui furiosa libidine q̃ libet impotenter inuehi. Nec
illum quicquam illa Christi uerba commouent: quę furis-
alem istam eius petulantiam coercere debuerant: quibus
populum iubet Christus: ut scribis ac phariseis q̃q̃ malis
tamen propter Mosi cathedram obtemperarent: nec sedē
sanctam spernerent propter sessores indignos. Quin et
Paulus ipse per iniuriam percussus a pontifice, quum res-
pondisset: Percutiet te deus paries dealbate: admonitus
esse pontificem, excusauit se: q̃ pro malefacto regesserat
maledictum. Et iste nebulo se gloriatur apostolis Christi,
atq; ipsi propemodū Christo parem, Quum propter ho-
minum paucorum uulgo iactatū uitium, in sanctum de-
bacchatur officium: et Romani pontificis uere paternam
charitatem, furiosis iurgiis et conuitiis retaliat. Vides er-
go lector candide, q̃ preclare se Lutherus hac in parte gela-
serit: qui sic ab se maledicentię crimen, et constantiā, de-
pulsit: ut non illa tantum duo sibi retinuerit: sed impudē-
tis etiam

ris etiā stultitię ac furoris adiecerit: quę nunq̃ ita poterit
eluere: quin gloriosum Lutheri nomen infamatura, perpe-
tuo corporis (ut ipse uaticinatur) exusti cinerib⁹, et in mila-
le maria proiectis, inhęreant.

Refellit Lutheri generale responsum: quo contendit nihil
certo credendum esse: quod probari non
possit euidente scriptura.

Cap. VIII.

HIS IGITUR criminibus sic ab eo depulsis, ut uē-
tus cęcias a se depellit nubes: tandē, ueniamus au-
tem nunc, inquit, ad ipsam rem. Videlicet postq̃ ex octo
et uiginti pagellis, paginas septem tam exigui uoluminis,
in tanta re partem quartam ex confesso consumpsissē ex-
tra rem. Tandem incipit iacere fundamentum: quod ha-
beri uult aduersus omnia: quę regius aduersus eum liber
continet: generale responsum.

SED HIC uide lector, hominis de sua causa male cō-
scij uane uasrum consilium: quod et prodit diffidentiam:
et inani succurrit astutia. Audiuit noctē esse pro infirmis
copijs: eoq; pugnaturus ipse, statim fugit in tenebras.
Responsionem comminiscitur, omīssis omnibus, ad quę
respondeat: tanq̃ ad ea singulatim respōsurus, in ea par-
te, qua se respondere simulat particulariter. Et tamen quū
eo uentum est: uix uerbum ullum inuenias, cum fide reci-
tatum: Firmissimū uero quodq; mira dissimulatione prę-
teritū. Sed in generali isto responso præcipue, nulla pro-
fus re proposita, quam rex obiecerat: conatur animum le-

ctoris

Perittolo-
gia Lu-
theri.

Lutheri sciē-
omachia.

Trade hæc
memorię
lector.

Et oris dumtaxat in se conuertere: tanq̃ futuro nemine, qui
tam solidam eius solertiam unq̃ deprehenderet. Nos er-
go lector diuersa gradiemur uia. Nam serpentem istū cæ-
cum, e tetrīs ac tenebrosīs latibulis inuitum protrahemus
in lucem: et e libello principis excerpta quedā istī respō-
sioni præscribemus. Deinde responsionem ipsam subiun-
gemus. ut quū utrūq̃ simul sub oculis habeas: facilius iu-
dicare possis: hac speciosa responsione, quā uelut omniū
responsionum summam posuit: aduersus illas obiectiones
principis, ad quæ respondere debuit: q̃ nihil omnino re-
sponderit. *primū in sacramento eucharistię.*

Verba
regis.

„ ~~PRIMUM in sacramento Eucharistię~~, præterea q̃ in
„ canone missæ quædam uerba uelut a Christo prolata, re-
„ censent: quæ nusquam in scriptura sacra leguntur. Et ta-
„ men nō dubitatur, quin dixerit. Multa enim dicta sunt et
„ facta per Christū: quę nullus Euāgelistarū complectitur.
„ Sed quædam recente memoria, eorum qui interfuerunt,
„ uelut per manus deinceps tradita, ab ipso apostolorum
„ tempore, ad nos usq̃ peruenerunt. Lutherus nō dubitat,
„ Christum in coena dixisse: Hæc quotiescunq̃ feceritis: in
„ mei memoriā facietis. atq̃ hæc usq̃ adeo pro comperto
„ habet, Christi uerba fuisse: ut inde sumat argumentum,
„ neminem cogi ad recipiendum sacramentum, sed rem cui-
„ usq̃ relictam arbitrio, tantū ad hoc astringi: ut quoties
„ facimus: faciamus in memoriā Christi. Hęc ergo uerba
„ non legit apud Euangelistas, in coena domini. Nam illic
„ nihil aliud legitur, q̃, Hoc facite in mei cōmemorationem.
„ Vbi ergo legit illa uerba: Hæc quotiescunq̃ feceritis: an
non in

Eo solo
Lutherū
niti quod
damnat.

non in missa? Opinor certe non alibi. Nam apud apostolum alia sunt. Igitur qui tantū fidit: et utitur illis uerbis: quia reperit in canone: cur non pari fide suscipit eiusdem uerba canonis: quibus missa oblatio dicitur et sacrificiū.

Et alibi de sacramento confirmationis.

At quum loca quēdam Lutherus ipse cōmemorat: e quibus (quā id Lutherus irridet) habere nō absurde potuerit sacramentum confirmationis, initium: cur tam maligne de tota iudicat ecclesia: quasi temere sacramentum suscipiat: propterea quod in illis locis nullum legit uerbū promissionis: quasi nihil omnino promiserit, dixerit, fecerit Christus: quod non complectantur euangelistę. Hac ratione, si tantum Ioannis extaret euangelium: negaret institutionem sacramenti in coena domini: de qua institutione nihil omnino pręscribit Ioannes: qui eodem dei cōsilio nō tetigit istud: quo multa alia pręterierunt omnes: quę fecit Iesus: quę (ut inquit Euangelista) nō sunt scripta in libro hoc: et quę totus mundus non posset capere.

Ex quibus nonnulla, per apostolorum ora fidelibus patefacta sunt, et perpetua deinceps ecclesię catholicę fide cōseruata. Cui, quare non debeas de quibusdā credere (quę non legantur in Euangelijs) quum (ut Augustinus ait) nisi tradente ecclesia scire non posses: quę sint euangelia? Quorum si nullum unquē scriptum esset: maneret tamen euāgelium scriptum in cordibus fidelium: quod antiquius fuit omnium euangelistarum codicibus: manerent sacramenta: quę et ipsa non dubito, euangelistarum libris esse omnibus antiquiora: ne putet Lutherus efficax argumen-

Vter uestrum hic triumphat
Luthere?

Argumē-
tū a pro-
babili.

” tum esse, frustra suscepti sacramenti : si non reperiatur insti-
” tutū in euangelijs. Alioqui si nihil omnino recipiat: quod
” non tam aperte legat in euangelio ; ut tergeuerandi nō sit
” locus: quomodo credit (si modo credit : qui fere nihil cre-
” dit) perpetuam Mariæ uirginitatem ? De qua, adeo nihil
” inuenit in scripturis : ut Heluīdus non aliunde q̄ ex scrip-
” turarum uerbis, arripuerit ansam decernendi contrarium.
” Nec aliud opponitur illi, q̄ totius ecclesię fides : quę nusq̄
” maior est aut fortior, q̄ in sacramētis . Ego certe neminem
” esse puto : qui scintillam ullam habeat fidei : cui persuade-
” ri possit : quod Christus, qui pro Petro orauit : ne fides e-
” ius deficeret : qui ecclesiam suam, supra firmā petram col-
” locauit : pateretur eam, tot seculis uniuersam corporaliū
” rerum signis inanibus, erronea fiducia, uelut diuinis sacra-
” mentis obstringi. Si nusq̄ inde quicq̄ legeretur : illi tamē,
” uerbo mentē domini poterāt enarrasse : qui pręsentes uer-
” sati sunt cū eo : de quibus sic ait : Vos testes estis : qui me-
” cum ab initio fuistis . Docere poterat, quid debebat fieri,
” paracletus ipse : de quo dixit Christus : Quum autem ue-
” nerit paracletus, quem ego mittam uobis, spiritus uerita-
” tis : qui a patre procedit: ille testimoniū perhibebit de me.
” Et rursus . Quū uenerit ille : qui est spiritus ueritatis : uos
” ducet in omnem ueritatem. Nō enim loquetur a semet ip-
” so : sed quęcūq̄ audierit, loquetur : et quę futura sunt : an-
” nunciabit uobis. Ecclesia ergo, quum tot et tales habuerit
” pręceptores, tot uiuos euāgelistas, et spiritum illum : qui
” ueritatem inspirat: credetur temere instituisse sacramentū,
” et spem in signo collocare nihili ? Non credetur potius ab
apostolis:

apostolis : non credetur potius a spiritu sancto didicisse?

Et paulo post de sacramento MATRIMONII.

Negat usquam promissam esse gratiam . Negat usquā institutum esse pro signo . Vnde hæc nouit? Quia non legitur inquit. O rationem fortem, et multarum heresum parentem. Ex hoc fonte uenenum hausit Heluidius . Nullū sacramentum admittis : cuius institutionem non legis in libro? Quem librum unq̃ scripsit ille : qui instituit omnia? De quibsdā, inquis, credo euangelistis Christi . Cur ergo de quibsdam, Christi non credis ecclesiæ? quam Christus omnibus præponit euangelistis : qui non nisi mēbra quædā fuerunt ecclesiæ . Quamobrem si fidis uni : cur disfidis uniuersis? Si membro tribuis tantum : cur toti nihil tribuis corpori? Ecclesiā credit esse sacramentum : ecclesiā credit a deo institutum, a Christo traditum, traditum ab apostolis, traditū a sanctis patribus, per manus deinceps, pro sacramento traditum, ad nos peruenisse, pro sacramento, per nos tradendum posteris, ad finem usq; seculi, pro sacramento uenerandum. Hoc ecclesiā credit : et quod credit, dicit. Hoc inquam, tibi dicit eadem ecclesiā : quæ tibi dicit euangelistas scripsisse euangelium . Nam nisi ecclesiā diceret euangelium Ioānis, Ioannis esse : nescires esse Ioannis . Non enim adsedisti scribenti . Cur ergo non credis ecclesiæ : quum dicit, hæc Christum fecisse, hæc sacramenta instituisse, hæc apostolos tradidisse : quemadmodum credis ei : quum dicit hæc Euangelistam scripsisse?

AVDISTI lector unum aut alterum locum e multis : quæ scripsit rex : in quibus ostendit multa dicta, facta, tra-

”

”

” Fortissi-

” mum ara-

” gumentū

” Lutheri,

”

”

”

”

”

” Talis est

” Luthera-

” na diale-

” ctica.

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

Summa li-
belli Lu-
theri.

Lutheri
uerba.

dita esse per Christum : quæ nullus Euangelistarum com-
plectitur : quæ nullis apostolorum scriptis continentur : nulla
scriptura commemorantur : sed eorum recente memoria,
qui interfuerunt : uelut per manus deinceps tradita ab apo-
stolorum tempore, ad nos usque peruenerunt : et ecclesiam
catholicam, in sacramentis et articulis fidei, a spiritu san-
cto et doceri et gubernari . Atque ista probat, non ex eo so-
lum, quod alioqui absurdissima quædam sequerentur : sed
ex apertis Euangelistarum uerbis, euidentibus etiam sacra-
rum literarum testimonijs, et ipsius præterea Christi. Quid
ad hæc Lutherus obsecro ? Semoue paulisper lector iurgia,
cachinnos, risus, et conuicia : nihil inuenies aliud, quam duas
propositiones has. Nihil uerum ac certum esse præter eui-
dentes scripturas : cætera omnia traditiones esse hominum,
et cuiusque arbitrio relicta . Sed interim ad rationes, quas
affert rex : ad authoritatē euangelistarum, atque ipsius Christi,
quibus probat præter ea, quæ scripto comprehensa sunt facta,
tradita, præcepta fuisse alia, quibus omnino responsum
esse oportuit : nihil omnino respondet. Quamobrem qui
sic respondet : ut ea, quibus respondere debuerat : omnia
relinquat intacta : quid aliud facit : quam plane fatetur se nihil
habere, quod dicat. Quæ res, quam per se manifesta est : ta-
men quo fiat magis adhuc dilucida : Lutheri uerba recen-
sebimus : et nubes ac nebulas, quibus inuoluit se nebulo :
discutiemus.

VENIAMVS autem nunc, ~~inquit~~ ad ipsam rem, et more
Aristotelis, qui Thomistarum deus est, Primo generaliter, de-
inde specialiter, de causis istis disputemus. Summum generale
et unicum robur Hentricianæ sapientiæ, in tam regio libello est,
nulla

nulla scripturę authoritas, nulla ratio urgens, sed Thomistica
 illa disputandi forma, Mihi sic uidetur, Ego sic sentio, Ego sic
 credo. Et ut hic mei Amsdorfij recorder, sic disputat stolidus
 rex, sicut ille recitare solet, disputasse Lipsenses theologistas.
 Vbi quum respondens negasset assumptum opponenti, proba-
 bat idem opponens hoc modo. Oportet sic esse. Illo iterum ne-
 gāte, Denuo et ille, Et quomodo potest aliter esse? Oportet sic
 esse, pulcherrime, et Thomisticissime, quin et Lipsicissime et
 Henricissime. Sic cum ego in meo libello de hoc Thomisti-
 cum generale principiū maxime impetissem, et diuinas scrip-
 turas aduersus ritum, usum, consuetudinem, authoritatem ho-
 minum statuissem, Dominus noster rex nihilominus, pro sua
 Thomistica sapiētia, aliud nihil reddit, q̄ oportet sic esse, Vfus
 sic habet, Hęc est longa consuetudo, Ego sic credo, Patres sic
 scripserunt, Ecclesia sic ordinauit. &c. Quod si iterum scripse-
 ro mille libros, et probauero per scripturas, usum et authori-
 tatem hominū in rebus fidei nihil esse, facile erit et regi Tho-
 mistico, mille libris respondere, et omissis scripturis a me in-
 ductis, semper iterare, Oportet sic esse, Vfus sic habet, Autho-
 ritas hominum sic dicit, atq; aliud nihil. Si autem dixero, Vn-
 de probas, usum et authoritatem humanam ualere? respōdet,
 Oportet sic esse, Mihi sic uidetur, Sic credo, Nunquid tu do-
 ctior es unus omnibus.

Imo tuum
 magis qui
 rationē om-
 nē refugias

Noli men-
 tiri bone
 uir.

Certe ipso-
 bior es un⁹
 omnibus.

QVIS NON rideat, hominis stolidissimi furiosum, et
 in ipsius ridiculum caput recidentem risum? quando regē
 nugatur nihil aliud afferre, q̄ Oportet sic esse: Vfus sic ha-
 bet: Hęc est longa consuetudo: Ego sic credo: Patres sic
 scripserunt: Ecclesia sic ordinauit. Quū nemo nesciat, ip-
 sum Lutherum scire, regem illorum omnium fere nihil di-
 cere: sed ista dicere: Hoc probat ratio: hoc tradidit deus:
 hoc docuit spiritus sanctus: hoc dicit Euangelista: hoc
 dicit apostolus: hoc ipse dicit Christus. Ad quę omnia,

anno 23b

F 3

nihil

Verba Lu-
theri.
Istud nō ta-
cebit Par-
meno.

nihil omnino dicit Lutherus.

Intelligis ergo lector, stipites istos intractabiles, hoc tantum querere, ut sibi solis credatur. Ego postulo, nō mihi, sed apertis dei uerbis credi, illi postulant prerancidis et ueternosis sui cerebri uisionibus credi, cōtemptis uerbis dei. Neq; enim ego uel usum, uel authoritatem hominum in totum negaui, sed libera esse uolo, et indifferentia, quęcunq; extra scripturas sanctas scripta sūt, tanq̃ articulos fidei necessarios fieri recuso ex hominum uerbis. Tolerari uolo, quę bene dicuntur, et geruntur citra scripturę testimonium. Tolerari autem libere. At truci isti, nobis articulos fidei faciunt, ex omni uerbo patrū, quod tantum abest, ut sancti uoluerint suis scriptis tribui, ut nulla maiore blasphemia offēdi possint, q̃ dum per lethargicos Thomistas, eorū libera uerba, et facta, in necessarios articulos, hoc est laqueos mendaces, in perniciem animarum uertuntur.

ECCĒ, lector, q̃ dilucide proponit Lutherus: quid postulemus nos: quid ipse uicissim postulet. Nos uidelicet stipites intractabiles postulamus: ut solis credatur nobis, hoc est solis Italis, Hispanis, Anglis, Gallis, et deniq; solis omnibus: quęcunq; Christi ecclesia, aut hodie sit, aut usquam gentium, ullo unq̃ tempore, a Christo passo fuerit. At Lutherus uir equissimus, nihil postulat aliud scilicet: q̃ ut credatur apertis scripturis: quarum apertissimas passim trahit in dubium: et aperte torquet in hereses: et quum urgetur, audet contemnere: quę paulo post faciemus ipsa luce clariora. Sed interea uentilemus illud: quod ait, libera esse et indifferentia, quęcunq; extra scripturas sanctas scripta sunt: et tantum libere tolerari uult: quęcunq; bene dicuntur aut geruntur, citra scripturę testimonium. Istud Luthere si uerum est: cur ad illa nihil respon-

des omnia

des omnia : quæ tibi obiecit rex : e quibus nos plura suis
locis allaturi, pauca protulimus interim : quæ quū supra
legerit : qui tuum generale responsum istud leget : postea
neq; tactum tibi quicq̃ illorum uiderit : sed uelut surdo di-
cta, sic præterita, et dissimulata silentio, non poterit igno-
rare : quanta responsionis idoneæ diffidentia, et ueræ defe-
sionis ^{mopia} præterieris. Sed nos quoniam te libenter ista fugere
uidemus : eadem, atq; alia itidem talia, quæ dolenter as-
picias : iterum tibi atq; iterum ob oculos ingeremus. Igitur
ut cœpi dicere : si libere omnia habenda sint : et nihil certo
credendum : quod non sit euidente scriptura comprehen-
sum (sic enim tu non uno loco confirmas) quid sibi uult il-
lud apostoli? State, et tenete traditiones : quas didicistis :
siue per sermonem, siue per epistolam nostram . Aposto-
lus, ex æquo seruari iubebat ea, quæ per sermonem tradide-
rat, atq; ea quæ per epistolas. Aliquid igitur traditum est
non tanq̃ liberum, sed quod citra scripturam obligaret ec-
clesiam. Quid ad hoc dicis Luthere? Quid ais ad illud eu-
angelistæ? Multa facta sunt : quæ non sunt scripta in libro
hoc. Quæ quo minus ab alijs euangelistis dicas esse per-
scripta : negat ea totum posse mundum comprehendere.
Quid ergo dices, illa omnia dūtaxat fuisse miracula? quo-
rum etiam multa nesciri poterant absq; periculo fidei. Cæ-
terum sacramenta, in quibus ecclesia non posset absq; pec-
cato superstitionis errare : eorum nihil euangelistas potu-
isse prætermittere? Istud ne possis prætereundere : uides id :
quod etiam tibi rex opposuit, Euangelistam Ioānem non
tradidisse sacramentum eucharistiæ . Quod si contendas,
ideo nō

Redactæ in
angustiam
Lutheri
copiæ.

Friget iam.

Confutatur
Lutherus
evidenti
scriptura.

ideo non tradidisse, quia alij Euangelistę comprehenderant: ea ratione potius omisisset alia, minoris momenti: quę licet ab illis scripta, tamen ille rursus commemorat. Qamobrem negari non poterit, etiam necessarios articulos inter ea fuisse: quę scripta non sunt: sed absq; scripto tradita sunt. Iam Paulus, quę Corinthijs eodem de sacramento scriberet: Ego, inquit, sicut accepi a dño: sic et tradidi uobis. An non sine scripto, sicut accepit sine scripto: tradidit? Imo, adeo nihil omnino tradidisset scripto, neq; Corinthijs, neq; Romanis, neq; alij cuiq; populo: si quo tempore scripsit: licuisset alloqui coram. Querēs, si fors accidisset, istis omnibus derogasses fidem: quę nunc in Paulinis leguntur epistolis. Cuius, ut cęterorum quoq; apostolorum, pleręq; desiderantur: et quę supersunt, quędam uertuntur perperam: quędam uertuntur ambigue: nec in gemina lingua usquequaq; cōcordant exemplaria: et de sensu certatur incessanter. Ita (quod solū agis) nunq; deerit ansa negandi, quod uelit: asserendi, quod libet, illi, qui nihil admiserit pręter euidentes scripturas. Quid illud quęso, quam uim habet, quod Christus dixit? Spiritus paracletus, quum uenerit: ille ducet uos in omnem ueritatem. Nō dixit, scribet uobis: aut foris ad aurem loquetur uobis: sed ducet uos: hoc est, intus inclinabit uos: ac flatu suo, corda uestra diriget in omnem ueritatem. At quos quęso, ducet spiritus sanctus in omnem ueritatem? an dūtaxat apostolos, quibus tunc ore loquebatur Christus? Apostolis ergo dumtaxat et illud dixit: Ego uobiscū sum usq; ad consummationem seculi. Quis ergo dubitat, illud Christum

Christū dixisse de ecclesia : quod spiritus sanctus eam ducturus esset in omnem ueritatem? Quid illi, quibus dictum est : Ite, prædicate euāgelium omni creaturæ? Euāgelium prædicabant ex scripto; et nouam legem Christus sic referri iussit in tabulas : aut in æs inscribi : ut si quid ibi nō legeretur : id protinus omne reijceretur pro nihilo? Ita ne dei uerbum, ab apostolo quoq; commemoratū, nihil mouet Lutherum : Ego dabo leges meas in cordibus eorum : et in mentibus eorum superscribam eas? Non dicit in lapide : nō dicit in lignis : sed ut legem ueterem scripsit in lapide primū, post in ligno, sed semper foris : sic nouam intus dei digito scribet in libro cordis : ut quod minimo tempore durauit in duriore materia : perpetuo durare faciat in mollissima. Sic deo placuit ostendere potentiam suam. Saxæ tabulæ protinus fractæ sunt : lignæ durauere diu : In corde uero quod scripsit : durabit indelibile. In corde igitur, in ecclesia Christi, manet inscriptum uerum euāgelium Christi : quod ibi scriptum est ante libros euāgelistarum omnium. Ibi fidem suam sic inscripsit deus : ut nulla possint hereticorum præstigia delere : quantūuis auferant ex libris euangelij scripturas, in speciem ueræ fidei contrarias. Hinc stetit Christi fides, aduersus hostē Christi matris, Heluidiū. Hinc stetit, aduersus hostem ipsius Christi, Arrium. Hinc stetit inuicta, aduersus plurimos hereticorum cuneos : qui eam eodem ariete oppugnabāt : quo nunc Lutherus oppugnat : dum negarent publicam ecclesiæ fidem e scriptura probari : aut scripturas esse dicerent fidei contrarias. Sed ecclesia Christi non dubitauit :

G

quicquid

Euangelium
in cordibus
hominū certissime in-
scriptum.

Heluidius,
Arrius.

Expedi si
potes hunc
nodū Lu-
there.
Theos a-
graptos.

quicquid spiritus sanctus inspirauit ecclesie, id esse procul
dubio uerum: siue comprehensum id scriptura sit: siue nul-
la scriptura comprehensum. Imo si qua scriptura produ-
ceretur, in speciem contraria: eam fides in corde prescrip-
ta docebat, non satis intellectam esse his: quibus ita uide-
retur: quum esset certissimum, neque Christum ecclesie sue
in articulis fidei deesse, neque spiritum dei ueracem sibi esse
contrarium. Quod si adhuc stolide persistas in eo: ut con-
tendas, nihil esse factum, ac traditum, præter scripturas:
nec te ab ea stultitia deducant ea scripturarum testimonia:
quæ ex ipso regis libello memorauimus: quibus tu nihil omni-
no respondisti: uellem saltem ^{hoc expedit} quod in tota scriptura sacra,
pater nusquam uocatur ingenitus, filius nusquam homin-
is: nusquam satis aperte legitur, spiritus sanctus a patre filioque
procedere: Imo uero sancti spiritus deitatem ipsam, adeo
contenderunt heretici non satis elucere scripturis: ut eum
quod testatur beatus Gregorius Nazæzenus, appellarent
theon agrapton: hoc est deum: de quo non scribitur: An
tu idcirco uetabis, horum quicquam certo credi: et liberum
cuique statues: ut citra salutis suæ dispendium, patrem ne-
get ingenitum: filium neget homin-
is: spiritum sanctum
neget ab utroque procedere? Quid responderes ad illud: quod
de perpetua uirginitate Mariæ, adeo nihil omnino repe-
ritur in scriptura: ut magno labore probaret Hieronymus,
scripturas non habere contrarium. Quod, quæ probauit
egregie: non tamen tam euidentibus probauit scripturis:
ut sustulerit aduersario omnem facultatem disputandi. Sed
totus articulus plane pendet ex ecclesie fide: cui an in hoc
articulo

artículo pareas : uelim aperte respondeas . Ego te interim
credo, q̄q̄ sis impius, tamē hac sane parte parere : cui certe
si esse putas parendū : aliquid admittis præter scripturas,
contra fundamentum tuum . Quod si tam impius sis : ut
deiparæ uirginis integritatem in dubium uocare non du-
bitēs : non eris tamen, opinor, tam impudens : ut eucha-
ristiæ sacramentum, quod unum fere nobis reliquisti : nec
tamen a sceleratis digitis tuis impollutum : nūc rursus ne-
ges esse sacramentū . Nec illud opinor, recantabis : Nul-
lum sacramentum esse, cuius nulla promissio gratiæ, nulla
peccatorum remissio legitur in scriptura sacra : quod unicū
delegisti tibi, ad omnia sacramēta subuertēda fundamen-
tum . Age ergo Luthere : hac saltem parte consistēte recum-
turpe tibi fuerit, hoc principali fundamento depelli . Sce-
leratum negare esse sacramentum eucharistiæ.

At ex his duobus, rex effecit : ut alterum tibi fuerit, uel si
nolis, relinquendum . Recognosce nunc nebulo uerba illa
principis : quorum cauterio, meretriciæ fronti tuæ, eam
stultitiæ notam, atq; impietatis inussit : quam nulla diffi-
mulatione possis obtegere.

NUNC quoniam ex ipsius Lutheri fundamento pro-
bauimus, sacramenta, quæ credit Ecclesia, non aliunde q̄
a deo potuisse cōstitui : etiam si nihil inde prorsus in scrip-
tura legeretur : Videamus, an scriptura tam nullam omni-
no mentionem faciat huius sacramenti . Omnes una uoce
fatentur, apostolos in cœna domini ordinatos in sacerdo-
tes . Solus ist^{us} Lutherus negat : quum plane constet illic,
datam potestatem conficiendi corporis Christi : quod so-

Qui et Chri-
stū esse deū
si libeat,
negabit,

Verba
regis.

Obserua
Luthere.

Nusquam
hoc sacramentū
legitur
esse signū
gratię sus-
cipienti.

„ lus conficere sacerdos potest. At nō est, inquit ille, sacra-
„ mentum : quia non fuit illis ulla promissa gratia. Vnde id
„ nouit Lutherus? quia non legitur, inquit. Familiaris est i-
„ sta Luthero consequentia : Non est in euangelio scriptū :
„ ergo non est a Christo factum : quam colligendi formam,
„ infirmitat Euangelista : quum dicit : Multa facta sunt : que
„ non sunt scripta in libro hoc. Sed tāgemus tamen Luthe-
„ rum aliquanto propius. Eucharistiam concedit esse sacra-
„ mentum : quod nisi fateretur : insaniret. At ubi reperit in
„ scriptura, promissam in illo sacramento gratiam? Nam il-
„ le nihil recipit nisi scripturas, et easdem claras. Legatur lo-
„ cus de coena dominica : non reperiet apud ullum euange-
„ listarum, in susceptione sacramenti promissam gratiam.
„ Legitur a Christo dictum : Hic est sanguis meus noui te-
„ stamenti : qui pro multis effundetur in remissionem pec-
„ catorum. Quibus uerbis significauit, semet in cruce per
„ passionem redempturum genus humanū. Sed quū dixit
„ ante : Hoc facite in meam commemorationem : nullā hoc
„ facienti, id est sacerdoti consecranti, aut eucharistiam reci-
„ pienti, gratiam ibi promittit : nullam peccatorum remissi-
„ onem. At nec apostolus, in epistola ad Corinthios, quū
„ interminetur male manducantibus iudiciū, ullam men-
„ tionem facit de gratia bene manducantium. Quod si quid
„ ex capite sexto Ioānis, gratiā promittat suscipienti sacra-
„ mentū, carnis et sanguinis dñi : ne id quidem iuuare Lu-
„ therum potest : quippe qui totū illud caput negat, ad eus-
„ charistiam quicūq; pertinere. Videtis ergo, ut istam pro-
„ missionem gratiæ, quam pro totius sacramenti fundamē-
to magnis

to magnifice nobis in toto promisit opere: non potest in
eo tueri sacramento: quod fere solum reliquit: nisi (quod
neceſſe habet) præter ſcripturæ uerba recurrit ad eccleſiæ
fidem.

AVDISTI hæc Luthere prius: an potando lethar-
gum cōcepisti tantum: ut ista tibi ad aures inſclamata, nō
audias? Cur ad hæc obticuiſti: quum tam magnifice te re-
ſpōdere iactites? Hoc cōne tibi diſſimulandum fuit: quod
unum tibi totum illud fundamentum deſtruit: quo uno,
tu uideri uiſ, ſacramenta deſtruxiſſe omnia? Nam quum
hoc unum Babylonis tuæ fundamentum ieceris, nullum
ſacramentum eſſe: cuius promiſſio gratiæ non legeretur
apertis ſcripturæ teſtimonijs: ac nunc idem fundamentū
iacias auctius, nihil omnino credendum pro certo: quod
nō aperte legatur in ſcriptura ſacra, **H**oc te compellit prin-
ceps: ut aut eucharistiæ tibi ſacramentum ſit negandum:
quod ante fere ſolū conceſſiſti: aut ſi uelis in eo perſiſtere:
neceſſe tibi ſit, ab hoc præclaro fūdamēto deſiſtere: et præ-
ter ſcripturæ ſacræ uerba, confugere ad publicā fidem ec-
cleſiæ (ut ipſe uocas) papistiæ.

Imo mali-
tia præpedi-
tus nequit.

Refellit illud, quod ſi quid præter ſcripturam uerum ſit,
certum tamen eſſe non poſſit: et periculum fore,

ne uana pro ueris ueniāt in articulis fidei,

et traditiones hominū ^{recipiuntur} pro traditi-

onibus dei. **Cap. IX.**

QUID RESPONDET frater, pater, potator,
ad hæc? ebrius dormit; ſepultus eſt in ſcypho: nō
audit.

audit. An postq̃ illud uillum edormierit: tum e crapula
 surgens istud nobis eructabit. ~~Quam~~ uera sunt aliqua,
 nullis adhuc scripturis comprehensa: certa tamen esse, et
 comperta non possunt? Nam quum plurima liceat cōfin-
 gere: dixit uidelicet, quod uera illa ab ijs, quæ fingeren-
 tur: nulla possemus nota distinguere. Ex quo sequitur,
 dixit illud absurdum: ut omnes humanas traditiones am-
 plectamur pro traditionibus dei. Si istud uerum est: ho-
 mo cautus Lutherus est: sed parum cautus Euangelista:
 parum cautus apostolus: qui quum quædam (ut ostendia-
 mus) non complecterentur scripto: quæ necesse fuit ab ec-
 clesia seruari: non uiderunt, aut illa posse aliquando exci-
 dere e memoria, aut eorum prætextu, etiam alia, quæ ab
 humana uanitate proficiscerentur, auctoritatem sibi posse
 comparare: quasi simili modo traderentur a deo. Et tamē
 ita sibi fortis uidetur hac in parte Lutherus: ut centies il-
 lud exclamet nobis: nihil esse pro certo et indubitato te-
 nendum: quod non ex scripturis eluceat, et eisdem etiam
 manifestis, atq̃ euidentibus. Alioqui censet necessario cō-
 sequi: ut per errorem obliget ecclesia sese, ad uana, signa,
 pro ueris sacramentis: dum traditiones hominum putet
 esse traditiones dei: Aut ex ambiguo scripturæ textu, ad-
 uersus ueritatem falso adhereat sensui. Nam hūc errorem
 censet Lutherus inuincibilem. Hoc loco opponere aduer-
 sus utrunq̃ possemus, non unum quempiam ex antiquis
 patribus, aut unum locum e scriptura sacra: nisi potius ui-
 sum esset obijcere Luthero, unum illum, quem unum om-
 nibus præfert patribus, omnibus præfert Euāgelistis, Lu-
 therum.

Nū formi-
 dolosus es
 mi homo.

Nihil est
 hoc uero
 uerius.

therum. Quem ipsum non tam obijciemus nos: q̄ prola-
ro loco, lectorem commonebimus, a rege iam olim obie-
ctum. Et quoniam refelli non potuit a Luthero, per diffi-
mulationem prætermissum silentio. Sic igitur habet rex in
sacramento ordinis,

SED VELUT ineuitabile telum promit: quod hoc
sacramentum, nullam habet promissionem gratiæ ullibi
(ut inquit) positā: cuius sacramenti, uel uerbo meminisse
negat totum nouum testamentum: et ridiculum (ait) asse-
rere pro sacramento dei: quod a deo institutū nusquā po-
test mōstrari. Nec licet (inquit) astruere aliquod diuinitus
ordinatum: quod diuinitus ordinatū non est: sed conan-
dum est: ut omnia nobis clari (inquit) scripturis sint fir-
mata. Vtrum in nouo testamento nulla prorsus fiat huius
sacramenti mentio: post excutiemus. Interim sic agam cū
illo: tanq̄ nulla prorsus mentio fieret. Nam eodem telo se
sperat omnia ferme sacramēta perfodere. Aduersus quod
telum, ego in scutum mihi idipsum ferrum cōijciam: quod
Lutherus ipse fatetur impenitabile. Sicut enim se habent
ipsius uerba. Hoc sane habet ecclesia, quod potest discernere
uerbum dei a uerbis hominum, sicut Augustinus confitetur se
euangelio credidisse, motum authoritate ecclesię, quę hoc esse
euangelium prædicabat. Igitur quum istud habet (ut Lu-
therus fatetur) Ecclesia: quod uerbum discernere potest a
uerbis hominum: certum est istud non aliunde habere, q̄
a deo. Nec ob aliā causam, q̄ ne in his erraret Ecclesia: in
quibus non erratum esse oporteat. Sequitur igitur ex hoc
fundamento: quod nobis substrauit Lutherus: ut ecclesia
habeat

Ita solet ui-
cere Luther

„ Verba
„ regis
„ Quibus
„ confutat
„ Lutherū
„ ex uerbis
„ ipsius Lu-
„ theri.

Verba
Lutheri
in cap. Ba.
ex quibus
manifeste
reuicitur.

22 habeat a deo, non id solum, quod concedit Lutherus: dis-
 23 cretionem uerborum dei, a uerbis hominum: sed etiam dis-
 24 cernendi facultatem, qua in scripturis diuinis, diuinum sen-
 25 sum ab humano discriminet. Alioqui enim, quid profu-
 26 erit: si Ecclesia (deo docente) scripturam ueram discernat
 27 a falsa: et in scriptura uera, falsum sensum non discernat a
 28 uero? Denique eadem ratione, et istud sequitur: ut et in his
 29 quae non scribuntur: ecclesiam suam doceat deus: ne per er-
 30 rorem possit, falsa pro ueris amplecti: quum ex ea re non
 31 minus impedeat periculi: quam si uel scripturas hominum te-
 32 neat pro uerbis dei: uel e uerbis dei uerbis, falsum eliciat sen-
 33 sum: praesertim si falsa suscipiat sacramenta pro ueris, et
 34 traditiones hominum pro traditionibus dei, imo non tra-
 35 ditiones hominum, sed figmenta diaboli: si suam spem in
 36 fictis ac uanis corporalium ^{rerum} signis (quemadmodum magi
 37 faciunt) ecclesia Christi, uelut ⁱⁿ Christi sacramentis col-
 38 locet. Liqueat ergo manifeste ex eo, quod fatetur Luthe-
 39 rus, ecclesiam hoc habere: ut uerba dei discernat a uerbis
 40 hominum: Hoc quoque non minus habere, ut traditiones
 41 dei discernat a traditionibus hominum: quum alioqui, u-
 42 trobius possit ex aequo uitandus error exoriri: nec id agat
 43 Christus: ne ecclesia sua hoc aut illo erret modo: sed ne er-
 44 ret ullo. Errare uero maiore cum iniuria Christi non possit:
 45 quam si fiduciam in illo ponendam solo, ponat in signis nulla
 46 prorsus fultis gratia, sed omni bono fidei uacuis atque ina-
 47 nibus. Non igitur errare potest ecclesia, in suscipiendis sa-
 48 cramentis fidei: non magis inquam quam errare potest in sus-
 49 cipiendis (qua in re ecclesiam errare non posse fatetur Lu-
 50 therus

Lutherus
 suo telo
 misere co-
 fessus.

therus ipse) scripturis. Quæ res, si se haberet aliter: multa
sequerentur absurda. Sed hoc in primis, quo nihil potest
esse absurdius: quod plerumque omnia fidei christianæ dogma-
ta, tot stabilita seculis, ad succrescentium hæreticorum li-
bidinem, denovo reuocarentur in dubium. Nam si nihil ha-
beri pro certo debet: nisi quod scripturis et iisdem (ut Lu-
therus ait) claris, firmatum est: non solum non asserimus
diuæ Mariæ uirginitatem perpetuam: sed et inexhausta sug-
geretur fidei oppugnandæ materia: si cui unquam libeat aut no-
uas excitare sectas, aut resuscitare sepultas. Nam paucissi-
mi fuerunt hæretici: qui non receperint scripturas: sed om-
nes fere ex eo, sua statuebant dogmata: quod aut ea contem-
derent esse firma scripturis: aut quum illis uiderentur ra-
tioni consentanea, contrarium non definiri scripturis. Quo-
niam ea, quæ proponebantur aduersus suam sectam, aliter
contendebant intelligi: quam orthodoxa intelligebat ecclesia:
et ne clara dici possent, aut alio excogitato sensu, aut pro-
latis aliunde ex eadem scriptura locis, in speciem ualde con-
trarijs, omnia sic turbant: ut uiderentur ambigua. Ita ad-
uersus Arrium nisi publica steterisset fides ecclesiæ: haud
scio: an defuisset unquam de scripturis disputandi materia.

NON dubito lector: quin, dum legis hæc: et admire-
ris et detesteris istam nebulonis improbam atque impuden-
tem dissimulationem: qui tanquam surdus eum cantum præte-
reat: quem nemo non sentit auriculas eius asininas tanto
cum doloris sensu penetrasse: ut nec ebrius quidem sensum
possit eius doloris excutere. Quod enim telum cadere po-
tuit in Lutherum uiolentius: quam quo factum est: ut suis

H

uerbis

Hic succur-
rite cōbibo-
ri uestro Lu-
theri soda-
licium.

Quid hic
habes, quod
obgannias
Luthere?

uerbis uulneratus et confossus iaceat. Raro uerum dicit: et
tamen id ipsum, quod dicit uerū, falsitates, quas astruit ipse,
conuincit. Quid hic Luthere cōminisceris effugij? Quā sto-
lida strophā laborabis elabi? Conuoca nebulonum, pota-
torum, scortatorum, siccatorum senatum: explicent te ab
hoc labyrintho: suadeant, ut (quod sēpe fecisti, facias de-
nuo) reuoces atq; recantes: si quam unq; syllabam dixisti
bene. Clama pēnitere te: quod hoc fassus es: ecclesiā da-
tum, ut scripturas dei discernat a scriptis hominum. Quod
si feceris, id quod plane facies aliquando: simul concedas
oportet, incertum atq; inualidum esse illud ipsum: quod
ore tantum clamas, corde nihil credis, euangelium. Sin
non illud reuoces: sed ecclesiam concedas, hoc habere datū
a deo: ut non possit errare, in discernendis dei uerbis a uer-
bis hominum: nec eius aliam possis assignare causam, q̄
peculiarem dei curam: qua sic gubernat ecclesiam: ut in re-
bus tam magni momenti eam nolit errare, necesse est, il-
lud concedas etiam, q̄ deus ecclesiā non deerit in scriptu-
ris intelligendis, aut dinoscendis traditionibus, sicubi ta-
le urgeat periculum ex ignorantia: quale fuerit: si permitta-
tur errare in necessarijs articulis fidei, uel sacramentis: in
quibus errare, nihil est aliud, q̄ fidem subtractam deo, non
in homine ponere, sed in signis inanibus collocare: quod
prope deterius est, q̄ uitulum adorare conflatilem. Qua in-
re, quantum absit: ut Christus desit ecclesiā: ipse testatur,
dicens: Ego uobiscum sum usq; ad finem seculi.

Ostendit Lutherum tergiuersari stolide, conantem

contro-

controuersum facere, quæ sit ecclesia catholica: et si-
mul respondetur ad inanes eius logos: quibus
nugatur in Ambrosium Catharinum de
eadem ecclesia. Cap. x.

SED HIC fortassis, ut est impudens: quæstionem fac-
Sciēt (id quod sæpe facit) de ecclesia: et totam ecclesiam,
quam appellat papisticam: negabit esse ecclesiā illam Chris-
ti. Quā in re, ne quid deesset: nebulonem istum et uere et
acute prudentissimus princeps attingit. Nam in sacramen-
to ordinis, quum recitasset hæc uerba Lutheri, ex captiui-
tate Babylonica: Hoc sacramētum ordinis ecclesia Christi
ignorat, inuentumq; est ab ecclia papæ: subiūgit princeps.

Verba
Lutheri.

HAEC pauca uerba, non paruum habent et falsitatis
et absurditatis acruum. Nam et ecclesiam papæ discernit
ab ecclesia Christi: quum papa sit eiusdem ecclesiæ ponti-
fex, cuius et Christus. Ait ecclesiam inuenisse: quod non
inuenit: sed accepit institutum. Ait ecclesiam Christi, hoc
ignorare sacramentum: quum satis constet, nullam fere
mundi plagam esse: quæ rite profiteatur fidem Christi: quin
ordinem habeat pro sacramento. Nam si posset obscurum
aliquem angulum reperire (quod, opinor, non potest) in
quo nesciatur sacramentum ordinis: tamen angulus ille
non esset cū reliqua comparandus ecclesia: quæ non Chris-
to solum subest: sed et propter Christum, unico Christi
uicario/papæ Romano et ordinem credit esse sacramētum.
Alioquin si perstet in eo Lutherus: ut ecclesiam papæ discer-
nat ab ecclesia Christi: et apud alterā dicat ordinem haberi

Verba
regis.
Redar-
guitur
Luther-
menda-
tii.

H 2

pro sac'a

Eam for- 55 pro sacramento, non haberi apud alteram: proferat illam
 tasse uidit 56 ecclesiam Christi: quæ contra fidem papalis (ut uocat)
 i Vtopia. 57 ecclesiæ, ignorat sacramentum ordinis. Interim certe per-
 58 spicuum est: quum dicat, hoc sacramentum ignorari ab
 59 ecclesia Christi, et de Christi ecclesia, dicat eos, quibus præ-
 60 sident papa, non esse: utraq; ratione ab ecclesia Christi eum
 61 segregare non Romam tantum, sed Italiam totam, German-
 62 niam, Hispanias, Gallias, Britanniam, reliquasq; gentes
 63 omnes, quæcunq; Romano pontifici parent: aut ordinem
 64 pro sacramento recipiunt. Quos populos omnes quum de
 65 Christi tollat ecclesia: necesse est: ut aut ecclesiam Christi fa-
 66 teatur esse nullq;: aut more Donatistarum, ecclesiam Chri-
 67 sti catholicam, ad duos aut tres hæreticos redigat, de Chri-
 68 sto susurrantes in angulo.
 69 **V I D E S** lector, eo rem redegisse regem: ut, si ecclesia,
 70 quam uocat Lutherus papisticam, non sit ecclesia Chri-
 71 sti, necesse sit, aut nullq; esse ecclesiam Christi, aut illic esse
 72 tantum, ubicunq; sint duo uel tres hæretici, de Christo su-
 73 surrantes in angulo.
 74 **Q V I D** ad hæc respondet Lutherus? tacet: satis laudat:
 75 agnoscit sic intelligere se, Christi uerba dicentis: Vbicunq;
 76 sunt duo uel tres congregati in nomine meo: ibi et ego sum
 77 in medio eorum. Neq; meminit, quicunq; seperantur ab
 78 ecclesia: eos, etiam si congregentur, ac loquantur de Chri-
 79 sto, conciliabulum esse diaboli. Vna est ecclesia Christi:
 80 extra quam, nulla est ecclesia, nisi malignantium. At-
 81 qui, nihil miror, Lutherum nihil ad ista respondisse re-
 82 gi. Nam is perpetuus homini mos est: assidue inculcare
 83 sua: sed

Cuiusmodi
 sunt Luthe-
 rani.

sua: sed interim semper omnia transire: quæ obijcit aduersarius: quemadmodum in hac ipsa quæstiōe fecit: dum respōderet Ambrosio Catharino: quem quantumuis irrideatis: qui in eo libro Theleus Luthero fuit in exhaustiōis infacetis facetijs: tamen is quoq; non dubito quin uideat, Catharino, plus esse et ingenij et eruditionis in digito: q̄ habeat Lutherus in cerebro. Cui quum responderet iste de potestate pontificis et ecclesiæ: nihil omnino respondit ad ea quæ: Catharinus obiecerat. Quæ quisquis æquus et incorruptus legerit, et cum Lutheri scriptis contulerit: pronuntiabit Lutherum egregium esse nugonem: qui, tacitis omnibus quæ dicit is, cui respondet, nihil respondet aliud: q̄ nego omnia quæ dicis. Nolo distinctiones. Nihil credo præter scripturas. De scripturæ sensu, non credo sanctis patribus: nam errauerūt omnes. Nolo allegationem inconuenientis. Allegatio incōuenientis non soluit argumentum: et mille nugas eiusmodi.

Lutherū nihil respon-
dere, ad ob-
iecta sibi a
Catharino.

NAM, quum Catharinus, id quod necesse est, ecclesiam istam militantem distinguat a triumphante: q̄ in altera promiscue uiuant mali cum bonis, in altera dumtaxat sancti, non uult distinctiones Lutherus: non distincturus, ut uideo, inter electiōem, de qua Christus ait, Multi sūt uocati pauci uero electi, et electiōem illam de qua dicit idem, Nonne duodecim elegi uos, et unus ex uobis diabolus est? At, ne manifeste se nugari fateatur, iubet distinctiones ex scriptura probari: uelut tum demum crediturus, et tamen idem nihilominus irridet distinctionem: qua fides charitate formata distinguitur ab informi.

Verba
Lutheri.

Vos finxistis commentum omnium nequissimum illud, infamis fidei: quo facilius et tutius sacrilegia uestra, in scripturas dei seu latrones Moab mitteretis. Nobis autem Paulus dicit. Quæ societas lucis et tenebrarum? Quæ conuentio Christi et Belial.

Hic refellitur Lutherus euidenter scriptura.

V I D E S ut hanc distinctionem, uelut ex autoritate Pauli, pronūciet esse non solum fictam, sed etiam nequissime fictam. Sed interim, dissimulat q̄ apostolum ipsum nequitia insinulat nebulo. Quid enim frequentius in ore Pauli: q̄ hæc distinctio? Q̄ multis in locis inculcat, q̄ multum interfit inter eam fidem quæ caret charitate et bonorum operum uita, et eam qua per dilectionem operatur. Sed luthero satis fuit, alterum clamare, alterum dissimulare silentio.

Non omnia posse scripturis ostēdi: cum multa sint nullis scripturis prodita.

I A M, quum Catharinus allegaret interdum quedam quæ diuinitus ecclesiæ tradita, scribunt omnes sancti patres, et totus credit christianus orbis: clamat Lutherus nihil recipio præter euidentem scripturam. Cæterum quod omnia scribi curarit Christus, quæ uult Christianos credere, id constanter negant fideles omnes: nec adhuc ullo scripturæ uerbo probat Lutherus.

Q V V M de cuiuspiam scripture sensu uerteretur quæstio, et Catharinus pro interpretatiōe quam asserbat ipse, constanten afferret sanctissimorum patrum, antiquissimorum interpretum, eruditissimorum uiroꝝ consensum, clamat Lutherus non curo sanctos patres: non curo ueteres interpretes: non curo doctos illos doctores: omnes errauerūt, ut homines: nec interim fere quicq̄ affert pro se: nisi q̄ clamat uerum esse quicquid dicit: et quod ipse non errat: nec errare

nec errare patet utpote non homo, sicut erant sancti patres: sed extra sortem humanam infallibilis asinus.

Q V V M Catharinus probaret ex Lutheri positioe, multa sequi absurda, et inconuenientia clamat Lutherus: Allegatio inconuenientis non soluit argumentum: quum deductio ad incoueniens fortissimum sit, et probandi genus, et confutandi. Sed Luthero nihil dicit, etiam si quis ex eius dogmate probet consequi hominem esse asinum. Non magis profecerit: qui probet istud Luthero: q̄, si quis idem probet asino.

Q V V M Catharinus diceret, in illis uerbis, Matth. xvi. Tibi dabo clauis regni celorum, promissas esse clauis, non datas: sed ex eo probari necessario datas esse: q̄ dubium non sit quin Christus uerax impleuerit p̄missionem, respondet Lutherus, etiam si promissit Christus non esse credendum, q̄ p̄missa praestiterit: nisi in scriptura legatur impleuisse.

Nam, opus est locum, personam, et tempus exhibitę p̄missionis, non nostra suspitione, sed illius testimonio nobis certificari. Si enim in scripturis ista exhibitio clauium non poterit ostendi, in hodiernum usq; diem erimus incerti: quo tempore Petrus eam acceperit. Absit autem, ut nos Christus sic incertos reliquerit: ut nesciamus, quo tempore, quo loco Petrus clauis acceperit.

O M A G N V M periculum: si nesciamus: quo tempore, quo loco Petrus clauis acceperit. Nam istud nescire, profecto non multo minus periculi fuerit: q̄ si quis nesciat quo die, et quo loco Petrus baptisatus sit.

Q̄ inepte
respondeat
Lutherus
ad dicta Ca-
tharini.

Verba Lu-
theri.

Præclarus
Lutheri
scrupulus.

Quinquus
sit Luther?
præstudio
sue partis.

^APRETEREA, quum Lutherus interdum scripturę
textum quempiam detorqueret in partem suam, Cathari-
nus eius interpretationem fallam refellens, quum ueriores
sensum suffragantibus antiquis interpretibus cōfirmasset,
refert ex abundanti, alios etiam sensus: quorum quemlibet
ostendit esse magis probabilem: quam sit ille quem Luthe-
rus, solum uerum euidentemq; contendit. Istud uero Lu-
therus sic eludit.

Verba
Lutheri.

Non tibi permitto ut scripturę plures q̄ unum sensum tri-
buas. Nihil apud me ualet: q̄ toties tentas. Potest etiam sic
dici: potest etiam sic intelligi: potest etiam sic responderi. Po-
test mi Catharine: hæc omnia sunt argumenta falsitatis, et
mera effugia, et plane robora meę sententię.

SCILICET Luthere. Quid ni? ut si quis ostendat,
te proferre talem pro sensu, indubie, uero: qui sit e multis
minime uerissimilis: quo pluribus modis ostenderis esse
stolidus: eo uicissim magis glorieretur, uelisq; multo uide-
ri sapientior.

Verba
Lutheri.

Sic, dicito. Hoc sic, et non aliter intelligi debet: ut afferas
unum constantem simplicemq; sensum scripturę: sicut et ego
facio, hoc est enim theologi, sicut illud sophistę.

Quod Lu-
therus so-

CERTE Luthere ut literalem sensum, fateor esse fe-
re semper unice efficacem ad probandum quippiam: si
quando sit perspicuus: ita quum sæpe accadat ut res dicatur
obscurius: q̄ ut unicus ille sensus ex ambiguis uerbis eni-
teatur eruditissimus quisq;, et sanctissimus theologorū ue-
terū solitus est diuersos sensus elicere rem in medio relin-
quens expendendam. Nimirum, arbitrati sunt tutum
illud esse, et modesti uereq; deo digni theologi, non so-
phistę

phistæ quemadmodum scribis officium. Istud uero, quod solum tu clamas theologi esse officium, theologi illi ueteres et ueri, partes existimabant esse, uere mereq; stolidi, superbiq; nebulonis temeritatem: qui sensum scripturæ dubium, et inter eruditos controuerlum, aut ex suo sensu solo cōmentum, solum cōtendat esse genuinum. Cuiusmodi stultorum genus admonet, ac taxat sapiens ille quum dicit, Ne innitaris prudentiæ tuæ, et ne sapiens uideri uelis in oculis tuis. At Lutherus in oculis suis solus sapiens, exclamat.

phistæ uocat facinus maxime esse theologi.

Nolo Catharine usum longum, et multitudinem tecum sententiarum. ^{innocens} uerbum Christi hic me urget. Huic credendum est uni præ omnibus sanctis, etiam angelis.

Verba
Lutheri.

CREDENDVM est proculdubio Luthere plus uni Christo, q̃ sanctis omnibus, et omnibus angelis. Verum, quum deus loquatur in sanctis suis, iuxta illud: Non estis uos, qui loquimini: sed spiritus sanctus qui loquitur in uobis: quum tot sancti, tam docti cōsentiant, uerba Christi non in eam dicta sententiam: quam tu solus, cōtra tot sanctos, tam doctos cōtendis. Iam non quod tu iactas, Christo consentit: qui consentit tecum: sed contra ueritatem quam deus tot sanctis suis inspirauit, consentit mendaciorum patri diabolo: qui per te ueritatem conatur interuertere. Nam quum tu pro tuo more, scripturam detorqueas, dicens: De quo enim angelorum aliquando dixit: hunc audite? quasi ex illo uerbo, nihil debeas credere: quod quisq; dicit alius: Cur non illius etiam uerbi meministi: quod Christus ipse dicit apostolis, ac per illos cæteris:

H s

haud

haud dubie sanctis: quibus ipse dignatus est suum spiritum infundere? Qui uos audit me audit. Quem spiritum suum, quum habunde Christum constet inspirasse sanctis ecclesiae doctoribus: quorum et doctrinam et uitam multis comprobauit miraculis, etiam si nemo unus non aliquando sit lapsus ut homo, quod tu quoque predicas ipsis contigisse apostolis, tamen in quo tam frequentes per tot aetates conspirauere, non dubitandum in illud eos diuini spiritus aspiratione consensisse, qui facit unanimes in domino: et te, quum eorum consensum spernas, et saepe blasphemus exclames: Non curo centum Hieronymos, non curo mille Cyprianos, Augustinos, Ambrosios: in illas Christi minas impingere: Quis uos spernit me spernit.

Q VVM Catharinus ei concessit, uerum id quidem esse: quod Christus sit uera et solida petra, et uerum caput ecclesiae: sic tamen ut petrus etiam, et petra sit et ecclesiae caput sub Christo, hic mirifice sibi plaudit Lutherus: et sibi uidetur perquam festiue scurrari.

Verba
Lutheri.

Non sentit stolidum hoc caput: quod si mea disputatio uno aliquo sensu uera conceditur, praesertim in spiritu: quod mihi concedit Catharinus, iam plane uici etiam aduersarii accedente calculo.

DEINDE pergit homo festiuius facete scurrari iactans crasse sibi philosophandum esse, coram crasso et pituita laborante capite: quia nihil esset alius ad lyram, et ideo Catharinum Lutherus, omissa lyra lepidus illudit literis, et uelut puerum, docet per .A. et .B: tanquam demonstra

tione

tionē geometrica rem probaturus. Sic enim scribitur:

¶ Quid si A. disputet cū B: et eo res procedat: ut A. concedat B. optime, et in spiritu locutū esse, se uero alium sensum externum sequi: et tamen hoc ipso tacto, A. gloriatur sese uicisse, illamque confutasse, deinde conuiciis totum agat triumphum. Quid hic spectator iudicabit? An non Bacchas, aut, Corybantes insanire putabitur?

Verba
Lutheri.

HA. HA. he, tacete, laute, lepide Luthere, nihil supra. Catharinus plane p̄ditus. Ritu oēs qui audiūt emoriri. Denique metuūt oēs iam te. Sed, queso te Luthere bona cū uenia tua, liceat nobis hoībus crassius, istam demonstratiōem tuā, ut ipse fateris crassam, crassius adhuc excutere. Fac igitur disputet inter se. A. et B: et dicat. A. Moſen fuisse ducem filiorū Israel ex Egipto: B uero illud oīno pergenet. Deinde dicat ipse B. deum fuisse ducem, et id ei concedat A. et fateat̄ ipsum. B. in hoc optime et uirissime dicere, et maxime in spiritu, et tamen id nihilo minus uerum esse, quod dicit ipse. A. uidelicet ducem filiorum Israel fuisse Moſen. Iam si. B. propterea quod. A. concedat ei uerum illud esse, quod dicit ipse, et maxime in spiritu gloriatur ex eo se uicisse, et conuicijs totum agat triumphum, quid hic Lutheri respectatores sentiēt? An non uere bestiam esse? B. an non fuisse dignū sentient eius uere crassum et pituitosum caput?

IAM, quale est illud: quod ais: p̄sertim in spiritu? Nuper dicebas non spiritualem sensum, et mysticum probare quicquid: sed literalem tantum. At nunc subito quum tibi Catharinus concederet uerum esse spiritualiter, quod Christus sit petra: sed Christum tamen illo apud Mattheum loco, non de sua p̄cellentia loquutum: sed de p̄ficiendo suo

suo gregi uicario, placet ilico tibi sensus spiritualis, et ad rem probandam prefertur literalis. Nam ex eo quod te concedit, aliquo sensu uerum dicere, presertim in spiritu, concludis eum falsum dicere: quum sanctorum patrum calculis obstitat tibi subuertenti literam. Nam etiam si uerum sit, ut est: quod Christus est uerissima et solidissima petra, uerissimum caput ecclesiae et uerissimum ecclesiae fundamentum lapis angularis: qui fecit utrumque unum: tamen in illo loco non de sua praesidentia loquutum Christum: sed de substituendo in ecclesia sua primatu, non solum sancti testantur, et christianus orbis consentit: sed etiam ipse contextus literae aperte uidetur ostendere: neque enim admodum belle quadrare uidetur sensus: quem assignas ipse: tanquam Christus ita loqueretur. Tu es petrus, et ideo ego aedificabo ecclesiam meam super me ipsum.

AT non est, inquis, nisi unus sensus: ergo si meus est uerus: falsus est Catharini. Ipse non negas alium interdum esse mysterij sensum, alium literae: quem tu solum dicis efficacem ad probandum. Hunc igitur sensum assentientibus interpretibus plerisque omnibus, Catharinus asserit sibi, tibi concedit mysticum: qui nihil praedudicat literae. Sed hic rursus obblateras, et clamare non desinis.

Verba
Lutheri.

Tu Catharine non negas meam disputationem esse in aliquo sensu ueram: ergo tua est falsa. Nam si aliquid est uerum quod ego dico: totum est falsum quod dicis tu. Nam aut mea funditus et in totum nega aut tua funditus inania esse concedas.

Quæquam legem offers Luthere. An non apud Vergilium, aliquid ueri dixit et Synon? et tamen magno stetit Troianis

Troianis qui ueris illecti crediderunt assutis mendacijs.
Nihil ne contra te dicit, nisi qui tua omnia funditus et in
totum sustulerit? Ergo si tuis mendacissimis dogmatibus in-
termisceas apostolorum symbolum: aut negandum est,
quicquid illi dicunt ueri: aut simul concedendum quicquid
ipse mentiris. O acumen Lutheranum.

SED ILLUD uidelicet est inuitabile telum, et gladius
fortunatus: quo Catharinum cofodias: quod etiam si Petrus
ecclesie primas institutus fuerit: papa tamen non pos-
sit primas esse, nec Petro succedere possit in officio: nisi
qui Petro succedit in moribus. Hic regnas, rides, gestis,
illudis, et omissis omnibus sanctis uiris: qui in sacrosan-
cta sede presiderunt, uelut cornus et uultur, sola inuolas ac
depascis putrida: nisi quod non raro sanctissimos quosque uelut
rabidus canis arrodas, et dente tabifico, mel ipsum et anti-
dotum, tibi uertis in uenenum. Sed altum interim tibi silen-
tium est, de illis omnibus: quae tibi ad illa responderat an-
te Catharinus: qui tibi probauit euidentissime sic se iunctam
esse causam hominis, et officij, morum et magistratus: uir-
tutis, et potestatis: ut malis etiam et flagitiosis uiris quam-
uis tollatur in caelo uita: quam deus despondit uirtutibus:
in terra tamen non tollatur auctoritas quam deus coniun-
xit officio. Quobrem Luthere si uir uideri uis, abeas opor-
tet prius atque ad illa respondeas Catharino: cui postquam non
more simij gesticulis et nugamentis, sed quod hominem
debet solida ratione responderis: tum demum redeas licet
acrideas ad Calendas graecas. Interim profecto insanus,
et Aiacis risu furiosior est iste risus tuus: quo tacitis, et dissi-
mulatis

mulatis aduersarij rationibus, tanq̃ nihil audires, nihil re-
spōdes: sed nugaris tantū ac uelut amens, et insanus irrides,
et mirifice te facetū putas dum ī id iocaris, nugaris, scurra-
risq̃: q̃ si Petrus dici posset petra: qui sanctus erat ac pius,
aliqs ita desiperet ut petrę nomen putet in papam quem-
piam posse competere: qui Petri non respondeat uirtuti-
bus. O perplexum nodum, et explicatu difficilem. Quum
Christus, Petrum propter fidei suę firmitatem, tanq̃ pe-
tram aliquam sibi substitueret ecclesię suę caput, et prima-
tem, non qui immortalis esset: ut æternum potiri posset offi-
cio: sed in quod per uices multi succederent, nec omnes
æqualis meriti etiam si petrę nom^en in illos non quadraret,
an ideo non est eadem potestas officij? Quid si sic dixisset
Christus? Ego te Petre bonum et sanctum uirum ob egre-
gias uirtutes tuas, ecclesię meę primum preficio: ut tu sis
exemplo cuiusmodi uelim tibi successores suffici: certe si
successor eius aliquis esset talis: de quo neq̃ boni neq̃ san-
cti nomen posset predicari: tamen eadem esset authoritas
in officio: nisi nemo fuit sacerdos in Israel post Moïsen, et
Araonem: nisi qui utrumuis eorum æquipararit sanctimo-
nia: aut nisi nemo sit episcopus: qui non sit oīno talis: qua-
lem describit apostolus: certe Paulus ipse detulit episcopo
etiam impio, et Caiphe scribit euāgelista, et impio, et igno-
ranti, prophetię datum spiritum, ppter episcopatus officiū.
Quin Christus ipse quum pronunciat scribas et phariseos,
uiros nimirū et impios et improbos: qui aliorum humeris
graues imponderent sarcinas: quas ipsi digito suo nolebant
attingere: sed interea supine uiuebāt et male: Christus tñ, ut
dixi ppter officiū iussit illis obtemperare populum.

Qz uali-

Quid ualidum et illud: quod tibi uidetur absurdum: ut petre uocabulum, qui significabat pium, in eum aliquando cōpeteret: qui sit impius. Opto tibi mentem, uel tantisper sanam, dum possis perpendere eam rem q̄ ridicule derideas. Nam queso te Luthere, petre nomen sanctius ne censes esse q̄ Christi? At Christi uocabulum etiam in malum competebat, et reprobum: nisi Luthero sit ridiculus Dauid: qui de Saul dixit peccauit tangens Christum domini.

Quid magis ridiculū hac opinatione.

MIROR Luthere tibi, qui solus uideri uis legisse scripturas, adeo uideri nouum: si quod figuratum uocabulum diuersis interdum rebus competat. Rogo te an non gygantes in scriptura sacra, uelut superbi et uiolenti uitio dantur: et tamen Christus ipse gygas dicitur? Quid serpens, quoties in scriptura designat diabolus? An non idem exaltatus in deserto, figurabat Christum: etiam si non nesciam euidam et ex doctissima et sanctissima classe theologorū, uideri serpentem, ibi quoq; designare diabolus: q̄ in Christi crucem sublati, affixus et mortuus uenenum et nocendi uires amiserit. Sed mihi fortius est: q̄ ad se figuram Christus traxit ipse: quum dixit: Sicut Moses exaltauit serpentem in deserto: sic exaltari oportet filium hominis. Iam illud opinor non est ambiguum, leonis uocabulum non semel in scripturis inditum esse diabolo: et tamen nihilo minus de Christo dicitur. Vicit leo de tribu Iuda. Electus et apostolus an non sancta sunt nomina: et tamen utrunq; cōpetebat in fratrem tuum Iudam, etiam tum cū in eū competebat nomen diaboli: ut uideas q̄ argutus sis: qui disputēs absurdum esse: ut aliquid petra dicatur nisi sanctum:

Nunquid Luthere et Christus ipse hic errat.

quum

num uideas Christum dici: qui non sit sanctus, et apostolum dici: qui sit diabolus: et idem uocabulum et deo daturum et daemoni: et eiusdem animalis figura sit designatus et seruator et Sathanas. I nunc Luthere, et gloriare cū tuis: q̄ de primatu pontificis, Ambrosio Catharino fortiter et festiuere respondeas.

M I H I lector non erat propositum hoc in loco, de pontificis quicq̄ potestate tangere: nec tam huc illexit me libido docendi: q̄ similis semper sit Luherus sui: q̄ pertraxit inuitum cōsulanea uiri tractatio: qua sic intricauit ecclesiæ quæstionem, cum quæstione pontificis: ut ei respondere de altero non potuerim: nisi aliquid de utroq̄ attingerem. At de ecclesia, quæ nam sit hic in terris, quum uel maxime res tractari postulet, non erat consilium eorum quicq̄ intantum præterire: quæ Lutherum senseram, nec sine Theseo ea de re tam acute tractasse: ut nullo usq̄ loco aut sæpius gloriatur aut impudentius. Nam et hoc quoq̄ habet perpetuum: ut semper gloriosissime triumphet uerbis: ubi re ipsa turpissime se uictum uidet. De ecclesia igitur tractaturus abstinere uoluissē libenter, non solum a causa pontificis, sed etiam a quouis alio Lutheri dogmate, quatinus pateretur præsens argumentum: quo non aliud, q̄ eas nugas eius desumpsi refellere: quas in istum congeffit librum: quo nebulo respondet principi. Nam scelerata eius dogmata, apud æquos ac bonos uiros, satis se refellunt ipsa, et a multis eruditissimis uiris habunde confutata sunt, Apriate, Catharino, Eccio, Gaspare, Cocleo, Empsero placentino, Radino, Fabro, multisq̄ itidem alijs: quos partim audio,

Qui nimirum Lutherum in his quæ supra commemorauit author.

audio, partim uideo, solidis et ueris rationibus hominis
 amentiam pulcherrime traduxisse. Cuius assertiones, ita
 retexuit ac reuicūt reuerendus pater Ioannes Fylicherus,
 episcopus Roffensis, uir eruditionis ubertate clarus et uite
 puritate clarissimus: ut, si quid est frontis Luthero; magno
 iam sit empturus, assertiones suas olim iam combustas a
 se immo uel secum quoque: potius, quam cum tanta et tam eter-
 na infamia sua, monstrorum foetum et spurcum Erythroni-
 um conspiceret christianus orbis. Certe quod ad pontificis
 primatum pertinet, ita rem dilucidam reddidit idem reue-
 rendus episcopus, ex euangelij et actis apostolorum, et
 toto corpore ueteris testamenti, et omnium consensu san-
 ctorum patrum, non latinorum modo, sed quos maxime
 repugnasse iactare solet Lutherus etiam graecorum, postre-
 mo generalis definitione concilij uictis, et uictos se latentibus,
 qui pertinacissime tum restiterant, armenis et grae-
 cis: ut frustra mihi facturus uiderer, et rem actam acturus;
 si de pontificis primatu scribere, de integro rursus ordire.
 Cui sedi ut obediēter obtemperem cum illa mouent om-
 nia: quae docti sanctique in eam rem collegerunt: tum illud
 profecto non mouet minime: quod toties sumus experti, non
 modo neminem inimicum fuisse christianae fidei: qui non
 illi sedi bellum simul indixerit: sed etiam neminem unquam ex-
 titisse qui se professus sit eius sedis inimicum: quin idem
 paulo post se declararit insigniter, Christi quoque, et religionis
 nostrae capitaliter hostem, proditorem esse. Valde me mo-
 uet et illud quod si ad istum modum hominum uitia impu-
 tentur officijs, non modo non consistet papatus, sed et
 regnum,

Ioanes
 episcopus
 Roffensis.

Nullum re-
 calcitraſſe
 Romanae se-
 di: qui non
 Christi quo-
 que iugum ex-
 cuſſerit. j.

Talis poti⁹
optandus
pontifex q̄
pontificiū
eijciendum.

regnum, et dictatura, et consuiatus, et omnis omnino magistratus corruet et erit populus absq; rectore, sine lege, et ordine. Quæ res, si aliquando contingat, id quod aliquot Germaniæ locis uidetur imminere, tum demum magno cum damno sentient, quanto magis intersit mortalium, uel malos habere rectores, q̄ nullos. Certe quod ad papam pertinet quid mali fuerit caruisse nouit deus: qui eum suæ præfecit ecclesiæ: nec optandum puto ut res christiana periculo perdiscat. Quanto magis optandum: ut tales deus faciat esse pontifices quales e re christiana et apostolici muneris dignitate fuerit, ut sua sponte contemptis diuitijs et terrenis honoribus toti cælum spirent, pietatem in populo promoueant, ^{pacem} procurent, et authoritatem quam acciperunt a deo aduersus mundi satrapas et robustos uenatores exerceant, diris omnibus persequentes et tradentes Sathanæ: si quis aut alienam ditionem inuadat, aut male tractet suam, breui sentiret christianus orbis, ab uno aut altero tali pontifice, quanto fuerit satius emendari papas: q̄ auferri. Nec dubium est, quin iam olim pastorem sui gregis respexisset Christus: si christianus populus salutem patris potius precari, q̄ persequi, et nuditatem patris regere, q̄ pudenda ridere maluisset. Sed non deseret Luthere uicarium suum deus. Respiciet aliquando: et nunc fortasse respicit: quum patrem, dolore quem patitur a perditissimo filio, flagellat. Nam plane, te Luthere puto flagellum dei esse, magno sedis illius bono, magno cum malo tuo. Faciet enim deus, quod pia mater solet: quæ quum uerberarit filium, lacrymas eius abstergit: et quo puerum placet, perosa uergam,

uirgam, protinus in ignem abiicit. Sed omisso papatu,
quem nisi Lutherus immiscuisset ecclesiæ, non fuero hoc
loco tacturus, ueniamus nunc ad Lutheri machinam ^{illam} ~~qua se gloriatur ecclesiam Christi funditus euertere~~
~~tam inuictam~~ et qua Catharinum iactat impieta-
tis et hæreseos demonstratiue conuictum sed eo in loco
uidebis Lutherum lector: qui multis in locis alijs impium
sefe demonstrauit, ac stolidum, sedulo nauasse operam: ne
id uelq; alias uideretur demonstrasse manifestius. Itaq; hunc
in modum scribit.

Christus, quod Catharinus faterur, Primo de petra et eccle-
sia, Secundo fatebitur, q; Christus promittat portas inferi, non
præualituras aduersus eam. Clara ne sunt hæc Catharine?
Non enim bestia, sed Christus ea dicit. Stet ergo, portas infe-
ri non præualere aduersus, neq; petram neq; ecclesiam. Portæ
autem inferi tunc præualent: quando in peccatum perpellunt.
Aut dic tu quid sit portas inferi præualere aliud. Sicut econ-
tra. Edificari super petram, est in gratia et bonis operibus cre-
scere, ut dicere possis, hoc esse portas Sion præualere. Sic. i.
Pet. iii. dicit. Vos tanq; lapides uiui superedificamini domus
spiritualis. Et Ephe. ii. In quo et uos coedificamini, in habi-
taculum dei in spiritu sancto. Et ne mihi elabaris. Esto, fidem
informem habeat, Papa, uel petra tua, uel ecclesia tua: ni-
hilominus, si in charitate non fuerit: sub potestate diaboli, et
portis inferi fuerit, Quia Ro. vii. dicit. Qui spiritum Christi
non habet, hic non est eius. Et Matth. vii. Qui fide informi
fuerant, et miracula fecerant, et recte docuerant audiunt sibi
dici: Discite a me omnes operarij iniquitatis. Obsecro te
Catharine homo Itale, Tomista, digneris hic, bestiam parum-
per audire. Concedere eogo te per hæc dicta, eum qui sine cha-
ritate est sub diabolo esse, et ad Christum non pertinere, ac
per hæc portas inferi in eum præualuisse et dominari, tanq; in
seruum peccati. Sicut Christus dicit Ioannis. vii. Qui facit

Verba
Lutheri.

peccatum seruus est peccati. Sunt ne etiam hæc satis clara? An hic Origene, Chrysostomo, aut etiam toto patrum Catalogo opus est? Vltimo id quoque concedis, papam quem tu petram uocas, et ædificatos super hanc petram, ei subiectos uisibili administratione ecclesiam appellas, aliquando peccare et peccasse. Nonne concedis? Immo si uerum fateri uoles, non est sceleratior gens in terra: quam ea, quæ pape hodie pertinacissime adheret: et qui maxime super eum sunt edificati: ac per hoc portis inferi subiecti, et omnium scelerum serui. Responde nunc. Vbi est tua uerbosissima farrago, totius huius disputationis? da ecclesiam illam, da petram in quam non præualent portæ inferi. Quin das? Audin Catharine? Non papam dabis, scio, neque papistas. Quam ergo dabis? Nullam externam ecclesiam, nedum Romanam. Quia hanc solam dabis, si Christum audis, quæ sine peccato est domina scilicet portarum inferi. Quamcunque enim dederis, incertum est, an sit in peccato et sub portis inferi. Si Romam dederis ipsamet testabitur se esse scelerum lernam. Concludo ergo aduersus te, demonstratiue conuictum uerbum Christi Matth. xvi. ad nullam personam pertinere, sed ad solam ecclesiam in spiritu ædificatam super petram Christum: non super papam, nec super Ro. ecclesiam. Quam cito enim non dederis papam sanctum, tam cito non dedisti petram neque ecclesiam, sed sentinam peccati, et Sathanæ synagogam. Cum autem etiam, S. Petrus si præsens esset non possit sciri an sanctus esset, et permaneret sine peccato, ideo necesse est, nec ipsum esse petram sed solū Christum, quem solum sine peccato esse et permanere certissimum est, et cum eo ecclesiam suam sanctam in spiritu. Reuertamur ad conditionis pactum. Vno ego te Catharine hoc errore comprehendi, et indissolubili uinculo cōstrinxi, quare te hæreticum proclamo conuictum, et cum tanto libro condemnatum et maledictum. Habes quæ hic mutias. Catharine? Surge homo Tomista, et cōtere bestiam hanc maledictam: quæ tam subito ad uniuersa tua porteta, non solum respondit: sed etiam ea ad nihilum redegit.

Igitur sicut

Quæ sit petra Lutheri sententia super quam ædificata est ecclesia Christi.

Tibi ne liceat, in hominem bonum quod ais non licere papæ i hæreticū?

Igitur sicut petra ista, sine peccato inuisibilis et spiritualis est, sola fide perceptibilis: ita necesse est ecclesiam sine peccato inuisibilem et spirituales, sola fide perceptibilem esse: Oportet enim fundamentum esse cum edificio eiusdem conditionis sicut dicimus. Credo ecclesiam sanctam catholicam, at fides est rerum non apparentium. Quare hoc uerbum. Matthei. Tu es Petrus, perdis diapason a papatu, et uisibili ecclesia eius distat, immo eam funditus subuertit et synagogam Sathanæ facit. Vtiterius si per petram papa, et per ecclesiam edificatam, intelligeretur obediens papæ congregatio, sequitur papam non esse papam, nec ecclesiam esse ecclesiam. Quod euidenter probo sic. Quia petra et ecclesia sine peccatis esse debent, non subiectæ portis inferi. At cū nullus in mundo possit esse talis, certo et infallibiliter, et tamen certa debet esse petra certaq; ecclesia sequitur nullum esse papam nec ecclesiam. Cum ergo hæc Christi autoritas repugnet papæ et ecclesiæ papisticæ: manifeste patet, Catharini et sui Thomæ et omnium quos inducit epinionem esse extreme hæreticam. Quia hæreticus est: qui scripturas sanctas alio sensu quam spiritus flagitat exponit, at Catharinus non modo id facit, cum Thoma suo hæretico, sed etiam blasphemum sensum eis tribuit appellans petram hominem peccati, diaboli seruum.

EM lector uere maledictam bestiam: de qua dicit Apocalipseos. xiiij. Quis similis bestię, et quis poterit pugnare cum ea. Et datum est ei os loquens magna, et blasphemias. Et aperuit os suum in blasphemias ad deum blasphemare nomen eius, et tabernaculum eius, et eos qui in cælo habitant. Sed ueniet tempus quum bestia mitteretur in stagnum ignis ardentis, et sulphuris. Interea bene habet: q̃ prouidit deus: ut hæc tam inuicta et maledicta bestia, semper pugnaret secum. Nam quę fatetur ecclesiam esse certam: sic tamē tractat: ut reddat incertissimam: et quę non contenta

Ergo Christus nufq̃
edificauit
q̃ promissus
erat.

Diuū Thomam hæreticū
cū Lutherū

Quo Luthe-
rus redigat
ecclesiam.

est humano more sentire, dum sectatur et ostentat ab-
strusam quandam ac recōditam sapientiam: crassam istam,
et uulgo notam ecclesiam traducit ad inuisibilem, ab exter-
na ad internam, ab interna prorsus deducit ad nullam:
id quod statim uidebis manifestum. Sed primum Luthere,
ut tecum ad initium redeam, ex quo præclaros istos syllo-
gismos deducis, quum Christus promittit portas inferi
non præualituras aduersus ecclesiam, quid si quis neget hoc
eum promittere, quod tu tibi uelut manifestum sumis, nem-
pe diabolus non futurū tam potentem: ut ecclesiam per-
cellere possit in peccatum? Sed dicamus proba nobis istud
Luthere: quid aliud respondebis: q̄ ut uicissim queras a no-
bis quid significare possit aliud? Nam si aliud significare
potest, interea nihil dixisti: quoad ratione aut. scripturis
ostenderis interpretationem tuam esse ueriores. Dico igitur
primum, portas inferi non significare diabolus: neq̄
enim idem esse portas domus, quod dominum: et portas
inferi quod dæmonem. Aliud igitur quippiam hoc figura-
to sermone sensisse Christum: et licet hoc uerum sit, quod
neq̄ aduersus Petri fidem neq̄ Petro datam soluendi ligan-
diq̄ perpetua successione propagatam potestatem, diabo-
lus præualebit: atq̄ id Christus alibi sit non uno loco polli-
citus: tamen hoc in loco ubi non Sathanam nominat, non
inferos, sed portas inferi: non tam probabile sit eum dixisse
de diabolo: q̄ de quopiam alio aduersus ecclesiam suam,
non præualituro: neq̄ enim dæmonem magis dixerim in-
feri portas esse q̄ uiam. Qz si queras, quid aliud esse possit
inferi porta, q̄ Sathanam: duas tibi non ex cōmento meo,
sed ex

sed ex ueterum interpretatione de promissa^{am}. Alteram præ-
fides et tyrannos mundi: qui nascentem persequabantur
ecclesiam: nec præualuere tamen aduersus eam. Alteram
portam esse dico, te tuq; similes, si quis unq; similis tui fuit,
hæreticos et antichristos: qui inter triticum unanimis et
concordis fidei, non desinunt seminare zizania sectarum
et schismatum: nec solum diuidere student inconsutilem
Christi tunicam: sed et nomen eius fidemq; subdole per-
cuniculos euertere. Nam et per hæreticos, miseri quos de-
cipitis uelut per apertas et patulas inferorum portas ingre-
diuntur ad inferos. Sed tamen stabit uerbum Christi. Quan-
tumnis impugnetis ecclesiam, non præualebitis aduersus
eam. Restabit frementibus et freudentibus uobis eccle-
sia Christi.

Quæ sint in-
feræ portæ
illa a Chri-
sto comme-
moratæ.

VIDES hic bone uir, præclaram istam demonstratio-
nem tuam, nihil demonstrare: nisi demonstrates prius in isto
loco, Christum per inferi portas designasse diabolum: quas
ueteres interpretati sunt illos corporales ecclesiæ persequu-
tores tyrannos: et uos spirituales impugnatores hereticos.
Sed nunc ut demus tibi, portas inferi significare diabolum
adhuc liceret negare id quod ais portas inferi præualere, eo
in loco pertinere quicq; ad peccatum: sed id promississe Chri-
stum, nullas diaboli machinas satis ualentes fore: ut fidem
ecclesiæ, cui Petrum præficiēbat, extingueret: aut ipsius au-
thoritatem ac potestatem ligandi soluēdiq; posset infringere:
sicut adhuc usu uenisse uidemus. Atq; istud, quū uerius
uero sit: tamen ut multis modis uideas q̄ nihil oīno dicas,
quū tibi uideri dixisse bellissime, demus adhuc tibi, si uoles,
H 9 non solum

non solum portas inferi significare diabolum: sed eam rem,
ad peccatum totam pertinere: negabo tamen etiam sic, in
illo Christi uerbo, hoc esse preualere: quod tu interpreta-
ris: uidelicet ut preualere sit, in peccatum quomodocumque
perpellere. Neque enim preualuit inferi porta contra quem-
libet: quem diabolus deiecit: sed aduersus eum dumtaxat
preualet: qui tandem sic deiscitur: ut non resurgat in pu-
gnam. Nam nec in duello uictus dicitur: qui prostratus in
terram rebellat tamen: et in pugnam conatur assurgere.
Quid, quod hoc ipsum uidetur portae nomen ostendere: nisi
quis ociose, positam putet. Nam quum portae sit officium du-
plex: ut uel intrare conantes excludat, uel inclusos coere-
ceat: et non patiatur exire: nec inferi portae quemque exclu-
dant, nam uolentibus intrare. Noctes atque dies patet attri-
tiana uia. Sed reuocare gradum, superasque euadere ad
auras, hoc opus, hic labor est, patet profecto quod non aduer-
sus quemlibet quem daemon pellexit, preualet portae in-
feri: sed dumtaxat aduersus eum: quem sic tenet inclusum:
ut nunquam possit erumpere. Nam qui se proripuit foras, pre-
ualuit aduersus portas. Itaque non preualere portas inferi
aduersus quemlibet, quem adijcit in peccatum, uel illud in-
dicat: quod septies in die cadit etiam iustus. Manifestum est
igitur aduersus nullum preualere portas inferi, praeterquam ad-
uersus eum, quem sic incluserint, ut nunquam possit exire: quod,
quum nemini contingat in hac uita, patet illud Christi uer-
bum non obsistere: quo minus et peccatores in hac uita
possint esse de ecclesia. En bone uir praeclearam demonstra-
tionem tuam. Cuius nulla pars quicquam demonstrat aliud quam
stolidam et scurrilem impietatem tuam. Nam, et

NAM, et ostendi nunc istorum uerborum interpreta-
tionem, ueterum sanctorū sententijs et scripturis ipsis con-
sentaneam: quæ plane refellit et confutat tuam. Nunc illud
addam: quod si taterentur etiam quicumque legerūt unquam sacras
litteras, non satis intelligere se quid sibi uoluerit Christus in
eo, quod dixit inferi portas aduersus ecclesiam suam non præ-
ualituras: nemo tamen possit nescire sensum quem affers ip-
se falsissimum esse, et doctrinæ Christi repugnātissimum.

QVAESO te candide lector, istud considera (ut ab isto
nebulone reuertar ad te) quod Lutherus non hoc solum dicit
neminem esse de ecclesia, quod diu est in peccato: qui si tantum
istud diceret, et falsum diceret et impium, sed multo dicit
impudentius et magis impie: quod qui est de ecclesia non pec-
cat: imo nec peccare potest. Ait enim portas inferi non præ-
ualituras, idem esse quod in peccatum non posse perpelles-
re: ex quo plane sequitur: quod qui semel sint de ecclesia: nunquam
possint in peccatum perPELLI: et qui in peccatū perpulsi sunt
eos nunquam fuisse de ecclesia. Et, ne quid dubites eum istud
plane sentire, non aliud omnino dicunt celebres ille collectio-
nes: quibus hoc pacto intulente syllogisat sus.

Nullum cedens portis inferi, est ecclesia supra petram ædi-
ficata: sed secta paparum, cedit portis inferi: ergo secta papa-
rum non est ecclesia.

Verba
Lutheri,

CEDERE portis inferi, nihil appellat aliud: quam pecca-
re: quod alio declarat syllogismo sic.

Omnis ecclesia peccans cedit portis inferi: sed ecclesia papista-
rum peccat: ergo ecclesia papistarum cedit portis inferi.

Verba
Lutheri,

VIDES hic lector, eum manifeste dicere: quod ecclesia
quæ peccat non est ecclesia Christi: neque de peccato quicquam
distinguit:

24
distinguit: sed ponit simplicissime, aduersus eum præuale-
re portas inferi: quem in quodcunq; peccatum perpulerint:
quod quum dicat, manifeste ponit, omne peccatum esse
mortale: et eos qui sunt de ecclesia, in nullum omnino pecca-
tum posse percelli: et qui perpelluntur, de ecclesia non fuisse
etiam anteq̃ percellerentur, de qua eius sententia, si quis
adhuc dubitet, expendat et istud quod ait.

Verba
Lutheri.

Q̃ cito enim non dederis papam sanctum, tam cito non dedi-
sti petram, neq; ecclesiam, sed sentinam peccati et Sathanæ
synagogam.

EN interim seueritatem censoris huius: apud quem non
fatis est, aliquem mediocribus esse uirtutibus: sed aut om-
nino sanctum, aut omnino Sathanam, quales hic syllo-
gismos offert occasionem hoc in loco colligendi de se, quem,
quum non admodum sit difficile pbare, non esse sanctum:
ipse iam absoluit et conclusit reliquum, peccati se sentinam
esse, et sedem Sathanæ. Sed relinquamus eius sanctitatem
in sentina Sathanæ, tu lector expende quod sequitur.

Verba
Lutheri.

Etiā sanctus Petrus si præsens esset quia non posset sciri an
sanctus esset et permaneret sine peccato ideo necesse est nec
ipsum esse petram,

Q V O D de petra dicit Lutherus idem dicit et de ecclesia:
nam eiusdem ait conditionis esse oportere petram et eccle-
siam, fundamentum et ædificium.

Verba
Lutheri.

Sicut petra ista, nempe Christus sine peccato est: ita necesse
est et ecclesiam sine peccato esse: oportet enim fundamentum
esse cum ædificio eiusdem conditionis.

ET alibi.

Verba
Lutheri.

Necesse est solum Christum esse petram, quem solum sine pec-
cato esse

cato esse et permanere certissimum est, et cum eo ecclesiam suam sanctam in spiritu,

Q V I D illam? nempe esse et permanere sanctam certissimum est: quæ est eiuldem conditionis cum sua petra: et ideo certum esse contendit, illam et esse sanctam et permanere: quæcunq; sit illa: sed non esse certum de ullo homine, utrum sit de illa. Et ideo manifeste uides ex his locis et ex eo qd ait, eos qui de ecclesia iūt non posse percelli i peccatum, Lutherum aperte ponere non aliter esse christianos de ecclesia: q̄ si non solum sancti sint: uerum etiam sancti permanuri sint: nam alioqui ne interea quidem dum sancti sūt, esse ecclesiam. Nan si sanctus petrus adhuc uiueret: incertum esset an esset petra: non tantum quia incertum esset, an sanctus esset: sed etiam quia incertum esset an sanctus permanisurus esset.

Q V A E S O te lector, quum istud dicit, quam ecclesiam relinquit in terris? An non omnem tollit funditus, et externam et internam, uisibilem et inuisibilem, spiritualem et carnalem? Nam quis est ulq; qui non peccat? quis tam spiritualis est: ut in eo nihil delinquat infirmitas carnis? quis tantum habet diuini spiritus: ut eum nunq; quoq; perpellet diabolus? An non omnes peccauimus et egemus gratia dei. An non si dixerimus qd peccatum non habemus ueritas in nobis non est? Iam istud miror: quo fugi^{erit} interrim celebre illud dogma Lutheri: qd iustus etiam benefaciendo peccat. Ni si hoc uerum est: et illud item: quod tam diu tanto conatu defendit: Omne opus bonum peccatum esse: sequitur certe: ut aut nulla sit omnino ecclesia in terris: aut quis adeo

usq; adeo falsum esse, quod dicit eam non peccare: ut contra sit necessarium eam et peccare totam et peccare perpetuo. Nam cum alio dogmate tollat actus omnes indifferentes: quicquid faciat qui quis est de ecclesia, bonum opus faciat oportet aut malum. In opere malo quin peccet non est dubium: q; si peccat etiam i omni opere bono: quis non uideat consequi necessario: neminem esse in ecclesia qui non peccet perpetuo: tantum abesse ut qui sint ecclesia non cedat portis inferi, si portis inferi cedere sit, id qd dicit iste, nihil aliud q; quomocunq; peccare. Sic enim nemo non cedit.

S E D propemodum diuino quid uelit. Vult opinor, omnino omne opus bonu peccatu esse: quia potest esse occasio superbie: et contra, omne opus malum uirtutem esse: quia sit occasio humilitatis: et quum quodcunq; malum fiat a fidelibus, fidelibus inq; fide non informi, sicut est papistica: sed fide formata secundum formam quadoct Lutherus, hoc est fidendo firmiter: q; nullum peccatum potest damnare christianum, preter incredulitatem solam: tunc illud malum qualecunq; sit, si stet aut redeat fides absorbetur in fide sine satisfactione, sine contritione, sine confessione: nisi si quis (ut ait ille) consolationis causa confiteri uelit mulieribus. Nam et has etiam sacerdotes nobis consecrat Lutherus. Luthero igitur omnia bona opera sunt peccata: et tamen ecclesie sue nulla sunt peccata: ^{nam} non solum non imputantur sed etiam donantur premio. Nam iustis omnia cooperantur in bonum: et ideo papistarum bona opera uigilie, eleemosyne, orationes, castitas, ieiunia atq; id genus alia nihil aliud sunt q; mera peccata propter infirmam fidem: qua non confidunt
solam fide

solam fidem sine bonis operibus sufficere, sed Lutheristarū opera mala ebrietas, adulterium, rapina, blasphemia, et deniq; totus huiusmodi malorum catalogus propter eorum fidem firmam, qua cōfidunt firmiter solam fidem sufficere, et bonis operibus nihil opus esse, nihil sunt aliud: q̄ uirtutes meræ. Nihil igitur opus est ecclesiæ Lutheranæ: ut pro peccatis suis precentur: non enim peccant. Sed ecclesia Christi, quam Lutherus disputat peccare non posse, docetur ab ipso Christo peccata sua precibus expianda: Clamatzq; quotidie, dimitte nobis delicta nostra.

IAM si Lutherus diceret, ex hac promiscua multitudine christianorū, qui subinde peccāt, et subinde a peccato resurgūt, eos dumtaxat esse ecclesiā, non qui nunq̄ peccant (nam tales nulli sūt) sed qui sūt extra peccatū, etiā si et peccarint ^{sepe} et saepe peccaturi sint, et eosdem hoīes in hac uita, mutatiōe crebra, nunc esse de ecclesia, nūc de ecclīa non esse, suo peccato etiam quātulocunq; deiecti, q̄q̄ nulla humana denuntiatione depellant, adhuc absurde diceret. Nam nos, quum querimus, quæ sit illa ecclesia: cuius authoritate, fatetur Lutherus commendatam nobis esse scripturam sacram, ^m dumtaxat illos dicet qui sunt extra peccatum. Nam his, qui in peccato sunt, nihil esse credendum: tantisper enim, non esse de ecclesia. Hac ratione, eidem homini, eadem de re crederemus hodie, cras non crederemus, crederemus in aurora, non crederemus uesperī. Imo adeo nemini crederemus omnino: neq; enim scire possemus de alijs, quis esset in peccato, quis extra, quum nemo de se ipso satis sciat, utrum sit odio dignus an amore. Lutherus inuehitur in episcopos: q̄
tam cito

tam cito christianos excommunicent, quum ipse neminem non excommunicet citius, siquidem extra ecclesiam illico eiiciat quemlibet: qui quoquo modo peccarit. Qua in re, quis non miretur Lutheri sententiam: quum Lutheri fratrem uideat Iudam traditorem, etiam post conceptum, et perpetratum scelus, adhuc fuisse tamen de ecclesia: neque quoad uixit ex apostolatu depulsum: quum ipsius Christi uoce diceretur esse diabolus. At Lutherus, uir equissimus, non modo fratrem suum Iudam ab ecclesia depellit post peccatum: sed nec ipsum, nec sanctum Petrum admittit in ecclesiam, etiam antequam peccaret. Nam si ante fuissent de ecclesia, portae inferi non potuissent eos, ut disputat, in peccatum percellere. Ergo si uerum Lutherus dicit: ne tum quidem Petrus erat in ecclesia: quum ei dixit Christus. beatus es Simon Bar Iona, et tu es Petrus et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam. Nam postea aduersus eum preualuerunt portae inferi, si preualere est, quod Lutherus ait, in peccatum percellere. Nam paulo post, Christo consuluit ne pateretur, et audiuit ab illo. Vade retro me Sathana. Post et ter abnegauit dominum. Quare, si praeualent portae inferi aduersus omnes qui peccant, nemo uero non peccat maxime, si uerum sit dogma Lutheri, perspicuum est in terris ecclesiam omnino nullam esse.

SED opere precium est: quod sibi tenuiter obijciat, quid sequeretur absurdi, si ecclesia nihil esset nisi quiddam spirituale, nec sciri posset ubi esset, quanto magis tenuiter illud soluat, quod sibi obijcit ipse.

Verba
Lutheri.

Dices autem, Si ecclesia tota est in spiritu, et res omnino spiritualis,

ritualis. Nemo ergo nosse poterit, ubi sit ulla eius pars in toto orbe: quod uehementer absurdum est. Nam ideo papam asserimus: ut certo loco ecclesiam inueniri liceat. Alioquin, quid docet Christus oues pascere, et Paulus ecclesiam regere, et Petrus gregem Christi pascere: si nusquam in orbis certis poterunt locis inueniri habitantes, corporaliter fideles? Quis enim spiritibus predicet, aut quis spiritus uobis predicat. Corpus ergo et locum necessario habebit ecclesia, deinde inter corpora et loca, aliquem primum locum et primum corpus.

AUDISTI lector, quod tenuiter obijciat sibi: quasi ideo tantum cognosci deberet ecclesia: ut sciri posset cui congregationi predicetur euangelium: quum contra multo magis cognoscenda sit ecclesia: ut sciri possit a quo predicetur euangelium: ut si alius aliud predicet, autoritas ecclesiae certum faciat auditorem de uero euangelista: et rejiciat falsum: sicut eius autoritas, etiam fatente Luthero, certum facit lectorem, quae sint uerę scripturae sacrae. Nam, quod ille sibi tanquam ex nobis obijcit, ideo ecclesiam cognosci debere: quo in loco possit reperiri: ut certa sit congregatio Christi: cui predicari debeat euangelium: istud nescio quis ei fuisset obiecturus nisi ipse: quum nemo tam stolidus sit praeter eum: qui intelligat uerbum dei praedicandum esse, etiam extra ecclesiam Christi: et benefacturum, si quis illud predicet infidelibus. Alioquin male fecissent apostoli: qui fidem sua predicatione propagarunt apud gentes. Sed istud ipsum, quum tam tenuiter obijciat, audi quanto adhuc magis tenuiter soluat.

Respondeo. Quanquam ecclesia in carne uiuat: tamen non secundum carnem uiuit, ut Paulus dicit Gal. i. et Corin. i. Ita in loco, rebus operibusque mundi uersatur: sed non secundum haec existimatur,

Verba
Lutheri.

matur. Christus enim omnem locum tollit, dum dicit. Regnum dei non uenit cum obseruatione, neq; dicent hic aut hic est. Et ecce, regnum dei intra nos est. Paulus omne corpus tollit, dum dicit. Non est personarum acceptio apud deum. Sicut enim ecclesia, sine esca et potu non est in hac uita, et tamen regnum dei non est esca et potus secundum Paulum: ita sine loco et corpore, non est ecclesia: et tamen corpus et locus, non sunt ecclesia neq; ad eam pertinent. Sicut ergo non est necesse, certum panem, certum potum, certam uestem esse ecclesiae, et fidelibus omnibus, licet sine pane, sine potu, sine ueste non queant uiuere in hoc seculo. Sed omnia sunt libera, et indifferentia: ita non est necesse, certum locum, certamq; personam habere, licet sine loco personaq; esse non queat. Sed omnia sunt indifferentia et libera, omnis locus christiano quadrat, et nullus locus christiano necessarius est, omnis persona pascere eum potest, et nulla certa persona necessaria est quæ pascat, libertas enim spiritus hic regnat: quæ facit omnia indifferentia, nulla necessaria quæcunq; corporalia et terrena sunt. Et quid hoc mirum, cum ad hoc ut sis, homo corporaliter nullo loco certo, nulla certa persona indiges, sed omnibus locis, omnibus personis homo esse potes. Immo quæ res mundi necessario alij adhaeret et alligatur: ac non potius libere, et indifferenter, se quælibet ad quamlibet habetur: ut libertate spiritus plena appareat tota creatura, sicut canimus, Pleni sunt cæli et terra gloria tua. Quis ergo furor papistarum impijssimorum, ut ecclesiam dei, quæ omnium maxime libera est, loco suo et personæ suæ certis et necessarijs alligent: ut christianum esse negent: qui non hunc papam etiam impium, hoc loco habitantem adorant. Nec iuuat quemquam, si quemlibet pastorem indifferenter, quolibet loco habuerit. Hæc est illa abominatio stans in loco sancto, et operatio erroris. Sed de hoc alias.

QVAESO te lector quid unq̃ audisti tale. Nam ut omittam scripturas, tam absurde citatas: ut nihil allegari possit

possit absurdius: nonne sic tractat hunc locum, quasi nos
exigeremus: ut sic assignetur ecclesiae certus locus: ut alio in
loco ecclesia esse non possit? At queso te, quis unquam sensit sic
certum esse debere, quo in loco reperiatur ecclesia: ut idem
senserit aliquem esse locum: in quo ecclesia non possit coa-
lescere: quum contra potius credamus aliquando fore: ut
nullus in orbe locus sit: in quo ecclesia Christi non sit iutu-
ra, quum tempus uenerit in quo fiet unum ouile, et unus
pastor. Deinde ita rem tractat pontificiam, tanquam hi qui pa-
pe primatum asserunt, sic illud sentiant: quod sit ecclesiae caput,
tanquam Romanus: non tanquam successor Petri: quum nemo ne-
sciat eam sedem alias fuisse alibi. Et quicquid urbem Romam, ue-
lut locum totius orbis celeberrimam uidetur delegisse deus:
nemo tamen ex his qui sedis eius primatum asserunt, ha-
bet pro dubio: quin, quocumque transferatur Petri sedes: eo-
dem etiam Petri transferatur authoritas. At, nec istud qui quod
dubitat, etiam si uerum est nullum esse locum in toto or-
be terrarum: in quo non possit esse congregatio fidelium:
tamen oportere necessario aliquem esse locum: in quo eccle-
sia certa sit cognobilis et indubia. Alioqui, fore ut neque cer-
tum cuius sit, quae sint uerę scripturae: neque scire possit: quo
pedem tendat: qui adhuc infidelis, ^{Ade}cupiat imbui, et dogma-
ta christiana perdiscere.

SED iam opere precium fuerit, scripturae loca perpende-
re: quae supra citauit pro se: tanquam ex his manifeste probatu-
rus, ecclesiam in terra militantem, non esse cognitam, istam
crassam et sensibilem: sed aliam christianorum multitudi-
nem quandam, nescio quam, insensibilem et mathematicam,

Platonis ideis cognatam: quæ, et in loco sit, et in nullo loco sit, in carne sit, et extra carnem sit: quæ tota sit obvoluta peccatis, et tamen omnino non peccet. Nam hic, utrunque pariter ponit: quum omne bonum opus asserit esse peccatum: et ecclesiam facit homines, qui non peccant. Sed iam scripturas eius expendamus.

Verba
Lutheri.

Paulus, inquit. Gal. i. et Corinth. i. dicit: quod quis ecclesia in carne uiuit: tamen non secundum carnem uiuit.

Quid sit secundum carnem uiuere.

ROGO te Luthere, an tu aliquando peccare uocas, secundum carnem uiuere? Certe, quisquis sapit, dixerit, secundum carnem uiuere, non illum qui dum oblectatur carni, et conatur seruire spiritui, tamen aliquando carni cedit, ac uincitur conditione fragilitatis humane: sed qui uoluptatem querens carni se seruum dedit: et carnis operibus dedicat uitam: hoc est Luthere secundum carnem uiuere, non aliquando peccare. Quobrem, non secundum carnem uiuit ecclesia, etiam si nemo uiuat sic, quin opus habeat assidue precari: ut debita sua sibi remittantur. Et tamen sunt in ecclesia: qui secundum carnem uiuunt: non futuri, quum ecclesia uiuet in celo: quos interim sæpe monet, ac taxat apostolus. Apud Corinth. eiecit etiam: qui noueram stuprauerat, et recipit postea poenitentem. Et idem tamen erat de ecclesia, post patratum facinus, quo ad eum eiecit apostolus.

IAM illud quod ualidum est, quod ais: Christus tollit omnem locum, dum dicit. Regnum dei non uenit cum observatione: neque dicent: ecce hic est: aut ecce illic est. Sæpe clamas, Catharinum loqui in equiuocis: et tamen derides distinctiones: ut tibi liberum sit ludere in equiuocis. Nam quid non

quid longius abest a proposito: quā hic scripturę textus: qui loquitur de aduētu Christi ad iudiciam: quādo ecclesiam tollet in cælum: quum nobis quæstio sit de ecclesia, quæ iam peregrinatur in terris. Sed illud quāto adhuc citas absurdius: Regnum dei intra uos est: quod haud dubie dictū est de quolibet bono, et sincere christiano pectore: intra quod non est opinor ecclesia: quæ est congregatio fidelium.

SIMILIS est uigoris et illud, quod ais: Paulus tollit omne corpus dum dicit: Non est personarū acceptio apud deum: quasi, quoniam deus et ex iudeis et græcis uocauit ecclesiam ad fidem, ideo deus nec Petri personam præposuit ecclesiæ, nec ipsius Christi, et quia non est acceptio personarum apud deum, ideo multitudo christianorū non est ecclesia: et quia deus neminem accipit in cælum acceptione personæ, ideo nemo tenetur in terra suis obedire prepositis. Lutherus initio cum scriberet, promissit se sua probaturum, aut scripturis euidentibus, aut euidenti ratione, aut interpretatione sanctorum patrum, aut decretis pontificum: postea eo furoris adactus est: ut interpretationem sanctorum, tanquā fallacem, contemneret: naturalem rationem, tanquā fidei et religioni aduersariam, sperneret: pontificum leges et decreta, quoniam ipsius heresibus aduersabantur, exureret: nunc, ne nihil seruare fateatur, iactat se solis credere scripturis: et tamen inspicere scripturarum textus: quos citat: et expendere loca: nec dubito, quin facile sentias, eum non magis cum pontificum decretis, quā cum ipsis pugnare scripturis: nec magis pugnare cum scripturis: quā pugnat cum sensu cōmuni. Nam quæso te Luthere, qualis est hæc ratio.

Verba
Lutheri.

Si locus et persona necessaria sunt ad salutem: tunc qui eius modi habent et colunt, salui et sancti sunt. Nam in his consequentia a particulari optime ualet, cum posterioristicis cōstet propositionibus: cogor enim et meam dialecticam ostentare istis admirandis dialecticis. Impossibile est enim, ut qui unum necessarium ad salutem habet, non etiam omnia necessaria simul ad salutem habeat. Et impossibile est: ut qui unum non habet, aliquod ad salutem necessarium habeat. Quod facillimum est inductiue probare. Sed de hoc alias.

CVM TV Luthere hoc alias aliter, probabis tum nos alias, aliter tibi respondebimus. Interea neminem esse putato, qui sapiat: quin te plane uideat desipere, nisi non satis sapiebat apostolus: nam is et fidem putabat esse necessariā ad salutem, cum dixit: sine fide impossibile est placere deo: et tamen idem non tecū sentit: quod qui fidem haberet, quam necessariam dixit esse ad salutem: idem protinus haberet charitatem: quam uel amplius fide ad salutem sensit esse necessariam. Nam, si protinus habita fide, sensisset consequi charitatem, cur istud scripsit: si fidem habeam, a deo ut montes loco dimoueam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Sed istud uidelicet erat in re, quod in eo tempore natus nondum est Lutherus: qui suam ostentaret dialecticam, et docere posset apostolum, talem consequentiam a particulari ualere, propterea quod, propositionibus constet posterioristicis. Sed hoc alias.

QVONIAM igitur certum est, incertum esse qui sint boni: consequitur ut hæc multitudo quæ facit ecclesiam catholicam: istam dico, ex qua fides discitur, et scriptura discer nitur,

nitur, sit multitudo promiscua profitentium Christi no-
men et fidem, etiam si professione non respōdeat uita. Iam
istud lector, adeo uerum est: ut nec Lutherus, qui libenter
dissimulat quicqd nō potest soluere, potuerit subticere. Fa-
tetur enim, ecclesiam certam esse oportere. Sed necogatur
illud item fateri: quod uerum est istam multitudinem esse
ecclesiam, quam nunc omnes noscimus, nomine christia-
ni populi: qui fere omnes agnoscunt primatum pontificis:
uertit oēm lapidem, et ecclesiæ suæ ipiritualis, signa que-
dam dat, per quæ uult eam satis certam reddi: quæ signa
omnia nec satis certam reddunt ecclesiam, quam præscribit
ille ^{et competunt oīa in hanc ipsam quam ille} ierem negat: et uocat papisticam. Ita, bis stultus est:
qui nec eo peruenit, quo tantopere tendit: et in illud inci-
dit: quod maxime conatur effugere. Ait enim hoc pocto.

Si per petram papa, et per ecclesiam adificatam intelligere-
tur obediens papæ congregatio: sequitur papam non esse
papam: nec ecclesiam esse ecclesiam, quod euidenter probo sic
Sine peccatis esse debent, non subiectæ portis inferi. At quum
nullus in mundo possit esse talis, certo et infallibiliter: et ta-
men certa debet esse petra, certaq; ecclesia: sequitur nullum
esse papam nec ecclesiam.

Verba
Lutheri.

VIDES lector, ut hic fateatur, non solum petram sed
ecclesiam quoq; certam esse oportere. Sed illud obiter que-
so te perpende diligenter. An non hic manifeste colligit il-
lud: quod si tam euidenter uerum esset: q̄ euidenter falsum
est: non modo ecclesiam istam quam impugnare nititur:
sed quantum ad terram attinet, omnem omnino tolleret.
Nam pone Luthere, quamcunq; uelis, et eam, unica ratio-
ne tua, bis probo nullam esse. Quod ut tuis uerbis utar,

euidenter probō sic. Ecclesia sine peccatis esse debet, non subiecta portis inferi. At quū nullus in mundo possit esse talis, certo et ineffabiliter: et tamen certa debet esse ecclesia: sequitur igitur nullam esse ecclesiam.

VIDES LUTHERE, Q. HOC præclarum argumentum tuum, non magis aduersariū tuum petit: q̄ te: imo illum nihil petit: te uero perfodit penitus. Nam nos in tuto sumus: ut qui, negemus id necessarium esse: ut ecclesia, dum in terra militat: sit absq̄ peccato: sed in qui sentis id oportere, et tamen fateris neminem esse sine peccato: et prædicas etiam bona opera esse peccata: et iustum beneficiendo peccare, tu inq̄, etiam si non oporteret ecclesiam esse certam: tamen aperte reuinceris, omnem e terris ecclesiam sustulisse: quod rursus ^{ut ar} uerbis tuis ^{ut ar} euidenter probō sic. Ecclesia debet esse sine peccato: sed nemo est sine peccato: ergo nulla est ecclesia. Extrica tere Luthere, ex hac trica, qua tua te stoliditas intricauit. Sed istud obiter: quum propositum mihi non aliud fuerit: q̄ ut ostenderem etiam Lutherum fateri ecclesiam debere esse certam. Igitur ad id reuertor, ut ostendam ~~per~~ per quæ signa Lutherus conetur efficere, ut certa uideatur ecclesia illa interna spiritalis, et occulta: quam solam definit ecclesiam. Scribit enim hunc in modum.

Verba
Lutheri.

Quo ergo signo agnoscam ecclesiam: oportet enim aliquod sensibile signum dari: quo congregemur in unum ad audiendum uerbum dei. Respondeo. Signum necessarium est: quod et habemus, Baptisma, scilicet, panem, et omium potissimum euangelium. Tria hæc sunt christianorum symbola, tessere, et characteres. Vbi enim baptisma et panem et euangelium esse uide-

ris,

ris, quocunq; loco, quibuscunq; personis, ibi ecclesiam esse, non dubites. In his enim signis, uult nos Christus concordare, ut Ephe. iij. dicit. Vna fides, unum baptisma, unus dominus. Vbi idem euāgelium est, ibi eadem fides, spes, eadem charitas, idem spiritus est: et reuera omnia eadem. Hac est unitas spiritus, non loci, non personæ, non rerum, non corporum, de qua seruāda, Paulus nos præcepit esse sollicitos. Vbi uero euangelium non esse uideris (sicut in synagoga papistarum, et Thomistarum uidemus: ibi non dubites ecclesiam non esse, etiam si baptisent et uestantur de altari: nisi paruulos et simplices exceperis: sed Babilonem ibi esse scias, plenam lamijs pilosis, Ululis, onocrotalis, alijsq; monstribus, id est magistris nostris eximijs refertam. Euangelium enim præ pane, et baptismo, unicum certissimum et nobilissimum ecclesiæ symbolum est, cū per solum euangelium concipiatur, formetur, alatur, generetur, educetur, pascatur, uestiatur, ornetur, roboretur, armetur, seruetur, breuiter, tota uita et substantia ecclesiæ, est in uerbo dei, sicut Christus dicit. In omni uerbo quod procedit de ore dei uiuit homo. Non de euangelio scripto sed uocali loquor. Nec de quauis contione, quæ in templis de suggestu declamatur, sed de germano et genuino uerbo quod fidem Christi ueram, non informem, et Thomisticam doceat: quod per papam et papistas extinctum et suffocatum, per orbem totū conatuit. Ideo enim, Christus nihil tanta instantia exegit ab apostolis: quam ut euangelisarent. Sic a Petro in persona omnium pastorum exegit: ut pasceret oues: id est euangelium doceret, uiua uoce. Quod uerbum Catharinus, uere Catharinaliter, exponit, non de euāgelio, iterum faciens ē simplici sensu uerborum Christi, quotuplicem uisum ei fuerit: quia sciebat euangelizandi significationem quæ sola in eo uerbo est, non posse conuenire tot occupationibus mundi oppresso pontifici, ideo fingenda fuit alia significatio, de regimine domināte, sicut. ij. Pet. xj. Prædixit, et fictis uerbis, in auaritia de uobis negotiabunt: de qua re nunc supersedeo, abunde alias tractato.

Q V I D ais lector, an non pulchre se nunc expediuit do-
minus doct̃or? An non ecclesiam suam, dilucide certam
reddidit? Ponit ecclesiam ex solis bonis constare, eam con-
gregationem ait esse certam his tribus signis, baptismo, pa-
ne, et euangelio: sed non illo scripto, nam illud habent et
papistæ sed uocali, nec tamen quauis concione, qualis in
templis papistarum de suggestu declamatur: sed de germa-
no et genuino uerbo loquitur, quod fidem Christi ueram,
non informem et Thomisticam doceat: sed Lutheranam
istam, uidelicet solam fidem sufficere sine bonis operibus:
et quod nihil quemq̃ damnare potest, præter solam incre-
dulitatem: quia omnia peccata abiorbentur a fide: et q̃ nul-
læ leges obligant christianum quemq̃: et q̃ nulla sit liber-
tas arbitrij: sed diuina bonitas necessaria causa sit humane
malicię: et mille articulos huiusmodi: quos papa et papi-
stæ per orbem totum, perperam conantur extinguere.
Certe tali prædicatione certa est ecclesia malignantium.

Verum initio, quem non miseræ sortis nostræ mise-
rescat? quos tu uelut margaritas et corebos irrides: et tuo
lepidus arbitrato ludis. Dum persuasisti tibi, papistam
nullum, per stuporem posse potistæ repugnantias apertissi-
mas deprehendere. Nam primum dicis, ob id oportere cer-
tam esse ecclesiam: ut possit esse certum: ubi prædicari de-
beat euāgelium: nam dicis nec debere prædicari, nec posse
sonare, nisi in ecclesia: ex quo uides cōsequi, prius oportere
re cognosci ecclesiam: q̃ prædicetur euangelium. Postea di-
cis, signum per quod unicum, ecclesia certo cognoscitur,
esse prædicationem euāgelij: nam reliqua signa, fateris esse
etiam apud papistas: apud quos negas esse ecclesiam: ex
qua positioe

qua positiōe tua sequitur, prius euangelium prædicari oportere: quod cognosci possit ecclesia: quum ea prædicatio per te, sit unicū signum: per quod ecclesia certo cognoscitur. Vides ergo pater prudentissime, qui nunquam tibi repugnas, quod constanter et circumspecte, duo sibi inuicem contraria conectes: uide licet et prius cognoscendam ecclesiam, quam prædicet euangelium: et prius prædicandum euangelium, quam cognoscatur ecclesia. Iam quaeso te doctor insignis, ac posteriorista peritissime, quum demonstras ecclesie certitudinem, per certitudinem euangelij: et uiceuersa, demonstras euangelij certitudinem, ex certitudine ecclesie, liceat ex te scire quo canone posterioristica, posteriori propositio in hac demonstratione tua posterioristica, ex priore sequatur. Quippe si hoc tibi satis explicatum ducis, quum primum perdiscendum præcipis, quamnam sit uera ecclesia, ut huic duntaxat prædicet euangelium: dein rursus inquirētibz ecclesiam, constare eam censes ex euangelij prædicatione: aut tibi sit necesse est alia posterioristica quam hactenus fuit omnibus alijs, aut te parum posterioristicè peritum esse. Nempe cum etiamnum incertum relinquo, quibus sit euangelium declamandum, nec uerum uis, nisi quod prædicet quibusdam, nescio quibus, quos tu non satis definis: sed tanquam ideas Platonicas animo concipis, et dum id tua ratione demonstrandi requirimus, redibit ad caput currulus: ac si centies colligere, ac recolligere aggrediamur: easdem semper propositiones, ultro citroque ueluti labyrinthi errores reperemus: dicemusque cognoscere nos euangelium: propterea quod ecclesiam cognoscimus: deinde illam nosse, eo quod euangelium scimus: porro iterum euangelium, quia ecclesiam sciamus. Itaque his claustris perpetuo septi, dum querimus egressum, et certam

Digna retali-
o eo uiro:
qui reges
stercoribus
consparsur-
se minetur.

tandem metam optamus attingere, cogimur eodem recur-
rere. Atque hæc est dñi doctoris posterioristice qui, quā sibi
iam prius fas esse scripserit, coronam regiam cōspargere et
cōspurare stercoribus: an nō nobis fas erit posteri⁹, huius
posterioristice linguā stercoratam, pñciare dignissimam:
ut uel meientis mulæ posteriora lingat suis prioribus: do-
ne recti⁹ ex prioribus, didicerit posteriores cōcludere, pro-
positionibus. Qui ideo se certū de ecclīa iactitet: quia cer-
tus sit de uero euangelio: certum autem de euangelio:
quod certus est de ecclesia. Rursusq; de ecclesia sibi con-
stare ex euangelio: et tamen ecclesiam prius inquirendam:
ut ei soli euangelium prædicetur. Cæterum eam inuesti-
gari non posse, nisi per euangelij prædicationem. Quis
non credat hunc hominem, aut insanire ipsum, aut alios
prorsus omnes insanire putare: qui nihil habet confide-
rari, quid, apud quos, in quos, ubi, quando, uel quomo-
do eblateret: extra omnem locum et rationem, citra om-
ne pensum, quicquid in buccam uenerit effutiat: atq; qua-
libet in quemuis ei aculetur opprobria, more Cynicorum,
si quis uel ausit hircere cōtra eius placita, etiā absurdissima?
SED quæso te Luthere, satin tibi sanus uideris: quum scri-
bas ecclesiam ueram, hoc est per te bonorum dumtaxat: et
qui sine peccato sunt, et sine peccato permanebunt, hoc est
etiam per te nullorum, quum neminem ponas absq; pecca-
to. Sed istud omitto. Sint ista simul uera, et aliquam in ter-
ris esse ecclesiam, et de ea neminem esse: nisi qui sit absq;
peccato: atq; neminem esse sine peccato: et tamen, ut
dixi, quandoquidem tu ita uis, sit aliqua in terris ec-
clesia talium, quales in terra nusq; sunt. An tu nunc

censes

censes ecclesiam istam tuam, bonorum et impeccabiliū uirorum, satis certam et perspectam esse, tribus hisce signis, baptismo, pane, et uera predicatione euangelij? Primum ista tria signa, manifeste sunt in ecclesia nostra: quam tu uocas papistarum. Nam de baptismo, et pane, nec ipse dubitas, hec duo esse apud nos: et ideo tertiū dicis esse signū, longe certius: nempe ueram euangelij predicationem, hanc oīno negas esse apud nos. At nos interpretamur et prædicamus euangelium, ex sententia sanctorū patrū, quod obrem si illi uere prædicabāt, et in hac ecclesia uere prædicātur: in qua tu neminem dicis esse de ecclesia uera: nisi si quis forte paruulos excipiat et simplices. Nam paruulos et simplices, non prorsus affirmas eiectos ex ecclesia Christi: quāquā sūt de ecclesia papæ, hoc est per te de synagoga Sathane: et tamen eos excipi pateris ab his: qui non sūt de ecclesia Christi: ratus quod illi fortasse sine peccato sint, et sine peccato quoque permāsure sint: et ideo in ecclesia Christi, numerentur etiam sine uero, ut ais, euangelio: quod unum ponis certissimum signum ecclesie: et quod nūllū esse cōtendis in ecclesia papæ, de qua sūt illi simplices et paruuli: quia nos papiste, in perpendendo scripture sacre sensu innitimur uestigijs sanctorū patrū. Sed tu solus uere prædicas euāgelium, et ante tenemo. Nam tu scripturas expēdis, et de sensu soli credis tibi: nec sanctis quicquid credis patribus: gnarus, eos quamtūuis sancti fuerint, fuisse tamen hoīes et errasse sæpe, ita enim tu sæpe iactas: quum interim, opinor te scias hominem omnino non esse, sed doctrinam tuam certus es habere te de cælo: et certus es te non magis errare posse, quā asinum, angelum uolui dicere. Verum istud, abs te Luthere quesierim: quo nam signo discernis

scernis eum scripturę sensum uerioresse: qui uidetur tibi: q̃ eum quem uides uisum esse tam multis, tam doctis, et tam sanctis patribus: ex collatione locorum inquis. An igitur, non conferebant illi? An tu illis rationem censes, et iudicium defuisse, quod nunc supersit tibi? quum illi rationem rectam sint secuti, uos eam propemodum studeatis extinguere: sed deus uidelicet aperuit petenti tibi, iuxta illud: Petite et accipietis: nam id iactare soles, certū te esse doctrinam tuam habere te de cælo: peristi uidelicet certa cum fiducia homo spiritalis: ut duplex Helię spiritus inspiraretur in te: in quem perspicuum est spirituum neq̃ aliquot, sese intrusisse, myriadas. Quid ergo censes de sanctissimis patribus, aut uoluntatem defuisse, aut opem dei non implorasse, aut in deo non habuisse fiduciam? Si deum contendis tam multa, tam utilia, tam necessaria, nūc indicare tibi, cur illum putes cum tanto totius ecclesię sue detrimento, illa omnia tam diu celasse tam sanctos? Sed non cælauit Luthere. Imo aperuit eorum oculos deus, et se accomodauit eorum modestiæ: quum tuam auersatus arrogantiam, patitur te sapientem uideri in oculis tuis, ut cū philosophis, quos toties improbas, dicens te esse sapientem, stultus fias: et euanesceas in cogitationibus tuis: et itidem fiat, et euanescat tecum: quisquis in quæstione uirtutis, et fidei, non malit animam suā periclitari cum tot sanctorum cuneis: quos in cælis esse non dubitat: q̃ cum uno scurra blasphemo: quem, ualde cæcus est quisquis non uidet, ad inferos ire precipitem. Igitur Luthere, si uerum est, quod ipse dicis, q̃ ubicunq; hæc tria sunt, baptismus, panis,

nīs, et uerum uerbum dei, ibi non est dubitandum ueram
esse ecclesiam, quia signum uerbi, ut dicis, impossibile est
sonare, nisi in ecclesia per spiritum sanctum: certe quum in
ecclesia nostra sit uerum euangelium scriptum, et sancti pa-
tres illud uere sint interpretati, et multi apud nos in tem-
plis, ut uocas papistarum: et idem euangelium scriptum le-
gant, et ex sanctorum patrum interpretatione prædicent,
necessario sequitur, etiam per te, id uerum esse: quod tu tan-
topere pernegas: ecclesiam istam quam appellas papisticā,
ecclesiam esse uere Christi catholicam. Sed et istud ex te
quæro: si in his populis, qui parent pontifici, et tam
diu paruerunt, toto hoc tempore non fuit ecclesia: dic ubi
fuerit his annis quingentis proximis, ante natum te. Nam
nunc, tu uidelicet noua progenies cælo demitteris alto, ut
ecclesiam malorum instituas, in bona, et ante te incorrupta
Saxonia. Quæ et ipsa, et Germania tota, si tu uerum dicis,
hactenus fuit extra ecclesiam, et maiores eorum omnes de-
scenderunt ad inferos. Verum illi, nunc in superis male præ-
cantur tibi: qui eorum posteros ne illuc sequantur eos, per
maliciam conaris auertere. Sed, quoniam probauimus ex
Lutheri positione sequi, ut si sua signa certam faciant eccle-
siam, necessario certum sit, ecclesiam ueram esse quam ille
falsam uocat, nunc examinare libet: quod prudenter ista tria si-
gna statuatur: uelut infallibilia ecclesiæ ueræ indicia: Memi-
neris Lutheri, te ecclesiam ponere dumtaxat tam sancto-
rum: ut sint sine peccato. Age igitur, pone ob oculos quam-
cumque uelis congregationem: et quoniam tibi libuit literis
ludere: et uelut per demonstratiōes agere, per A. et B. dum
dicis ti-

dicis tibi crasse philosophandum esse, cum crasso et pituita laborante capite, atque ita colligis: Si A. disputet cum B. et cetera que tu preclare conectis: eodem modo nos homines crassi, et pituitosi, proponemus tenui et splendida bilique. Esto igitur, tu sis A; auditores tui. B. C. D. sit aliquis, qui cupiat certus esse de aliqua uera ecclesia: quam sit persuasus non aliam esse: quam que sit absque peccato: et audierit eam tribus signis, certo posse cognosci, baptismo, pane, et uera predicatione euangelij. Sed ut pergamus per literas. Sit hic si uoles. E. pone igitur, quod E. ueniat in ecclesiam A. B. C. D. quos nouit esse baptizatos, et uidit uos eucharistia: audiat preterea ipsum A. suo more predicationem euangelium, apud B. C. D. et pone per impossibile: quod predicationem quam predicat A. uera sit, et sincera predicationem. Vtrum ex his signis certo sciret E, quod A. B. C. D. sunt uera ecclesia, eo modo quo ille accipit ecclesiam ueram, hoc est quod A. B. C. D. sint uiri boni, et sine peccato: et respondeo, quod non: quod, ut tuis uerbis utar, euidenter probo sic. E, aut nouit ipse scripturas, et dogmata christianae fidei, et uenit ut nota rursus audiat, et crebra auditione pietatem augeat: aut illa nondum nouit: sed audito Christi nomine quaerit ecclesiam, a qua perdiscat fidem. Si scripturas nouit, et christianae fidei dogmata: iam certo sciet E. istam ecclesiam. A. B. C. D. per ista signa, certam esse non posse. Incertum enim adhuc esse sibi, utrum A. B. C. D. boni sint an mali. Nam et dissimulari uicia possunt, et simulari uirtutes. Cognoscet preterea, et apud malos bene predicari posse, sicut Christus ipse predicauit saepe Scribis, et Phariseis, et non solum a ma-

solum a malo uiro posse prædicari ueritatem, sed etiam a diabolo: et illud falsissimum esse, quod dicis tu, uidelicet uerum uerbum non posse sonare, nisi in ecclesia uera: quæ sit absq; peccato, nisi mentitur propheta: quum ex persona dei dicit: Peccatori autem dixit deus, quare tu assumis testamentum meum per os tuum. Aut nisi falsum fuit: qd̄ dixit diabolus: quum per os hominis insani Christum confessus est, esse filium dei. Vides ergo Luthere: q̄ si E. scripturas intelligat, et dogmata fidei christianæ: iam ex ipsis, ipse certus erit, se incertum esse de ecclesia, A.B.C.D. utrum sit uera, an falsa: hoc est utrum sit bona an mala: quia quantum ad uirtutem pertinet ac uitium, E. per nullum istorum signorum tuorum potest esse certus, utrum A sit albus an ater: utrum B. sit bonus an bufo: utrum C. sit creta an carbo: utrum D. sit deus an diabolus. Atq; hæc Luthere, uides esse uera, etiam posito peri impossibile, q̄ prædicatio, quam prædicat A, recta foret et indubie uera. Ex quo facile uides: q̄ longe tibi retro res nunc labatur, apud^E uidelicet intelligentem, et pium: quum prædicatio quam prædicat A, uere sit et indubie falsissima.

SED iam uideamus alteram partem. Si E. nesciat adhuc neq; quæ sint scripture ueræ, neq; quæ sint uera christianæ fidei dogmata: sed de sua salute sollicitus, audita Christi fama, uelit eius fidem religionemq; cognoscere: tunc dico q̄ E. ueniens in ecclesiam, A.B.C.D. et audiens A. more suo prædicantem talia: qualia solet apud B.C.D. et uidens B.C.D. assentientes, et asserentes hanc esse ueram prædicationem. Primum si illa talia essent uera: tamen E. non posset habere

habere rem pro explorata: propterea q̄ audierit A. B. C.
D. non esse nisi minimam particulam eorum: qui profiten-
tur fidem Christi: nec posset ipsis solis auditis certus esse:
utrum, A. B. C. D. aut ueras scripturas profiterentur, aut
ueras uere interpretarentur: nec iudicare posset: utrum id
quod apud eos audiret uerum esset euangelium an non:
nec de tanta re tam paucis esset crediturus, nullo permotus
miraculo. Ergo, quum E. postea, tot nationes christianas
perlustraret: et quantum ad salutis necessitatem pertinet,
ubiq̄ uideret eandem fidem, eadem dogmata. Quum ex
ueterum sanctorū scriptis intelligeret, ij fidem de rebus ea-
dem sensisse constanter omnes doctores sanctos: quicunq̄
fuerunt a Christo passo, in hæc usq̄ tempora: iam non du-
bitaret E. si qua sit in terris ecclesia Christi uera, hanc esse
congregationem quæ per Christum cœpta, propagata per
apostolos, edocta per sanctos, speciali dei cura perpetuo,
per tot secula permanfit in unitate christianæ fidei. Ergo,
si postea redeat rursus E. in ecclesiam. A. B. C. D. et rura-
sus audiat A. suo more, qualia solet, apud. B. C. D. præ-
dicantem, et asserentem se prædicare uerum, et genuinum
uerbum dei: et illos omnes christianos: quos E. in tot po-
pulis audiuit alibi, decipi prorsus, et errare damnabiliter: fie-
ti certe non potest: quin E. quum uideat ecclesiam. A. B.
C. D. non nisi riuiulum quendam esse, ab illa magna dima-
nantem: et nunc ab ea diuulsam: et quum non aliud q̄ scri-
pturas admittat: alias tamen scripturas non habeat: sed
aliter eas, cōtraq̄, tractet: q̄ tota illa, tot terrarum, tot etat-
um tractet ecclesia: et de earum sensu sibi arroget, contra
tot ætatum

tot ætatum, tot et tam doctos, tam sanctos interpretes,
contra totius orbis christiani consensum: quem consen-
sum, ex scripturis iam didicit. E. spiritu Christi coalesce-
re: quumq; uideat. E. apud. A. B. C. D. maximis de
rebus, multa perabsurda dogmata, non solum ecclesiæ
illi catholicæ contraria: sed in publicos etiam mores per-
niciosissima. Fieri, inq̃, non potest: quin. E. certo sit intel-
lecturus ecclesiam. A. B. C. D. non esse ecclesiam Christi,
nec bonorum ceterum: sed pessimorum scuriarum gurgu-
stium, et conciliabulum Sathanæ: et iam ex his interpre-
taretur. A. uel alpha esse hereticorum, uel Antichristum.
Sed nec fieri potest: quin. E. quum certo iam et pernori-
ecclesiam illam ueram: quæ perpetua quadam serie pro-
pagata est, ab ea: quam olim instituit Christus: et sem-
per incorrupta mansit in fide stirpis, facile sit cogniturus,
quantacunq; pars ab ea se diuulserit: ramum arefactum
fore, diuini spiritus expertem: qui nulq̃ manebit, nisi in
sua uinea, in quantulamcunq; rescissis palmitibus, sit reda-
cta. Ecce Luthere: qui te tam impudenter exclamas Am-
brosium demonstratiue conuincere: habes ne quicq̃, quod
hic possis hiscere: quo minus te fatearis, tui generis de-
monstratione, uictum ac reuictum euidentissime, proba-
tumq; nobis, et tuam ecclesiam conciliabulum esse Satha-
næ, et promiscuam christianorum multitudinem, uulgo
notam et sensibilem ecclesiam esse Christi catholicam: cu-
ius milites modo uincunt modo uincuntur: dum adhuc
ecclesia militat in terris.

IAM quum Lutherus tam pulchre ^{nunciet} prosequat, de tot chri-

stianis gentibus: quæ obediunt papæ: ut eas omnes asse-
rat esse omnium sceleratissimos: nec dubitandum esse quin
ibi ecclesia non sit: nisi quis ut ait paruulos excipiat, et
simplices libenter ab illo quesierim, ubinam gentium sint
illi grandes et duplices: qui nunq̃ peccant: quos ueram uo-
cat ecclesiam. Nam sceleratissimam plane, et Sathanæ sy-
nagogam esse, totam dicit Italiam, totam Angliam, Sco-
tiam, Hiberniam, totas Hispanias, ac lusitanæam, et usq̃
ad suum euangelium, totam fuisse Germaniam. Nam has
gentes omnes, satis constat reuerenter hæcenus agnouisse
successorem petri. Nos tamen benignius sentimus de Sa-
xonia: quam serpentis istius pestifer infecit halitus. Nam et
ibi quoq̃, speramus deum reseruasse sibi grandiu et sapien-
tum septies septem millia: quæ non curuarunt genua sua ante
Baal. Sed age, magna parte temporis, quod Christi salutis-
feram mortem, et Lutheri mortiferum ortum intercessit, si
istæ nationes, non faciebant maximam saltem partem eccle-
siæ: dic quibus in terris erat eccl'ia. Nam etiam si eccl'ia non
obligatur ad ullam partem terræ, necesse est tamen aliqua
in parte sit. Certe, si in istis partibus terræ non fuit iamdiu
aut mire pusilla fuit, aut nulq̃ fuit. Constat igitur, etiam si
ecclesia non sit christianorum multitudo, promiscua, sed
bonorum hominū numerus, aut qui sic respuerint: ut nunq̃
denuo peccaturi sint, aut qui subinde resurgentes, subinde
casuri sint: tantisper in ecclesia censendi: q̃ diu steterint, eie-
cti quum ceciderint, recepti quum redierint: tamen ne sic
quidem quicq̃ cōfecisse te. Nam, et horum certū est multo
maximam partem, longo iam tempore in his fuisse genti-
bus:

bus: quæ sedem Petri reuerentur ut matrem. Neq; enim
usq; est, aut diu fuit alibi, tantum populorum protētium
fidem Christi. Sequitur igitur, ut si non hæ nationes sint
ecclesia; saltem in his nationibus sit ecclesia: aut quod nega-
ri non potest, multo maxima pars ecclesię. Athactenus in
his nationibus, optimi quicq; maxime paruere pōtifici, pess-
mi quicq; maxime rebellarūt pontifici, leges sanctissimi uiri
cōdiderunt: optimi quicq; maxime seruauerūt: pessimi quicq;
maxime contempserūt. Sacramenta cōcorditer ueneraban-
tur uniuersi, uix unus aut alter e tot populis, in tot ætati-
bus exortus est: qui quicq; contra mutierit: et ijdem semper
notæ nobilisq; maliciæ. Quęcunq; ergo uera sit ecclesia,
quæ quidem sit aut fuerit, diu in his populis, qui maximī
sunt in professiōe christianæ fidei, dogmatis aduersatur et
semper est aduersata tuis. Qz si tibi parum uidetur istud,
quod plane tua plus q̄ pessundat oīa, profer tu gentem ali-
quam, ubi unq; in tot ætatibus, ante natū te, tue probatæ
sunt hereses. Ostēde apud quos christianos, sacerdos nihil
distarit a laico: apud quos christianos, mulieres admisse
sint ad audiendas cōfessiones: ubi credite sint fœminæ sa-
cerdotes esse: et idoneę quæ cōficerent eucharistiā: ubi sit
receptum nullas leges obligare christianos: et mille absur-
ditates eiūsmodi. Qz si non potes, ut certe non potes, nō est
qđ amplius arguteris de ecclesia. Nam, quęcunq; tot ætati-
bus uera fuit ecclesia, siue illa fuit bonorū malorumq; mul-
titude pmiscua, siue numerus dumtaxat bonorum, siue in
his regionibus quæ parēt Romano pontifici, siue alibi ubi-
cunq; terrarum, semper cōtra te sensit illa: et tua damnauit

insanissima dogmata. Nam, quod ais papistarum esse signum: quod aliud sit iurisdictionis, aliud fraternae charitatis officium: et dicis euangelium et ecclesiam nescire iurisdictiones (nam eas non ais esse, nisi tyrannicas inuentiones hominum) certe nisi tu totus esses potista, facile cerneres non esse prorsus idem iurisdictionem et charitatis officium: etiam si uerum est nullam esse iurisdictionem christianam: quae non ex charitate sit instituta. Sed tamen multa potest et debet praesidentis autoritas: quae tibi, nec potest nec debet arrogare, cuiusque priuati hominis charitas. Alioqui si iurdictio nihil est omnino, cur Paulus iurisdictionem exercuit? Cur hominem tradidit Sathanæ in interitum carnis? Cur planissime proponit, Qui potestati resistit ordinationi dei resistit. Cur seruari precipit, quae tradidit ipse? Cur precepit obedire prepositis? Cur ipse Christus obedire iussit Scribis, et Phariseis super cathedram Moysi sedentibus? Cur ipse praebuit iurisdictionis exemplum, et flagello uidentes eiecit e templo? Imo cur ipse turpiter dissimulas, inter ipsa uerba Christi pasce oues meas, uerbum esse, quod te confutat? Neque enim ignoras, sed dissimulas turpiter: quod uir citra ullam controversiam eruditissimus, et de ecclesia Christi optime meritus, Erasmus Roterodamus annotauit, esse in illa repetitione uerbi ποιμαίνω, quod significat regere: sed quum istud nemo non uideat, tibi satis est, si te dissimules cernere. Non opinor expectare quenquam, ut ad preclaram allegoriam tuam, respondeam qua scribis tria signa figurari, per duo capita uectium, in templo Solomonis extra arcam extantia: quippe quum nihilominus concinne potuisses, eadem figurare per duas Moysi tabulas, aut duo Moysi cornua.

Iam istud,

IAM istud, nescio quanti facias ipse: quod bis immittis
in nos, nempe q̄ in symbolo cōitemur, nos eccliam san-
ctam catholicam credere. Ex quo colligis, quum fides ar-
gumētum sit rerum non apparētium, si ecclesia creditur, et
est materia fidei, nullo modo ecclesiam esse sensibilem istam
bonorum et malorum multitudinem: quę cuius apparet et
humano sensu percipit. Hoc telum, bis in manum sumis:
bis intorques fortiter: siue quod tibi uidebatur splēdīdum,
et quod cōrectare delectabat: siue q̄ sentiebas esse tam ob-
tusum, ut sępius oporteret incuti. Hac in re, primum mi-
ror symbolum, quod ut est, ita debet esse magni ponderis
apud oēs fideles, quicq̄ habere pōderis apud te. Nam sym-
bolum cōstat opinor traditionem esse, non scripturā: nam
nec intra scripturam canonicam numeratur: nec sanctorum
patrum quīl q̄, quod sciam, quum ei ppositum fuisset, ali-
quid pbare scripturis, unq̄ pbauit ex symbolo. Quare, si tu
Luthere, qui toties aduersus traditiones exclamas: qui te
toties clamas nihil recipere pręter euidentes scripturas, ec-
clesiam credis propter authoritatem symboli manifeste
profecto, decedis de sentētia: et traditionibus credis, non
scripturis. Nec istud eo dico: q̄ te hac in parte uituperem.
Imo adeo laudo: uellemq̄ idem ut faceres sępius. Effet
enim plaudendum: si incipias aliquādo in melius esse mu-
tabilis: qui quauis aura incertior, et quouis folio leuior,
subinde te mutas in peius.

SE D. interim, te quęso, quid lucraris in causa? Nam
quum planum sit, aliam esse ecclesiā triumphātem in cęlo,
aliam hīc militantem in terris: quid pbasti tu, de hac? si ar-

ticulus loquatur de illa: ut quum percensuisset quæ de diuina trinitate credenda sūt, et humanitate Christi: tandem speratum credentiū premium pponat: credendum etiam illud: quod alioqui certo sperari nō possit: admonitos itaq; mortales, qui fidem pferi uident^{elent}: ut indubitāter crederent eccliam fore catholicā: quæ sancta societate, remissis peccatis, rediuiua carne, redditisq; corporibus, uita frueretur eterna. Sed et in terris quoq; tamet i nō sit incertū quæ sit: aut ubi sit ecclia Christi catholica, cuius cōsentietis auctoritas, certū quemq; facit et de scripturis ueris, et de necessarijs articulis fidei, atq; ita certū, sit istud: ut hac ratiōe sit ecclesia sensibilis: tamen et ipsa multis modis pendet a fide. Nam, etiam si sensui patet: quæ sit illa: quæ de fide cōsentit: sensui tamen non patet, hūc cōsensum, nō humana cōspiratione fieri: sed nasci atq; inspirari diuinitus: nam id, nemo nisi fide cōcipit. Iam, q̄q̄ ecclie corpus sit sensibile: tamen, q̄ Christus eius mysticū caput sit: id quoq; non sensus ostendit, sed fides. Quin et istud, q̄ quicūq; sanctus est in terra, pars est huius ecclie: quæ etiam hic adeo sancta dicit, non q̄ nemo sit in ea, qui peccat: sed q̄ nemo est in terra sanctus: qui nō est membrū huius ecclie: istud inq̄ fide docemur nō sensu. Quamobrem, et recte credimus eccliam catholicam, ppter multa, quæ sensui non apparēt, sēmo pendent a fide: et tamen nihilo minus cōstat euidenter, hāc pmiscuam et sensibilem multitudinem, pūtentium nomen et fidem Christi, esse ecclesiam catholicā: qua docēte, scriptura discernitur: et certo discitur, et cognoscit fides. Sed decies ad id recurrit: q̄ ecclia nō potest esse multitudo ista pmiscua: quia

21-11
peccatores

peccatores non sunt de ecclesia: nec meminit, q̄ in archa
Noe, quę præfigurabat eccl̄iam, aialia immunda cōmixta
fūt mundis. Quæso te Luthere, quū apl̄s scriberet Cor-
inthijs, an non scripsit ad eccl̄iam? An igit̄, nihil peccati
taxat in eccl̄ia. Quid, quū scribit ad Galath. non ibi quoq̄
scribit ad eccl̄iam? et tamen insensatos uocat, et usq̄ adeo
clamat errare, ut miretur etiam, quis eos fascinauerit. Iam
in reuelatiōe Ioannis euāgelistę, quum septem ecclesijs lo-
quitur spiritus, nihil ne reperit ul̄ q̄ uicij? Qz̄ seuerē mina-
tur, quosdam eiekturū se nī resipiscāt? Cæterum, q̄q̄ pec-
cantes, et si perstiterint euomendos: interea tamen nume-
rat in ecclesia. Quin Christus ipse, de ecclesia sua præens
præsentē p̄nunciauit: non oēs esse bonos. Vos, inquit, mun-
di estis: sed non oēs. Et iterū. Nonne duodecim elegi uos:
et unus ex uobis diabolus est? Qz̄ si cōmemorare uellem
sanctorū patrū sentētiās: quæ huic sentētiæ subscribūt: et
longum esset, et apud te superuacuū: qui flocci facis unus
uniuersos: apud quem, nec totius eccl̄ię cōsensus quicq̄ ha-
bet ponderis: quę non aliquos habere peccatores, sed se cō-
fessa peccatricem totā quotidie clamat ad dñm: Eccl̄ię tuę
deus, peccatis ignosce. Nec id humano docta cōsilio: sed ab
ipso docta Christo: qui et apostolos suos orare docuit: ut
deus eis debita sua dimitteret. Itaq̄ eccl̄ia Christi, dum uer-
satur in terris, non adeo adhuc depurata est: quin et pecca-
ta quędam assidue maculent bonos: et inter bonos ubiq̄
uiuant mali: qui interea, non aliter sunt in ecclesia: q̄ mor-
bide partes in ulceroso corpore. Nam adhuc, etiam si sani
non sūt: tamen utcunq̄ uiuunt, et alunt calore quodam di-
uini spiri-

uini spiritus: qui animat et cōseruat ecclesiam, penetrās oīa
fortiter, et disponēs oīa suauiter. Nec desinet egras partes
circūferre secū: q̄ diu in terris peregrinat eccl'ia, nec desinet
Christus p partibus egris interpellare patrem: qui mystici
corporis morbos ingemuit, ac deplorauit in cruce: longe
sūt, inquiēs, a salute mea, uerba delictorū meorū. Verum
quum ueniet dies, in qua corruptiōe deposita uestiet im-
mortalitate, tum defluentibus tabidis illis, et putrefactis
uisceribus, restabit ecclesie corpus undiq̄ purū ac nitidum:
quod interea gestat gestabitq̄ morbidum: sed quantūuis
morbidum, nunq̄ gestabit mortuū. Erit enim cū eo Chri-
stus, et uerbum eius quod siue scriptū sit, siue sine scripto
traditū, utroq̄ modo spiritus est et uita cū dilectiōe, creden-
tibus: quod genus fidei, ne deficiat unq̄, aut desit ecclesie,
cui Christus p̄fecit Petrum, Christus ipse rogauit patrem.
P̄fecit aut; non Romane solum, sed uniuersę eccl'ie: quę et
hodie successorem Petri non dedignat̄ obediēter agnosce-
re. Nam, et si, quidam se separāt, ac diuellūt ab illo, quemad-
modum Dathan, Abyron, et Chore cū suis cōplīcibus, ma-
gno cū malo suo se separarūt a Moyse: tamen oēs ferme po-
puli, qui sincere p̄fitētur fidem Christi, Petri successorem
uelut Christi uicariū suspiciūt ac uenerātur. Qz si isti po-
puli, notī nobis et christianę fidei p̄fessiōe cōiuncti, non
sunt ecclesia catholica, nec ulla pars horū sit ecclesia Christi,
sed hīnc inde cōuentus aliquot oculi, atq̄ incogniti: qui et
ab eccl'ia reliqua, et inter se quoq̄ de fide Christi dissentiūt,
apud quem illorum queretur is cui dictum est: Si nolis
emendare: dic ecclesie. Cui quæso, ecclesie, non obtempe-
rando

rando, fiet tibi sicut ethnicus et publicanus: an aliam dicit
Christus quā notam illam ac publicam: an quæri iubet ali-
cunde duos aut tres hæreticos: qui Donatistarum more
denegent ecclesiam catholicam esse catholicam: Sit igitur
e turcis quispiam: qui uenire uelit in fidem Christi: per-
suadeatur illi, non hanc ecclesiam ueram esse: quam nos
appellamus catholicam: hoc est, omnium gentium congre-
gationem, Christi nomen ac fidem undiquaque profiten-
tium: etiam si plerique professioni parum moribus et uirtu-
te respondeant, sed ecclesiam ueram esse hinc atque illinc
duos aut tres, in Christi nomine congregatos bonos: illic inter
uirtutes uigere fidem ueram. Hanc uero nostram, notam
atque uulgatam, non esse ueram: sed ut moribus malis inficitur,
ita ueræ fidei loco, falsis opinionibus erroribusque seduci.
Dic iam Luthere quæso, quo perget, ut discat fidem: ad
eos ne, quos, qui sint, scire non potest: Neque enim scire
potest, qui sint boni. Scripturas igitur in manum sumet
ipse: atque hinc eliciet omnes articulos fidei: quum nec
scriptura comprehendat omnes: et quædam comprehen-
dat sic: ut sine doctore legenti facile obrepat error: docto-
rem uero, qui discernet orthodoxum ab hæretico: An de-
us docebit intus: doceret certe: nisi reliquisset ecclesiam: ad
quam docēdos remittit. Quam qui cōtemnit, persuadens
sibi tam unicum esse dei delitium se: ut seorsum solus
doceatur a deo, aliud quā publice credit, ac profitetur eccle-
sia: is quantumuis sibi uidetur humilis: arrogantia certe
damnatur apud deum: qui se maiori curæ deo credit esse, quā
ecclesiam totam: et deo dicit: non ut docet Christus Pater
noster,

Is, ad se,
dicet.

Non sentis
te hic appel-
lari Luthe-
re?

noſter: ſed ut ſuperbus ait quidam amicus Iob, Pater mi:
et deo non crediteccleſie polliceti: Ego uobiſcū ſum uſq; ad
conſummationem ſeculi. Nec meminit, aut reformidat
quicq; ſicut omnia, quæ ſcire ſit opus: ſpiritus dicit eccle-
ſie: ſic eccleſiam, qui non audierit: iubet Chriſtus pro ethnico
habendum et publicano. Nam ſi quis, inquit, admoni-
tus coram teſtibus duobus aut tribus, non emendatur, dic
eccleſiæ. Non dicit, dic duobus aut tribus. Non ergo duos
aut tres appellat eccleſiam: nam totidem teſtes erāt quos
ab eccleſia diſtinguit. Quod ſi eccleſiam contendas a teſti-
bus non numero diſferre, ſed merito: ut in alteris ſufficiat
numerus: in altera ſpectetur pietas, rursus terogo: quo
nam ſigno diſcernes eccleſiam illam bonorum trium a tri-
bus qualibuſcūq; teſtibus: nam et diſſimulari uitia poſſūt:
et ſimulari uirtutes. Quibus ergo tribus dices: quum ſis
dicturus eccleſiæ? Alia eſt igitur, uelis nolis, eccleſia catho-
lica, q̄ ea, quam fingis tu: nec ob aliud fingis: q̄ quo licen-
tius cōtemnas, eccleſiam uere catholicam: quæ niſi eſſet eo-
gnobilis ac nota, non eſſet certe, apud quam de pximi pec-
cato queri poſſis. Apud quam, ſi Chriſtus queri iubet de
moribus: certe multo magis iubet de fide: cuius iudicio,
qui non audierit: ſit, inquit, tibi ſicut ethnicus et publica-
nus: quorum alter peccat in moribus: alter aberrat in fide.
Vides ad eccleſiæ iudiciū in fidei cauſa, morumq; recur-
rendum. Cuius eccleſiæ iudiciū, quum tu de fide non aus-
dias: imo ſcurriliter illudas, ſubſannes, irrideas, et opera
bona contemnas: ad mala præpes prouoles: et ad peſſima
quæq; currentibus addas calcaria: promiſſa per ſolam fi-
dem,

Verba ſiunt
mortuo.

Vnde morū
et fidei pe-
tenda ceu-
ſura.

dem, sine bonis operibus, impunitate pessimorum scelerum: merito christianis omnibus, ipsa Christi uoce denunciatus es ethnicus: et digne eiectus ex ecclesia catholica, quam discindere conaris: et comminuere in duos aut tres hæreticos: qui si fors conspirent diem non honorare dominicam, et dominicæ diei loco, mercurij diem aut ueneris sibi festum facere, contendunt nimirum præcepto se satisfacere, colere uidelicet diem festum, nempe diem illum, quem ipsi sibi sumpserunt pro festo. Liberum enim istud esse, quod nullus dies certus ulla sit scriptura definitus, nisi forte sabbatum. Quod si quis dicat, ad ecclesiam pertinere, spiritu sancto gubernatam, determinare: quis potissimum dies deo dedicandus sit: eamque statuisse dominicam, respondebunt istud statuisse papisticam. Ecclesiam enim ueram atque catholicam esse sese tres uidelicet congregatos in nomine Christi. Atque hoc pacto futurum est: ut colere diem festum non sit aliud, quam uerum prophanare festum, ac festum facere: quem cuiusque libido uoluerit: ut iuxta Tythonij dictum, iddemum sanctum sit: quod cuique sanctum sit. Sed cui nauseam non faciat hæc tam absurda finitio ecclesiæ catholicæ? Nam quum apostolus dicat: quæ extra nos nihil ad nos: extra quos nos dicit: an non extra notam illam, quæ tunc nota erat, ecclesiam? Quum idem scripsit. Qui contemptibiles sunt in ecclesia: eos constituite ad iudicandum: de qua dicit ecclesia: an de alia uidelicet, quam quæ tunc nota erat Christi ecclesia? Quæ quantumuis diffundebatur: una Christi professione et iungebatur: et catholicæ nomine cognoscebatur. In qua quicumque aliam profitebatur fidem,

Hæc licentia
non libera-
tas est.

Hanc ubique
cantilenam
canit Lu-
therus.

Tythonij
dictum.

tur fidem, q̄ publicam: semper habitū sunt hæretici: nec
eorum cōuentus Christi fuit ecclesia: nec unq̄ in eum nu-
merum creuere: ut reliquum gregem superarent, idem
Christi nomen profitentem. Nam licet infideles et ethnici
in tantam molemaucti sint: ut eorum collatione Christia-
ni uideantur pusillus grex: nunq̄ tamen sic excreuerunt
hæretici, profitentes Christi nomen, et sibi uendicantes
ecclesiam: ut dubium cuiq̄ relinquerent: ubi censeretur ec-
clesia catholica. Nam licet in ecclesiæ uitia, homo et extra
ecclesiam et uitiosissimus insultet: nunq̄ efficiet tamen: ut
ager domini desinat eius esse: propterea q̄ in hoc crescendi
tempore, zizani^æ multum ferat inter triticum: aut Chri-
sti rete delinat esse Christi: propterea q̄ dum in hoc mari
trahitur: malos pisces mixtos habet cum bonis: quousq̄
dominus et triticum colliget, et pisces bonos: ac seponet
sibi: Lutherum uero, ac suos complices, foras ablegabit
in ignem. Inter^æ uero ecclesiam sponsam suam, cum qua
se futurum promisit, usq̄ ad finem seculi: q̄q̄ alias peccan-
tem, et sæpe castigatam: ita tamen seruat sua præsentia: ut
eam per infidelitatis fornicationem, in aliorū deorum cul-
tum non patiatur incidere: sed suo spiritu sancto, qui ducat
eam in omnem ueritatem: sic eam fouet, et instruit: ut neq̄
in fide sinat, neq̄ sacramentis errare. De qua, si al^{ib}uc mo-
ueas controuersiam, et quæras, quenam sit illa: responde-
bo rursus, illa eadem ecclesia, per quam cognouisti euan-
gelium esse euangelium: eadem, inquam, ecclesia est illa
catholica: quæ te docet sacramenta septem esse sacramēta:
quæ docere non potes: cur in altero magis falli possit, q̄ in
utroq̄.

Lutherus
piscis in-
utilis.

utroque. Si nihil omnino fuisset scriptum ecclesiæ: credidisses de omnibus: quæ iam scripta sunt. Ecclesiæ. Credis ueros Euangelistas fuisse, ueros apostolos? qui scripserunt ea: quæ scripta sunt: ex his, qui scripserunt: nemo scripsit scripta esse omnia. Imo scribunt aperte: quod omnia scripta non sunt. Cur igitur de reliquis, quæ adhuc scripta non sunt: non credis ecclesiæ? cui fueras alioqui crediturus, de omnibus: quæ iam scripta sunt. An, quia quædam scripta sunt: ideo contemnenda sunt reliqua? Cur ecclesiæ minor apud te fides habet de parte: quæ fuerat habitura de toto? an quia quatuor aut quinque scripserunt: qui se fatentur quædam scripsisse, non omnia: ideo fidem amiserunt universi? Quos alioqui dignos habuisses: quorum fidei, sine scripto, de his etiâ rebus, quæ iam sunt scripte: credidisses?

Ostendit, quod inepte Lutherus nugetur: et quod impudenter mentiatur. Cap. XI.

NIMIVM diu uideor, in re tam aperta, cum isto nebulone contendere. Qui, si quid obijcitur: id dissimulat: aut si quid commemorat: false recitando deprauat: et contra sua uerba, tanquam aduersarij, potius nugatur, quam disputat. Ait nos, articulos fidei facere, ex quouis uerbo patrum: nec pudet tam aperte mentiri nebulonem. Quis, tanquam necessarium articulum fidei, protulit unquam tibi Lutheri, unum dictum cuiusquam patrum? Certe tanquam probabile proferimus: ac multo magis probabile, quam tuum, uel ob hoc, quod illis pietas aperuit oculos: quos tibi claudit impietas:

Nō oia scripta esse, quæ ad fidem nostrā ptinent authoribus euangelistis

Nam quid faciat impudense

Lutherus
quid anti-
quis patri-
bus interfuit.

Verba
Lutheri.

Vt falsus es
miser fra-
tercule.

Verba
Lutheri.

Verum quę
sunt ista, nū
quęcūq; nō
fūt scripta
Ne seui tā-
topere bo-
ne pater.

pīetas. Illi studuerūt intelligere: tu laboras intellecta cor-
rūpere. Quod si qua in re constet, ueteres olim patres om-
nes idem sensisse: tantum bonorum consensum unī stoli-
dissimo nebuloni non dubitamus opponere: quando pla-
num est, per illum spīritū eos idem sensisse: qui facit una-
nimes in domo. Eodem modo nugatur: dū tenebra bi-
penni rem in duo genera partitur, hoc modo.

Si usum uel authoritatem hominū, quę manifeste pugnat cō-
tra scripturas, quale est, inquit, quod stolidus rex producit, de
altera parte sacramenti, anathema sit, usus, authoritas, rex
Thomista, satan, et angelus de celo.

Imo anathema sit iste abuser, exauthoratus fraterculus,
Hussista, Satanista, de tartaro: qui scripturam Christi sa-
cram in sensum sacrilegū, aduersus Christi sacramenta de-
torquet: Et hominum bene dicta, male narrando depra-
uat. Nam quod hīc uanissimus nebulo cupit, ignoratione
lectoris abuti: nihil ei proderit: quum ad locū fuerit per-
uentum: in quo uidebīs lector apertissimā nebulonis sya-
cophantiam: qui regem fingit obijcere authoritatem ho-
minum: qui aperte obijcit authoritatem spīritus sancti,
non hominum.

Sin autem eum, ~~usum~~, usum, uel authoritatem hominū al-
legat: quę non pugnent scripturis, non damno: sed tollerari
uolo: Hoc tantum adiecto, ut libertas christiana salua sit, et in
arbitrio nostro sit ea sequi, tenere, mutare, quando, ubi, quo-
modo placuerit. Quod si hanc libertatem nobis captiuare uo-
lent, et necessarios fidei articulos statuere, anathema sit, qui
hoc pręsumpserit, siue sit insulsus Thomista, siue stupidus pa-
pista, siue rex, siue papa, tale est, quod dominus noster rex ut-
get, pro articulis fidei sua sacramenta confirmationis, matri-
monij, ordinis, unctionis, et mixturę aque in uinum.

Expende

EXPENDE lector, ea, quæ scripsit rex de sacramen-
tis istis: et facile uidebis, ac ridebis improbam nebulonis
calumniam: qui nihil omnino respondens ad ea, quæ rex
probauit: tantum mentitur regem obiecisse authoritatem
hominum: pro quibus allegauit princeps authoritatem
sancti spiritus. Contra cuius ordinationē, qui recalcitrat:
ac sacramenta, quæ Christus in sacrosancta consecrauit ec-
clesia: blasphemat: anathema sit: qui hoc præsumpserit:
siue sit insulsus satanista, siue stupidus potista, siue frater,
siue apostata.

Pulcherrime declarat, quod inepte, imo quod prorsus amen-
ter Lutherus adducat atque applicet
scripturas. Ca. XII.

SED NVNC opere præcium est uidere: qui nihil ad-
mittit præter scripturas, et easdem etiam euidentes: quod
pulchre scripturas proponat ipse: quas euidenter quisque ui-
deat neque celum (quod aiunt) neque terram attingere.

Nobis, inquit, aduersus has stipulas, et stuppas Thomisticas,
plusquam nimis sunt diuina fulmina: ubi Christus Matthæi. xv.
decernit, super omnes traditiones hominum, dicens. Sine cau-
sa colunt me doctrinis, et mandatis hominum. Quid est uniuersa
fex huius laruatæ Thomistæ aduersus unam hanc uocem Chri-
sti, ut alia plurima transeam alias memorata? Si frustraneum
est, quicquid hominum mandatum est, qua fronte stolidus rex,
nobis articulos fidei ex eo faciet? Itaque hac sola uoce Christi,
prostratus iacet, infelix et miserabilis defensor Ecclesiæ Hen-
ricianæ, cum toto suo libello.

CVIVS expectationem non superat impudens istius
nebulonis

Verba
Lutheri.

Quod sobrie se-
p loquitur
hic pius
pater.

nebulonis stultitia: qui Christi uerba illa, Sine causa colunt me doctrinis et mandatis hominum: fulminat, uidelicet homo nugax, et Antichristus, aduersus eum: qui dixit, ac probauit, sacramenta traditiones esse dei, non hominum. Et tam impudentis amentiae conuictus, iam uelut uictor ac triumphator exultans, inquit.

Verba Lutheri

Hac ~~ita~~ sola uoce Christi prostratus iacet infelix et miserabilis defensor ecclesie Henricianae cum toto suo libello.

Et ista praefurore clamat Lutherus, conscius interim sibi, neminem non uidere tam stolide citata scriptura, quam turpiter prostratus iaceat, infelix et miserabilis impugnator ecclesiae catholicae, cum toto suo stolidissimo cerebello. Quod cerebellum tam stupidum est: ut in ea re in qua stultitiam eius omnes rident: adhuc se putat per quam festiue ludere.

Videlicet
saltator
camelus.

Verba.
Lutheri.
Istic uester
stilus est do-
mine frater

Vbi estis, inquit, domine Henrice? producite uestrum egregium contra Lutherum libellum. Quid asserit dominatio uestra: septem sacramenta? Quibus doctrinis? Dei an hominum? Audiat ergo Thomistica uestra dominatio iudicium, non Lutheri, sed eius, quem tremunt cardines orbis, frustra colunt me doctrinis hominum.

VIDISTI lector aliquando caecum: qui pugno se cuperet irritatus ulcisci? Verum ut scire possit: quam in partem dirigat ictum: elicit ab aduersario uocem: quam prolatam protinus persequitur uerbere: nisi citius alter se subdixerit: quam ut a caeco possit attingi. Huc caecum mihi uidetur agere Lutherus: sed ita, ut nemo unquam magis egerit ridicule.

Lutherus is-
psis caecis
ceterior.

Nam quum rex appellatus ei responderet ad dextram: ille contra ictum proiecit in sinistram. Itaque, specta queso, quam festiuite Lutherus hunc ludit ludum. Cogita nunc uide-

rete

re te illum, obsecatis oculis intentum stare, ad ingerendū colaphū. Vbi estis, inquit, domine Henrice? Hic in proximo. Adhuc inuitat: ut accedat propius: nempe ut feriat certius. Producite, inquit, uestrum egregium contra Lutherum libellum. Produco. Adhuc propius. Quid asserit uestra dominatio: an septem sacramenta? Assero. Adhuc propius paululum. Quibus doctrinis? dei an hominum? Dei. Iam feriendi certus scilicet, enī recte librāt ictum. Audiāt, inquit, ergo dominatio uestra. Frustrā colūt me doctrinis hominum. Spectatum admissi rīsum teneatis amici: qui uidetis hūc cæcum inscium, q̄ longe aberrarit in diuersam partem: sic exultare prę gaudio, ut compos non sit sui: quasi egregium colaphum infregerit aduersario?

Eat, inquit, nunc dominatio uestra, et doceat dominationes papales hanc frustraneam fidem, et religionem, eamq; sicut optime nouit strenue defendat. Vērū ab ecclesia dei, os uestre dominationis impurum, et sacrilegum abstinete, quę nō nisi uerbum dei admittit.

I M O reuerende pater potator, eat dominatio ^{uestra} ~~nostra~~: et dominabus sororibus, quibus predicatis confitenda uiro- rum peccata: predicate perfidam fidem uestram, et religionem ruris Bohemici, ubi matrimonium nihil est aliud, q̄ crescere et multiplicare: et tanq̄ canes cateruatim coire in ecclesia. Hæc est ecclesia: in cuius gratiam uestra paternitas, quæ procul exulat a Christi gratia: negat matrimonium esse sacramentum: et ei prorsus tollit omnem gratiam. Hanc ecclesiam indicat uestra paternitas, ecclesiam dei: et per os illud impurum, et sacrilegum, ueram ecclesiā Christi blasphemat: et uerbum dei labijs mendacio pol-

Lutheri
uerba.

Quin tu os
istud impiū
abstines a fi
de Christi.

In quorum
gratiam Lu
therus ne
get sacramē
tum matri
monij.

Quid opus
est quod ca-
eodemon
quis satis
concaca-
rit male-
dicentia.

lutis, contaminat: et illa Christi uerba, Frustra colunt me doctrinis hominum, uelut fulmē et tonitru^s aduersus eos iaculamini: in quos non misit Christus, ita fulminatis et intonatis ficticijs fulminibus et tonitribus aduersus regē: ut olim simili præstigio Cacus aduersus Herculem. Quā obrem seposito reuēreter fulmine dei, dominatio uestra, quæ Caci gygantis in morem, fictile fulmen efflauit: digna profecto fuerit, in cuius os impurū, et fulminibus efflandis patulum, Cacus debeat aliquis incacare.

Lepide refellit infulsum Lutheri lemma impugna-
tis diuturnitatem fidei catholicę, illata pa-
riter diuturnitate superstitionis iu-
daicę Turcharum et gen-
tiliū. Cap. XIII.

Verba
Lutheri,

Recte men-
titus es, in
caput tuū.

SED postquam ita fulminauit scripturis: illico ratione
spugnat haud minus corusca. Ait enim.

Deniq; adeo stultum est hoc regis propositum, ut et communi
hominum sensui repugnet. Quis enim non rideat, pro fide no-
stra christiana nihil afferri roboris per tantos Sampsonas, nisi
longitudinem temporum, et multorum hominum usum? Qua
ratione probabimus Turcarum fidem esse erroneam, quę iam
ad millesimum fere annum durat, ante orta q̃ Germania ad fi-
dem cōuerſa est? An hoc satis est, quod dum per interualla ter-
rarum semoti, non cogimur cum illis disputare, interim in no-
stris angulis, quicquid uisum fuerit, licet nugari? Sic et iudeos
quis non merito iustificet, huius inuicti Thomistę exemplo, cū
tanta nos superent longitudine temporum? Et cur gentes per
orbem nouam, Christi fidem non dicentur, auctore Henrico

Anglię

Anglię merito fuisse persecutas, cum idolatria eorum hoc pulcherrimo, et Thomisticissimo argumēto, recta et sana fides cēseri debuerit, quod tot millibus annorum, tot regionibus populorum, tam constanti usu firmabatur? Atq; eodem Henrico magistro etiamnum asseramus impiorum hominū errores, esse sanam fidem, quod ab initio mundi illorum superarit multitudine, et diuturnitas, et potentia piorum paucitatem et ignobilitatem. Summa. Si hominum dicta ualent articulos fidei, cur non et mea uerba faciunt articulos fidei? An ego non sum homo? Quin noua regis sapientia, omnes homines omnium hominum uerbis credere cogamus. Et ipse rex quoq; ut leuetur cura scribēdi, sequatur suum principium, et dicat, Homo sum, qui sic loquor, ergo oportet sic esse, Nō potest aliter esse. Stulta, ridicula, et uerissime Henriciana et Thomistica sunt hęc, quasi res spiritualis metienda sit pręscriptionibus temporū et usu, aut iure hominum, ceu fundus aut pratum aliquod sit.

ECCĒ lector inuincibilem rationem, q̄ magnificis uerbis, q̄ Phormiana fiducia phaleratam, cuius summa, est publica Turcarum fides, per aliquot ætates, et gentiliū per aliquot annorum millia perdurās est erronea: et item iudeorū: ergo et ecclesię catholicę fides publica, per quantumlibet multas ætates continuata, potest esse erronea. O acumen iudæis, turcis, et ethnicis plaudendum: Sed quod Christianorum quouis uidet, obtusius esse pistillo. Nā quū infideliū superstitio regatur a diabolo: et ecclesię catholicę fides a deo: hæc est nimirum argumentatio reuerendi patris, fides populi spiritu mēdace gubernatī, potest esse falsa: ergo etiā fides populi gubernatī spiritu ueritatis potest esse falsa. Hęc ratio talis est et tā fortis Achilles: ut ego non audeam congredi. Hac ratione, plane prostrati iacent omnes defensores ecclesię. Illa tamen ratio, quam

Quia tu omne fidē merito pdidisti.

ante credis ignorariet qui sic cōtra tua figmenta blateres

Agnoscis hanc disputandi formā pater arguator.

Vix, aut cer
te nequam.

quam subiungit Lutherus, et argumentatur a simili: aliquid quanto est imbecillior: quā ita quærendo colligit. Si hominum, inquit, dicta ualent articulos fidei: cur nō et mea uerba faciunt articulos fidei? nunquid ego sum homo? Huic argumento saltem responderi potest: quod reuerendus pater non est homo: quia nullus asinus est homo: quum ille uere sit asinus: qui adhuc non intelligit, aliud esse hominū dicta: qui ex se loquuntur: aut (quod ille facit) loquuntur ex diabolo: aliud, quod ecclesia Christi loquitur: quæ loquitur ex spiritu sancto. Non estis, inquit, uos: qui loquimini: sed spiritus patris uestri: qui loquitur in uobis. Alioquin quoniam Paulus erat homo: iam nisi Lutherus esset asinus: uideretis plane consequi, ex asinino Lutheri lemate: quod equalis authoritatis esset Lutheri uerbum, cum uerbo Pauli. Sed hoc tamen loco, a solito sibi more deflexit. Cōsuevit enim, quicquid potest obijci dissimulare totum: et præterire silentio. Hic uero, sibi confisus, ausus est id cōmemorare: quod sibi uidebat obstare. Quod eum facile uideretis nunquam fuisse facturum: si nō habuisset in promptu machinam: qua posset obicem illū protinus amoliri. Audiamus igitur, quid ait.

Verba
Lutheri.

Turca Lu
thero fidei
iudex.

Si dixerint, inquit, suam præscriptionem in hoc differre, ab illorum præscriptione, quod papistarum sit ex spiritu sancto, illorum ex hominibus.

Hoc plane dicimus Luthere nos, quos tu papistas uocas: sed ecclesiæ fidem ex spiritu sancto, turcarum non ex hominibus sed ex diabolo: quid tu nunc ad ista respondes? Ridebit hoc, inquit, Turca. Ain uero? et tu, religiose pater, habes

ter, habes pro ridiculo quicquid ridebit turca? Tam belle
tuę fidei, quę turcę fide conuenit. O christianū pectus:
qui nihil ~~non~~ probat: nisi quod turca comprobat. Nunc
uideo, quare sacramenta subsannās: uidelicet ne turcis ui-
deare, non satis sapere. Ideo panem restare uis et uinum in
eucharistia: ne te turca derideat. Eadem ratione, prope-
diem corpus et sanguinem ibi negabis in totum: quod ali-

Non dissimile uero.

FIDEM et religionem, reuerendī patris, abunde iam
uides lector: quū uideas ad quam normam, fidei cōponat
articulos: uide nunc istī religioni plane parem sapientiā.

Dicet, inquit, Turca tibi: quum tu hoc asseras absq; scriptu-
ris, et sine signis, mera hominum authoritate, nihil magis ef-
ficis, q̃ si ego meam quoq; fidem esse ex deo dixerō. Et qua fa-
cilitate tu meam contēnis: et ego tuam contemno: et qua au-
thoritate tu tuam probas, ego meam probo. Quid hīc, inquit,
fiet: nisi ut moriones etiam intelligant, Henricianos Thomi-
stas, pro sua insigni inscitia, fidem nostram ludibrio exposuisse:
et omnium gentium impietatem stabiliuisse, dignos quibus
os, lingua, et manus pręciderētur, ne in ęternum aliquid, aut
dicerent aut scriberent.

Verba
Lutheri.

Quasi uero
is scripturis
assentiret.

Tu uero di-
gnus es, cui
et lingua ex-
secetur, et
excutiatur
dentes.

O prudētiā
uenerabilis
patris,

DIXI ne diuinum prorsus esse hominis istius ingeniū:
qui uiderit: quid turca dicturus sit, aduersus eos: qui fidē
ecclesię proponerent absq; scripturis? Nam si quis asserat
aliquid ex scripturis: tunc facile uidet reuerendus frater,
nihil habiturum turcam: quod contra possit hīscere. Ita
semper consueuit scilicet scripturis christianorum credere:
pręsertim si quis eas alleget, ita commode: sicut solet iste
reuerendus pater. Etenim q̃q; alleganti consuetudinem
nostram, turca non dubitaret allegare cōsuetudinem suā:

K

tamen

Encomium
patris uene-
rabilis.

¶ parū per-
spicax estis
ubiq; domi-
ne frater:

tamen alleganti scripturas nostras, nunquam auderet sci-
licet allegare scripturas suas, et aduersus euangelium obij-
cere Alchoranum: non quin preferat Alchoranum Ma-
chometi euangelio Ioannis: quod a nobis ait esse uitiatū:
sed ne pudefaceret reuerēdum patrem, hominem suę fidei
consonū apud papistas: qui fuerit tam stolidus, et asinus
ipsa asininitate asininior: ut crediderit Turcā crediturum
esse scripturis christianorum. Iam quicūq; scribunt, quod
turcā riserit hos, reuerendus pater zelator fidei dignos cla-
mat, quibus os, lingua, manus præciderētur: ne quid in-
eternum aut dicant aut scribant. Quis illum contra non
dignum putet: cuius os aureū, et lingua melliflua, ipsum
suadeleq; domiciliū, nunq̃ conticescat: et manus ei subser-
uiens aureis ornetur annulis: ut semper aliquid aut dicat,
aut scribat huiusmodi: quod miseros mortales inter eru-
mnas et labores exhilaret: ac relaxet risu: modo sic usq; ab-
esset impietas: ut adest ubiq; stultitia. Sed tamen admí-
ror: quo pacto hic acciderit: ut homo natura clemens ac
placidus, hoc loco præter morem suum, sic excandescat in-
clementer: ut os, linguam, ac manus præcidere uelit om-
nibus fidelibus: quicūq; dicant aut scribant quicq̃: quod
tanq̃ stultum rideant infideles. Nec interea quicquā aut
linguæ aut digitis Pauli prospexit apostoli: qui se fatetur,
non tantum aliquid prædicare: quod stultū uideatur gen-
tibus: uerum etiam nihil prædicare præterea. Nos, inquit,
nihil prædicamus aliud, q̃ Iesum Christum, Iudeis quidē
scandalum: gentibus autem stultitiam. At id quod in Lu-
thero sequitur: haud facile dixeris, magis ne stultum sit,
an ma-

an magis impiū.

Sed hoc agit, inquit, inquietus satan: ut nos a scripturis auocet per sceleratos Henricos, et sacrilegos Thomistas: et fidem nostram super hominū mendacia collocet. Neq; enim iam scriptura sancta opus est: si sufficit nouis hominū dictis, extra scripturam roborari.

Verba
Lutheri.

Id in te agit
iā diu satan

Sagaciam esse putas lector: q̄ satanæ propositū Lutherusprehendit: stupidiōr est: q̄ qui tantum possit. Sed diabolus ipse dixit ei. Neq; enim intimior Christo fuit eius euangelista Ioannes: q̄ internus est satanę ipsius cacāgelista Lutherus: qui non una cœna, sed diebus ac noctibus incubat, super pectus diaboli: imo diabolus non incumbit: sed infigitur ipsius pectori. Alioquin nō potuisset tanta cum authoritate pronunciare: q̄ fides catholica de sacramentis super hominum mendacia collocetur: q̄ iam euicit: ne collocari possit super spiritū sanctum: nisi quatenus id probatur apertis scripturis: uidelicet ne id nō approbetur turca: qui nihil admittit absq; scripturis nostris. Cæterum prolata scriptura Christianorū, protinus Turca sese sentit et fatetur uictum. Qua in re si Luthero non credas: paratus erit iusiurandum dare: Turcarum quemlibet omnia Christianorum sacramenta, articulos omnes fidei christianæ, quatenus probari possunt scripturæ christianæ testimonijs: non minus credere ac uenerari: q̄ credit ac ueneratur Lutherus ipse. Neminem ego certe credo tam incredulum: qui istud Luthero non modo iuranti, sed uel iniurato non sit crediturus. Verum sine scripturis, neque Turca quicquam credit, neque Lutherus: ita ipsis inter se belle conuenit. Quam in rem hanc pro se rationem red-

Cacāgelista
Lutherus.

Id non est
difficile.

dit: quod iam scriptura sancta non esset opus: si sufficiat
nouis hominum dictis extra scripturam roborari.

Hic cogit me reuerendus pater addubitare: an quisquam
sit usquam turca tam stultus: ut dignetur hac sane parte,
socius esse Lutheranae stultitiae: qui non uidet: cuiusmo-
di sit ista consequentia. Ecclesia Christi gubernata spiri-
tu Christi, tradita certa fide, seruat Christi sacramenta:
ergo ecclesie Christi nihil opus est scripturis. Si Lutherus
fuisset euangelistarum temporibus: hac ratione deterruise-
set eos a scribendis euangelijs. Nam si tum ea, quae audie-
bant homines: ab hominibus tradita credebantur illis:
qui ea narrabant a deo: atque ita fidem faciebant audientis-
bus: quid opus foret euangelistas, eorum quicquam scrip-
tis comprehendere? An ideo uidelicet, quia Christus, qui
hanc operabatur in ecclesia sua fidem: aut aliquando fo-
ret prorsus deserturus ecclesiam, aut fidem: quam sine scrip-
to fecerat: sine scripto conseruare non poterat: quum ipse
priusquam nasceretur: legem promississet, semet in scrip-
turum cordibus: et in carne natus, cum ecclesia futurum,
usque ad consummationem seculi? Hac ratione non puto fu-
tueros fuisse, sic deterritos euangelistas: ut fuerint super-
fessuri a scribendis euangelijs. Imo et alia multa, et hoc for-
taassis etiam respondissent. Nunquam defuturum quidem
ecclesiae suae Christum: cum qua se promissit ipse, ad finem
usque seculi perman surum. Nunquam defuturum spiritum
paracletum, qui ecclesiam ducat in omnem ueritatem. Ita
uera sacramenta, nec ueros articulos fidei ullo unquam tempo-
re perituros ecclesiae catholicae: nec errorem in rebus tam
necessarijs

Christi cer-
tissimū pol-
licitum.

necessarijs exoriturum, quod sponse spem ac fidem in species inanes auocet, atq; deuertat, a sponso: etiã si ipsi nullam unquã literam scriberent: se tamen haud frustra scripturos esse: etiam si omnibus amissis articulis, et sacramentis fidei: quæ deus sine scripto, et doceri fecerat: et erat seruaturus uitam Christi, ac miraculorum partem aliquam: atq; e tam multis aliqua complecterentur: quæ Christus docuit, ad formandos in grege suo mores, ac uirtutes dignas Christiano pectore.

DEINDE cuius impudentiæ est, appellare ecclesiæ sacramenta noua dicta hominum: quũ illa præter Lutherum dubitet nemo, ipsis esse euangeliorum libris antiquiora? Ita sacramentum ordinis uocauit nouum. Nouum dixit: q; panis credatur in carnem uersus, et uinum in sanguinem: et illud ait natum esse intra annos trecentos: quũ rex hominis impudentiam, uetustissimorũ patrum testimonijs, pulcherrime redarguit in utroq;: nec minus in ceteris sacramentis omnibus.

Rursus ostendit: q; absurde Lutherus torqueat scripturas: quibus probare conatur, nihil certo credendum quod probari non possit euidente scriptura. Caput. XIII.

SED IAM rursus reuertitur ad scripturas: et noua præfatione anathema crepat, ac maledictum, os eius maledicum et maledictione plenum, si quis aliud ponat fundamentum: præter id quod positũ est. Quasi id quis q;

K 3

faciat,

Ea sunt Lutheri frequentissima argumenta,

faciat, præter ipsum, qui Christianam fidem conatur, positis fundamentis suis, e fundamento, quod est Christus, euertere. Sed age, uideamus quale fundamentum, quod apte concinnet ad ædificium suum.

Verba
Lutheri.

Paulus, ~~inquit~~ pri. Cor. ij. magna sanxit autoritate fidem nostram, oportere niti in uerbis dei, ubi dicit, Sermo meus, et prædicatio mea, non in persuasibilibus humane sapientiæ uerbis, sed in ostensione spiritus, et uirtutis fuit, ut fides uestra non sit in sapientia hominum, sed in uirtute dei.

Quod egregie
Lutherus intelligat
uerba Pauli.

QVIS audiuit unquam morionem tam nihil coherentia, tam nihil ad propositum producere? Ita satis putat dicere: quicquid ei uenit in buccam: tantum cauet, ne taceat. Probaturum sese iactitans, nihil auctoritatem obtinere certam, præter scripturas, Producit illud apostoli: nemo potest aliud fundamentum ponere: præter id quod positum est. Quasi id fundamentum, quod positum est: esset scriptura: et non quod apostolus ilico subiungit Iesus Christus. Et ibi suis anathematis, ac maledictis, subtracto Christo, nititur nos adigere: ut scripturam credamus illud esse fundamentum, non Christum, Aut idem esse scripturam quod Christum: tanquam idem sit liber de Cæsare scriptus, quod Cæsar. Deinde, quum nemo neget innitendum esse uerbis dei: sed ex his dicamus, aliud esse scriptum, aliud pari auctoritate non scriptum: et utriusque pari fide credendum: quorum ille tacite contemnit alterum, alterum contemnit aperte: ille uelut rem magnam producit, ad fulciendum dei uerbum, illa uerba Pauli: quæ ne uerbum quidem ullum faciunt de uerbo dei. Sed de ostensione spiritus et uirtutis dei. Et iam, uelut re gesta strenue, conuictus inuadit

uadit regem : quod fundat humanæ sapientiæ persuasibilia uerba. Quasi ipse toti terrarum orbī miraculis inclarescat: quibus an suam prædicationem approbarit Bohemis: adhuc non audio : sed persuasibilia humanæ sapientiæ uerba, nemo illi (quod sciam) potest imputare : a quibus nullus abest morio longius : quod quo longius progreditur : eo reddit manifestius.

Proinde nos, ~~inquit~~, nostrę ecclesię defensori adheremus, qui dicit Mat. xvi. Edificabo ecclesiam meam, nō sup longitudinē neq; sup multitudinē hominū, neq; super oportet sic esse, neq; super usum, aut dictum sanctorū. Deniq; nec super Ioannem Baptistam, nec super Eliam, nec super Hieremiam, aut ullū ex prophetis, sed super solam et solidam petram, super Christum filiū dei. Hoc est robur nostrę fidei, hic tuti sumus, aduersus portas inferi. Hic mentiri et fallere non potest. Omnis homo mendax, Et sancti cum extra hanc rupem agunt, aut dicunt, homines sunt, purissimum, et solum ac certum uerbum dei, nostrę fidei supponendum est. Si quis, inquit, loquitur quasi sermones dei, Et omnis prophetia sit analogia fidei. Ro. xij.

Verba
Lutheri.

Cur ergo tu
utrūq; facis

V I D E quęso, uel ex hoc loco lector : quo rem perducatur impius, probaturus nihil esse credendum, præter euidentem scripturam. Allegat istud : quod ecclesię fides ædificata sit, super solum Christum : et inde concludit, solum Christi uerbum esse credendum. Quod, ne quis interpretari possit, ita dictum : tanq̃ nihil credendum sit : nisi quod scriptura sacra complectitur : propterea quod nullū aliud uerbum dicat certum esse : q̃ dicatur a deo : sensum istū plane tollit ipse fidem auferens, non solum ecclesię consuetudini, et uniuersis antiquis patribus : sed nominatim quoq; Ioanni Baptistę, Elię, Hieremię, et cæteris prophetis

Impia arrogantia
Lutheri.

Fausti-
error.

Quorsum
uideatur e-
uasurus Lu-
therus.

Imo uolens
desilire.

phetis omnibus, et rationis suę cōsequētia omnibus prorsus apostolis: Heretico Fausto longo interuallo deterior: qui ex illo Christi uerbo omnes, qui ante uenerunt, fures sunt et latrones, Moſen et prophetas omnes habuit pro maleficis. Hic uero fidem abrogat, et antiquę legis et euāgelij proceribus prorsus omnibus nihil relinquit certum: nisi forte quę legitur Christus ipse dixisse: idq; tam euidenti ſentētia, ut nulla possit in uerbis esse controuersia. Nam cæteros uniuersos reiſcit, tanq̃ dubios: q̃ et mentiri potuerint: quum essent homines: et incertum putat esse: quum illa scriberent: in petra ne an extra petram steterint. Vides ergo lector hominis impietatem summā: qui suas hereſes, quum ſciat omnium ſanctorum testimonio plane damnatas esse: nihil agit aliud: q̃ ut uiciſſim ſanctorum omniū authoritatem tollat: Christo paulisper deferens, donec ad plenum perueniat iniquitas: tum eius maiestatem recta proculdubio temeraturus, quam interim quoq; oppugnat oblique. Nam si sic mendax est omnis homo, et tam incertum, an quę ſancti locuti sunt, aut scripserūt: fecerint illud stantes in petra fidei: ut etiā dubius author sit Helias, Hieremias, et Ioannes Baptista: certe ſequetur: ut dubius itidem author sit Ioannes euangelista. Nā eodem omnino ſpiritu et illi loquebātur et iste. Sed nunc uiciſſim uide mirificam Lutheri ſtultitiam. Nam poſtq̃ id probauit: quod nullus unquam negauit: Christum eccleſiam ſuam fundasse ſupra petram: a qua petra (quod nemo nescit) in Barathrum Lutherus excidit. Rurſus ex eo, quod Christus unus est fundamentū: probat ſolam ſcripturam esse

turam esse fundamentum: quasi uerbum dei unigenitum,
sit uerbum quodlibet, in sacris literis perscriptum. An nō
istī necesse est, aut nihil esse frontis, aut nihil esse cerebri?
Et tamen quum illud comma clausisset, illo Pauli uerbo:
si quis loquitur quasi sermones dei. Et item illo, omnis
prophetia sit analogia fidei: quorum neutrum quicquam
ei dicto coheret: cui utrūq; subnectit: iam uelut acie pro-
fligata suam sibi uictoriam buccinat.

Homo uicto-
rie audius,
Verba
Lutheri.

Hec sunt, ~~improba~~ robora nostra, aduersus quę obmutescere co-
guntur, Henrici, Thomistę, papistę, et quicquid est fecis, senti-
nę, et latrinę impiorum, et sacrilegorū eiusmodi. Neq; habēt,
quod possint hic responderē: sed confusi et prostrati iacent, a
facie uerborum istius tonitruī, et expectamus quoq; quid ad-
uersus hec mutire audeat rex nugigerulus iste, cum omnibus
suis sophistis. Stat enim fixa sententia, fidem non deberi, nisi
certo uerbo dei, sicut dicit Ro. x. Fides ex auditu, auditus au-
tem per uerbum Christi, proinde quicquid ultra uerbū dei pro-
ducitur, hoc nostri sit arbitrij ceu dominorū, credere, nō cre-
dere damnare probare sicut scriptum est, oīa uestra siue Apol-
lo, siue Cephas, siue Paulus, uos autem Christi.

At tu ma-
gnorū scele-
rum ne dum
nugarum
sator es.

Consideremus lector, quorsum tendat hoc totum Luthe-
ri fulmen et tonitruū: Christus ædificauit ecclesiam suam
super se. Si quis loquitur quasi sermones dei: omnis pro-
phetia sit analogia fidei: fides ex auditu, auditus autem
per uerbum Christi, quid ex his omnibus tandem cōfec-
sti Luthere? Hoc, inquit, confeci: quod stat fixa senten-
tia: fidem non deberi nisi certo uerbo dei, et proinde quic-
quid ultra uerbum dei producitur: hoc nostri sit arbitrij
ceu dominorum, credere, non credere, damnare, probare.

Et quis erit
iudex, quod
nam id uer-
bū sit: Lu-
therus, an
ecclesia ca-
tholica?

V I D E iam, q̄ egregius fulminator ac tonitor iis: cui, si
quis hec

Redi in me=
moriā pa=
ter bone.

Aduerte
lector.

quid ni quū
iam cōtēpse
rit apostolū

quīs hæc concedat omnia : tuum tamen fulmen ac tonitrus
neminem prorsus attingeret, præter te. Te uero totum,
tanq̃ Semelen subito perflaret incēdio. Rex, si potes me=
minisse (nam nullus lūpus magis obliuiosus est : si toties
obliuisceris : quoties ad ea, quæ te maxime tangunt: nihil
omnino respondes) uerbum dei probauit aliud scriptum
esse, aliud non scriptum : sed uel ab apostolis tradita quæ=
dam, uel a Christo ecclesiæ suæ dicta diuinitus. Multa ita
taq̃ scripto comprehensa: et multa adhuc nullo esse scrip=
to comprehensa. Sacramenta septem : et reliquos articu=
los fidei : partim scripto, partim nō scripto, sed tamen dei
uerbo fulciri : utrumq̃ uerbum ex æquo uerū, ex æquo cer=
tum, ex æquo uenerabile. Hæc si uera sunt : q̃q̃ cætera om=
nia concederentur (quod tamen non conceditur) tui esse
arbitrii, in quibus credendis, non credendis, damnandis,
probandis, posses tanquam rex ac dominus regnare : ta=
men de sacramētis interim, et publicæ fidei articulis, nihil
prorsus quicq̃ confecisses : nisi aut ea, quæ dixi, falsa sint
omnia : aut aliqua saltē pars. Negabis ergo aliud dei uer=
bum scriptum esse, aliud non scriptum : et contra euanges=
listam contendes scripta esse omnia : cōtendes nihil omis=
sum, saltem e necessarijs articulis : quum præcipuum euā=
gelistam uideas præcipuum omisisse sacramentum : quum
Paulum audias, pleraq̃ sine scripto tradidisse : quum Ia=
cobus clamet apostolus : Suscipite insitum uerbum dei :
quod saluare potest animas uestras : quū scriptura teste=
tur : Vnctio eius docebit uos. Negabis utrumq̃ ex æquo
uerbum, et scriptum uerbum et non scriptum : quum sit u=
trumq̃

trumque dei? Sed negabis uidelicet uerbum dei: quod scriptum non est, certum esse cuiquam posse, uel cognitum. At ipse iam olim fassus es, hoc ecclesiæ datum esse a deo: quod potest discernere uerbum dei, a uerbis hominum: Ergo cum utriusque generis uerba dei sint, et scripta uidelicet, et non scripta: potest ecclesiā per te quoque in utroque genere uerba dei discernere, a uerbis hominum: Ergo per te quoque, uerbum dei non scriptum certum est a uerbis hominum. Nec est causa: cur certior esse possit ecclesiā Christi hodie: quare euāgelium Ioannis iam olim scriptum, sit Ioannis: quā quare quoduis sacramentum habeat gratiam ex uerbo dei non scripto: quod si neges ecclesiam catholicam quam tu uocas papisticam, hoc habere, quā aliquam ecclesiam hoc habere fatearis: profer aliquam præter hanc, quam appellas papisticam: quæ uerba dei non scripta discreuit a uerbis hominum. Imo profer aliquam præter hanc quæ tibi, non dico maioribus tuis, sed tibi discreuit uerba dei scripta a scriptis uerbis hominum. Sed ne te, nimium tuis uerbis urgēdo, reddam deteriore: et te, quod semper soles, reuocare cogam, quicquid dixisti bene: omitto, quod tu concessisti: quero, quid ad illud dicis: quod confessus Petrus ecclesiæ nomine: Iesum esse Christum filiū dei uiuū: protinus audiuit a domino: Beatus es Simō Bar Iona: quia caro et sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui in cælis est.

AGE Lutheri, hoc uerbum, quod confessus est Petrus: quibus euidentibus scripturis didicit: quum nec ulla scriptura iudeos, satis euidenter id docere potuerit: nec Petrus

Verbum dei
ecclesiæ cer-
tum Luthe-
ri quoque cō-
fessione.

Vix fieri po-
test: ut peior
euadat.

At Luthero
opus est eui-
denti scrip-
tura, ut cui
deus negarit
spem suam.

pater cele-
stis subtra-
xerit suam
scientiam.

Is diaboli-
cū tonitru
nō diuinū
habuit.

Lutheri
uerba.

Imo tu sto-
lide frater-
cule menti-
ris in regē.
Tu satāista
et heretice.

Similis ōni
no ratio.

idiota piscator, ullas ferme litteras didicisset: quum illud certe, quod confessus est: Christus eum dicit, non scripto uerbo foris, sed patris interius, infundente se spiritu didicisse. Nō fuit ergo certus, hoc uerbum esse dei: propterea qđ sensit, nō legit: quod intus audiuit nō extra: qđ affers: ergo, fides ex auditu: queso te, an nō intus audiuit Petrus qđ intus locutus est deus? An dūtaxat audiit: qđ scribit? An prius q̄ scripta sunt euāgelia Christiani non audierunt apostolos? Ecce iam nugigerule Luthere q̄ nihil opus est, ad ista tua preclara robora quenquam respondere: que ci- tra nostræ causæ preiudiciū, citra ullum cōmodum tuę, licet uniuersa cōcedere. Tam acer es Luthere disputator: tantus fulminator es: tam terribilibus intonas tonitribus? Reponantur igitur ab ore sacrilego, in suum locum diui- num fulgur ac tonitru: Deinde in os illud impurissimum, non tantum meiere fas est. Quod quanto furore fertur in praeceptis, uel illud ostendit: quod sequitur.

Scriptum est, ~~inquit~~, omnia uestra, siue Apollo, siue Cephas, siue Paulus, uos autem Christi. Si solius Christi sumus, quis est stolidus rex, qui suis mendacijs nos papę facere molitur? Nos non sumus papę, sed papa noster est, Nostrum est non iudicari ab ipso, sed ipsum iudicare. Spiritualis enim a nemine iudica- tur, et ipse iudicat omnes: quia uerum est. Omnia uestra, etiam papa, q̄to magis sordes istę, et labes hoīm Thomistę et Hērici.

Dispeream, si phrenelīs ipsa, tam phrenetica sit, aut fu- ror ipse tam furiosus: q̄ sit istud lepidum Lutheri capitel- lum. Papa noster est, inquit: ergo nostrum non est ab ip- so iudicari, sed ipsum iudicare. Eadem ratione, medicus noster est: ergo non est nostrum ab ipso curari: sed ipsum curare.

curare. Et doctor discipulorum est: ergo non est ipsorum ab illo discere, sed docere eum.

I A M quod ait nostrum est, non iudicari a papa: sed ipsum iudicare. Quid sibi uult illud, nostrum est: an uniuersorum dicit? an singulorum? Si uniuersorum dicit: nihil pro se dicit: quia uniuersitas ecclesie pro papa est, aduersus illum: at in sacramentorum causa multo minus iuuat illum: ubi et populus et papa tam presentes quam prateriti, sunt pro sacramentis aduersus illum: Sin singulorum est, iudicare de papa, de sacramentis, de uero sensu scripturae sacrae, Nam quum ex tot iudiciis, unius prope Lutheri iudiciu sit ex altera parte: qua prerogatiua debet eius unius calculus, ceterorum omnium calculis praeponderare? Quia spiritualis, inquit, a nemine iudicatur: et ipse iudicat omnes: quia uerum est omnia uestra sunt: etiam papa. Non uideris tibi lector, audire delirameta? Solus Lutherus ergo spiritualis est: aut solus papa non est spiritualis? ut aut Lutherus omnes possit iudicare: et iudicari prorsus a nemine: aut papa iudicari debeat ab omnibus: et iudicare neminem? Quem non delectet hominis tam suauiter insanientis amentia: qui se non uideat: quicquid eblatterat in papam: idem etiam eblatterare in Petrum, ipsum ac Paulum? Nam omnia, inquit, uestra sunt: non dicit papa, sed Apollo, Cephas, et Paulus. Quamobrem sicut Lutherus^{ait} nos non sumus papae: sed papa noster est, Nostrum est ergo, non iudicari a papa: sed ipsum iudicare: quia spiritualis omnia iudicat: et iudicatur a nemine: Ita necesse est ei dicere, nos non sumus Petri aut Pauli: sed Petrus et

Potius omnium calculis dānari.

L 3

Paulus

Quæso ergo
Luthere,
quid de illis
sentis.

Paulus nostri sunt: nostrum est ergo non iudicari a Petro et Paulo, sed iudicare Petrum et Paulum. Imo adeo non nostrum est, sed meum inquiet, quia spiritalis iudicat omnia: et a nemine iudicatur. Iudicabit ergo Lutherus homo spiritalis hac ratione non Thomistas et Henricos, sed Petrum et Paulum, et reliquos omnes apostolos.

Verba
Lutheri.

I nūclector: et nega e Iouis capite natam Minervā unā: quum istius caput unum uideas, tot parturire phreneses.

Quam ego stultus, ~~inquit~~ sum, et satis ineptus, qui amentibus istis, et deploratis cerebris, toties frustra inculco, et surdis, induratisque capitibus, sine fructu semper incanto, Traditiones hominum, seu diuturnum usum in rebus fidei nihil ualere.

Surdus Lu-
therus.

S A T I S profecto stultus es (ut dicis) nec ineptus modo, sed et amens, et insanus, et cerebri deploratissimi: qui sine fructu uelut cuculus eandem semper cantilenam canas: Traditiones hominum in rebus fidei nihil ualere: quum ita surdus sis et indurati capitis: ut millies tibi ad aures in-
clamaturnon audias dei traditiones esse: quas tu uocas traditiones hominum: neque ad ea quicquam respondes: quibus ea quæ dicis fuerunt ante diluta quæ dicta.

Verba
Lutheri.

Quoties, ~~inquit~~, dixi, etiam Augustini sententia solis canonicis libris cum deberi honorem: ut firmissime credatur nihil erroris in illis esse, ceteros, quantalibet sanctitate doctrinaque prepolleant, non equo honore dignos esse.

D E diuturna ecclesie fide, quam dixerat nihil ualere: non affert probationem: Sufficit enim aduersus illud Christi uerbum: Ego uobiscum sum usque ad finem seculi. Et item illud, quod spiritus paracletus, ducet ecclesiam in omnem ueritatem: et quod Christus orauit: ne deficeret fides ecclesie,

ecclesię. Aduersus hæc inquam omnia sufficit, quod talia dicturos irriserit turca. Sed ne quis moueatur quicquam authoritate sanctorum patrum: affert illud Augustini: cæteros libros extra scripturam canonicam, nō æquo honore dignos esse, quantalibet sanctitate authores eorum, doctrinæ præpolleant. Quasi quisquam sancti cuiusquā dictum sic alleget: tanquam scripturam sacram. Et tamen haud dubito, eundem Augustinum, si quid apud omnes ante se sanctos patres legisset, præsertim cū sui tēporis fide consentiens: nunquam fuisse dubitaturum: quin id uerū esset: et Christianæ fidei indubitatus articulus. Nam eorum scripta, qui fuerunt ante nos: suorum temporum fidem nobis repræsentant. Neque enim aliter cum defunctis loquimur: ut qua fide fuerint, possimus agnoscere. Ex eorum ergo libris, qui uixerunt: illud deprehendimus, atque ita comperimus, hanc fidem, quam Lutherus impugnat: non esse, quod ille mentitur, nouam: aut alicuius nationis propriam, sed multis seculis, totius ecclesię publicam: quam ueram esse, et in re tam magni momenti, non posse errare et falli, promissit ille, qui dixit: Paracletus, quū uenerit, ipse uos ducet in omnem ueritatem. At Lutherus contra, Scriptura, inquit, exigit: ut nulli credatur, nisi soli sibi. Rogo te Luthere, ubi hoc exigit scriptura? profer scripturam, per quam spiritus sanctus prohibet, ne quis ipsi credat, nisi proferenti scripturam. Quum descendit su per apostolos, nihil ne docuit omnino, sine scriptura? omnibus de rebus exegerunt ab illo scripturam? Vni tibi Luthere, tā male fidei est spiritus sanctus: ut ei nihil sis crediturus

Quid Lutherus affectu rat aduersus scripturas.

Sanctorū fidem ex eorū scriptis deprehēdi.

Lutherus ne deo quidem sine syngrapha credit.

dīcturus absq; syngrapha? HÆC sunt, quæ pīis ac fī-
delibus, hoc est, ut ille uocat, surdis aspidibus incantator
iste, semper frustra cecinit: qui sine fine, inquit, suas nenī-
as iterant et garriunt. Augustinus, aut Hieronymus sic
dixit: Ambrosius sic dixit: ergo Lutherus est hæreticus:
quā Aug. uel Ambro. dicta sunt articuli fidei. Ego certe
fateor illam consequentiam non ualere: sed hanc opinor
ualere. Nemo Luthero sic unquam dixit: ergo Lutherus
est impudenter mendax. At nec hanc negare potest ipse
Lutherus. Lutherus negat ea, quæ spiritus sanctus eccle-
siā docuit, esse articulos fidei: ergo Lutherus est hereticus.

Verba
Lutheri.
Quāto ma-
gis te meri-
to dicunt
errare.

Imo ille po-
tius semper

Quin et isti porci Thomiste, ~~inquit~~, coguntur concedere se-
pius, sanctos uiros errasse, et eorum authoritas pro stabilienda
fide, et fulcienda conscientia, etiam communis sensus iudi-
cio satis esse non possit.

VAH uix tandem sensi stolidus: cur sibi tantum sumat
Lutherus: cur sibi magis de scripturæ sensu credi uelit, ac
fide: q̄ uniuersis sanctis patribus. Nūc rationem reddidit:
uidelicet, quia illi sæpius errauerunt: ille errare nō potest.

IDEO si quid in quæstionem trahat ipse solus, de quo
cæteri consentiant omnes: cæterorum authoritas omniū
non sufficit ad fulciendam conscientiam. Quare? quia ne-
mo est aliorum: qui non possit errare: sed authoritas Lu-
theri sufficit. Quare? quia ille non potest errare: tanquam
cæcus aliquis diceret: Nemo est fere uidentium: qui non
erret aliquando in rerū coloribus: ego errare nō possum.
Si quis ergo nolit falli, de coloribus: diffidat cæteris mor-
talibus uniuersis: atq; uni credat mihi: et hæc est, inquit,
aduersus

aduersus regia illa Thomistarū principia, generalis mea
responsio: quam non iam esse hominis: non sanus iure
Orestes,

Repetit quædam absurda Lutheri dicta quæ ab ipso
in principio posita author in hunc locum
cum distulit. Cap. XV.

QUANTO VAM TE iam diu lector, fastidire scio
totum genus, generalis responsionis istius: quam
uides esse tam stupidam: ut non mirari nō possis: quæ nā
intemperie temperarint hominem: quū eum non pudue-
rit tanta cum iactantia, tam insane respondere, tamen ora-
bo te: ut aliquid adhuc tediū deuoxes: dum uerba quædam
ab illius libelli principio, in hunc dilata locum, recognos-
cas: ne ille me causari possit imitari se: et si quid ille robu-
stum putat, id præterire silentio: aut tu me lector censeas,
uel tam obliuiosum: ut non meminerim: quod initio sum
pollicitus: aut tam male fidei: ut nolim, quod pmissi præ-
stare. Porro quo minori tibi res fastidio sit futura, Luthe-
ri stulticia, quæ per singulas pene sillabas asininas profero
auriculas: tibi leuabit tedium. At igitur hunc in modū.

NON DVM intelligere possunt papiste, pro qua re, mihi
cum ipsis bellū sit. Frustra tot libelli a me editis, et palam tes-
tantibus, hoc solum a me queri, ut diuine literę solę regnent,
sicut dignum et iustum est, humane uero, inuentiones et tradi-
tiones e medio tollātur, ceu nocentissima scandala, aut execra-
bilenſia, et euolſo aculeo, id est incogendi et imperandi, et cō-
scientias illaqueandi, erepta: libere et indifferētes tolerētur,
ceu quolibet alia pestis, aut filicitas mundi.

M Nihil

Verba
Lutheri.

Iam perfol-
uer author
quę initio ē
pollicitus.

N I H I L audis hic lector noui, sed idem, quod ante decies inculcatum, in generali eius responsione: decies, ut uidisti, reuictum est et confutatum: ne quid hic opus fuerit, eadem rursus repetere: tantum libuit admonere te, et sub oculis ponere: cuius modi res uocet ille, inuentiones et traditiones hominum, Nam eas ipse commemorat paulo post: quum ait: .

Tu i memor
ria lector
habeto, que
an dixerit.

Verba
Lutheri.

Tā egregie
bsecro dis
ernis ziza
niā atritico

Hic uides
lector, que
sint Luthe
ro traditio
nes hoim.

Alterū genus de his rebus est, que sūt extra scripturā. scilicet,

De papatu,	De consiliorum decretis.
De doctoribus,	De indulgentiis,
De purgatorio,	De missa,
De Academijs,	De uotis monasticis,
De episcopis idolis,	De traditionibus hominum,
De cultu sanctorum,	De sacramentis nouis,

Et si qua sunt similia scilicet zizania, per Satanam, principatum idoli sui Romani, super agrum domini seminata: quibus ecclesia, non modo potest saluberrime carere, uerum etiam, ne consistit quidem, nisi careat, aut pro libero arbitrio utatur.

S A E P E audisti lector, eum omnia pro traditionibus hominum ducere: quæcunque non sunt euidentibus comprehensa scripturis. Nunc uelut speciminis loco, uides eū producere, non papatum tantum, aut indulgentias, aut omnia monachorum uota: quæ ipsa tollendo, satis se sacrilegum esse docuisset: sed decreta consiliorū, sed doctores sacros, sed sacramenta, purgatorium, cultum sanctorum, et ipsam denique missam: quam alibi uocat merū portentum, idolum, lerruam, mendacium, et ipsissimam abominationem, in loco sancto stantem. Hec igitur omnia, nisi saltem libera sint, et indifferentia: censet ne consistere quidem ecclesiam posse: sic autem posse utrumque consistere: non aliter

non aliter tamen, q̄ consistit homo cum peste. Quamobrem multo fore salubrius, ut uelut nocentissima scandala, tollantur omnino, papatus, doctores, Academię, episcopi, consilia, monachi, traditiones hominum, sanctorum cultus, ac missa, sacramenta, spes omnis indulgentiæ, et metus purgatorij. Nam tum demum ecclesiam fore felicissimam, si sublato papatu, et cōsiliorum decretis, et monasticis uotis, et Academijs omnibus, et omnibus omnino doctoribus, populus neq; legibus regatur: neq; pareat magistratibus: neq; doctores audiat: sed a deo liber sit, et effrenis, euangelica libertate scilicet: ut neq; cogatur quicquam: neq; iubeatur: neq; cōsulatur: neq; doceatur quicquam: nec sanctos colat: et sacramēta contemnat: missā uero, hoc est sanctis ceremonijs oblatum Christi corpus, abominetur: etiam quod quo possit impunius: credat tantum horum nihil libero se arbitrio facere: sed omnia mala imputet deo: firmam habeat fidem in promissione dei: quicquid omnino fecerit, saluum se fore per baptismū: ita si crediderit: beatus erit et felix. Namq; metus omnes, et inexorabile fatum subiecit pedibus, strepitumq; Acherontis Auerni. Nam purgatoriū, nihil miror, si non metuit: non est profecto, cur metuat: qui isthac fide fuerit: et ad istum uiuat modum.

Quo pacto
futurum fe-
lices Chris-
tiani Lu-
thero ui-
deantur.

Fides Lu-
therana,

Refellit Lutheri calumniam: qui mentitur falso, re-
gem imputasse ei heresim hanc: fidem so-
lam sine operibus ad salutem suf-
ficere. Cap. XVI.

SED HOC in loco non est omittendum: quod Lutherus calumniatur principem: quali heresim hanc, falso imputet ei; Fidem solā sine operibus ad salutem sufficere. Et hoc dicit, regem falso de se dicere: quum ipse rursus idem dicat, in isto eodem libro: quo respondet regi: in quo uerba sunt eius eiusmodi.

Lutheri
uerba.

Vnus furor est huius populi sacrilegi, uelle per opera coram deo agere, et non sola fide. Vnde necesse est Christum negari et fidem eius exinaniri.

QUID his uerbis apertius? et tamen iste, quum idem rursus ingeminet: non dubitat, ^{ut} si nunquam id dixisset: uerum in contrariam semper sententiam disputasset: regē nebulo conuitijs impetere: quia dixit, cum id dixisse pridem: quod iam dicit denuo.

Verba
Lutheri.

Progenies, inquit, ista uiperę, ingenium naturę refert, et parentum suorum exemplum imitatur. Sic enim et Paulo, cū docuisset sola fide sine operibus iustificari, omnes filios Adam: ut scribit Ro. iij. Qui dicunt nos docere, faciamus mala, ut ueniant bona. Sed quod manet illos iudicium? quorū, inquit, dānatio iusta est. Quid et ego meo Basilisco dicam, de suo mendacio, nisi idem damnationis iudicium?

Istud tibi
est scriptu-
rarum calū-
niator,

QUIS non plane sit impius: qui Lutherū damnet, hominem Pauli sodalem: et qui non aliter stilum temperet: quā quorum linguam temperabat deus? Nam et rursus ait paulo post.

Verba
Lutheri.
Audi lector
hunc apo-
stolum.

Orbi toti constat me de fide, de charitate, de operibus, semper eadem docuisse, et scripsisse, licet usu et studio, de die in diem magis ac magis proficerem, et easdem res, nunc sic, nūc sic tradiderim, aliquando clarius, alibi lucupletius, alibi copiosius, et uarie tractarem, quomodo et sacrę litterę easdē res tractāt.

Ecce uir

ECCE uir facerrimus, qui nobis nouas tradit sacras literas: quibus eam debeamus reuerentiam: ut si quid manifeste blasphemet deum, æqui boniq; consulamus: certi nos potius falli, et sensum tanti patris non posse capere: q̃ uirū sanctū, et qui certū se dicit, suā habere doctrinam de cælo, quicquam sentire perperam: atq; idem potius credamus, et album esse simul et nigrum, q̃ diuum Lutherū sibi quicquam esse contrarium. Nam si Paulo, qui ne quis ansam male sentiendi capiat: interpretatur se, non possit imputari: quod male senserit: Cur non itidem Lutherus excusetur: qui damnatus malę sententię, eandem identidem repetit? Et si de Paulo recte sentimus: cuius pietas facit: ne dubitemus eum in uerbis dubijs, indubie recte sensisse: cur non impetret Lutherus: ut cuius impietas reddit non ambigua modo: uerum eius etiam benedicta propemodum iure suspecta interpretemur in bonam partem, quæcumq; scribit aperte male.

Quid stolidè Lutherus tergiueretur, de operibus, et fide, impudenter fingens, uerba sua perperam calumniari principem. Ca. XVII.

NAM DE operibus et fide quid sentiat, ne quisquā dubitare possit: subscribam ea: quibus prudentissimus princeps istam nebulonis impietatem elegantissime redarguit.

NON EST, inquit, hoc Lutheri nouū, in rebus notis, tanq̃ nouis nugari. Qui, postquā hanc fidem uerbis

„ Verba
„ regis.

M 5

multis

„ multis uerbis ostendit : deinde fidei diuitias, in hoc extol-
 „ lit : ut nos reddat pauperes bonorum operum : sine qui-
 Diuus Ia- „ bus, ut beatus Iacobus ait : fides omnino mortua est . At
 cobus. „ Lutherus sic fidem nobis commendat : ut non solum per-
 „ mittat nobis uagationem ab operibus bonis : sed etiam
 „ suggerat audaciam, qualiūcumq; facinorum . Ait enim .

Verba „ Iam uides, q̄ diues sit homo christianus, siue baptizatus, qui
 Lutheri. etiam uolens, non potest perdere salutem suam, quantiscumq;
 Noua hæc ē peccatis, nisi nolit credere . Nulla enim peccata eum possunt
 religio. damnare, nisi sola incredulitas .

Verba „ O uocem impiam, et omnis impietatis magistrā, ita per
 regis „ se exosā, pijs auribus : ut non sit opus eam redarguere .
 „ Ergo non damnabit adulterium ? non damnabit homici-
 „ dium ? non periurium ? si tantum credat, se quisquam sal-
 „ uum fore, per uirtutem promissionis in baptismo ?
 „ Nam hoc dicit apertissime : neq; quicquam corrigunt hæc
 „ sententiam, uerba quæ statim subiungit : imo uerius au-
 „ gent : ait enim :

Lutheri „ Cetera omnia si redeat, uel stet fides, in promissionem diuinā
 uerba. baptizato factam, in momento subor bentur per eādem fidem,
 Si ita ē cur imo ueritatem dei, quia se ipsum negare non potest, si tu eum
 nitamus ma confessus fueris, et promittenti fideliter adheſeris .

Regis „ Q V I B V S uerbis, quid aliud dicit : q̄ quod dixit prius ?
 uerba. „ si absit incredulitas, cætera flagitia omnia, in momēto ab-
 „ sorberi in sola fide : si confessus fueris Christū : et eius pro-
 „ missioni fideliter adheſeris : hoc est, firmiter credideris te
 „ saluandum per fidem : quicquid feceris . Et quo minus du-
 „ bites, quo tendat :

Lutheri „ Contritio (inquit) et peccatorum cōfessio deinde et satisfactio,
 uerba. et omnia illa hominum excogitata studia, subito te deserent,
 et in

et infeliciorem reddent, si in ipsis totē distenderis, oblitus ue-
ritatis huius diuine. Cuius ueritatis: nempe huius, quod nul-
la peccata possunt te damnare, nisi sola incredulitas.

Q V A E christiane ferent aures, pestilentē hunc serpen-
tis sibilum: quo baptismum non in aliud leuat: q̄ ut pre-
mat poenitētiā: et baptismatis gratiam, statuatur impune
peccandi licentiam?

A V D I S T I lector, quid ei princeps imputer: imo ue-
ro quid sua ipsi uerba imputent, atq; id tam aperte: ut ne
adhuc quidem colorem ullum inuenerit: quem cōtra pos-
set opponere: et tamen impudens, uelut nihil audisset: et
idem dicit rursus: et simul queritur imputari dictum: per-
inde ac si nunquam dixisset. Quod si uideri uellet sensisse
de fide formata charitate: quam necessario sequatur ope-
ra bona: q̄q̄ id sensisse non potuit: qui non solum toties
clamat, sufficere fidem solam: sed etiam remouet opera no-
minatim, uelut prorsus inutilia: ac manifeste clamat, nul-
la peccata, nulla quantumuis ingentia scelera posse dam-
nare christianum, preter solam incredulitatem: princeps
tamen ut nullum prorsus effugium relinqueret heretico,
rursus audi, quid dicat.

D E I N D E quū dicit, quod per opera, non satissit deo,
sed sola fide: si sentit, quod nō per sola opera sine fide, stul-
te bacchatur in sedem Romanam: in qua nemo fuit unq̄
tam stultus: qui diceret, opera sine fide satissacere, ~~in o-~~
pera sentit superflua, et fidem solam sufficere: qualiacūq;
sint opera: tum uero dicit aliquid: et uere dissentit a sede
Romana: quæ credit diuo Iacobo: quod fides sine ope-
ribus

Cur ergo
mortalia
peccata ap-
pellantur.

” Verba
” regis.

”

”

Hoc homi-
nis est, qui
neq; loqui
libens uelit
neq; tacere
potest.

Quo confus-
gies Luthe-
re

”

” Verba
” regis.

”

”

” Hoc ali-
” quid ni-
” hil est.

”

ribus mortua est. Videtis igitur, quod inepte se commouet Lutherus: qui sic inuehitur in Romanam sedem: ut semet interea, uel stulticiae retribus uel impietatis, inuoluatur. Quod profecto propinquius opinor est uero, Lutherum sentire fidem semper ab operibus bonis, satis esse ad salutem. Nam id illum sentire, cum ex alijs locis multis euidenter liquet, tum ex eo, quo dicit.

Lutheri
uerba.

Verba
regis.

Vt ipsum libentius sequantur plures.

Opera deus nihil curat, nec eis indiget. Indiget autem, ut uerax in suis promissis a nobis habeatur.

QUIBUS uerbis, quid senserit, Lutherus uiderit ipse: ego certe deum credo, et fidem nostram, et opera nostra curare, et neque operibus nostris egere neque fide. Nam ut bonorum nostrorum non eget: qui deus est: ita curam habet omnium: quae faciunt homines: qui aliud ab his fieri uetat: aliud iubet: sine cuius cura, ne unus quidem passer cadit super terram: quorum duo ueniunt dispendio.

ECCE, quid unquam legisti candidus lector apertius: quam quod ex Luthero tibi produxit princeps? Aut quid unquam uidisti pestilentius? Quod si Lutherus uideri uelit, aliud sensisse, quam scribit: cur sua uerba ne nunc quidem interpretatur sanius? Si non censet esse peccandum: cur impunitatem peccandi pollicetur? cur orbem totum ad peccandi securitatem inuitat? Si neget hoc habere sua scripta: ecce, princeps produxit loca: quae et per se manifesta sunt: et princeps tamen interpretatione fecit clariora. Lutherus ostendit ista legisse se. Si princeps igitur alio torquet eius uerba, quam debet: cur ipse tam timide rem tantam transiit? Cur ipse uicissim non ostendit: quae uerba depauperat rex: quid assuat per calumniam:

niam: quod ipsius uerba nō habeant! Fecisset istud haud
dubie lector, homo uersipellis: nisi constrictum se uidis-
set angustius: q̄ ut quicquam haberet effugij: quo se pos-
set uertere. Nam q̄ ita quidam conantur eum tueri: quasi
non quolibet opera censeat contemnenda, sed dumtaxat
opera legis: si legē uocat praecepta: quae Moisi data sunt
in tabulis: in eodem luto hēlitat. Neq̄ enim sine illis etiā
num sufficit fides: nisi se fingat infātibus ista scribere, aut
morionibus: quos a praeceptis implendis excusat inscitia.
At de ceremonijs legis, aut quomodo uocant legalibus,
nō potuit ista blaterare. Quippe qui nō ignorat neminē
esse tam stultum nunc: ut ad ea sese censeat obligari. Qzq̄
frustra laborant eius fautores stolidū istud dogma, quoq̄
lenire glossmate: non uult Aethiops iste dealbari. Nam
quem colorem recipiet istud: quod non solum contendit,
nihil ualere opera bona, sed etiam nihil nocere quaecumq̄
opera mala. Nulla, inquit, peccata possunt damnare chris-
tianum, nisi sola incredulitas. Certe si Lutherus quicquā
de Christo crederet: nunquam talia fuisset ausus cogitare.
Sed uoluit uidelicet homo pius, mundum traducere a bo-
norum operum fiducia, in fiduciam fidei: quasi populus
tam assiduus esset in bonis operibus: ut inde periculum
fuerit: ne quisq̄ sibi nimium uideretur sanctulus. Ei igit̄
tur malo ut mederetur, iubet, ut tantum credant Christo
se saluos fore per solam fidem: et negligant prorsus non
solum ceremonias, uerum etiam opera bona quaecumq̄.
Imo, quo libentius oblectentur in libertate fidei, cognos-
cant, nihil nocere credenti quali acūq̄ scelera. Nulla enim

Vltima Lu-
theri late-
bra.

Dic Quin-
tiliane co-
lorem.

N

peccata

peccata posse damnare Christianum, præter solam incredulitatē. O Satan Satan, aperuit regi deus astutias tuas: quas per os Lutheri moliris: ~~ut~~ euāgelica libertas nihil sit aliud, q̄ infrenata licentia: qua populus Christi præceptis decurrat ad inferos.

Taxat, Lutheri improbam stultitiam: qui leges omnes censeat abrogandas. Cap. XVIII.

NAM ISTIVS hereseos, uelut appendix quædam est, præclara ista sententia: qua leges omnes humanas uellet extinctas. Imo iam negat, earum omnium ullā obligare christianum quenquam. Sic enim scribit in captiuitate Babylonica.

Lutheri
uerba.
Hoc tibi p=
commodum
esset ad hē=
resim.

Dico itaq; neq; papa, neq; episcopus, neq; ullus hominum, habet ius unius constituendę syllabę super Christianū hominem, nisi fiat eiusdem cōsensu. Quicquid aliter fit, tyrannico spiritu fit. ideo orationes, ieiunia, donationes, et quęcumq; tandem papa, in uniuersis suis decretis, tam multis, q̄ iniquis statuit, et exigit, prorsus nullo iure exigit, et statuit, peccatq; in libertatem ecclesię toties, quoties aliquid horum attētauerit.

Hanc nebulonis insaniam princeps his uerbis attingit.

Verba
regis

„ DE LEGIBVS uero, demiror hominem præ pudore,
„ tam absurda potuisse cogitare: quasi Christiani peccare
„ non possent: sed tam perfecta foret, tanta multitudo cre-
„ dentium: ut nihil decerni debeat, uel ad cultum dei, uel ad
„ uitanda flagitia: Sed eadem opera, et eadem prudentia,
„ tollit omnem potestatem, et authoritatem principum, et
„ prælatorum. Nam quid faciat rex, aut prælatus: si neq; le-
gem

gem potest ponere: neq; positā exequi: sed populus absq;
 lege, uelut nauis absq; gubernaculo, fluctuet. Vbi est er-
 go illud apostoli: Omnis creatura potestatibus sublimio-
 ribus subiecta sit? Vbi illud: Obedite præpositis uestris,
 siue regi, quasi præcellenti? Et quæ sequuntur. Cur igitur
 ait Paulus: Bona est lex? Et alibi: Lex est uinculum per-
 fectionis. Præterea, cur ait Augustinus: Nō frustra sunt
 instituta, potestas regis, et cognitoris ius, ungula carni-
 cis, arma militis, disciplina dominantis, seueritas etiā bo-
 ni patris? Habent omnia ista, modos suos, causas suas, ra-
 tiones, utilitates: et hæc cum timentur: et mali coercentur,
 et boni quieti inter malos uiuunt. Sed de regibus dicere
 supersedeo: ne uidear meam causam agere. Istud quaero: si
 nemo, nec homo, nec angelus, potest super hominē chris-
 tianum legem ponere: cur tot leges ponit apostolus: et
 de legendis episcopis, et de uiduis, et de uelandis femina-
 rum capitibus? Cur statuit: ne fidelis coniux, ab infideli
 discedat: nisi deferatur? Cur audet dicere: Cæteris dico e-
 go nō dominus? Cur exercuit tantam potestatem: ut for-
 nicarium Satanae iuberet tradi in interitū carnis? Cur Pe-
 trus Ananiam et Saphiram, simili poena percussit: quod
 e sua ipsorum pecunia, paulum reseruassent sibi? Si multa
 statuebant apostoli, præter speciale præceptum domini,
 super christianum populum: cur nō idem propter populi
 commodum faciant hi: qui successerunt in apostolorum
 locum? Ambrosius Mediolanensis episcopus, uir sanctus,
 et nihil arrogans, iubere non dubitauit: ut per suam dice-
 celim, coniuges in quadragesima coniugalibus abstinerēt
 N 2 amplexibus:

Verū, sed
 Luther⁹
 hæc tolli
 uelit, ut
 malus im-
 pune sit.
 Nunquid
 hūc dam-
 nas Lu-
 there?
 Dissimu-
 las ista lu-
 there.

amplexibus: et indignatur Lutherus: si Romanus ponti-
 fex, successor Petri, uicarius Christi, cui Christus, uelut
 apostolorum principi, tradidisse creditur clauēs ecclesiæ:
 ut cæteri per illum intrarent, et pellerentur: ieiunium in-
 dicat ac preculas! Nam quod suadet corpore parendum
 esse, animo retinendam libertatem: quis tam cæcus est: ut
 strophas istas nō uideat? Cur ignem gerit, et aquam, ho-
 mo simplex et sanctulus? Cur iubet, uelut apostoli uerbis,
 hominum seruos non fieri? hominum statutis nō subijci?
 et tamen parere iubet, pontificis iniustæ tyrannidi? An a-
 postolus hoc pacto prædicat: reges nihil iuris habent in
 uos: iniustum feratis imperium: domini ius non habent
 in uos: feratis iniustam seruitutem? Si Lutherus parendū
 esse non putet: cur parendum dicit? Si parendum censet:
 cur ipse nō paret? Cur homo uersipellis talibus ludit tech-
 nis? Cur in pontificem, cui dicit obediendum esse: conui-
 tijs insurgit? cur tumultum suscitāt? cur in illum concitat
 populos: cuius uel tyrannidem (ut uocat) fatetur esse fe-
 rendam? Profecto non ob aliud, opinor, q̄ ut fauorem sibi
 conciliet improborum: qui suorum scelerum impunita-
 tem cuperent: et eum, qui pro libertate eorum iam decers-
 tat: caput ipsis instituerent: et ecclesiam Christi, tam diu
 supra firmam petram fundatam, diuiderent: et ecclesiam
 nouam, ex improbis et flagitiosis conflata, erigerent:
 contra quam exclamat propheta: Odiui ecclesiam malign-
 antium: et cum impijs non sedebo.

QUID ad hæc respondit iste? profecto, id quod po-
 suit: hoc est, omnino nihil. Quis enim color dici potest,
 aut fingi,

Hoc tan-
 tum agit:
 ut ne co-
 gatur ipe
 parere.
 Ac uerum
 tangit
 rex.

aut fingi, pro re tam absurda? Et tamen hominem stolidissimum non pudet, eam toties asserere, tanto supercilio: tanq̃ aliter sentire sit nephas. At sibi uisus est, præclare moderatus ineptissimam sententiam: quum VVormatiæ respōderit, ita demum legem euangelicam unam satis esse futuram, et leges humanas inutiles: si magistratus essent boni, et fides uere prædicaretur. Quasi uel optimi magistratus possent efficere: ut aut totus populus christianus uiuere uellet in communi: aut mali nolint furari: aut ulla fidei prædicatione posset impetrari: ut nulli usquam sint improbi. Si lex euangelica furtum nō permittit: certe nec inutilis est lex humana: quæ furtū punit: et obligat christianos lex humana: quæ sola rerū proprietatem diuidit: qua sublata, nec esse quidem furtum potest. Quod si dicat inde argumentum trahi: q̃ utilius careremus ea lege: unde rerum proprietas nascitur: atq; in communitate quædam naturali uiueremus: sublata furādī materia, nihil adiuuat causam eius: etiā si quis istud ei concederet. Nam in communi quoq; et si uiui posset multo paucioribus: tamen uiui non posset omnino sine legibus. Nam et certis ordinibus laborandi foret, præscribenda necessitas, et legibus coercenda flagitia: quæ in illa quoq; uita grassarentur. Nunc uero si uerissime prædicata fide, sicut uerissime prædicabant apostoli: ad hæc optimis magistratibus undique præfectis populo Christiano: tamen et manere posset rerum proprietas, et multi manerent improbi: negare nō potest: quin lex humana christianos obliget: ne quid aliud eriperet: quod lex alij diuiserit: ^{nec} inutilis puni-

stolidissimū
dogma stolidè
moderatur
Lutherus.

Responde
Luthere.

Istud Lu-
there dif-
simula.

niendo sit: si quis furtum admiserit.

NAM quod ait in Babylonica, magistratus bonos et prudentes, naturę ductu melius rem administraturos, q̄ legibus: quis non uidet: q̄ sit absurdum? An bonus magistratus minus equus erit in lege condenda, q̄ in reddendo iudicio: in quo plura possunt occurrere: quæ corrumpant innocentiam: Vt non illud interim dicam: q̄ uix ullum iuste redditur iudicium: quod non ex aliqua lege lata redditur. Nam neq̄ lex euangelica diuidit possessiones: neq̄ sola ratio præscribit formas discriminandi proprij: nisi rationi consensus accedat, atq̄ is in communi forma commercij mutui publicus: qui consensus aut coaleiscens usu, aut expressus litteris, publica lex est. Leges ergo si tollas: et omnia permittas libera magistratibus: aut nihil neq̄ præcipient: neq̄ uetabūt: et iam inutiles erunt magistratus: aut naturæ suæ ductu regent: et pro imperio, ^{libet} qui ^{us} exequentur, et iam nihilo populus erit liberior, sed seruitutis conditione deterior: quando parendum erit nō statim et certis legibus: sed incertis ac mutandis in diem uoluntatibus. Atq̄ istud oportet, accidat etiā sub optimis magistratibus: quibus, ut optima præcipient: tamen populus aduersabitur: atq̄ obmurmurabit, utpote suspectis: quasi non ex æquo bonoq̄, sed ex libidine cuncta gubernent. Nunc uero quū Lutherus ipse fateatur, nullos usq̄ magistratus inueniri posse: qui nō sint homines: hoc est, nec ciuibus, nec sibi satis explorati: quales intra triduum sint futuri: q̄ prudenter consulit homo sapiens omitti leges, et cuncta permitti magistratibus, tanq̄ sic uicturo in libertate

libertate populo?

I AM illud obsecro, quale est, quod ait: Neq; papa, neq; episcopus, neq; ullus hominum, habet ius unius constituendæ syllabæ, super christianū hominem sine ipsius cōsensu? Taceo interim de papa, et de ipsis, quibus deus potestatem dedit: ut multas syllabas statuerent: quibus populum promouerent in cultum dei: consideremus leges ciuium. Si nemo habet potestatem condendi unam syllabam super hominem christianum, sine ipsius consensu: neq; rex, neq; totus populus, ullam potest condere: quæ ualeat in quenquam: qui dissuasit rogatam. Felices ergo sunt fures et sicarij: qui nunquam sic insanient: ut in legē consentiant: qua pœnas dent. Quin hac ratione non uidet prudens pater: quod si omnes ad unum consentiant: tamen diutius ualere non possit lex: q̄ donec nouus ciuis natus sit, aut inscriptus in ciuitatem. Sed ille nihil aliud ^{esse} sentit uere prædicari fidē, q̄ ita prædicari: ut sæpe iam prædicauit ipse: nempe solam fidem sufficere, non solum sine bonis operibus, sed etiam cum quibuscūq; sceleribus: quæ nullo modo (ut ait) damnare possunt Christianum quenquam: modo stet aut redeat fides: Hoc est nimirum, si uel interea, dum committit scelus: credat tamen id, propter fidem in promissione dei, sibi nocere non posse: Aut si minus firmiter id crediderit in committēdo scelere: atq; ideo propter infirmam fidem, scelus cōmisit timidiū: redeat saltem fides, peracto scelere: ne commississe pœniteat: et frustra se conterendo torqueat. Certe si istius Lutherane fidei prædicationi populus haberet fidē: propediem ue-

O felices
fures.

Stolidum
Lutheri
caput.

Quid a-
pertius.

rum

Breuis au-
thoris e-
pilogus.

rum diceret: q̄ nullę leges obligarent quenquam: sed po-
pulus absq̄ lege, quęuis prouolaret in scelera.

I A M uides lector, q̄ sapienter homo prudens amoliri
studeat, omnes leges humanas, et quanto cū fructu po-
puli christiani. Vides item, quanta ratione, quibus scrip-
turę testimonijs fullit decretum suum, contra doctorum
omnium, contra bonorū omnium sententiam, contra pu-
blicum totius orbis cōsensum. Vides, ut in ea re, in qua
uix ulla ratio potuit satis esse fortis: uir iste sagax nullam
prorsus rationem afferat, nullum scripturę testimonium:
sed qui alijs falso imputat: quod sibi solis credi postulent:
ipse, ut sibi soli credatur, postulat, contra totum orbem,
contra manifestas rationes, contra sacrarum testimonia
scripturarum: idq̄ cum populorum omnium summa et
ineuitabili perniciē. Atq̄ hæc in legibus humanis, quę
uerę sunt traditiones hominum. Nam ea, quę in ipsius
catalogo recensentur, tanq̄ traditiones hominum, atque
ideo, ut censer, tanquam pestes aliquę tolerandę s̄nt: aut
omnino tollendę tanquā nocentissima scandala: iam ante
probate sunt, esse traditiones dei, partim scripturis ipsis
cōprehensę, partim uiuo dei uerbo traditę. Atq̄ id pro-
batū est ratione, scripturis, et quod fortissimū est aduers-
sus Lutherum, ipsius confessione Lutheri. Nisi aut rur-
sus neget: quod falsus est: hoc ecclesiam habere a deo: ut
uerba dei decernat a uerbis hominum: aut aliam proferat
ecclesiam catholicam: qua docente cognouit euangelium:
aut probet nobis nihil ecclesiam didicisse sine scripturis,
contra illud euangelistę: Non omnia scripta sunt in libro
hoc. Et

hoc. Et item illud apostoli: Seruate, quæ præcepi uobis,
siue per sermonem, siue per epistolas. Item illud, ab eodē
commemoratum apostolo: Dabo leges in cordibus eo-
rum: et in mentibus eorum superscribam eas. Et illud itē
Christi: Spiritus paracletus, cū uenerit: ille ducet uos in
oēm ueritatē. Aut nisi probet nobis Lutherus, tot ætates
sanctorum patrum temporibus, Christum ecclesiam de-
seruisse, et fidem protinus ab apostolis defecisse: contra il-
lud, ^{quod orauit} Christus: ne fides ecclesiæ deficeret: et tanq̃
Luthero similis esset ac mendax ueritas ipsa, quæ dixit, se
cum ecclesia futuram perpetuo, usq; ad cōsummationem
seculi. Hęc nisi nobis euertat omnia: quæ princeps ei ob-
iecit omnia: quæ Lutherus hactenus dissimulat omnia:
nec ob aliud dissimulat omnia: q̃ quod sibi conscius est,
nihil habere se quicquam: quod ad eorum quicq̃ omniū
respondeat. Hęc inquam omnia, nisi Lutherus plane fa-
ciat: ego planissimum tibi lector feci: imo regem fecisse,
plane demonstraui tibi: id quod initio promisi tibi, istum
non tantum traditiones hominum tollere, etiam eas, quib-
us debet obtemperare: sed etiam tollere traditiones dei:
quas os impurū nebulonis insanissimi contumeliosa blas-
phemia pestes appellat et nocentissima scandala.

Ostendit Lutherum id unum agere: ut demolia-

tur scripturas ipsas, pro quibus simu-

lat se pugnare. Cap. XIX.

NUNC uideamus, an non scripturam sacram ipsam,
pro qua se pugnare simulat: quibus potest machina-

O

mentis.

mentis oppugnet. Primū, ut omittam q̄ passim pessime,
q̄ passim stolide scripturas torquet in defensionem pernī-
ciosorum dogmatum: quid magis potest aut manifestius
euertere totam uim fructumq̄ scripturarum omnium: q̄
id quod iste manibus pedibusq̄ molitur: ut nemo quicq̄
de scripture sensu doctorum cuiquā credat: nihil sancto-
rum cuiquam patrū, nihil uniuersis credat: nihil toti cre-
dat ecclesie, ab ipsis ecclesie incunabulis in hūc usq̄ diem
consentienti: sed opponat omnibus sensum quisq̄ suum.
Quem fructum afferent scripturæ: si tantum sibi quis
arroget: ut in eis intelligendis suo innitatur sensui contra
cæterorum omnium: ut nulla prorsus autoritate moue-
atur: quo minus ex affectu et libidine ^{sua} metiatur scripturas.
Hic plane aperit fenestram: qua se præcipitet populus in
perniciem. Quæso te Luthere per furorem tuum, si tu in
illa tempestate uixisses: qua procellis Arrianis agitata est
ecclesia: suauissēs ne, quod suades nunc: ut quilibet e uul-
go se putaret idoneū: qui de illa lite iudicaret: et sibi quis-
q̄ crederet in scripturis intelligendis: quas legeret: et flo-
cifaceret sanctorum patrum iudiciū: qui fuerunt in cō-
silijs: in quibus damnatæ sunt hæreses: ut cū fatearis ibi
Christum esse: ubicunq̄ sunt duo uel tres congregati in
eius nomine: ibi neges esse: ubi sunt eodem nomine con-
gregati sexcēti, idq̄ ex omni parte christiani populi: Sed
quis tam cæcus est: ut hac in parte non uideat, non aliud
tibi consiliū esse: q̄ ut sublata prorsus autoritate con-
sensus publici, possis ex temeraria priuatorum dissensio-
ne tumultum suscitare: quo tibi liceat aliquos inuenire tā
stultos:

Lutheri
consiliū.

stultos : qui sibi liberum putent, impune contra fidem ce-
terorum omnium, unī fidere nebulonī tibi. Cōtra quem,
ne quid scripturæ ualeret authoritas : non id solum agis :
ut sensum sacrarum literarum quīq; trahat in dubium : et
contra sanctorum patrum omnium, contra catholicā to-
tius ecclesiæ sententiam, suum tueatur somnium : uerum
etiam contra sententiam beati Pauli apostoli.

Id agit, quo
magis licen-
ter ipse suū
tueatur er-
rorem.

H A E C tu fortasse lector sic intelligis : tanquā prebeat
audaciam Lutherus, nō agnoscendī, quid sentiat Paulus :
et dicendī non hoc sentit, hoc aut illo loco Paulus : quod
eum sentire credit ecclesia. Imo longe aliud lector, q̄q; nec
illud esset ferendum : sed iste non ueretur : quum Paulus
quippiam e scriptura sacra, pertinere docet ad Christum :
nihil ueretur inquam, rursus in dubium trahere : et con-
trouersam facere sententiam apostoli : et dicere : Paulus il-
lud fortasse non ex deo dixit : sed ex sensu proprio. Itaque
recognosce nebulo, uerba sacrilega : quibus in captiuitate
Babylonica, uere captiuus in seruitio dēmonum tu, scrip-
turas inuertis : et blasphemias apostolū. Sic enim blateras.

Paulo non
credit Lu-
therus.

Paulus Ephes. v. uerba illa de matrimonio, Genes. ij. dicta, uel
proprio spiritu ad Christum trahit : uel generali sententia etiā
spirituale matrimonium Christi in eo traditum docet.

Verba
Lutheri.

O Satan Satan, quanto syncerius adhuc scripturam tra-
ctas tu, q̄ discipulus tuus Lutherus? Etenim, q̄q; uno tex-
tu, per fraudē conatus es abuti : tamen quæ scripturæ uer-
ba pertinebant ad Christum : ea ad Christum retulisti.

Satā syncer-
ius allegat
scripturas q̄
Lutherus.

Scriptum est, inquis, de te : Angelis suis deus mandauit
de te. At Lutherus, quæ scriptura pertinet ad Christum,

Inuenisti ui-
rum secun-
dū cor tuū.

En quomo-
do scriptu-
ris deferat
Lutherus.

eam non ipse modo Christo non tribuit: uerū etiam apo-
stolo tribuenti, minuit, quoad potest, fidem. Exulta Sa-
tan: habes discipulum: qui Christi quoque uerbum faciat
dubitable. Nam quum ille dicat: Non est discipulus su-
pra magistrū: sed sufficit ei: si sit, sicut magister suus. Lu-
thero discipulo tuo, nō sufficit: si sit mendax, et sycophā-
ta Satan sicut tu: sed longe contendit superare te. Itaque
quum primum conetur, eleuare authoritatem sacramenti,
ex eo quod uideri uult: si locus ille Geneseos quicquā per-
tineret ad Christum et ecclesiam: non pertinere saltem, ni-
si tenuiter, quadam quasi generali sententia: ne quid ad eā
rem putetur pertinere proprie: conscius tamen, Paulum
non sic accipi posse: quum tam accurate tot modis exag-
geret, eius sacramenti magnitudinē, ex illo loco Geneseos
de Adam copulato cum Eua, tam proprie, tam germane
relato ad matrimonium Christi cū ecclesia: quid facit ne-
bulo? quid? id quo nihil ad euertendam uim scripturarum
omnium potuit excogitare pestilentius. Paulus, inquit,
locum illum, proprio fortasse sensu, ad Christum trahit.
O nebulo nebulo, scrupulum inijcis: quasi non ex dei spi-
ritu, sed proprio, uidelicet humano (quem toties appellas
mendacem) scripturas interpretetur apostolus: nec inter-
pretatur modo: sed etiam trahit: tanquā in diuersum ob-
torto collo, torqueat renitentes. Hoc est, quod scripturis
defers: qui nihil te credere iactas, præter scripturas? Qui
nihil aliud nisi scripturas recipis: scripturas recipis sic: ut
de sensu earum nec ipsis credas apostolis: qui scripturarū
sensum didicerūt a domino? At quædam, inquis, a Chri-
sto di-

sto dicūt: quādam a capite suo: et illa credi necesse est: de his dubitari potest. Det ergo nobis regulam reuerende frater, uestra fraternitas: qua discernamus illa: quæ apostoli interpretantur e sensu dei ab his: quæ trahunt ac torquēt, in scripturis sensu proprio. Audio uos dominē doctōr, dare nobis regulam talem: q̄ indubie standum sit in sacris litteris interpretationi apostolorum et euangelistarum: ubicunq; addunt interpretamentis suis: Hæc dicit dominus: Cætera uero, quæ dicunt, dicere se: imo trahere, uel torquere scripturas: quo uolūt, ex sensu proprio, hoc est humano. Nec illis in talibus esse credendum: quia omnis homo mendax: quemadmodum in isto furioso libro uestro blaterastis, prius de Hieremia, Esaia, Helia, et Ioanne Baptista. Ergo loca omnia, quæ ex prophetis, uel quocunq; loco scripturæ toties allegant euangelistæ: toties producant apostoli, pro Christo: controuersa facit unus nebulo: et uia aperit omnibus: ut negent hæc fuisse prædicta de Christo: sed quæ prophete scripserunt de alijs: ea proprio sensu euangelistas, et apostolos ad Christū detorsisse. Quid hoc est lector: si non est aperte scripturas oppugnare?

SED age tñ, sit istud, si uoles, nihil: permitto Luthere tibi: qui deterior es: q̄ cui ullum pene uitium uitium sit. Permitto, inquam, tibi: ut leue sit, omnes doctores sanctos contemnere. Permitto: ut documentum non sit hostilis in scripturas animi: q̄ niteris ac laboras, apostolorū interpretationes reddere suspectas omnes. Illud saltem, nemo prorsus erit tam stupidus: ut non sentiat: q̄ aperte,

Reggula necessaria scripturis intelligendis.

Hieremiam
Esaia, Heliam, Ioannem, Baptistam, Lutheromendaces uideri.

Lutherus manifeste scripturas oppugnat.

q̄ recta tendat in expugnationem scripturarum omnium:
q̄ scripturam indubie sacram, non dubitas impius, ue-
lut prophanā pellere. Imo, quod est adhuc detestabilius:
si concesseris esse canonicam, et apostoli scriptam calamo:
audes negare tamen, fidem adhibendam esse: et os in cæ-
lum ponens, lingua maledica, blasphemare non uereris
apostolum. Rursus itaq; recognosce nebulo, uerba sacri-
lega: quibus, quum te suis uerbis urgeret apostolus Iaco-
bus, in sacramento unctionis extremæ: tu uelut cōminus
congressus cum apostolo: in apostolum dei scurra tur-
pissime, oris impuri latrinam exhauris.

Lutheri uer-
ba cōtra be-
atum Iaco-
bum apō-
stolum.

Omitto, ~~scilicet~~ q̄ hanc epistolam non esse Iacobi, et apostoli-
co spiritu dignam, multi ualde probabiliter asserant, licet cō-
suetudine auctoritatem, cuiuscūq; sit, obtinuerit. Tamen, in-
quis, si esset apostoli Iacobi, dicerem, non licere apostolū, sua
auctoritate, sacramentum instituere, id est diuinam promissi-
nem cum adiuncto signo dare. Hoc ad Christum solum pertine-
bat. Sic Paulus sese accepisse a domino dicit, sacramentum eu-
charistiæ, et missum, non ut baptizaret, sed ut euangelizaret.
Nusquam autem legitur in euangelio, unctionis istius extre-
mæ sacramentum.

RELEGE quæso lector, quid in hæc uerba scripserit
princeps. Ibi statim reperiēs, in q̄ paucis Lutheri uerbis;
q̄ multa princeps repperit, atq; reuicerit absurda. Oſten-
dit enim: quod Lutherus improbe reprehendit ecclesiam:
q̄ impie redarguit apostolum: et ipse quoq; stolidè con-
tradicit sibi. Atq; hæc tria in tribus fere uersibus omnia,
ut nullius unq̄ fuerit tam admiranda prudētia: q̄ sit istius
demiranda stulticia. Quid dices hic Luthere? Quem eu-
niculū prospexisti tibi: per quem possis effugere? Nega-
bis eum,

Pudēdus (si
quis pudor
esset) Luthe-
ri lapsus.

bis eum, quisquis illam scripsit epistolā: manifeste sacramentum describere: et ex tua ipsius sacramenti finitione discedes: quod constare uoluisti, ex sensibili signo, et promissione gratiæ aperte comprehensa in sacris literis? An quod fecisti, negabis illam epistolam in sacris literis numerandam? At eadem ecclesia, quæ inter sacras literas numerat euangelia: eadem inquam ecclesiam inter sacras literas numerat hanc epistolam. Qua in re tu mentiris: siue falli potest ecclesia: siue falli non potest. Si potest falli in dignoscendi dei uerbis: ipse mentiris: qui eam dicas, in eo falli non posse. si falli non potest: mentiris rursus: qui dicas probabile esse, hanc epistolam non esse apostolicam: quā ecclesia probauit pro apostolica. Quid restat igitur: nisi ut dictum reuoces: et neges rursus, ecclesiam posse dei uerba discernere: et iam in dubium uoces etiam Paulinas epistolas, et euangelia? Et qui nihil contendis certū esse præter scripturam sacram: iam ipsa scriptura sacra nihil reddas incertius. Sed illud adhuc nocentius, quod ausus es etiam contendere: si fatereris epistolam esse apostolicā: uidelicet opinor, quod nostri sunt apostoli: non nos illorum, iuxta illud quod tam stulte profers quā sepe: omnia enim uestra sunt, siue Apollo, siue Cephas, siue Paulus. Non est ergo, inquis, nostrum iudicari ab illis: sed illos iudicare. Quomodo igitur dicis Luthere, hoc agere te: ut solis credatur scripturis: qui manifestam scripturam non admittas pro scriptura? Quod si nullam scripturam reiiceris: tamen, quā uniuersos interpretes floccifacias: eodem reuolueris: quando nihil omnino credis: quod non clarescat scripturis

Atq̃ nihil
Luthero cū
ecclesia, cui
iam pridem
renunciat,
Lutherus
utrinq̃ strin
gitur.

hic auribus
lupū tenes
Luthere,

Lutherus il
lud dictum
uellet in
dictum.

Clauū cla-
uo pellis
Luthere,

Lutherum
scripturas
arbitrio suo
fingere ac
mutare.

Sibi soli fi-
dit in scrip-
turis inter-
pretandis.

turis euidentibus. Nam quæ unquam scripturæ satis eui-
dentes erunt : si possit effici : quod tu conaris : ut nihil ua-
leat bonorum, atq; eruditorum sententia, aduersus inter-
pretamenta, uel imperitorum stolidi, uel uasra improbo-
rū. Quis non uidet hoc pacto fore : ut nihil omnino pro-
bari possit e scriptura sacra, homini tam amenti : ut scrip-
turę mentem aut nequeat, aut nolit intelligere. Imo nihil
tam absurdum esse, nihil esse tam impium, quod non ali-
quis tui similis, homo furiosus, et impudens, non possit
contendere se probare scripturæ sacre testimonijs. Nam
uerbi gratia, si quis nebulo neget, Christū ad inferos de-
scendisse : iactabit se nihil admittere præter euidentes scrip-
turas : et illud negabit ulla probari satis euidenti scriptu-
ra. Quod si quis alleget illud ex psalmo : Caro mea requi-
escet in spe : quoniam non relinques animam meam in
inferno : Afferet contra commentum quodlibet e com-
mentarijs iudeorum : et negabit illud, ad Christum quic-
quam pertinere. Quod si quis rursus obijciat apostolum
Petrū : qui psalmū illum de Christo loqui declarat, acto-
rum cap. 2. non dubitabit nebulo, dicere de Petro : quod
iste nebulo dixit de Paulo : nempe Petrum illud ad Chri-
stum proprio sensu traxisse. Q; si quis alius nebulo, uo-
let opera bona, non exigi ad salutem : afferet illud euan-
gelij : Quicumq; crediderit, et baptizatus fuerit : saluus er-
it : Nihil igitur ultra requirendum esse. Iam si quis neget
sic intelligendum : et afferat genuinum sensum, cum testi-
monio doctorum omnium : despiciet doctores omnes, ac
stabit interpretamento suo tantum, uociferās euidentem
esse scrip-

esse scripturam. Quod si quis illi quippiam obijciat e scriptura sacra: nebulo protinus commento quopiam inepto, non dubitabit eludere. Vtpote, si quis obijciat illud Iacobi: Fides sine operibus mortua est: dicet idē, quod dixit iste, epistolam non esse Iacobi, non esse cuiusquā apostoli: nihil habere dignum apostolico spiritu. Postremo si probetur esse apostoli: tamen dicet apostolum non recte dicere nimium arrogasse sibi: qui legem bonorum operū imponat Christianis: quos in sola fide, liberos ab omni bonorum operum iugo fecerit Christus. Nec quis quā possit ullā legem aut ullā syllabā legis, ponere super christianum quenquā, præter unum Christum. Nam apostolos non habuisse tantum authoritatis, ut iudicarent nos: sed nostrū esse iudicare illos. Nam omnia nostra sunt, siue Appollo, siue Cephass, siue Paulus. Sic enim se Lutherū docuisse. Si quis igitur, omittens discipulum tuum, rursus Luthere, sic opponat tibi: Ecclesia iudicauit hanc epistolā esse apostoli, scriptam esse diuino spiritu, et tua tibi uerba obijciat: Hoc saltem ecclesiam habere a deo datū: ut dei uerba discernere possit, a uerbis hominum. Iam reuocabis hoc protinus: ac dices, melius a te nunc rem esse perpensam: Ecclesiam nihil habere a deo, sed ecclesiam falli posse in recipienda scriptura. Quod si subinferet quispiā, incerta igitur esse ipsa euangelia: hoc tu nimirum concedes etiam, scripturas et euangelia, quæ leguntur, non esse fortassis euangelia uera: sed illorum potius aliquod, quæ repudiāuit ecclesia. Atque his de rebus, unumquenque suo periculo credere.

Nimium arroganter ipse faciens.

Et is nonne exigit bona opera?

Quoties sibi dissentit, melius rem perpendit scilicet.

Illuc haud dubie tēdit, ac pueniet propediem.

P

Quod si

Lutherus
constanter
inconstans.

O bona fide
de Luther^o
clamat euā-
gelion euā-
gelion.
Hæretici om-
nes cū Lu-
thero hoc
habent cōe.

QVOD si quis hic tibi obijciat inconstantiam: quod ti-
bi toties dissideas: atq; a temet ipse dissētiās: hic uero quā-
tis tibi scommatibus, quantis cachinnis ac ronchis irride-
retur: qui sit tam rudis, et imperitus differēdi: ut nesciat:
quid sit hominem dissentire secum: aut eum putet leuem
esse, atq; instabilem: qui sit constanter inconstans: aut si-
cut taurus ligatur cornibus: ita ligari postulet suis uerbis
hominem: uti, si quid unquam dixit bene: id ei nō liceat
postea reuocare: cum sit commodum: atq; in malum uer-
tere, modo nihil immutet in melius, ex ijs, quæ unquam
dixit male.

VIDES hic lector euidenter: bonus hic uir q̄ bona fi-
de, se clamare clamat euangelion euangelion: quasi quis-
quam unquam fuerit hæreticus: qui non clamarit euange-
lium: quū is interea uiam sibi stru^{at}et, qua uert^{at}et in du-
bium: an euangelium ^{iste} euangelium: et scripturas, quas
ait solas regnare debere: falsis interpretamentis eneruet:
ac faciat cuilibet idem audendi licentiam. Quas ipse libet,
non agnoscit pro sacris: deniq; si res urgeat: agnitas etiā
contemnit: ne quid dubitare possis, ipsum probasse pro
nobis: id quod initio polliciti sumus probaturos nos: il-
lū id prorsus agere: ut scripturas etiam ipsas, pro quibus
se fingit pugnare: subuertat.

Declarat Lutherū, qui iactat papistas, uti uitioso disputa-
tionis genere petendū principū, nō solū falso id obijcere
alijs: sed etiam ipsi id disputandi genus propriū esse atq;
perpetuum. totum caput istud est amenum. Cap. XX.

Age nunc

AGE NVNC, expendamus illud : in quo mire sibi Lutherus placet : ac se festiūum et disertum putat : quum in ecclesiam catholicam ludat tanquā papisticam : et tam rudes censet omnes prę se : ut non intelligat quiscquam : aut qua de re sit questio : aut qua ratione res probari debeat . Est, inquit, apud eos ipsos, uitiō issimū genus disputandi : quod uocant petitionem principij . Hoc discunt et docent, usq; ad canos, usq; ad sepulchrum, tot sudoribus, tot sumptibus miserrimi homines.

VIDEAMVS ergo lector, utra pars uitiosius petit principium? nam aliquod principium petit utraq;. Nos petimus ab illo postulata quatuor.

PRIMUM petimus : Lutherus ut credat sacris literis. **PETIMVS**, ut credat aliqua dicta, facta, tradita a deo : quę non sunt comprehensa literis.

PETIMVS, ut credat ecclesię datum a deo : ut possit discernere uerba dei, a uerbis hominum : et traditiones dei a traditionibus hominum : Christo uidelicet ecclesiā suā regente perpetuo, spirituq; sancto, ecclesię consensum dirigente semper in rebus fidei.

PETIMVS deniq;, ut in controuerso sacrarum literarum sensu, credat potius constanti sanctorum patrum sententię, et fidei totius ecclesię catholicę : q̃ opinioni suę.

HAEC postulata q̃q; nos putemus, haud minus euidētia christiano, q̃ illa sūt Euclidis Geometrica philosopho. Postulat tamen iste postulatorum eiusmodi rationes.

ATTVLIMVS ergo postremi, et alias rationes aliquot : et quod facilius est, ac similius ueri, unum falli atq;

Non conatur : probare uult sibi credi dicenti :

Verba Lutheri.
Tu scz felix es, qui sine tuo labore de celo docearis.
Postulata nostra.
postulatū. i.
Secundum.

Tertium,

Quartum.

Ratio quarti.

hallucinari q̄ multos, malum uirum potius male sentire
q̄ bonos, hominem hæreticum potius errare, q̄ ecclesiam
catholicam.

Ratio
tertij.

PENULTIMVM uero probamus, multis et euidentibus
scripturæ sacræ testimonijs, multis præterea ratio-
nibus, et deniq; ipsius confessione Lutheri.

Ratio. ij.

PORRO aliqua dicta, facta, tradita sūt a Christo: quæ
scripta non sunt, præter euidentes rationes alias, præter
alia scripturæ loca, probauimus authore Paulo: proba-
uimus euangelio.

Cur nulla
ratio primi.

PRIMVM uero postulatum, q̄ scripturæ sacræ creden-
dum sit: speraueramus, haud exacturū quicquam proba-
tionis Lutherū: propterea q̄ toties per omnes libros cla-
mat, nihil aliud exigere se: q̄ ut soli credat scripturæ sacræ.

Cur non cō-
cedit quar-
tum.

HAEC postulata nostra, Lutherus deridet omnia. Nā
postremū putat esse stultissimū: si quis hoc petat: ut pa-
tribus, et ecclesiæ potius credat ille, q̄ sibi. Quum patres
(ut ait) et ecclesiæ iudiciū, aliquando fallatur: ipse falli
non possit. Propterea q̄ certus est (ut ait) doctrinam suā
habere se de cælo.

Cur negat
tertium.

PENULTIMVM uero q̄q̄ olim ab ipso concessum,
nunc tamen ferme reuocat. Censet enim, illud esse ridicu-
lum: si quis in fide, ceseat ecclesiam gubernari spiritu san-
cto: quoniam tale principium petentem Turca rideret.
Itaq; pius pater, impius potius erit in Christum: q̄ sit ri-
diculus Turcæ.

Cur nō ad-
mittit se-
cundum.

SECUNDVM nihili plane facit: quia quæcūq; dixit,
fecit, aut tradidit Christus: quæ scripta nō sunt: ea semel
omnia

omnia Lutherus habet pro nihilo. Propterea (puto) q̄
nisi fuissent res nihili: non putaret Lutherus tam negligē-
^{futurum fuisse} tem Christum: quin ea curasset comprehendi scriptura.

PORRO primū propter authoritatem scripturæ, tra-
ctat ambigue. Nam scripturas sæpe citat perperam: et a
genuino plerūq; sensu detorquet in falsum. Ibi cum nihil
hēat pro se, nisi uerba sua, eadēq; fere semper cōtra consci-
entiam suam: quum diuersum sonent scripturę uerba: pa-
tres constanter interpretantur: et tota, per tot ætates cō-
sentiāt ecclesia: ibi nos imperiti Thomistæ, petimus illud
principium: ut credat potius uniuersis q̄ unī. Sed quia
hæc est petitio principij, ab homine acuto et argumentā-
di callentissimo, risu repellimur: et cachinnorum cumulis
obruimur. QVOD si scripturæ textū proferas: qui sit a-
pertior: q̄ ut de sensu possit esse controuersia: tum neces-
sitate coactus, prodit se: et scripturam negat aperte. Ait
enim (si res poscat) epistolam Iacobi, non esse apostolicā:
aut etiam si sit apostoli, apostolum tamen sibi nimium ar-
rogasse. Atq; ubi Lutherus semel dixit istud: si quis in eo
rursus instet: ut authoritati cedat Lutherus apostoli: iam
mille modis ridebitur homo disputandi rudis: quem non
pudeat uti uitiosissimo genere disputandi, et principium
petere: nempe ut scriptura putetur: quā Lutherus negat
esse scripturā: aut apostolus credatur scripsisse recte: quū
eum semel dixerit pater potator errasse. Hūc igitur in mo-
dum lector, nos uitiose principium petimus.

LUTHERVS contra, paulo modestior est: principiu
enim statuit etiam ille, sed dumtaxat unum: quod sibi cō-

Quomodo
tractat pri-
mum.

At non est
cōmodum.

Annō tu ni-
miū tibi ni-
mis impie
arrogas.

Lutheri po-
stulatum
unicum.

cedi postulat. Est autem illud huiusmodi. Omnibus de
rebus soli credendum ipsi.

HOC principium, uelut rem naturā notam, non dubi-
tat ubiq; petere: imo pro suo sibi iure sumere. Sit questio
de scripturæ sensu: profer primum, quod uel sentit ipse:
uel se sentire saltem simulat. Tu contra profer, quicquid
unquam fuit Christianorum omnium: abigit omnes, uel
ut muscas: et petit credi sibi. Negat leges humanas uti-
les esse: profer tu contra, quicquid unquam fuit mortali-
um: deridet orbem totum: et postulat credi sibi. Negat
unctionis extremæ sacramentum: profer tu contra, apo-
stolum Iacobum: contemnit apostolum: et postulat cre-
di sibi. Ita principium istud, nusquam fere non petit con-
cedi sibi: ut omnibus in rebus uni credatur sibi.

Quo nita-
tur princi-
pio doctri-
na Luthe-
rana.

HOC postulatum eius, quā nemo non uidet esse in spe-
ciem uehementer æquum: tamen, quia ueremur laqueos,
et hominis captiosi uersutias: ægre ac difficulter adduc-
mur: ut istud ei postulatum concedamus: maxime, quia
sentimus hoc principio, et præclaro Lutheri axioma-
te, totum niti mirabilis Lutheranae doctrinæ fundamentum.
Nam eo principio concesso: mirum dictu est: quales et
quantas conclusiones sic probabit tibi: ut prorsus negare
nō possis. At si neges illud axioma: nihil tibi probat om-
nino. Cunctamur ergo illi concedere tam callidum et cap-
tiosum principium: et querimus ab illo: qua ratione pro-
bas pater soli credendum tibi? Ad hoc hāc reddit causam.
Quia certus sum, inquit, dogmata mea habere me de cælo.
Rursum querimus. Qua ratione certus es, dogmata tua
habere

habere te de celo? Quia rapuit me deus, inquit, imprudentem in medias has turbas. Rursus ergo flagitamus. Qui scis: quod rapuit te deus? Quia certus sum, inquit, doctrinam meam esse a deo. Quomodo id scis? Quia rapuit me deus. Qui scis istud? Quia certus sum. Quomodo certus es? Quia scio. At qui scis? Quia certus sum. QVAESO te lector, an non hic locum habet illa disputandi forma: qua, nisi mentitur Lutherus, mentitur Amstdorsius, theologos disputare Lipsenses hoc pacto: cum respondens negasset assumptum opponenti: probabat idem opponens hoc pacto: Oportet sic esse. Illo iterum negante: denuo et ille: Et quomodo potest aliter esse? Oportet sic esse.

Amstdorsij
fabula de
theologis.

HVIC mendacio Lutherus, uelut unum dictum, de dictis melioribus adiunxit coronidem. Pulcherrime, inquit, et Thomisticissime, quin et Lipsissime, et Henricissime.

Lutheri
coronis.

NUNC quum reuerendus pater, in hoc principio sua fundet omnia: Ego certus sum: quia ego scio: et ego scio: quia ego certus sum: et ideo certus sum: quia non possum errare: et ideo non possum errare: quia certus sum: et ideo certus sum: quia ego scio. An non nobis licet in reuerendum patrem, reuerendi patris coronidem recinere, pulcherrime, et vvittenbergissime, quin et stolidissime, et Lutherissime.

Lepide retaliatur
coronis Lutheri

VIDES ergo hoc loco lector, nihil illius ita recitare me: quemadmodum ex regis libro ille solet omnia. Qui nihil sincere citat: sed aut male mutat: aut ea commemorat inde: quae ibi nusquam sunt: sed ipse dum narrat: fingit sibi monstra: quae uincat. At nos ipsa re planum facimus,
scripturas

scripturas ab illo sic allatas, sic detortas a suo sensu, sic ipsū
sua somnia præferre sanctorum omnium sententijs: sic to-
tam ecclesiam floccifacere præ se, sic aperte sacram scriptu-
rā negare, et agnitam manifeste cōtemnere, sic sua dog-
mata sine scriptura et contra scripturam statuere: ut dubi-
tare non possis, illum ipsa re unum illud ubiq; principium
petere: ut contra omnes et omnia, omnibus in rebus uni
credatur sibi.

Ne uideri possit, hæc tam absurda per calūniam fingere
de Luthero, Lutheri uerba ipsa commemorat, atq;
expendit: quia^{huc} clarum est, Lutherū et di-
cere et sentire multis adhuc modis
absurdus. Cap. XXI.

TAMEN quo minus dubites, istud nō ex ambiguis
eius uerbis colligi, sed uerbis ab ipso clarissimis præ-
dicari. Verba ipsa nebulonis expende.

Verba
Lutheri.

Certus sum, ~~inquit~~ dogmata mea habere me de celo, qui etiam
aduersus eum triumphauī, qui in ungue nouissimo plus habet
uirtutis et astutię, q̃ omnes pape, et reges, et doctores.

Item paulo post.

Rapuit, inquit, me dominus imprudētē in medias has turbas.

Et rursus.

Neg enim hic mihi patientię habenda ratio est, ubi mendatijs
suis scurra leuis, non me nec uitam meam, sed doctrinam ipsam
imperit, quam certissimus sum non meam esse, sed Christi.

ATQVE hæc ubi tantū dicendo probauit, iam suo iu-
re aduersus regem nebulo debacchatur, tanquam pro fide
corripere

corripere hereticum : hoc demum esset blasphemare deū.
Indulgendum esset ei , si humano modo erraret . Nunc quum
prudens et sciens mendacia componat , aduersus mei regis
maiestatem in celis , damnabilis putredo ista , et uermis : ius
mihierit pro meo rege , maiestatem anglicam luto et stercore
conspergere : et coronam istam blasphemam in Christum pedi-
bus conculcare.

A H , N E seui tantopere bone pater : sed si satis deba-
chatus es : audi nūc iam leno. Meministi supra falso que-
stum te : quod rex nullum in toto libro , saltem exempli
causa , locum ostenderit : in quo te tibi dixerit esse contra-
rium , Hoc tu paulo ante mentitus es : quum rex multa lo-
ca , tuæ tibi repugnantiae demonstrarit. Hic regē puta ui-
cissim abs te querere : cur ne unum saltem locum , exempli
causa protuleris : in quo eum dicas blasphemare deum.

Hic locus omnino quærendus est , et paternitati uestrae
proferendus . Interea uero , q̄ diu constabit reuerendam
paternitatem uestram , tam impudenter ista mentiri : lice-
bit alijs pro maiestate anglica , lutum et sterces omne ,
quod uestra putredo damnabilis egressit , in uestrae pater-
nitatis os stercoreum , et stercoreum omnium , uere sterqui-
linium regerere : et in coronam uestram , sacerdotalis coro-
ne dignitate exauthoratam , in quam non minus ac regiā
scurrari decreuistis , omnes cloacas et latrinas effundere.

Dabis mihi candide lector , pro tua equitate ueniam : q̄
istius me nebulonis uerba sordidissima coegerunt respon-
dere talia : quibus honor præfandus esset. Nunc , uero ue-
rius illud uerbum sentio ; Qui tangit picem , coinquinabi-
tur ab ea . Etenim me necessitatis etiam huius pudet : q̄

Q dum os

Lutheri uer-
ba domino
digna.

Cur hoc mi-
nus equū ei
in te erit , q̄
tibi in eum?

Hūc suo sibi
gladio iu-
gulat.

Imo ipse ita
ex suis uir-
tutib⁹ erat
ornandus.

Proiicit am-
pullas mitis-
simus pater

Parallelon
I. Lutheri
de se.

Secundum
parallelon.
Tertium pa-
rallelon.

Hic superat
antiparal-
lelon suum.

Videlicet iu-
xta prouer-
biū, is recte
se laudat,
cui nullus
alius cōtin-
git lauda-
tor.

dum os hominis merdofum detergo: digitos mihi conca-
tos uideo. Verum, quis ferre potest, nebulonē talem: qui
mille uitijs ostendat se possessum, atq; agitatū a legione
dæmonum: et tamen ita se iactet stolide? Sancti patres
omnes errauerunt. Ecclesiā tota sapius errauit. Doctrina
mea non potest errare: quia certissimus sum, doctrinam
meam non esse meam: sed Christi: uidelicet alludens ad
illa uerba Christi: Verba mea non sunt mea: sed eius, qui
misit me patris. Quid istud? Papa cadet: dogmata mea
stabunt: nonne certare uidetur cum illo Christi: Cælum
et terra transibit: unum iota non peribit de uerbis meis?
Nam quum ait, Rapiuit me dominus imprudētem in me-
dias has turbas: hoc plus est, q̄ tulit illū diabolus: et sta-
tuit supra pinnaculum templi. Iam illud q̄ gloriosum est?
Ego triumphauī aduersus illum: qui in ungue nouissimo
plus habet uirtutis et astutiæ, q̄ omnes papæ, et reges, et
doctores. Quanto gloriosius triumphat iste, q̄ Christus:
qui de se dixit aliquanto modestius? Ego uici mundū. Et
item illud. Venit princeps mundi huius: et in me non ha-
bet quicquam. Iste uero quid dicit? Ergo triumphauī non
aduersus mundum, sed magno interuallo sublimius, ad-
uersus principem mundi diabolum. Deinde triumphum
suum buccinat: et magnificis ornat ampullis. Triūphauī
(inquit) aduersus illum: qui in ungue nouissimo plus ha-
bet uirtutis et astutiæ, q̄ omnes, papæ, et reges, et docto-
res. O gloriosum triumphum. Sed unde nobis comper-
tum? Quid hic nobis dicet: qui probat omnia scripturis
manifestis? Quid aliud, q̄ illud Christi (nam cum illo cer-
tare

tare conatur) Ego testimonium perhibeo de me ipso:
Quod si quis respondeat: testimonium tuum non est ue-
rum: recurrat ilico ad nouam scripturam suam. Ego cer-
tus sum, dogmata mea habere me de cælo. Atq; ibi, sistet
in hoc suo principio, uelut firmissimo fundamento: quod
non omnes papæ, reges, doctores, homines, angeli, po-
terunt euertere. Certus igitur, imo certissimus, dogmata
sua habere se de cælo: sicut certi sunt et certissimi, qui dor-
miunt, omnia uera esse: quæ somniant. Imo uero certus,
et certissimus mentiri se uigilantem, dogmata sua esse de
cælo: quæ sua sibi murmurat conscientia, demonū illi præ-
stigijs immissa: hominibus maledicit, et angelis: quicūq;
dogmatis ipsius contradicunt. Et eos clamat os in cælum
ponere, conspurcare sacra, blasphemare deum: quicūq;
non uerentur arguere, spurcissimas ipsius blasphemias.
Tantummodo clamar, anathema sint omnes: qui impe-
tunt dogmata mea: quia certus sum, dogmata mea habere
me de cælo.

Noua Lu-
theri scrip-
tura.

Q; certus sit
Lutherus,
sua dogma-
ta uera esse.

Cur non iu-
ras quoq;
quo facias
hominibus
huius rei
fidem?

Lepida pa-
ranomasia.

Lutheri syl-
logismorū
series.

HOC igitur principio a reuerendo patre petito, et a ne-
mine concessio, sic arguit ulterius reuerendus frater, pater,
potator Lutherus, extra ordinem sancti Augustini fugi-
tius, unus ex magistris inertibus vvittenbergen sibus, u-
triusq; iuris bacchanalius informis, et in sacra theologia
doctor indoctus. Ego certus sum, dogmata mea habere
me de cælo: ergo dogmata mea sunt cælestia. Et tūc ulte-
rius sic. Dogmata mea sunt cælestia: ergo quicūq; con-
tradicit dogmatis meis: os ponit in cælū: et blasphemat
deum. Quoniam quidē igitur contradicunt meis dogma-

Istud facis
assidue Lu-
there.

Atq; egri-
us laturus.

tibus, pōtifex, imperator, reges, epīscopī, sacerdotes, lai-
ci, et ōnes, in sūma boni, mihi licebit pro dei mei maiesta-
te, pontificem, Cæsarem, reges, epīscopos, sacerdotes, lai-
cos, omnes deniq; bonos, anathematizare, maledictis et
conuitijs incessere, atq; in omnium coronas, et capita, li-
cebit, ex ore meo, lutū, cœnū, stercora, merdas expuere.

H A E sunt reuerendī patris conclusionēs, necessario de-
ductę, ex isto patris eiusdem pīcipio, per eum petito : ut
īplī credatur, certum esse se, sua dogmata esse de cēlo. Ve-
rum age reuerende pater : si ego sic colligerem. Ego certus
sum, reuerendum fratrem patrem esse alinum : ergo reue-
rendus frater, pater est alinus. Hic si mihi concedat reue-
rendus pater, istud antecedens : q̄ multas cōclusiones mi-
hi licebit inferre : nimirum comedendum ei fœnum : ge-
standas sarcinas : et, quod est grauissimum : carendū esse
ceruicia : quod egre foret pater potator auditurus. Verum
potius q̄ eo traheretur : non dubitaret exigere : ut probem
me certum esse, illum esse alinū : alioqui (ut est impudens)
haud cōcessurus illud : quod omnes tamen uident esse ma-
nifestum. Verum ego protinus antecedens probare non
dubitē : hoc modo. Ego certus sum : quod sicut nullum
animal ridet prater hominē : ita nullum animal rudīt prę-
ter asinum : sed ego certus sum : q̄ reuerendus frater, pa-
ter potator est aliquod animal : et rudīt rudissime : ergo
ego certus sum : q̄ reuerendus, frater, pater, potator est
alinus uerissime. Eccereuerende pater, ego probaui meū
antecedens : nec postulassem mihi concedi : nisi probaui-
sem. Probate, precor, et uos reuerēde pater, illud assump-
tum ue-

tum uestrum : quomodo certa sit uestra paternitas, dogmata uestra uos habere de cælo : quo deferente, recepistis illa. Nemo.n.ascendit in celū : nisi qui descendit de cælo. Sed hic (ut audio) respondebitis, detulisse uobis dogmata uestra de cælo : non illū quidem, qui descendit de cælo : sed illum qui tanquam fulgur cecidit de cælo. Bene respondetis reuerende frater . Verum non sufficio uobis magister : sed uos relinquo, cum cacodemone dogmatū inspiratore uestrorum : cum quo manebitis in Tartaro per omnia secula seculorum.

NON SVM profecto mihi tam iniquus fautor : quin tibi facile lector ignoscam : si minus interdum probes hanc leuitatem meam : qua nonnunquam quædam intersero : quæ neque rei grauitati, neque tue seueritati respondeant. Et tamen neminem esse usquam puto, tam toruum : qui non æquum censeat, uel conniuere nobis interdū, uel ignoscere : quum ubique legat spurcissimam petulantiam, stolidissimam nebuloniam, in principem prudentissimum : si nos ita commoueat indignatio : ut uel inuiti, uicissim cogamur ineptire : et (quod ait Solomon) respondere stulto secundū stultitiam eius. Præsertim quum eius liber, prorsus omisso negotio, totus in scurrilibus nenijs ocietur . Nos, licet obiter, in eius insaniam ludimus : tamen interim ita rem tractamus : ut tibi liquido constent omnia : quæcunque ab initio promissimus. Nam cum generale responsum eius, in summa nihil complectatur aliud : quā nihil habendum esse pro certo : nisi quod comprehensum est, euidenti scriptura : cætera uero uniuersa (etiā si non aduersantibus sacris

Nēpe phrenesi ministris ei sedula,

Epilogus eorum, quæ probata sunt hoc primo libro,

Summa Lutherani principij,

Cōditio ob-
lata a Lu-
thero.

Quanto hic
ueri⁹ et mo-
destius de se
prædicat q̃
Lutherus.

literis, perpetuo totius ecclesiæ consensu firmata sint) uel
extirpanda penitus, tanquam traditiones hominū (quod
quidem censet optimum) uel ut minimum sic tolerari libe-
re: ut cuique relinquatur integrum eorū, quodq; proba-
re, improbare, mutare, damnare, abijcere ubilibet, quan-
do libet, quoties libet. Quum in hac parte collocet omnes
leges humanas, patrum decreta, ecclesiæ concilia, et sacra-
menta, purgatoriū metum, sanctorum cultum, et cultum
celebrandæ missæ: nos et scripturis clarissimis, et euidentissi-
mis rationibus, effecimus perspicuum: esse uerbum dei
absq; scriptura traditum, idq; non minoris authoritatis
esse: q̃ sit ipsa scriptura. Probauimus authoritate scriptu-
ræ, atq; ipsius etiam confessione Lutheri, ecclesiam in di-
scernēdo dei uerbo, in rebus fidei, prorsus errare nō posse.
Probauimus ecclesiam, quam ille uocat papisticam, esse
ueram ecclesiam Christi catholicam. Probauimus ea sa-
cramenta, quæ Lutherus appellat traditiones hominum,
non hominū traditiones esse, sed dei: atq; ita illum, uerbū
dei negare non hominum. Probauimus illum, non stoli-
de solum tollere leges omnes humanas, sed etiam oppu-
gnare, et clanculum, et manifeste scripturas ipsas. Et quia
bus luce clarius ostendimus, illum quicquid e scripturis
attrulit, pro sua causa, sic allegare stolide: ut nullus morio
possit allegare stolidius. Et quum de cuiusquam scrip-
turæ sensu, neminem unum uelit uniuersis credere: sed u-
numquēq; sibi, planum fecimus id illum struere: ut uni-
uersæ scripturæ robur eneruet: et fructum omnem uertat
in perniciem. Deniq; quum scripturam indubiam, nō fa-
teatur

teatur esse scripturam : sed habere neget quicquam scrip-
tura dignum : et apostolum non dubitet apostata repre-
hendere : clarissimum fecimus illum nō occulte modo, sed
etiam palam, scripturas ipsas, pro quibus pugnare se sin-
git, euertere. Postremo, præter eius improbissima men-
dacia, et stolidissimas repugnantias, et mille eius insanias,
quas hinc inde patefecimus, etiam uiciosum illud dispu-
tandi genus, in petendo principio, quod perq̃ facete sibi
uisus est exprobrasse cæteris : id inquam ipsum probau-
mus illi unam, atq; unicam disputandi formam esse. Sic i-
gitur lector, plus q̃ tibi sumus polliciti, persoluimus : idq;
fecimus probationibus, non aliunde fere, q̃ ex regis li-

Hec lector
tibi tolle
memor.

bello desumptis. Et quoniam Luthero nunc, ut

uides, belle processit generale responsum:

nos iam accingimur ad eiusdē spe-

cialia : e quibus nihil uide-

bis : in quo nō ride-

bis hominis

lingu-

la-

rem stulticiam.

DOCTISSIMI VIRI GVILIELMI ROS-
SEI, ADVERSVS LVTHERI
CALVMNIAS LIBER
SECVNDVS.

REFELLIT EA: QVIBVS LVTHERVS
nugatur dū ad illa respondet: quæ rex obiter at-
tigerat de Indulgentijs, Cap. primū.

QVVM REX, VT IPSIVS LI-
ber ostendit, nihil sibi aliud in indulgen-
tijs, et papatu proposuerit: q̃ insanam
Lutheri leuitatem perstringere, qui quū
utrobique desipuisset: potius q̃ relipisce-
ret, optauit furere: quūq; hæc trāseunter
attigisset rex, non aliud destinans, q̃ sacramenta tractare:
tamen ea ipsa quæ dixit obiter ita prostrāuere Lutherum:
ut ne tantulum quidem, quod respōderet, inuenerit, præ-
ter insulos risus in ridiculum ipsius caput redituros.

Apparet ho-
minē parū
firmis uesti-
giis nixum.

Verba
Lutheri.

Veniamus nunc ad particularia Henrici nostri, et uideamus,
q̃ feliciter aptet principia sua, conclusionibus.

Et postea.

Imo magna
tecum est ne-
quitia,

Primum, indulgentias apprehendit rex defensor, quas ego
asserueram esse imposturas Romanę nequitie. Has defendit,
hoc modo. Si indulgentie sunt imposture, impostores erunt,
non solum præcedentes pōtiffices, sed et ipse Leo decimus, quē
tamen Lutherus eximie laudat, O regium, et Thomisticum a-
cumen.

Et paulo post.

Itaq; nihil mihi respondet rex Thomesticus, indulgentias dā-
nanti, præter hoc uerbum, Indulgentie non sunt imposture,
quia

quia Leo est bonus uir: ergo oportet sic esse: non potest aliter esse.

HOC loco, nihil est opus respondere lector: sed ipsa regis uerba subiicere: quæ tu quum leges: et ab isto nebula deprauiata comperies: et illud oportet sic esse: non potest aliter esse: apud regem nusquam inuenies: sed tam sepe quam stulte fictum ab Luthero, ut haberet de suo: in quod uideretur festiue ludere: tum uere oportet sic esse: et non potest aliter esse: quin si quis Lutherum dicat esse bipedem, stultio rem quadrupede responsurus sis: oportet sic esse: non potest aliter esse. Hunc igitur in modum ait princeps.

QVEM ADMODVM animal omne potissimum ex facie dignoscitur: ita ex hac quoque prima propositione, clarescit: quod suppuratum is habeat cor: cuius os amaritudine plenum, tali exundat sanie. Nam quæ de indulgentiis olim differuit: ea plerisque multum uidebantur adimere, non modo de potestate pontificis, uerum etiam de bona spe, ac sancta consolatione fidelium: hominesque uehementer animare, ut in poenitentia sue confisi diuitijs, ecclesie thesaurum, et ultroneam dei benignitatem contemnerent.

Et tamen ea, quæ scripsit, omnia idcirco mitius accepta sunt: quia plerumque differebat dumtaxat: non assererebat. Subinde etiam petens doceri, seseque pollicens meliora docenti, pariturum. Verum istud quod simplici scripsit animo, homo sanctulus, et omnia referens ad spiritum: qui fictum effugit: hinc facileprehenditur: quod simul atque a quoquam salubriter est admonitus: ilicet pro benefacto regessit maledictum, conuiuijs et contumelijs insaniens: quibus ope-

R.

reprecium

Verba

regis.

Quanta se

nestra pa

tesecerit

Luther?

ad sce

lera.

„ reprecium est uidere: quo uesania tandem prouectus est.
 „ Ante fassus est, indulgentias hactenus saltem ualere: ut
 „ præter culpam etiam a poenis absoluerent: quascunq; ui-
 „ delicet, uel ecclesia statuerat: uel suus cuiq; sacerdos iniūx-
 „ erat. Nunc uero, non eruditione (ut ipse inquit) sed maliti-
 „ cia tantum profecit: ut sibi ipsi contrarius, indulgentias
 „ in uniuersum condemnet. Ac nihil aliud eas dicat esse, q̃
 „ meras imposturas, ac nihil omnino ualere, præterquam
 „ ad perdendum hominum pecuniam, ac dei fidem. Qua in-
 „ re, q̃ non scelerate modo, uerum etiam furiose bacchetur:
 „ nemo est qui nō uidet. Nam si nihil omnino ualent indul-
 „ gentiæ: sed meræ sunt (ut Lutherus ait) imposturæ: tunc
 „ necesse est: impostores fuerint, non hic tantum Leo pon-
 „ tifex decimus (cuius innocens, et inculpata uita, moresq;
 „ sanctissimi, ab ineunte ætate, per orbem totum, satis ex-
 „ plorati sunt: quemadmodum in epistola quadam ad pon-
 „ tificem, Lutherus etiā ipse fatetur) uerū etiā tot retro secu-
 „ culis, omnes Romanos pontifices: qui (quod Lutherus
 „ ipse commemorat) indulgere solebant, alius remissionem
 „ annuam, alius triennem, quidam aliquot condonare qua-
 „ dragessimas, nonnulli certam totius poenitentiae partem,
 „ tertiam puta, uel dimidiam: aliqui demum remissionem
 „ indulserunt et poenae et culpae plenariam. Omnes ergo (si
 „ uera dicit Lutherus) fuerunt impostores. At quanta ma-
 „ gis cum ratione creditur, hunc unum fraterculum, morbida
 „ esse ouē, q̃ tot olim pontifices, perfidos fuisse pastores.
 „ Et paulo post.
 „ QV I. quum eousq; progreditur: ut neget indulgentias
 „ quicquam

Oī confu-
 lit hoīm
 pecunię
 iste ceco-
 nomus.
 Leo pon-
 tifex.

Ergo aut
 ibi turpi-
 ter adula-
 tor, aut
 hic mens-
 dax est.

An nō te-
 net hæc
 cōsequē-
 tia dñe
 frater.

quicquam ualere in terris : frustra cum eo disputem : quā-
 tum ualeant in purgatorio. Præterea, quid profuerit cum
 illo loqui : quibus subsidijs liberemur a purgatorio : qui
 totum fermet tollit purgatorium? Vnde quū pati non pos-
 sit : ut pontifex quenquam eximat : ipse sibi tantū sumit :
 ut neminem ibi relinquat. Quid attinet, cum eo pugnare:
 qui pugnat ipse secum? Quid argumentis promoueam : si
 cum eo agam : ut donet : quod negauit : qui nūc id ipsum
 negat : quod ante donauerat? Verum quantumuis dispu-
 tentur indulgentiæ pontificis : necesse est, inconcussa ma-
 neant uerba Christi : quibus Petro commisit clauē eccle-
 siæ : quum dixit. Quicquid ligaueris super terram : erit li-
 gatum et in cælo : et quicquid solueris super terrā : erit so-
 lutum et in cælo. Item quorum remiseritis peccata : remit-
 tentur : et quorum retinueritis : retinebuntur. Quibus uer-
 bis, si satis constat sacerdotem quemlibet, habere potesta-
 tem a mortalibus absouendi criminibus, et æternitatem
 pœnæ tollendī : cui non uideatur absurdum, sacerdotum
 omnium principem, nihil habere iuris in pœnam tempo-
 rariam? Verum aliquis fortasse dicet : Lutherus ista non
 admittet, sacerdotem ullum quicquam ligare, uel soluere,
 aut pontificem summum plus habere potestatis, q̄ alium
 quemuis episcopum, imo quemlibet sacerdotem. At quid
 id mea, quid admittat : aut quid non admittat is : qui quo-
 rum nihil admittat nunc, eorum pleraq; paulo prius ad-
 misit : quicq; omnia nunc reijcit solus : quæ tota tot seculis
 admisit ecclesia. Nam (ut cætera taceam : quæ nouus iste
 Momus reprehendit) certe indulgentias, si pontifices pec-
 cauere,

Iam utrū
maius e-
lege Lu-
there.

maius e-
lege Lu-
there.

Rhetores
videlicet i-
mitans in
iis, quę dis-
soluere ne-
quit.

Lutheri
uerba.

cauere, qui concesserunt: immunis a peccato non fuit to-
ta congregatio fidelium: qui eas tam diu, tanto consensu,
susceperunt. Quorum ego iudicio, et obseruatę sanctorū
consuetudini, non dubito potius acquiescendū: q̄ Luthes-
ro soli: qui totam ecclesiam tam furiose condemnat.

ECC E lector, q̄ scite regem tetigit^{et} Lutherus: quum^{rex} et
euangelio probarit, et ratione, successorem Petri condo-
nare posse poenam purgatorij: quum rex præterea dicat:
Non solum Leonem decimum (quem laudat ipse Luthes-
rus) sed omnes retro pōtiffices fuisse impostores: si indul-
gentiæ nihil sunt aliud, q̄ imposturę: et totū fuisse Chri-
stianum populum, tot ætatibus obnoxiiū culpę: et se me-
liori cum ratione, crediturum, unum Lutherum uel stolis-
sum esse uel impium, q̄ aut omnes pontiffices fuisse decep-
tores, aut totum tot ætates populum fuisse deceptum.
Lutherus contra, ad euangelium tacet: rationes dissi-
mulat: silentio de ceteris tot seculorum pontificibus nihil
respondet omnino: nihil respondet de populo: quem tot
ætatibus defunctum, cum episcopis et clero, cōmuni dā-
natione deuoluit ad inferos. Quid ergo respondet? nihil
respondet omnino. Tantum cachinnos tollit homo lepi-
dus: et Sardonio risu, risit regem: quasi nihil aliud dicat:
q̄, Indulgentiæ nō sunt imposturę: quia Leo decimus est
uir bonus. Et tamē hoc ipsum, sic ab illo recitatū de indu-
stria, ut posset deprauatum uincere: quum omnibus uiri-
bus oppugnari: expugnare non potuit. Sic em̄ ait.
Si Lutherus, ~~impostor~~ tantū habet authoritatis, ut tantus rex
ei credat, Leonē decimū laudanti: cur nō credat eidem, in dule-
gentias

gentias damnanti? Hui, q̄ argute nobis arguit reuerendus frater. Si negemus hoc lēma: sic nimirū probabit a simili. Si rex mihi credit uera dicenti: cur non itidē credit aperte mentienti? Nam, quod ait se, quum diceret, indulgentias nihil omnino ualere, sed esse meram imposturam, munisse sententiam suam scripturis, et rationibus: reuerendus pater aperte mētitur. Nam in illis libris, quibus egit serio de indulgentijs: nihil dixit ultra, q̄ eas ualere dumtaxat, ad tollēdas poenas: quas aut lex inflixisset, aut homo. At nihil omnino ualere, et meras imposturas esse, id demum, primum in captiuitate Babylonica, sine scripturis, aut ratione, ex pectoris sui sētina, solo furore deprōpsit. Illud quoq; non minus præclarum, quod sic ait.

Hoc argumēto regio, et Thomistico usus, potes dicere, Rome incuria nihil agitur mali, quia Leo decimus est bonus uir, et sic iustificabis omnē illā abominationē, Romanę perditionis.

EN q̄ pulchre, q̄ similia cōnectat. Quasi, aut in; Romana curia fierent omnia: quæ bonus iste pater mētitur: aut quæ facerent omnes: omnia sciret pontifex: aut si quādā nesciret illorum: ideo nescire posset: quod ullas concedat indulgentias: aut non esset impostor: si sciens faceret imposturas: aut bonus esset: qui impostor esset: aut sibi nō pugnaret stolidissime, prudentissimus pater: qui dicit: Leo decimus est impostor: sed tamen est bonus uir.

Obiter pulchre tractat Lutherum, stolide argutantē aduersus Aristotelem, q̄ nemo sit bonus uir nisi qui possit esse bonus princeps. Cap. II.

R 3

Nam quod

quia nō credit incōstanti scurrę rex prudens.

**Verba
Lutheri.**

An tu ita stupidus es, ut non intelligas melius, regis argumentum? En Luthere q̄ tu pulchre uerba cōnectas.

NAM QUID obtusius est illa argutia: qua sibi uia
detur argute refellere, Aristotelis (ut ipse uocat) ar-
gutiam, *verbis illis*.

Lutheri
uerba.
Aristoteles

Si hoc loco, ~~inquit~~ argutiam illam tractem: qd aliud sit, esse
bonum uirum, et aliud bonum principem (ut Aristoteles eorū
docet) frustra tractauero, coram tam stupidis et crassis trūcis:
quanto minus caperent, si secundum diuinas literas, hac de re
disputarem. Nam re uera bonus uir non est, qui bonus prin-
ceps esse non potest. Spiritus enim Christi (quo solo boni sumus)
reddit hominem perfectum, ad omne opus bonum instructum,
ut Paulus ad Timotheum docet. Id quod et historię probant
scripturarum. Coram hominibus locū habet argutia ista: aliud
est, esse bonum uirum, nempe in speciem: et aliud bonum prin-
cipem, eque in speciem. At Saul, ut desijt esse bonus uir, simul
desijt esse bonus princeps.

Ista ne ē ue-
stra tracta-
tio secundū
diuinas
litteras?

AN NON dum legis hæc: tecum lector cogitas illud.
Horatij: Quorsum hæc tam putida tendunt? Nam Leo,
decimus, si fuit impostor: neq; bonus papa fuit: neq; bo-
nus uir: Quem Lutherus bonum uirum fuisse confirma-
bat: donec se declarauit Leo malī uirī non esse fautorem.
Quamobrem extra locum suum prorsus, hanc argutatur
argutiam: nec in aliud, q̄ ut suā declararet stultitiam. Quis
enim præter Lutherum tam stupidus est, et crassus trun-
cus: ut id non uideat esse uerum, uel negante Aristotele,
non modo nō admonente, nō idem esse bonū uirū, quod
bonum principem: quantumuis id neget bipedum stul-
tissimus Lutherus? Qui ex illo Pauli: Spiritus Christi red-
dit hominem perfectum, ad omne opus bonū instructū:
Concludit, neminem in hoc mortali statu bonū uirū esse:
qui non sic habeat spiritū Christi: ut sit instructus ad gu-
bernandum

Inapte in-
terpretatur
apostolum.

bernandum regnum. Et nisi quis ita sit bonus: quomodo nemo bonus est, nisi solus deus: alioqui bonus uir uocari non possit: nec bonus uir sit: qui bene credit: et bene facit, pro ingenij sui captu: si sit aliquanto simplicior: q̄ ut sit idoneus gubernādo populo. Docet ergo nos stupidos et crassos truncos, huius patris ingenium subtile, et tenui festuca tenuius, illud Pauli: Spiritus Christi reddit hominem perfectū: sic intelligi, quod nemo sit bonus: nisi idē sit optimus. Et quia spiritus Christi, reddit hominem instructum ad omne opus bonum: ideo quemlibet, cui se aliquo modo infundit: instructum reddit ad quodlibet: ut nisi quis omnia omnium dona gratiarum receperit: nullius omnino receperit: nimirum iuxta illud eiusdem Pauli: Diuisiones gratiarum multæ sunt: et unusquisq̄ proprium donum habet a deo, alius quidem sic, alius autē sic: sed idem nobis egregie probat historijs scripturarū. Nam coram hominibus locum habet, inquit, argutia ista: aliud esse bonum uirum, nempe in speciem: aliud bonum principem, nēpe in speciem. At Saul, ut desijt esse bonus uir: desijt simul esse bonus princeps.

Pulchre,
bene, recte.

O PRAECLARVM argumentū. Sic accidit in Saule: ergo sic accidere necesse est in omnibus hominibus: uelut si quis ita colligat: iste homo stultus est: ergo omnis homo stultus est. Quid impedit: quo minus is, qui priuatim aliquo laborat uitio: tamen utilior esse possit in publicū: q̄ quispiam nullo laborans uitio: sed minus callens earum artium: quibus instructum oportet esse principem. Neq̄ enim deus omnia impertit omnibus. Quod si maxime uerum

Intelligis
Luthere an
nō dū etiā.

Qñ nō cōmo
de Luthere
rem diuifisti
tēporibus?

uerum esset, neminem esse bonum principem: nisi qui sit bonus uir: tamen altera parte non commearet ratio, neminem esse bonū uirum: nisi qui sit bonus princeps: nisi nobis persuadeat reuerendus pater, hoc argumentum bonū esse: Omnis rex est homo: ergo omnis homo est rex. Et item istud. Omnis asinus est animal: ergo omne animal est asinus. Et hic uides lector: q̄ belle procedat huic reuerendo patri: id quod ille extra necessitatem, extra occasionem, extra locum omnem protulit: non in aliud omnino, q̄ ut iactaret istud bellum inuentum suum, et triumphum aduersus Aristotelem, idem esse bonum uirum, et bonum regem.

Pergit retegere, et festiuiter refellere nugas Lutheri, circa Leonem decimum.

Cap. III.

Verba
Lutheri.
Audin hunc
Sextū Nes
uium?

Tu utriusq;
modi es.

R VRSVS ad id redit, quo sua se stultitia dolet urgeri.

Itaq; nihil, inquit, contra me facit hoc, quod Leonis decimi personam laudauī, et indulgentias damnaui. Duplex est hic iudicium, Hominem non licet iudicare, etiam si pessimus sit, coram deo donec foris sine crimine uiuit. Hoc enim iudicium ad eum pertinet, qui scrutator est cordis et renum. Aliud est de indulgentiis iudicare, quod ad doctrinam pertinet, in qua ut errare possunt, tam boni q̄ mali, siue sint uere aut fide boni, imo et electi, ita pertinaces in errore non sūt, nisi manifeste impii. Hoc iudicium ad omnes et singulos pertinet, ut uocem pastoris, et alienorum discernamus. De Leone autē ipso, adhuc hodie incertus sum, quid senserit apud sese, et an sit pertinax in errore.

errore. Sed quid ista spiritualia, et preciosa, ante porcos pro-
ijcio? Quid capiat harum rerum, qui hunc syllogismum non
capit, longe insulsiſſimum eſſe? Leo bonus eſt uir: ergo indul-
gentiæ ſunt ueræ.

Quæ quæſo
ſpiritualia?

QV ID ais lector? num ſe pulchre expediuit reuerendus
pater, hac bella diſtinctione: qua uidelicet effecit: ut recte
laudarit Leonem: etiamſi uocet impoſtorem? Nam ut ſe
excuset a repugnantia: ſic excuſat pontificem: ut quæ pon-
tiffex non ſolum conceſſerit indulgentias: ſed etiam excō-
municarit illum: qui reprehendit indulgētijs: tamen du-
bitat: quid ille pontiffex apud ſe ſenſerit de indulgentijs.
De quibus ſi ſenſerit idem, quod Lutherus: hoc eſt, ſi cō-
tra ſenſit, quæ ſcripſit: fuit bonus uir. Et hæc eſt acuta reſpō-
ſio reuerendi patris de indulgentijs: Ego certus ſum: quod
ſunt meræ pontificis Romani impoſturæ: ſed quia de oc-
cultis non debeo iudicare: et occultū eſt mihi: an Leo de-
cimur fuit pertinax in cōtraria opinione: an et ipſe quoque
crediderit, eas eſſe meras impoſturas: et eas credens nihil
omnino ualere: tamen uelut multum ualituras cōceſſerit:
et me, quod contra pertinaciter ſenſerim: excommunicauerit:
atque ita uerus impoſtor fuit. Ideo abſque repugnantia et in-
dulgētijs, ut impoſturas eius reprehendi, et ipſum tamē
impoſturarum factorem, ut bonum uirum laudaui: quia
idem eſt bonus uir, et bonus princeps. Et hoc eſt lector
ingenij Lutherani præclarum ſpecimen: quod rationibus
regis omnibus omiſſis, fructum unum deſcerpſit ſibi: et
pro ſuo deprauauit commodo: quo facilius poſſet uince-
re. Et tamen quum id deprauaſſet maxime: tam ſtolidus
eſt: ut non poſſet ſoluere.

Reſponſio
Lutheri ſue-
per indul-
gentijs.

Arguta cole-
lectio ſc,

Eximium
quoddam
Lutheri ac-
cumen.

S

Refellit

Refellit deliramenta Lutheri: quibus respondit de papatu. Cap. 1111.

Verba
Lutheri.

Vt nihil pu
det nebulo-
ne mēdacij.

VEniamus nūc ~~ad aliud~~ ad aliud de papatu: quem ego po-
tentibus scripturis conuulsi. Defensor autē eius ad scrip-
turas magis mutus q̄ piscis, regia fiducia pręsumit, Lutherum
ad solum eius nutum scripturas deserturum, et suis mendacijs
accessurum. Probat autem papatū hoc modo. Oportet sic esse,
quia audiui etiam Indiam sese Romano pontifici subdere. Itē
Gręciam. Item. S. Hieronymus agnoscit Ro. ecclesiā pro ma-
tre. Quid hic Lutherus dicere audebit aduersus tam egregia,
et tam Thomistica.

ECCE lector ubiq̄ similem sui Lutherum, hoc est, ne-
bulonem improbe impudenterq̄ mēdacem. Nam quum
adhuc extent libri: ex quibus eius uanitas arguitur: ta-
men, tanquam homines prorsus essent cæci: audet scurra
uanissimus ea dicere: quæ nemo nescit eum improbe stul-
teq̄ mentiri. Quod quo tibi faciam clari⁹: ipsa regis uer-
ba, quatenus ad hanc rem faciunt: adiungam.

Verba „
regis „
Q̄ hoc sit „
probabi- „
le cōside- „
ra lector. „

QVIS NON hic quoq̄, nisi qui maliciam norit: mi-
retur incōstantiam? Nam prius negauerat papatum esse
diuini iuris: sed humani iuris esse concesserat. Nunc uero
secum dissidens, neutrius iuris esse confirmat: sed ponti-
ficem sibi mera uī sumpsisse, atq̄ usurpasse tyrannidem.
Sentiebat ergo pridem, humano saltem concensu, prop-
ter bonum publicum, Romano pontifici, super ecclesiam
catholicam, delatam esse potestatem. Idq̄ usq̄ adeo sen-
tiebat: ut Boemorum quoq̄ schisma detestaretur, pronū-
cians eos peccare damnabiliter: quicunq̄ papæ non ob-
temperarent. Hæc cum haud ita pridem scripserit: nunc
in idem,

in idem, quod tūc detestabatur: incidit. Quin istud quoq;
 similis est constantiæ: q̄ quū in concione quadam ad po-
 pulum, excommunicationem doceat esse medicinam: et
 obediēter patienterq; ferendam. Paulo post excommu-
 nicatus ipse, idq; meritissimo iure, sententiam tamen tam
 impotenter tulit: ut rabie quadam furibundus, in contu-
 melias, conuitia, blasphemias, supra q̄ ullæ possent aures
 ferre: proruperit: sic, ut suo furore plane perspicuū fecerit,
 eos, qui pelluntur e gremio matris ecclesiæ: statim furijs
 corripī, atq; agitari demonibus. Sed istud rogo, qui illa
 tam nuper uidit: unde nunc subito uidet, nihil se tunc ui-
 disse? Quos nouos oculos induit? An acutiore cernit ob-
 tutu: postquam ad superbiam solitam, ira quoq; superue-
 nit, et odium: et longius uidelicet pro picit, usus tam præ-
 claris conspicijs? NON tam iniurius ero pontifici: ut
 anxie ac solícite, de eius iure disceptem: tanquam res ha-
 beretur pro dubia: satis est ad præ ens negociū: q̄ inimi-
 cus eius ira furore prouehitur: ut sibi fidē derogat ipse: ac
 dilucide se ostendat præ malitia, neq; constare tecum, neq;
 uidere, quid dicat. Nam negare non potest: quin omnis
 ecclesiæ fidelium, sacrosanctam sedem Rom. uelut matrem
 primatemq; cognoscat, ac ueneretur: quęcunq; saltē neq;
 locorum distantia, neq; periculis interiacentibus prohibe-
 tur accessu. Qzq; si uera dicunt: qui ex India quoq; ueni-
 unt huc: Indi etiam ipsi tot terrarum, tot marium, tot so-
 litudinum, plagis disiuncti, Romano tamen se pontifici
 submittūt. Ergo si tantam ac tam late fusam potestatem,
 neq; dei iussu pontifex, neq; hominum uoluntate conse-

„ Hiccinē
 „ bon⁹ uir
 „ sit, qui sic
 „ agat?

„ Lutherū
 „ sibi fidē
 „ cupidita-
 „ te deroga-
 „ re sua.

Age tu
Formio.

Constat
autem, at
Lutherus
contem-
nit.

Audin
hec Lu-
there?

cutus est : sed sua sibi ui uēdicauit : dicat uelim Lutherus :
quando in tantę ditionis irruperit possessionem. Non po-
test obscurum esse initium tam immensę potentię : præ-
sertim si intra memoriam hominum nata sit. Quod si rem
dixerit unā fortassis, aut duas etates superare: in memoriā
rem nobis redigat ex historijs. Alioqui, si tam uetusta sit:
ut rei etiam tantę oblitterata sit origo : legibus omnibus
cautum esse nouit : ut cuius ius omnem hominum memo-
riam ita supergreditur : ut sciri non possit : cuiusmodi ha-
buerit initium : censeatur habuisse legitimum : uetitū esse
constat, omnium consensu gentium : ne, quę diu manse-
runt immota : moueantur. Certe si quis rerum gestarum
monumenta reuoluat : inueniet iam olim, protinus post
pacatum orbem, plerasq; omnes christiani orbis ecclesias,
obtemperasse Romanę. Quin Gręciam ipsam, q̄q̄ ad ip-
sos commigrasset imperium : reperiemus tamen: quod ad
ecclesię primatum pertinebat : præterq̄ dum schismate la-
borabat, ecclesię Romanę cessisse. Beatus uero Hierony-
mus quātum Romanę sedis censeat deferendum : uel inde
luculenter ostendit : q̄ quum romanus ipse non esset : ta-
men aperte fatetur, sibi satis esse : si suam fidem, quibus-
uis improbantibus alijs, comprobaret papa Romanus.
Cui cum tam impudenter Lutherus pronunciet, idq; cō-
tra suam pridem sententiam, nihil omnino iuris in eccle-
siam catholicam, ne humano quidem iure competere: sed
papam mera ui, meram occupasse tyrannidem : uehemē-
ter admiror : quod tam faciles, aut tā stupidos speret esse
lectores : ut sacerdotem credant inermem, solum, nullo
septum

septum satellitio (qualem necesse est eū fuisse, priusquā eo
potiretur : quod eum Lutherus ait inualisse) uel in spem
uenire unquam potuisse : ut nullo iure fultus, nullo fretus
titulo, in tot ubiq; pares episcopos, apud tam diuersas, tā
procul dissectas gentes, tantum obtineret imperium : ne
dum ut credat populos omnes quisquam, urbes, regna,
prouincias, suarum rerū, libertatis, iuris, fuisse tam pro-
digos : ut externo sacerdoti, cui nil deberent : tantū in sese
potestatis darent : quantum ipse uix esset ausus optare.
Sed quid refert : quid in hac re Lutherus sentiat : qui prae
ira atq; inuidia, non sentit ipse : quid sentiat.

VIDES hic regem lector, non id agere : quod menti-
tur iste : ut tanquam res esset dubia : probet papatū . Imo
ex professo, abstinere ab ea questione, ne uideatur habere
potestatem pontificis pro controuersa . Tantummodo
reprehēdit insanam leuitatem nebulonis : qui quod paulo
ante sic asseruerat esse legitimū : ut damnabiliter eos
peccare fateretur : quicunque contradicerent : paulo post
contradixit ipse : atq; sua ipsius sententia in eandem dam-
nationem incidit : affirmans papatum, nullo iure quicquā
habere ponderis : neq; aliud esse quicquam, nisi meram ty-
rannidem : quam pōtifex inuadens per uim atq; iniuriā
occuparit. Quod q̄ uerissimile sit : pulcherrime tetigit pri-
nceps . Quæsiuit enim, quando, quibus inualerit uiribus :
q̄ uerissimile sit, tot nationes adduci potuisse : ut tātum in
se iuris externo sacerdoti, nullo iure coacti concederent.
Nam planum esse omnes gentes populi christiani, qui lo-
corum distantia non prohibentur : neq; ui distinentur, a-

Et merito
quidem.

Non enim potuit. **gnoscere papam Romanum, pro generali uicario Christi.**
Ad hæc omnia, nihil respōdet Lutherus. Quid enim pos-
set in tam aperta re : sed quod rex adiecit ex habundanti, de
Græcia et India: id uero uir disertus arripit auide : in quod
caninam facundiam suam exerceat.

Lutheri uerba. **Respondeo, ~~inquit~~, si ideo stabit papatus : quia rex Anglię au-**
diuit, Indiam et Græciam sese subdidisse, eadem ratione non
stabit. quia Lutherus certus est, neq; Indiam, neq; Græciā, sub
romano pontifice unquam fuisse, aut esse uoluisse.

Et hic mentiris, **PRIMUM si quis ab hoc reuerēdo fratre quæreretur: quo-**
modo certus sit, neq; Indiam, neq; Græciam, sub romano
pontifice unquam fuisse : aut esse uoluisse : Respondebit,

Eadem nimirum, **fat scio, nobis, eadem certitudine se certum esse : qua cer-**
tus est, ut scribit, dogmata sua se habere de cælo . Ergo, si
ideo certus est, reuerendus pater se uerum dicere : quia cer-
tus est, dogmata sua se habere de cælo : Ego ideo certus
sum, reuerendum patrem falso mentiri : quia certus sum,

Hoc uerifimilis. **dogmata illū sua habere de tartaro. Et hæc est forma, for-**
malis consequentię, secundū regulam patris Lutheri, fra-
tris extra regulam beati Augustini . Quam regulam Au-
gustini, et diui Benedicti, et item dominici, ac Francisci,
receperunt et Indi et Græci, approbatam uidelicet, autho-
ritate sedis Romanę. Per quod, et alia multa ex ānalibus,
et synodis, et Græcorum patrum commētarijs, et episto-
lis euidenter constare posset, utriusq; gentis ecclesiā, a-
gnouisse sedis Romanę præcellentiam. Si aut hoc probā-
dum sibi sumpsisset rex : aut nobis aliud esset propositū :
ut ostendamus : q̄ stolidè Lutherus respondeat regi.

Quod si ideo negat papatum Lutherus: quia id quod etiā
rex fa-

rex fatetur, longius absunt Indi: quā ut possint, ob quoduis negociolū Romam currere: negabit humano generi dominium tributum, in cætera animalia: quæ in illis desertis degunt multa: quæ hominibus sunt inaccessa. Quod si Græci perpetuo repugnassent ecclesiæ Romanæ: tamē ne sic quidem quicquam iustulisset argumentum regis: cuius robur consistit consensu ecclesiæ catholicæ: quæ plane fuisset in reliquis nationibus: etiam si perpetuo fecisset Græcia: quod nunc faciunt quædā rura Boemica. Nisi neget Lutherus Carolū esse regem, totius Hispaniæ: propterea quæ aliquot oppida rebellarunt. Iam ex India, et Græcia, tandem peruenit ad Hieronymum.

Deinde, inquit, gloriosus dominus rex, pro suo more, satis fortiter mentitur: dum Hieronymum facit assertorem papatus, cū uir ille ecclesiam Romanam, suam dumtaxat, non nobis matrem appellasset.

QVAESO lector iudica, quā sincere pater potator hunc locum Hieronymi tractet: cum ille dicat, satis esse sibi, si suam fidem comprobaret papa Romanus: nimirū aperte significans, non dubitandum esse illum recte sentire de fide, qui cum illa sede consentiat: quod quid potuisset dicere magnificētius. Istud adeo dissimulat pater potator Lutherus: ut etiam tenebras lectori conetur offundere: et animos hominum uerbis alio, ne quod recordentur abducere. Sed istud est impudentissimum: quod quum papatum, nec humano saltem consensu robur accepisse contēdat, sed meram uim esse pontificis, occupantis tyrannidē: insectatur principem scommatis: quæ amentiam eius taxans ac intemperantiā, ad potentes (ut ait) scripturas, quibus ipse

At hoc non cōcedet turca, inquiet Lutherus.

Verba Lutheri.
Vbi est acumen tuū dñe frater?

conatur sed frustra.

Tū eiectum
ab ecclesia
dei corrip-
uit diabo-
lus.

bus ipse uidelicet rem probauerit: magis mutus q̄ piscis fuerit. Quis non hunc impudentem nebulonem rideat? quādo nemo nesciat, tantum abesse: ut aut scripturis, aut ratione probarit istud: ut ne conatus id quidem unquam sit: sed iactarit dumtaxat furiosus per cōuitium: atq; nec id quidem ante fecerit: q̄ excommunicatus e cētu fidelīū, correptus a cētu dēmonum, ira atq; inuidiā frendens, nec amplius sui potens, sibi fidem sustulit.

De communicatione laicorum, sub utraq; specie, profert ea: quæ scripsit rex: et eadem comparat in genere, cum his: quæ scribit
Lutherus. Cap. V.

Verba
Lutheri.

Sic tibi ui-
sus es.

POST QUAM dimidium libelli sui, alijs consumpsit nugis: incipit homo nugacissimus, nugari tandem, in ipsis sacramentis: et post deliramentorū et insanę scurrilitatis abyssum, producit aciem argutarum, si quis ipsi credat, inuictam.

Age, inquit, reuelemus sceleratam hanc et regiam nequitiam in prima tyrannide, scilicet una parte sacramenti. Ego, alteram partem esse impie Christiano populo ablatam, septem argumentis probaui: quæ et tum me uincebant: nunc autem et triumphant: postq̄ assertor papistarū gloriosissimus, regia fortitudine illa transit intacta.

AVDI N lector, Thraſonīs huius magnifica uerba: et celebres ab se sibi decretos, atq; adornatos triumphos: ut argumenta sua septem, uelut reformidantem, regem reliquisse iactat intacta? Nos ergo lector, argumenta ista

Lutheri

Lutheri strenua statim producemus tibi, eademq; misere
(ut uidebis) affecta. Sed interim, quia uideri uult, nō au-
sum ea regem tangere: nos tibi primū e regis libro, quæ-
dam recensēbimus: quibus abs te perpenlis, fiet perspi-
cium: quū Lutheri septem illos duces sigillatim uidebis,
a me produci mortuos, eos olim omnes, inuictum prin-
cipem uno semel ictu, mactasse. Princeps igitur hac de re
scribit, hunc in modum.

INTERIM uero, libet excutere: q̄ fraudulenter per
speciem fauoris in laicos, conetur eorum odium concitare
in sacerdotes. Nam quum decreuisset, ecclesiæ fidem sus-
pectam reddere: ne quid ponderis eius haberet autori-
tas: atq; ita facta uia, præcipua quæq; Christianæ religi-
onis euertere: ab ea resumptiuitinium: cui populum spe-
rabat alacriter applausurum. Tetigit enim uetus ulcus:
quo pridem ulcerata est Boemia: q̄ laici sub utraq; specie
non recipiant eucharistiam. Eam rem quum prius ita tra-
ctasset: ut dumtaxat diceret, recte facturum pontificem:
si curaret, communi consilio statuendum: ut sub utraque
specie laici communicarent: Post, ubi nescio quis, illud ei
negauit: non contentus in eo manere: quod dixerat: sic
profecit in peius: ut totum clerum cōdemnet impietatis:
q̄ istud non faciant, non expectato concilio. Ego de pri-
mo non disputo. Cæterum, etiam si causas non uiderem:
cur nō decernat ecclesiā: ut utraq; species ministretur lai-
cis: tamen dubitare non possem: quin sint idoneæ: quæ et
olim fecerunt: ut id omitteretur: et nūc quoq; faciant: ne
redintegretur. Nec plane assentior, totum clerum, per tot

Verba
regis.

T

secula

” secula fuisse tam stolidum : ut se obstrinxerit æterno sup-
” plicio, propter eam rem : unde nihil reportaret commodi
” temporalis : imo uero, q̃ nihil sit talis periculi : uel hoc eui-
” denter ostendit : q̃ eos, qui nō tantum istud fecerunt : ue-
” rum etiam qui scripserunt esse faciendum : deus non modo
” suscepit in cælum : uerum etiam uoluit esse uenerandos in
” terris, et ab hominibus honorari : a quibus honoratur i-
” ple. Inter quos fuit (ut de alijs interim taceam) uir erudi-
” tissimus, et idem sanctissimus, diuus Thomas Aquinas :
” quem ideo libentius commemoro : quoniam eius uiri san-
” ctitatem, Lutheri ferre non potest impietas : sed quē om-
” nes Christiani uenerantur : pollutis labijs ubiq̃ blasphe-
” mat. Quanq̃ sunt permulti : qui etiam i pro sanctis recep-
” ti non sunt : tamen siue doctrina, siue pietate spectentur :
” tales sunt : ut Lutherus eis comparari non possit : qui hac
” in re contrarium Luthero sentiunt. Inter quos sunt magi-
” ster Sententiarum, et Nicholaus de Lira, et cōplures alij :
” quorum cuilibet magis expedit christianos omnes, q̃ Lu-
” thero credere. At uide quæso, q̃ uacillat : ac sibi repug-
” nat Lutherus : uno loco dicit : Christū in cœna omnibus
” omnino fidelibus, nō permittendo, sed præcipiendo dix-
” isse : Bibite ex eo omnes. Postea uero, timens ne laicos,
” quibus in sacerdotum odium adulatur : offenderet : hæc
” uerba subiungit. Non q̃ peccent in Christum : qui una
” specie utuntur : quum Christus non præceperit ulla uti :
” sed arbitrio cuiuslibet reliquerit : dicens : Quotie. cūq̃ hæc
” feceritis : in mei memoriā facietis : Sed q̃ illi peccant : qui
” hoc arbitrio uolentibus uti, prohibent utramq̃ dari. Cul-
pa non

pa non est in laicis, sed in sacerdotibus. Videtis aperte, ”
 quod primo dixit esse præceptum: hic dicit non esse præ- ”
 ceptum: sed cuiuslibet arbitrio relictum. Quid opus est ”
 ergo, nos illi contradicere: qui sibi toties contradicit ipse? ”
 Et tamen quum dixit omnia: laicos non satis defendit: si ”
 quis rem urgeret: et in sacerdotibus, quos tam atrociter ”
 accusat: nihil probat esse peccati. Nam in eo dicit totum ”
 esse peccatum: q̃ sacerdotes alterius speciei laicis inuitis ”
 adimerent libertatem. Hic igitur, si quis eum percõcte- ”
 tur: qui sciat, istum ritum inoleuisse, renitente populo: ”
 non potest (opinor) docere. Cur ergo totum condemnat ”
 clerum: q̃ laicis inuitis, ademerit suum ius: quum id in- ”
 uitis esse factum, nullo possit documento probare? Quã- ”
 to fuit equius: si, nisi uolentibus illis, recte nequiuisset insti- ”
 tui pronunciare, pro tot seculorum consuetudine, plebis ”
 interuenisse consensum. Ego certe, qui uideo, quas res a ”
 plebe clerus obtinere nõ potest: ne tantum quidem, quin ”
 ferme, sub ipso altari suorum condant cadauera: non fa- ”
 cile credo, populum fuisse passurum: ut inuiti per contu- ”
 meliam, in tanta re, ab ulla iuris sui parte pellerentur, sed ”
 causis aliquot idoneis, e laicorum uoluntate constitutum. ”
 At istud miror, tam uehementer indignari Lutherum, lai- ”
 cis ademptam alteram, quum illum nihil permoueat: q̃ ”
 utraq; species adimatur infantibus: nam illos olim com- ”
 municasse, nec ipse negare potest. Qui mos si recte fuit ”
 omissus: q̃q̃ Christus dicat: Bibite ex hoc omnes: Nec ”
 quisquam dubitat: quin causæ fuerunt magnæ: etiam si ”
 nunc earum nemo meminisset: cur non etiam cogitemus, ”

Infantes
 olim com-
 muni-
 casse.

” bonis iustisq; rationibus, quantumuis nunc ignoratis, a-
” bolitam esse consuetudinem: qua laici olim, nec id fortasse
” diu, sub utraq; specie solebant recipere sacramentum?
” Præterea si eam rem, ad exactam euangelicæ narrationis
” formam reuocet: neq; quicquam prorsus permittit eccle-
” siæ: cur eucharistiã non iubet semper in cœna recipi, imo
” uero post cœnam? Deniq; non minus incommodi fuerit,
” in hoc sacramento facere: si quid fecisse non debeas: q̃ si
” quid non facias: quod fecisse debueras. Ergo si totius ec-
” clesiæ consuetudo, rectum non facit: ut in laicis omitta-
” tur species uini: qua ratione aquam in uinum audet Lue-
” therus infundere? Neq; enim tam audacem puto: ut sine
” aqua consecret: quam tamen ut admisceret, neq; exemplū
” habet ex cœna dominica, neq; ex apostoli traditione com-
” pertum: sed sola ecclesię consuetudine didicit: cui si putat
” hac in parte parendum: cur eam in altera tam arroganter
” oppugnat? Qua de re, quicquid Lutherus obgānit: ego
” certe tutius opinor credere, laicos recte sub altera tantum
” specie communicatos, q̃ per tot secula totum clerū (quod
” iste disputat) hac una de causa fuisse damnatum. Nam om-
” nes appellat impios, et tales: ut in crimē inciderint læsæ
” maiestatis euangelicæ. Qz si utri sint (inquit) heretici et
” schismatici nominandi, non Boemi, non Græci: quia euā-
” gelijs nituntur: sed uos Romani estis hæretici, et impij
” schismatici: qui solo figmento præsumitis contra euide-
” tes dei scripturas. Si Lutherus nihil admittit aliud, q̃ euī-
” dentes dei scripturas: cur non iubet eucharistiã (uti dixi)
” sumi a cœnantibus? Nam sic factum a Christo, scriptura
” comme-

commemorat. Quanto melius crederet Lutherus, nō hu-
mano figmento, sed eodem authore deo, factum in eccle-
sia: ne laici sub utraq; specie reciperent eucharistiam: quo
authore factum est: ut reciperetur a ieiunis: Placuit, ut
ait beatus Augustinus, spiritui sancto: ut corpus domini,
quod post alios cibos ab apostolis in coena receptum est:
ante alios cibos, a ieiunis reciperet in ecclesia. Videtur er-
go uerissimile: q̄ spiritus sanctus, qui Christi regit eccle-
siam: sicut eucharistiae sacramentum mutauit a coenanti-
bus ad ieiunos: ita laicos, ab utraq; specie deduxit in alte-
ram. Nam qui alterum mutare potuit: cur non alterare
potuerit et alterum?

VIDES charissime lector, hac in parte, q̄ modeste se
gerat princeps, aduersus nebulonis istius immodestiam.
Nam et modice reprehendit eius maliciam, et in una atq;
eadem re, duplicem inconstantiam, semper se in deteriora
mutantem. Arguit eius impietatem: qui totam tot secul-
lorum damnet ecclesiam: et id dicat factum malicia sacer-
dotum: quod factum est bonitate spiritus sancti. Nam si
stetisset in eo Lutherus: ut diceret ecclesiam benefacturā:
si communi consilio, laicis utramq; speciem permetteret:
rex ea de re se disputaturū negat. Q̄q̄ ego non dubito:
quin istud, quod p̄ tot ætates iam factū est: dei consilio
factum sit: id quod luculenter ostēdit rex: nisi deo rursus
idem placeat immutari: non passurum alioqui ecclesiam,
istud humano demutare consilio: nec in sacramentis alio
gubernari spiritu, q̄ sancto spiritu suo. Sed rex modeste se
negat hac de re dissenturū. At quod iam discordiam Lu-

Rem dignā
fustuario,

T 3

therus

therus commouet: et hortatur: ut sua quisq; autoritate
audeat, tot ætatum totius ecclesiæ consensum cōtemnere:
et Christianos omnes, per tot secula defunctos, mittit ad
inferos: quasi nō spiritus dei sanctus gubernaret ecclesiā:
sed spiritus ille diaboli: qui per os Lutheri spurcissimum,
sanctam blasphematur ecclesiam, et ecclesiæ sponsum Chris-
stum: id uero ferre pius princeps non potuit: et tamen
absq; conuitijs et contumelijs disputat, aduersum homi-
nem conuiciantissimum, et omnibus conuitijs et contu-
melijs dignissimum: atq; ostendit, neq; causam esse: cur
sacerdotes tollere uoluerint laicis alteram sacramenti spe-
ciem, et animas suas perdere, propter id: unde nihil pror-
sus essent lucraturi: neq; laicos id unquā fuisse passuros:
ut alterā ^{speciem} inique præriperent sacerdotes: quibus interdum
æqua et iusta petentibus, unde nec ipsi lucr^u facerent clerici:
neq; perderent quicq; ^{laici} populus tñ, uelut pro titulo sui
iuris obsistit. Ostendit multa princeps: quæ circa hoc sa-
cramentum, iam multis seculis ecclesia tota fidelium, ab
exemplo Christi sacramentum instituentis, euariat: quo-
rum nullum Lutherus ante reprehenderat. Quædam, ne
nunc quidem, quæ tamen aut male fieri necesse sit, et dam-
nabiliter: aut fieri, quod plane uerum est, authore deo.
Ostendit igitur princeps, eius generis omnia consilia spi-
ritus sancti, ecclesiam gubernantis esse mutata. Aduersus
hoc tam pium, tam uerum, ac modestum regis respōsum,
improbis atq; impiis nebulis, conuitijs et stulticijs in-
sanit. Ego, inquit, alteram partem sacramenti, esse impie christiano
populo ablatam, septem argumentis probaui.

Lutheri
uerba.

Rex sus-

REX sufficienter ostendit, non ablatam per sacerdotes.
Ergo si per homines factum est: per ipsos factum est laicos. Atque ita Lutherus, hanc impietatem a sacerdotibus, in quos cupit trudere, depellit homo sapiens, in ipsos, quibus adulari studet, laicos. Et depellit inexcusabiliter, suo ipsius dogmate. Nam si uerum est: quod omnes laici sunt ita sacerdotes: ut habeant equalē potestatem, super quodcūque sacramentum: Postquam ad hoc dumtaxat electi sunt, et elegi poterunt per alios laicos (ut ait) Lutherus in sacramento ordinis, adeo non defendit laicos, stolidissimus iste patronus: ut etiam uehementer inuoluat damnatione: quod suae salutis incuria, neglexerint eligere sibi sacerdotes: qui sibi ministrarent utramque speciem. Nisi laicos dicat, hactenus ignorasse mysterium. Nunc uero, missum de caelo se: qui tam sacrum dogma reuelaret hominibus: ut deus, qui solet abscondere a sapientibus, et reuelare paruulis: iam contra credatur, a paruulis abscondisse: quod reuelaret superbissimo nebuloni. An ideo dicet, per sacerdotes ademptam laicis: quia de ea re cautum est in concilijs? At si perpendas lector, ea ipsa concilia: facile uidebis hanc rem, non ex illis nata esse concilijs: sed aduersus eos esse statutum: qui, quod iste nunc facit, auderent mutare: quod iam tum diu ante, per omnem populum catholicum fuerat obseruatum, nimirum spiritus sancti, per totam ecclesiam sese diffundente consilio. Quomodo enim in idem totus Christianus populus, per tam diuersas gentes in ea re consensisset: quum uerba euangelij uideantur in alteram potius partem uergere: nisi illo id agente, qui facit unanimes in

mes in domo : qui ducit ecclesiam suam in omnem uerita-
tem : qui cum ea semper est, usq; ad consummationem se-
culi. Qui scripturarum, ut author est dignissimus : sic est
interpres uerissimus. Quamobrem quū id, quod Luthe-
rus ablatū queritur, hoc est nihil rei: nam et sanguis Chri-
sti est in corpore Christi : sed altera species, non id per sa-
cerdotes ablatum sit, non omnino per homines, sed per
spiritum dei : quod rex, ut priore libro supra d^{ic}tum
est: apertissime docuit : suo flatu in rebus fidei regit et gu-
bernat ecclesiam. Lutherus dum dicit istud impie ablatū
esse: non conuiciator est in regem: sed blasphemator in
deum: per quem factum est: quod impie factum, homo
ter impius asserit. Neq; iam contra regem pugnat iste bel-
lus bellator, cum suis septem argumentis: sed uelut draco
ille cū septem capitibus, insurgit aduersus deum: et quod
Satan ausus est olim in deserto: scripturis pugnat aduer-
sus scripturarum dominum.

Speciatim recitat ac refellit septem argu-
menta Lutheri. Cap. VI.

AGE ERGO, producamus istos nunc Lutheri sepe-
tem duces claros, septem (puto) uictores olympias-
cos, imo gladiatorum septem putrida, et foetoribus abo-
minanda cadauera.

Verba
Lutheri.
Primus
Achilles.

Primum, inquit, argumentum meum erat autoritas euange-
listarum, narrantium constanti et uno sermone, Christum in-
stituisse utramq; speciem, his qui memoriam sui erant facturi,
et signāter ad calicem adiecit: Bibite ex eo omnes, Ad hoc ni-

hil dicit

hil dicit rex defensor ecclesie.

EN simiū in purpura, Thersitem in Achillis panoplia.
Non est argumentum tuum autoritas euangelistarum.
Luthere: neq; enim euangelista quisquā, aut hæresis au-
thor est, aut schismatis: sed sensus adulterinus, quem tu
ex euangelio confingis, et quicquid ipse pestilenter assuis
euangelistarum uerbis: illud est argumentū tuum. Nam
ex eo, q; illi narrant Christum consecrasse sub utraq; spe-
cie in coena: tu interpretamento capitis tui concludis, mi-
nistrandum esse laicis: quum id neq; exemplum Christi
probet: nec ullum uerbum Christi, uel euangeliste cogat.
Nam licet tibi non libeat illud intelligere: ne^{mo} tamen est:
qui nesciat, in coena Christum instituisse formam sacrifici-
cij: quod solum et unicum, loco sacrificiorum omnium le-
gis Mosaice, sacerdos euangelice legis offerret, in memo-
riam passionis suæ. Atq; idem sacrificium (quemadmodū
uere scripsit rex) quod offerendo cōsummauit in cruce: cō-
secrando inchoauit in coena. Instituit item conuiuium:
quo in memoriam eius imposterum epularetur populus:
ut de eodem sacro comederet: ac pane ppositionis uesce-
retur, utiq; si ^{mundus} ~~omnibus~~ esset. Hoc institutum, Christus
(quatenus ad sacrificij formam pertinet) perpetuo seruari
fecit in sacerdotibus: ut simul et panis et uini speciem of-
ferret: ut figuræ respondeat res: quæ olim adumbrata est
in oblatione Melchisedech: qui panem et uinum obtulit
Abrahæ. Populi uero conuiuium, alias apparauit aliter,
non sacerdos, non populus, sed conuiuator ipse Christus.
Nam alias populum pauit, non corpore solū et sanguine,

Lutherum
non recte ac-
cipere uer-
ba euange-
liste.

De sacramē
to et sacri-
ficio notā-
dum.

Nihil turpe
homini per
se impuro.

uerum etiam sub utraq; specie panis et uini. Alias usni spe-
ciem sustulit: rem tamen ipsam, suum uidelicet sanguinē,
eis reliquit in carne. Nec utrobique eadem ratio est. Nam
duę illę species, non unum tantum conficiunt sacramen-
tum, sed duo. Verum illa sacramenta duo, non duo faciūt
integra sacrificia, sed unum. Integrum est ergo sacramen-
tum sub alterutra specie: sed utramque requirit integritas sa-
crificij. Sed unde probas, inquit, alterā speciem, laicis ab
ipso sublatam Christo: quam ego prius contendi, sublatā
populo, maliciā sacerdotum. Imo tibi Luthere, prius pro-
bandū fuit: qđ ipse per maliciā finxisti, per uim, et tyranni-
dem sustulisse uini speciem sacerdotes. Quod mendacium
tuum impudens, et uipereum retexit, ac reuicit princeps.
Sed id tu tuo more dissimulas. Verū probauit id rex, a so-
lo factum deo: cuius unius spiritu, in sacramentis et arti-
culis fidei gubernari probauit, ecclesiam catholicam: per
quā uniuersam, obseruatur id, quod reprehendis. Et pro-
bauit illud princeps, non ratione solum, et sanctorum pa-
trum omnium sententijs, sed apertissimis etiam scripturis.
Deniq; (quod tibi turpissimū est) probauit ex uerbis tuis:
ad quę omnia, ne uerbum quidem respondisti tu: sed o-
mnino surdus ad ea, quę respondentur tibi: pulchre te li-
tigare censes: si coccicis in morem perpetuo recinas, quod
cepisti semel occinere. NAM qđ uideri uis, ex illo mire
causam fulciri tuam: qđ Christus ^{ad calicem} signanter (ut ais) adiece-
rit: Bibite ex eo omnes: quasi neminem prorsus excipi
uoluerit a bibendo sanguine, sub specie uini: quid habes
ex euangelio: quo possis ad alios illa uerba trahere: qđ ad
presentes

tu praesentes apostolos: praesertim quum alius euangelista com-
memoret idem: ac uelut interpreteretur alijs uerbis: nempe
his, Accipite et diuidite inter uos: Quos, quaelo, dixit:
quum dixit inter uos: alios ne, quum inter praesentes aposto-
los: Annō satis aperte declarat: quos omnes iubeat bibe-
re: quum illud, quod bibi iussit, ostendat: inter quos iubeat
diuidi: An adhuc Luthere postulas: ut doceare clarius:
quos omnes dixerit: quum dixit: Bibite ex eo omnes: Ecce,
potes istud ex illo saltem discere: quod euangelista subiungit:
Et biberunt ex eo oēs. Dubitas adhuc bone uir, quibus om-
nibus dixerit: quum id quod oēs facere iussit, ab oibus ui-
des esse cōpletum: Quin istud Luthere libeter abs te que-
rerē: Quid tibi uis, in eo quod ais, Christū signanter ad-
ieciſſe ad calicem: Bibite ex eo omnes: Non opinor id sen-
tire te, quod plures uoluerit Christus recipere speciem uini, quā
panis. Quantum uis ergo signāter, oēs adiecit ad calicem:
noluit tamen ad plures pertinere, quā illud, quod ante dixit
de corpore: Accipite et comedite: ut utrūque dictū perinde
ualeat: ac si aut ibi dixisset: Bibite ex eo: nec adieciſſet oēs:
aut hic dixisset: Accipite, et comedite oēs. At nec istud pu-
to negaturū te, non alijs illud dixiſſe Christū: Accipite et
comedite: aut, Bibite ex eo oēs: quā dixit istud: Hoc facite in
meā cōmemorationē. Ergo si illud, Accipite et comedite,
et illud item, Bibite ex hoc oēs, non dixit apostolis, sed
christianis praesentibus et futuris, citra ullā prorsus exceptio-
nem, uniuersis: sequetur nimirū: quod uniuersis dixit et illud:
Hoc facite in meā cōmemorationē. Recordare iam, quod ipse
sic interpretaris haec uerba Christi: Hoc facite, id est, hoc

Tolle iam
exanimem
Luth. tuum
Achillem.

Hic os cum
prime Ln=
here.

totū facite: qđ ego nūc facio, hoc est, cōsecrate corpus et
sāguinē meū: et cōedite, et bibite. Vides ergo bone uir, eo
rem deduxisse te: ut necesse habeas: aut illud, oēs bibite,
restringere, ad prēsētes dūtaxat apostolos: aut illud, Hoc
facite, dilatare prorsus ad uniuersos. E quorum altero, se-
quetur interitus argumēti tui fortissimī: ex altero sequitur il-
lud absurdissimum: qđ nemo prorsus erit, neq; sacerdos,
neq; laicus, neq; uir, neq; puer, neq; mas, neq; scēmina:
quin illi demandatum sit: ut Christi corpus et sanguinem
non recipiat solum: sed etiam consecret. Quā rem omnīū
absurdissimam, qđ te tam absurdum uideo, ut pro absur-
da non habeas: tñ quando non dubito, neminem fore tā
insanum: ut hac in parte dignetur furori tuo subscribere:
mihi satis erit, eo traxisse te: ut aut necesse habeas fateri:
id quod ex argumento tuo sequitur, perq; absurdum esse:
aut eam rem neges esse absurdam: quam nemo plane ne-
scit esse furiosam. Et hoc est lector argumentum primum:
quod tanquam fortissimum, dominus doctor collocauit
in fronte: ad quod ait, regem nihil dixisse: qui tamen uno
responso, et illud, et reliqua sex, perfodit penitissime: quū
probauit: qđ licet in cōena sacramentū istud primo sit in-
stitutum, et sacrificium inceptum: tamen oblatum est, et
consummatum in cruce: nec tam certam sacramenti for-
mam, in illa cōena præsriptam esse fidelibus: quin et il-
lius sacrosancti sacramenti, sicut et ceterorum omnīū ob-
seruatio legitima, perpetuo petenda sit ab ecclesia: quam
et post illam cōenam docuit Christus, per spiritum san-
ctum: et per eundem spiritum, quando uult in ecclesia sua
quēdam,

quædam, prout ipsi placet, immutat: causasq; mutandi, ut solus deus mutat: ita solus deus nouit. Hoc dumtaxat nemo non nouit: quicquid circa sacramenta, per totam mutatur ecclesiam, mutari illud non alio mutante, q̃ deo: qui, ne in rebus eiusmodi tota possit errare: promissit suū spiritum, illam ducturum in omnem ueritatem: et se cum illa futurum usq; ad consummationem seculi.

Secundum erat hoc: si solis presbyteris dedisset Christus in cœna sacramentum, non licere ullam partem dare laicis, quia non licet institutum et exemplum Christi mutare. Hic tacet, gloriosus defensor rex Anglię.

Secundus
Achilles
Lutheri.

IM O hic, non tacuit rex: sed ostendit tibi Luthere multa mutata: sed ea mutata per illum, qui potestatem habet mutandi omnia: nempe per ipsum deū, sine cuius instin-ctu probauit, ecclesiam nihil in sacramentis mutasse.

Nam argumentū istud tuum q̃ præclare procedit: Deus dedit sacramentum solis sacerdotibus: ergo non licet dare laicis? Eadem ratione dicas licet: Christus dedit tantum uiris: ergo non licet dare mulieribus. Qz si dicas, nihil in Christo differre mares a foeminis: et contra Paulum, permittas mulierem concionari: dicemus tibi, nec laicum per te differre a sacerdote: ut adhuc contra te procedat similitudo: ut si dari possit mulieribus: quod Christus legitur, solis dedisse uiris: possit et dari laicis: quod Christus legitur, solis dedisse sacerdotibus. Præterea, quæro abs te Luthere: an quisquam in cœna sacramentum receperit, præter solos apostolos? Si dicas alios: quæro, qua scriptura probes id? Nam tu nihil admitti uis, absq; manifesta scriptura. Sin concedas, solos apostolos: id quod conce-

Doctrina
sua cœlesti
uidelicet.

dere tibi necesse est : tunc quæro, utrum, quando recipiebant sacramentum, laicos fuisse illos dicas, an sacerdotes? nam nec erat aliud aliud, nec quisquam utrūque simul. Elige ergo utrum libet: si uis, fuisse laicos: iam ex ista præclara argumentandi forma, quam affers tu: liceret dicere: Dedit tantū laicis: ergo non licet dare sacerdotibus: quia non licet institutum et exemplum Christi mutare. Sin fateare fuisse sacerdotes: Jam ex argumento tuo, laicis, quibus utramque speciem deberi disputas, utramque sustulisti: nisi falsa sit tua collectio: quod non licet dare laicis: quod Christus in cœna dedit tantum sacerdotibus. Sed est omnino falsa ista, et furiosa collectio: nisi ualeat hæc quoque: Christus hoc modo fecit in cœna: ergo instituit: ut idem eodem modo perpetuo fieret in ecclesia. Et item hæc: Christus ita fecit in cœna: ergo non licet ecclesiæ, ipso iubente Christo, quicquam mutare. Christus dedit cœnantibus: ergo non licet ecclesiæ, iubente Christo, dare ieiunantibus. Christus in cœna legitur, in calice cōsecrasse solum uinū: ergo non licet Christo iubere: ut in ecclesia sua sacerdos immisceat aquam. Et hoc est lector secundū argumentū D. doctoris: quod uoluit uideri tam ualidum.

Tertius
Achilles
Lutheri

Tertiū est. Si potest una pars laicis tolli huius sacramenti, poterit et baptismi, et penitentię, eadem auctoritate tolli, et quicquid Christus unquam statuit, potest partim tolli, et partim totum tolli. Si totum tolli non potest, nec ulla pars tolli potest. Ad hoc obmutescit gloriosus assertor sacrorū.

R. E. X. ad istud respondit Luthere, alteram sacramenti speciem ablatam esse laicis, dispensatione dei: et illud tibi probauit euidenter. Nec ueretur asserere, deum, qui unā speciem

speciem sustulit laicis, auferre, si uelit, utramque posse: Ec-
cleseam uero, nisi deo sic uolente, non posse: sed neque in id
consentire posse: quod in sacris fieri deo nolente non liceat.
Nam deus ecclesie sue, talibus in rebus dirigit corda: et
per spiritum sanctum, ducit in omnem ueritatem: ut eam
reddat columnam, et firmamentum ueritatis ^{et} fidei. At ti-
bi contra, rex ostendit pectus inspirare diabolus: per quem
ausus es et baptismi sacramento gratiam tollere: et fidem
eius, malorum operum securitate polluere: Poenitentiae
uero duas partes tollere: tertiam stultissimis dogmatibus
inficere. Eucharistiae sacramentum, non alijs modo sub-
stantijs miscere, sed omnium ceremoniarum honore spo-
liare: et (quod omnium sceleratissimum est) in conscientiam
conspurcatam, quibuslibet inquinamentis immergere.
Denique matrimonij sacramentum, et confirmationis, et or-
dinis, et unctionis extremæ, nec auctoritate, nec ratione
fretus ~~auferre~~, abnegare. Et non pudet te ecclesiam totam
conuertijs, et sycophancijs incessere? quasi laicis tollat unius
sacramenti partem alteram: cum tu nebulo miserrimus et qua-
tuor tollas integra: et reliqua tria sedissimis heresibus con-
tamines. Et quum hæc omnia tibi rex sacramentorum de-
fensor, et uera dignus gloria, responderit: tu ad hæc omnia
sacramentorum furiosus impugnator, obsurdescis.

Nihil nebu-
loni sanctum.

Quartum est, inquit, quod Christus dicit, sanguinem suum fundi
pro remissione peccatorum nostrorum, eis non posse negari si-
gnum remissionis, quod illis Christus dederit. Ad hoc, inquit,
mutus est laruatus Thomista Anglorum.

Quartus
Achilles
Lutheri.

PRINCEPS ad hoc Luthere non erat mutus: sed tu
laruate potista, surdus, qui semper nihil audis: quod non
libenter

libenter audis. Alioqui recordare nebulo, q̄ pbauit princeps uini speciem non per homines ablatā laicis, sed per ipsum Christū: et iā propone rursus istud argumentū tuū. Christus pro laicis fudit sanguinem, in remissionem peccatorum: et hoc pacto cōcludas: Ergo Christus (q̄q̄ sub specie panis, remissionis integrum signum relinquens in corpore) non potuit auferre laicis speciem uini: quod est signū remissionis in sanguine. Nam sic necesse est inferas: si quicquam uelis inferre: quod tangat rem. Alioqui cōcludas hoc pacto: Ergo homines non potuerunt auferre speciem uini: quod est signum remissionis: quid potest concludi stolidius aduersus principem: qui tā aperte probauit, non ablatam esse per homines, sed per deum? Ecce domine doctor, q̄ belle uobis procedat istud argumentū quartum.

Quintus
Achilles
Lutheri.

Quintum est, inquit, si potuit uinum tollere, potuit et panem, ac per hoc totum institutum Christi penitus euacuare: si totū non potest, nec partem potest. Et inuictus rex, forte recordatus prouerbij, Silentio respōdetur multis, et ipse mihi silendo omnia responderet.

Cur tu silen
do ad id res
pōdisti Luthere?

T V potator inuicte, neq̄ meminisse potes: quid tibi responderit rex: neq̄ quid ipse in proximo pene uersu dixeris. Nam, quid est aliud stolidum istud argumentū quintum, q̄ frustulum marcidum, ex fursuracea massa tertij argumenti decerptum. Nam quod hic colligis de uno sacramento: ibi colligebas de omnibus: nec interim uerbum facis ullum de eo: quod princeps aduersus te probauit: istud, quod tu impugnas, non ab homine factum esse, sed a deo. Atqui Luthere, oportebat te, ad id respondere primum. In

mum. Interea stolide facis : si dissimules illud : et dicas no-
bis : Homo non potest uini speciem tollere : sin fateris il-
lud : et stolide facis, et impie : si dicas : Deus nō potest mu-
tare : quod potuit non instituere. En quali silentio tibi re-
sponderetur ad quintum.

QVID mirum si partem tertij ponas pro quinto : qui
sextum omisisti totū, tam bellus arithmericus, ut ita nu-
meres, primum, secundum, tertium, quartum, quintum,
septimum? Sed ne quid tibi queraris interceptum : fugiti-
uus ille seruus, in captiuitate Babylonica repertus est, atq;
extractus huc : ut cadauer istud exangue, uel ex stigmate
possis agnoscere, *Ms. em.*

Obsecro, *inquit,* quę necessitas, quę religio, quę utilitas lai-
cis negare utramq; speciem, id est signum uisibile, quando o-
mnes concedunt eis rem sacramenti sine signo, si rem conce-
dunt, quę maior est, cur signū, quod minus est, non concedūt?

Sextus
Achilles
Lutheri.

OBSECO te Luthere per stulticiam tuam, non sen-
tis istud ipsum, quod tu torques in clericos, regem in te
retorsisse? Nam quū tu nihil aliud clames, ob maliciam,
q̄ alteram speciem impie sustulisse sacerdotes : rex, decla-
rans eam rem, non esse imputandam sacerdotibus, osten-
dit, nō solum laicos tantā iniuriā nō fuisse passuros : sed
illud etiam, quod ipse quoq; per q̄ prudenter fateris : nullā
fuisse causam, cur sacerdotes illud per iniuriā facere uo-
luerint. Quod enim commodum inde consequerentur i-
psi? aut quæ fuisset inuidia : quum nemini negent rem i-
psam totam? nemini negēt signū totius in corpore, signū
etiam cuius utrūq; concedere. Aut, quamobrem uoluif-
sent, eo cocesso, quod est ultra modum omnem maius, id

x subtrahere,

Dic aliquid
hic domine
frater.

An non hoc
pium est Lu
there fa-
cere?

subtrahere, quod omnes sciant incomparabiliter esse mi-
nutius?

O prudentem uirum, quā scite disputas aduersus regem. Il-
le dicit, id nō fecisse sacerdotes: tu probaturus eos fecisse,
contendis, nullam fuisse causam, cur facerent. Rex probat
id fecisse deum: et, quod ipsi placitū est, non solum sacer-
dotibus, sed populis insuper inspirasse fidelibus: qui ec-
clesiam suam catholicam (cum qua se futurum promisit,
usque ad consummationem seculi) non patitur in sacramē-
tis errare. An tu adhuc quæres: quare fecit? Et non desines
impugnare: quod deus fecit: nisi tibi reddatur ratio, qua-
re fecerit. An nobis respondere non licet: quis consiliarius
eius fuit? Scio multas, magnasque causas allegari posse, et
prudentissimos quosdam uiros allegasse permultas: quæ
populum permouere potuerint: uerum ego diuinare non
dignabor de causa: quā certus sim, neque populum dei sine
deo, neque in populo deū sine causa fecisse. Nam quod tu gar-
ris, hoc a deo ^{est}permisum: ut esset occasio schismatis: ne-
pe sic ^{est}permisum a deo: ut a deo permisum est, euan-
gelium scribi: ex quo suscitauerunt hæretici, multa schisma-
ta. Nam boni uiri nullam ex communione coeperunt
occasionem schismatis: sed ecclesia cōcors erat ^{et}unanimis.
Neque quisquam fere fuit e populo: qui uel peteret speciē
uini: uel tam rebellis esset spiritui: ut uel oblatam foret ac-
cepturus: donec unus aut alter similis tui, fax inferni, in
segerem domini immisit ignem: qui angulū aliquem de-
popularetur agri dominici.

PORRO, quā is his uerbis, nos re sacramenti iam du-
dum a-

dum amissa, iam contra rem maximam propter signū pugnare recte sane et uere, nos illud, dicis. Nam catholici re ipsa contenti, de signo solliciti nō sunt: sed uos schismatici et hæretici, contra rem uere maximam, hoc est uolūtatem dei pugnantes, pro signo solo totam sacramenti rem, fructūque eius omnem perdidistis. Postremo, quod ais istam ablationem alterius speciei tunc temporis, ^{inceptis} quō tempore pro diuicijs mundi, cepimus contra christianam charitatem insanire: quā frigidum est. Nam quid habet hæc res af sine cum diuitijs: an sacerdotes, ut laicis non ministrent utramque speciem: conducuntur diuitijs. O rerum solidarum inopem, uerborum stolidorum diuitem Lutherum.

Septimum est, inquit, Paulus omnium obstruens ora, qui ad Corinth. undecimo, nō presbiteris, sed ecclesię et omnibus fidelibus tradidit totum sacramentum. Hoc, inquit, argumentum dixit assertori sacramentorum, Noli me tangere.

Septimus
Achilles
Lutheri.

AN IDEO Luthere non tangeris: quia tam stupidus es: ut non sentias, quando tangeris? Certe stupidissimus es: si nō sentis: quā parum causam tuam probet apostolus. Nam primum, etiam si locus ille nihil haberet ambigui: tamen uix æquum esset postulare te: ut ora omnibus obstruat apostolus: quum apud te nullius apostoli tanta sit authoritas: ut os obstruat tibi: ut qui linguam maledicā exertare nō solum sis ausus in apostolum Iacobum: et illi de authoritate sua mouere controuersiam: sed in ipsum quoque debacchari Paulum: qui quū te offendit, ad Ephesios quinto: quod ausus est matrimonium uocare sacramentum: non dubitas in dubium uocare: utrum id ex deo sit locutus: an ex sensu suo. Verum quoniam satis certū est,

Nemo ipsi
ex deo lo-

quitur, qui
non suffra-
gatur eius
impietati.

Forte quia
non succur-
rebat.

neminem tam impiū esse, q̄ te: perge nihil ueritus, cæte-
ris christianis omnibus Paulum allegare. Sed uide tamen
quatenus suffragetur tibi. Si quis aut negasset laicos olim
utrāq; speciē recepisse: aut id factū reprehendisset in Co-
rinthijs: ^{recte paulam citasset} cum et factū probaret illic tantus testis: et recte
factum tantus probaret apostolus. Nunc uero quum cō-
cedant omnes, et illud olim factum ^{uolente} deo: et nunc
illud ipsum deo dispensante mutatum, tu stolide nunc al-
legas apostolū: ex quo probas illud: quod nemo negat:
illud, quod obstat tibi: non attingis: nisi te forte putas
pulchre colligere: si rem hoc pacto concludas: Paulus ut-
ramq; speciem dedit laicis olim: quando deus ita uoluit:
ergo perpetuo sic facere debet ecclesia: siue uelit deus, siue
nolit. An non Paulus quædam tradidit Corinthijs: quæ
neq; tum licebat negligere: neq; nunc obligatur quisquā
seruare? nisi tu, qui libertatem pretendas, in multis damna-
tionibus inuoluas uniuersum orbem. Paulus circumcidit
Timotheum: nec dubito: quin id recte riteq; fecerit: et
tamen idem paulo post interminatur alijs: Si circumcidi-
mini, Christus uobis nihil proderit. Olim ad baptismum
tantum admittebantur adulti: et Christus, non antequam
adoleuit, baptisatus est. Infantes baptisasse non leguntur
apostoli. Cur ergo non clamas institutum esse: ne bapti-
sentur pueri: ut hac quoq; parte calumniā struas ecclesie.
Olim contra, postquam baptisari ceperunt infantes, etiā
communicari consueuerant. Nunc illud uidemus aboli-
tum. Cur utramq; speciem non redarguis, tot secula iam
subtractam pueris: qui alteram tantum damnes, ablatam
laicis?

laicis? Iam istud ipsum de uini specie, an non Christus ipse prætermisit aliquando: nisi contra sanctos omnes Cleopham neges, et socium eius recepisse corpus in specie panis: quum in fractione panis cognouerunt eum: aut qui nihil admittis absque scriptura: nobis probes absque scriptura: simul præbitam speciem uini: quum testetur euangelista, protinus a porrectione panis, euanuisse Christum. An non Paulum ipsum legis, in actis panem consecrassse, porrexisse discipulis, nec interim de uino uerbum ullum? Quod si pergas querere, qui sciam, quæ mutantur in ecclesia, circa sacramentorum formam, ea mutari placito et consilio dei: quæram abs te uicissim: qui scias ipse, lotionem pedum licuisse prætermittere? nec eam sic institutam a deo, siue sacramentum fidei, siue sacramentorum saltem ritum, talem qui nusquam licite posset aboleri: quum Christus lotionis illius exemplum præbuisse non minus accurate uideatur, quam eucharistiæ: Immo hoc etiam magis accurate, quam non dixit illis, hoc facite: sed meo exemplo hoc debetis facere. Quæ uerba nullo modo suadere, sed necessitatem uidentur imponere: præsertim quum modestiæ causa recusanti Petro, tam humile ac prope sordidum erga se officium domini, sit interminatus, non habiturum eum ullam partem cum ipso: nisi perageretur lotionis illius mysterium. Dic ergo Luthere: qui scis istam lotionem, aut non institutam pro sacramento, aut tantum fuisse ritum temporarium? Qua scriptura discernes istud? alia ne quam hac, qua Christus promisit ecclesiæ: Spiritus paracletus, quem mittet pater in nomine meo, ipse uos ducet in omnem ueritatem?

Cur magne
doctor non
docuisti hoc
nos stupidos.

Quid aliud
putet apo-
stolorū emu-
lus ac hostis

Et, Ego uobiscum sum, usq; ad consummationem seculi :
et si qua sit alia eiusmodi ? Qui scis, licite paulo post esse
mutata, quæ per epistolam olim constituerunt apostoli ?
nisi putas apostolorum quoq; concilio, quod communiter
habuerunt Hierosolymis, defuisse spiritum dei . Qui scis,
apostolos absq; peccato mutasse baptismi formam, ab ip-
so præscriptam Christo : idq; in re momēti (quicquid tu
garrias) maximū ? Neq; enim tantum refert : an quisquam
baptisetur aqua : quantum refert, in cuius baptisetur no-
mine . Potest et martyr suo baptisari sanguine . Potest ali-
quis et spiritu : sed in alio nomine nemo potest : q̄ in quo
præscribit deus . Qz si cōtendas, satis fuisse nomen Chri-
sti : ego Luthere, ut ista fateor esse uera : sic ista uere uideo
contra te facere omnia . Nam quum Christus institueret
tria nomina, patris, et filij, et spiritus sancti : in quibus per
lauacrum, populus regeneraretur in fidem : nulla prorsus
humana ratio potuit apostolis esse sufficiens : ut deflecte-
rent a præscripto Christi : neq; potuerunt contra Christi
tam aperta uerba credere, magis referre : ut solius Christi
nomen redderetur illustre : q̄ ut tota trinitas inclaresceret
orbī : et consuesceret populus in ipsīs Christianismi foris-
bus cognoscere, et colere patrem, filium, et spiritum san-
ctum : quorum nominibus baptisma recepissent . Qz si
respondeas : ut respondent quidam : Christi nomen, quū
significet unctum, et patrem unctorem implicare, et una-
ctionem spiritum : retorquebimus in te carnem : qui sub
est speciei panis, non implicare tantum, sed et uere conti-
nere sanguinem : qui seorsum cōsecratur in specie uini : sed
tamen,

tamen, ut tu non concedis id, satis esse causæ: cur ecclesiā
relinquat in laicis, uini speciem: ita nos non concedemus
tibi, illud alterū satis fuisse causæ: cur apostoli potuissent,
in baptismo nomina patris, et sancti spiritus prætermitte-
re: nec illud eadem ratione, q̄ Christus deus erat, et idem
deus cum patre et sancto spiritu. Nam ut tu Christum di-
cis, duas instituisse species in eucharistia: ita nos Chri-
stum dicimus: et euāgelio teste dicimus, in baptismo tria
statuisse nomina, nec illud obiter aut ociose, sed maxima
de causa statuisse: ut protinus in baptismo personarū tri-
nitas innotesceret. Vides ergo Luthere nullam rationem
apostolos permouere potuisse: ut ex baptismi forma, pa-
tris aut spiritus nomen expungerent: quam formam non
minus expressam uides in euangelio, q̄ utramq̄ speciem
in eucharistia. Quid affers igitur, cuius dum accusas ec-
clesiam, non accuses apostolos? An hoc uidelicet interesse
dices, inter hanc causam et illam? q̄ illorum factum scrip-
tura sacra complectitur: cui tu standum esse fateris: Ecce-
lesiæ factum, nulla scriptura nititur, sed mera consuetudine:
quam tu et male inoleuisse, et propere censes abolendam.
At hic uide, q̄ nihil dicis: nam in actis apostolorū, nihil
aliud legis, q̄ apostolos in solius Christi nomine bapti-
sasse: sicut hic uides, laicos sub altera tantum specie p̄ tot
ætates communicasse: et in euangelio uides magis aperta
uerba Christi: quibus iussi sunt, patris et spiritus sancti
nomen adiungere: q̄ sunt omnia, ex quibus contendis ec-
clesiæ præceptum a deo: ut utramq̄ speciem daret popu-
lo. Rursus ergo te rogo: quomodo non oppugnas apo-
stolos,

I nunc et ne
ga, licuisse
quicq̄ imus-
tare Luthe-
re?

Facit utrūq;
q; idq; ani-
mo gladiato-
torio,

stolos, eisdem machinis: quibus oppugnas ecclesiā? Qui
nunc maledicis ecclesiæ, quomodo non blasphemās apo-
stolos? quos, quid aliud habes: quo defendas: q̄ q̄ in so-
lo Christi nomine baptizarunt, eius ipsius dispensatione:
cuius ore prius aliam baptizandi formam susceperant.
Istud igitur idem rex tibi respondit de ecclesiā, uidelicet
eam, quod hac in re facit, Christi spiritu gubernatam fa-
cere. Sed ubi legit, inquis, istud rex, ecclesiā istud immu-
tasse per spiritū dei? Vbi legis tu Luthere, apostolis aliud
postea mandasse Christum: q̄ quod ante mandauerat?
An apostolos in sacramentis nō patietur errare: quos de-
legit propter ecclesiā? et ipsam ^{ecclesiā} patietur errare: propter
quam ipsos delegit apostolos? An ad solos pertinet apo-
stolos illud Christi: Spiritus sanctus, quum uenerit: ille
uos ducet in omnem ueritatem? ut illud ad eosdem quoq;
tantum pertinere disputes: Ego uobiscum sum, usq; ad
consummationem seculi?

Epilogus eorum, quibus rex refellerat argumenta Lu-
theri: et simul q̄ incerta redderentur omnia: si
cuiq; liceat e quouis scripturę uerbo cō-
uellere fidem publicā. Ca. VII.

Stulta Lu-
theri ratio-
cinatio,

NUNC igitur uides lector: q̄ imbecillum sit istud ro-
bur, omnium illorum septem argumentorum: quib;
bus iste Satan conatur expugnare Christum: q̄ stulte
nobis arguit: qui dicit: homines nō possunt istud facere:
quum princeps, et clarissime dixerit; et non uno tantum
loco cla-

loco clarissime probauerit, non homines hoc fecisse, sed deum. Si deum fecisse Lutherus non fatetur: cur id non negauit? Cur id a rege toties dictum, tot libri sui locis inculatum, tam sæpe tam aperte probatum, silentio dissimulat? Sin deum fecisse fatetur (fatetur autem, qui contra nihil respōdet) quod stolidum nunc atque impia sunt omnia septem argumēta: quæ nihil prorsus aliud ualent: quod si diceret: Hoc deus instituit: ergo peccat, quisquis aliter, ipso iubente deo, fecerit. Aut si sic diceret: Hoc sonat scripturæ litera: ergo impij sunt: qui obsequuntur spiritui sancto, contra speciem literæ: quam spiritus ille sanctus melius intelligit, quod septem millia spirituum nequam: qui Luthero ministrant sua septem argumenta. Quamobrem lector charissime, quum istud, quod Lutherus reprehendit, uelut sacerdotum factum: rex probauit esse factum spiritus sancti: cuius oculo spiraculo gubernari probauit ecclesiam: cui rei, Lutherus nihil adhuc inuenire potuit: quod responderet: Vides iam, quod stolidum bacchetur in regem: quasi non responderit ad argumenta sua, tam fortia uidelicet ac robusta: ut uno uerbo ueritatis prostrata sint omnia. Et tamen quum rex sustulit omnia clarissime, probans uidelicet, id quod Lutherus uelut a sacerdotibus factum, reprehendit: non ab illis esse factum, sed a spiritu sancto: recurrit adhuc stipes tam stupidus: ut plagam, qua ad cor usque uulneratus est: non sentiat: ac rursus in regem torquet sua septem, septies redarguta, argumenta: quæ sua septem tela tam pulchre dirigit: ut septem millibus nunc aberrent a scopo. Nam quum res facta probatur a deo:

Y

ille dispo-

Ecclesiam a
Christi spiri-
tu occulte
regi.

Quod certus iacu-
lator Lu-
therus.

Quid nī
qui menda-
cij et arro-
gantiae infi-
mulet apo-
stolos Chri-
sti.

Ecce
Christi
in occu-
pato

Quid
autem
autem

ille disputat in sacerdotes. An, postquam constat de au-
thore spiritu dei: tamen resistet spiritui, propter corticem
literæ. Cuperem ergo scire: quid sentiat de salute marty-
rum: quos proprio sanguine baptisatos credit ecclesia.
Quibus antea contigit occidi, pro fide Christi: quæ sacra-
mentum possent baptismi recipere. Non dicet (opinor)
sanctissimos illos martyres, omnes esse damnatos. Nec
uideo tamen, quomodo possit eorum salutem asserere: si
nihil recipiat præter euidentes scripturas. Quarum si quas
reperias: quæ uideantur illis promittere regnum dei: non
facile tamen inueniet ullam: quæ promittat apertius: quæ
hæc aperte uidetur denegare: Nisi quis renatus fuerit ex
aqua et spiritu sancto: non potest introire in regnum dei.
Verum, quoniam haud multum est curæ martyrum Lu-
thero: ut quorum imagines, et cultum omnem contem-
dat tollendum: cupio saltem scire ex eo: si nihil admittat
omnino præter euidentem scripturas: quidnam satis eui-
denter esset responsurus: si quis illi tam facilem ex sola fi-
de pollicenti remissionem peccatorum omnium, idque subita-
nea, et qualicunque unius momenti poenitentia, obijceret
illud de peccato in spiritum sanctum: quod Christus aperte
dicit, neque in hoc seculo, neque in futuro remittendum? Quid
hic faciet Lutherus? Obijciat uidelicet, illud Prophetæ.
Quacumque hora ingemuerit peccator, &c. Quid ergo dicet:
si is, qui proposuit, dicat illud peccatum exceptionem esse,
et aliquot saltem esse peccatum: quod quale sit, nemo adhuc
satis explicuit: quod nulla deleri poenitentia possit? Quis
erit disputandi finis? Imo si quis obijciat illud apostoli,
Voluntarie

Voluntarie enim peccantibus nobis, post acceptam no-
ticiam ueritatis: iam non relinquitur pro peccatis hostia.
Terribilis autem quædā expectatio iudicii, et ignis emu-
latio: quæ cōsumptura est aduersarios. Et illud item eius-
dem: Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla misera-
tione, duobus uel tribus testibus moritur. Quanto magis
putatis, deteriora mereri supplicia: qui filium dei concu-
cauerit: et sanguinem testamenti pollutū dixerit: in quo
sanctificatus est: et spiritui gratiæ contumeliam fecerit?
Et item illud. Impossibile est enim, eos, qui semel sunt illu-
minati: et gustauerunt etiam donū cæleste: et participes
facti sunt spiritus sancti: gustauerunt nihilominus bonū
dei uerbū: uirtutesq; seculi ueturi: et prolapsi, sunt rursus
reuocati ad pœnitentiā: rursus crucifigentes sibi met ipsis
filium dei et ostentui habētes? Has, inquā, scripturas si quis
producat: et iam illud Christi: Quacūq; hora ingemuerit
peccator: saluus erit: dicat intelligendū esse: quacūq; parte
ætatis, peccatorē infidelē posse per pœnitentiā recipi, ad
baptismi gratiā: ceterū post baptismū, rursus peccati, de-
nuo salutis locū nō esse, quis erit hic Luthero finis: qui ni-
hil admittit, p̄ter euidentes scripturas? Quādo faciet scrip-
turas tam euidenter concordēs: ut non remaneant argu-
menta plus septem, Lutheri aduersario: quæ nunquā po-
terit euidenter tollere: nisi recurrat ad ecclesiæ fidem, dei
digitis scriptam in cordibus fidelium: neq; minus ueram,
neq; minus certam, quocūq; libro scripturarum: per quā
fidem, certi sumus de fidei articulo: etiam quum de scrip-
turæ sensu saepe simus incerti: e cuius scripturæ textu, ar-

Quid Lu-
thero cum
apostolo?

Verū is non
audiet nisi
sua.

Lutherus
cacodemon-
nū organū.

gumentis plus septem Christū oppugnabat Arrius. Ar-
gumentis plus septem, Christi matrem sanctam impius
oppugnabat Heluidius. Vtriusq; perfidiam expugnauit
ecclesia, sita nimirū super solidam petram fidei, qua docuit
eā spiritus sanctus aduersus Arriū, cōcordare scripturas ad-
uersus Heluidiū, et ab ipso declarare productas, et citra ul-
lum scripturæ testimonium: perpetuam uirginis integri-
tatem credere. Quum igitur et ecclesiæ catholicæ publica
fide, et consentiente scriptura certissimum sit, ecclesiam in
fidei rebus, regi spiritu Christi: non dubitamus id uerum
esse rectumq;: quod spiritus dicit ecclesiæ: etiam si qua li-
tera scripturæ sit, in speciem contraria, scientes, aut de illa
dispensasse deum, aut certe non esse contrariam, sed uide-
ri, sicut duos interdum scripturæ textus: qui pugnare ui-
dentur: nihil dubitamus, inter se concordēs esse; etiam si
nobis discordare uideatur. Quamobrem, aut illud Luthe-
rus tollere debuit regi, mutationem, quam uelut factā per
sacerdotes incessit, factam esse per spiritum sanctum. Et
item illud. Ecclesiam in fidei rebus eodem gubernari spi-
ritu. Ad quæ duo, nihil omnino respondet: aut salua est
ecclesia Christi, non solum aduersus argumenta septem
Lutheri, sed etiam aduersus septuagesies septies septena
millia cacodemonum: qui Luthero, uelut aptissimo dæ-
monum organo, tam stolidas argutias aduersus ecclesiā,
et Christum sponsum eius inspirant. Igitur quum omnia
Lutheri argumenta, princeps aperte soluerit: Lutherus
contra, suo more, quædam excerpens, cū quibus pugnet:
ualidissima quæq; dissimulat. Nam neq; ad hoc respōdet
quicquam:

quicquam: quod rex ostēdit, rem, quam ille reprehendit,
per eos factam non esse: quos reprehendit. Nihil ad illud
respondet: quod rex ostendit, eum laicos non excusare:
quos ille uult excusatos. Nihil ad illud respondet: quod
utraq; species nunc aufertur infantibus: de quo nihil que-
ritur Lutherus. Nihil respōdet ad illud: quod rex ait rem,
quam ille redarguit: non ab hominibus esse factam, sed a
deo: qui in fidei rebus regit ecclesiam: qua in re, summa
totius rei consistit. Quum hæc ita se utrinq; habeant: tu
nunc lector æquus, inter utrunq; iudica: q̄ impudens ne-
bulo sit Lutherus: qui tam magnifice scurratur: et scurri-
liter gloriatur, regem ei nihil respondere: se uero respon-
dere ad omnia: quum uno uerbo rex, illius argumenta ue-
re soluat atq; euertat omnia: ille regis contra fere dissimu-
let ac prætereat omnia.

Memor ip̄e
prouerbij,
silentio re-
spondetur
multis.

Retegit ac refellit duplicem, imo triplicem Lutheri
mendacissimam et stolidissimam syco-
phantiam. Cap. VIII.

NAN ILLA, quæ uelut firmissima delegit: cū qui-
bus luctaretur: sic tractauit egregius palestrita: ut
perspicuum fecerit illa ipsa, quæ uideri uult infirma: infir-
mis ipsius uiribus esse firmiora.

Elinguis, inquit, defensor in rebus necessarijs, uideamus q̄ lin-
guax sit in suis nugis, uentrem distende lector, ut magnalia ista
Thomistica capere possis, probaturus licuisse alteram par-
tem tollere q̄ regaliter incedit, quasi esset rex. Ecclesia, inquit,
mane communicat sacramēto, quod Christus fecit uesperis, de-

Y 3

inde

verba luth.

Animus ti-
bi uersatur
in patinis
uentricose
nebulo.

inde nos aquam uino miscemus, de quo nihil meminit scriptura. Quare si ecclesia hic potuit aliud facere, aut instituere, potuit et partem sacramenti tollere.

ECCE lector, quæ nebulonice procedat nebulo. Nam si rex loquutus de ecclesiæ, uel institutione uel consuetudine, nihil eo loco prorsus adiecisset aliud: tamen quum tot libri sui locis, et ratione probauerit, et scripturis, ecclesiā in sacramentis gubernari spiritu sancto: quis ita sine sensu uiueret: ut non sentiret: quid sentiret rex? aut quis tam improbe faueret Lutheri: ut non damnaret in re tam aperta, tam stolidam Lutheri calumniam? At nunc, ut uanissimum uideas sycophantam: audi quæso lector: princeps, illo ipso in loco, quid dicat.

Verba
regis

„ S I Lutherus, inquit, nihil admittit aliud, quæ euidenter
„ dei scripturas: cur non iubet eucharistiam (ut dixi) a coe-
„ nantibus sumi? Nam sic factum scriptura commemorat.
„ Quanto melius crederet Lutherus, non humano figmen-
„ to, sed eodem authore deo factum in ecclesia: ne laici sub
„ utraq; specie reciperent eucharistiam: quo authore factum
„ est: ut reciperetur a ieiunis. Placuit enim (ut inquit Au-
„ gustinus) spiritui sancto: ut corpus domini, quod post al-
„ ios cibos ab apostolis in coena receptum est: ante alios ci-
„ bos, a ieiunis reciperetur in ecclesia. Et protinus ita rem
„ concludit rex: Spiritus sanctus, qui Christi regit ecclesiā:
„ sicut eucharistiæ sacramentum mutauit a coenantibus ad
„ ieiunos: ita laicos ab utraq; specie deduxit ad alteram.

Diuus
Augu-
stinus,

QUID hic ais lector? Per quem dicit rex hæc esse muta-
ta? per homines, an per deum? An non manifeste dicit mu-
cata per

tata per deum? Quo ergo nomine dignus est frater scurra Lutherus: qui nusquam non mentitur, principem disputare, hæc esse mutata per homines? Nam hæc est istius nebulonis perpetua forma, non disputandi, sed calumniandi scurrilitet. Et nunc, quasi scirent omnes, regem id dicere: quod sciunt omnes Lutherum mentiri: pergit scurrari strenue.

Sic rotari debet, inquit, ac ferri, preceps et insana libido mentiendi, aduersus dominum gloriæ.

IMO Luthere, sic rotari debet et præceps ferri, furiosus fraterculus, et insana mentiendi libido, aduersus agnitam ueritatem, desiderio despuendæ gloriolæ. Nam id ridiculum est: quod uideri uis regem, loqui aduersus dominum gloriæ. An hoc quicquam est contra dominum gloriæ: quod rex ait, deum posse sacramenta sua, prout ipsi libet, dispensare: et parendum esse deo, siue per scriptum quicquam iubet, siue sine scripto? Nam quod tu imputas regi, quasi dicat homines posse mutare: quod statuit deus: illud certe, tam impudenter et improbe mentiri conuictus es: ut oculos posthac, si quis pudor esset: nunquam auderes attollere.

Quellem, inquit, modo possent asini et porci loqui, ut inter me et Hentricum iudicarent.

HOC saltem recte facis Luthere, et in causam tuam commode: quam quoniam deo et hominibus uides esse damnatam: ad porcos appellas et asinos: si forte tam spurcum aut stolidum ullum brutum possis inuenire: ut tibi uel adgrunnire uelit, uel adrudere. Quod ego profecto non dubitem: si uel asini possent uel porci loqui: quin facile iudicaret, te et spurciorem esse porco, et stolidiorem asino: qui tam

Verba
Lutheri.

Ridiculum
Lutheri com-
mentum.

Verba
Lutheri.

Dignos Lu-
thero arbi-
tros.

foede mens

foede mentiaris: et orbi te speres imponere, tam perspicuo et tam patenti mendacio.

Verba
Lutheri,

Sed accipiam, inquis, alios asinos et porcos: Iudicate ergo uos ipsi sophistæ Parisienses, Louanienses, Colonienses, Lipsenses quoque, et uestri similes ubiubi sint, qua dialectica ualet, ista Henricissima et Thomisticissima consequentia: Nam et uos signastis ad marginem libelli huius: Hic iacet Lutherus prostratus. Et Henricum uestrum approbastis.

Et reuera
prostratus
eras,

A T A T hoc illud est. Hinc illæ lachrymæ. Hoc animū tuum percellit Luthere. Hoc uulnerat, laniat, lacerat: quod principis liber passim probatur doctis: qui merito probant: et merito signant in margine: Hic iacet Lutherus prostratus. Iaces profecto prostratus turpissime: si prostratus iacet: qui nihil habet reliqui: quod cōtta possit hiscere, præter apertum, et nulli non compertū mendacium.

Verba
Lutheri,

Dicite ergo, inquis, unde locus: unde regula istius cōsequentiæ: Aliquid sit extra scripturam: ergo contra scripturam est sentiendum.

T I B I Luthere querenda est regula: qua tuearis istam consequentiam. Nam ista plane tua est. Quis istam consequentiam fecit tibi? Quis ita collegit nisi tu? Sic enim colligit princeps, Christus per spiritum sanctum multa iubet, ac docet ecclesiam sine scriptura: ergo Lutherus est hæreticus et Antichristus: qui nihil ecclesiæ credendum prædicet absque scriptura.

Verba
Lutheri,

Vnde, inquis, regula istius consequentiæ: Vinum miscetur aqua extra scripturam: ergo scriptura alterā partem statuēs, est damnanda, pro hæresi habenda, et alijs blaphemijs uestris conspurcanda.

Imo tu es

E T statim magnifice scurra subiungis.
Pudescit ne tua frons Henrice, non iam rex, sed sacrilege lætro: Non

1107 Non sudatis uirulenti sophistę, uos miserabiles trunci, in reprobum sensum uerfi?

SIC libet ac licet nebuloní ludere, et alijs obijcere capitís sui stulticias. Nā quis tibi sic argumentatus est? Quis damnauit scripturam ullam? Quis habendam censuit pro hæresi? Quis conspurcauit blasphemijs? Nemo certe, nisi tu: qui et Pauli reijcis interpretationem: et epistolam canonicam reprobas: et Iacobum blasphemias apostolum. Nam quod rex ait, huc tendit: q̃ sicut deus aquam uino miscendam docuit, absq̃ scriptura: sic et alteram speciem auferendam docuit, absq̃ scriptura, ^{quam} Quia, sicut ante monstratum est, nulla scriptura laicis dare præcepit. Ego plus etiam dicere non dubitem: q̃ si quando, clarissime fuisset aliquid de sacris ritibus aut sacramentis, in scriptura mandatum: quo quippiam non dico credi, sed fieri, hoc aut illo modo mandetur: deo tamen postea, aliter de illo dispē-
sante mandato, et absq̃ scriptura iubente contrarium, id quod eū hac in causa fecisse probauit rex: non erit impius: qui sine scriptura paret, atq̃ obtēperat deo: quemadmodum facit ecclesia: sed qui (quod Lutherus facit ac docet) scripturæ pretextu deum contemnit. Nec ecclesia tamen scripturam, si qua uideretur aduersari, damnaret: aut haberet pro hæretica: aut conspurcaret blasphemijs: sed honore seruato scripturæ, diuinitus edocta cognosceret, mandatum illud fuisse temporarium. Alioqui dicat nobis elegā-
tissimus porcus, et prudentissimus asinus: an quisquis locutionem illam pedum non seruat hodie: quam Christus olim peregit in cœna: damnat et conspuret illud euāgeliū?

Hic Lutherus re scrupulus tibi iniectus est.

Z

Et tamen

An non hæc
fatis est ma-
nifesta scri-
ptura Lu-
there?

Et tamen Christus et exemplum dedit lotionis illius, et, si locum spectes cum interminatione, mandatum: et seruauerunt et tradiderunt apostoli: et aliquandiu tota seruauit ecclesia: id quod disci licet e Cypriano martyre. Et nunc tamen, absq; scriptura noua, per Christi spiritum ad eam lotionem christianus populus desiit obligari: nisi tu, qui quinq; sustulisti de sacramentis septem, subito reponas octauum. Nec tamen quisquã damnat, aut blasphemijs illud conspurcat euangelium. An Paulum dicis apostolum blasphemijs conspurcasse deum, et hanc damnasse scripturam? Erit pactum meum in carne uestra, in fœdus æternum: Masculus, cuius preputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo: quia pactum meum irritum fecit. Nam contra illam tam manifestam, tam rigidam, tam minacem scripturam, non dubitauit dicere: Si circumcidimini, Christus uobis nihil proderit. At Christus, inquis, baptizare iussit: et baptizatus est ipse. Fateor: sed et circumcidi iam olim iusserat: et circumciscus est ipse: et se uenisse dixit: nō ut legē solueret: et circumcisionis legem scriptura uocat fœdus æternū: nec per scripturam Christus contra docuit Paulum. Nam et ipse circumcidit Timotheum. Quid aliud habes: q̃ ut Paulū dicas, absq; scriptura doctum a spiritu sancto: ut contra scripturę uerba, manifeste mandantia perpetuo circumcidi: contra exemplum Christi, qui circumciscus est ipse: cōtra tam apertum uerbum Christi, qui se uenisse dixit, non ut solueret legem, sed ut impleret: non dubitaret tamen auferre circumcisionem? Memineris ergo, regem eodem modo

modo respondisse tibi: q̄ ecclesiā catholica, ab eodem do-
cta sp̄ritu, quo doctus est Paulus: uini speciem non du-
bitauit auferre. Quam uini speciem pręberi laicis (q̄q̄ ali-
quando factum est) nulla tamen scriptura (qualem tu so-
lam recipis) euidentis, et manifesta pręcepit. At (inquies)
Paulum docuit deus, et absq̄ scriptura: sed ecclesiā nū-
hil docet absq̄ scriptura. Ergo, q̄ deus quicquid docet ec-
clesiā, docet euidentibus scripturis: hoc tu Luthere proba
nobis euidentibus scripturis, cōtra illud euangelistę: Nō
omnia scripta sunt. Et illud apostoli. Collaudo autem uos
fratres: q̄ omnia mea memoria tenetis: et quemadmodū
tradidi uobis, instituta tenetis. Pręterea illud. Huius rei
gratia reliqui te in Creta: ut quę desunt, pergas corrigere:
et constituas oppidatim presbyteros: sicut ego tibi ordi-
naram. Et contra illud. Seruate, quę pręcepi uobis, siue
per sermonem, siue per epistolam. Et illud item. Ego, quū
uenero, cętera disponam. Necnō et illud prophetę. Ego
dabo leges meas in cordibus eorum: et in mentibus eorū
supercribam eas. Et quęcunq̄ sunt eius generis alia. Aut
proba saltem scripturis euidentibus, Christum, qui cum
sp̄ritu suo affuit Paulo: ecclesię non adesse catholicę, cō-
tra scripturam euidentem: qua contra promissit ipse: quū
dixit: Ego uobiscum sum, usq̄ ad consummationem secu-
li. Pudescit ne nunc tua frons Luthere? Non sudas uirulē-
te sophista? Vere frons meretricis facta est tibi. Vere mi-
serabilis truncus factus es, et sic in reprobū sensum uer-
sus: ut mendacijs, sycophantijs, hęresibus, et blasphemijs
instupescens miseriam tuam, prę presentium mole-

Iam obmu-
tescit uerbo
sus frater-
culus.

Alludit ad
uerba Lu-
theri.

stiarum mole, imminentium malorum terrore, et æternæ damnationis horrore, non sentias.

verba luth. Dicat, inquit, nobis gloriosus assertor sacramentorum, unde probet missam necessario mane celebrandam.

Hoc nusq̃
nō facit. ECCE lector, ut sui semper similis est. Vt rursus nebulo, mendacem se, ut rursum se declarat sycophantam. Dic reuerende Asine, ubi dixerit rex, necessario mane celebrandum esse. Sic enim dixit rex.

Verba
regis „ SI Lutherus, eam rem ad exactam euangelicę narrati-
„ onis formam reuocat: cur eucharistiā non iubet semper
„ in cœna recipi, imo uero post cœnam.

ECCE Luthere, rex rem non restringit ad auroram: sed (ut sæpe iam dixi) ostendit ecclesiā, spiritu doctam sancto: ne se obligari putaret ad uesperum. Et Augustino teste probat, sanctum docuisse spiritum, contra Christi exemplum, sumendum esse ieiunis: quod Christus dedit cœnantibus. Dic iam Luthere: dic, ubi sit illud: quod regem mentiris dixisse, de mane. An idem est mane sumere, et ieiunum sumere? Proba nobis euidentibus scripturis, idem esse mane sumere, et ieiunum sumere. An ideo idem est, ieiunum sumere, et mane sumere: quia tu ieiunus sumere, nisi summo mane, nō potes: quia summo semper mane potas? Hic locum habet tua quęstio: dicite sophiste VVittenbergenſes, unde locus? unde regula huius consequentię? pater potator summo mane semper est ebrius: ergo nemo potest nisi mane recipere sacramentū sobrius.

Alludit ad
uerba Lu-
theri.

Verba
Lutheri.

Idem, inquit, quęro de aqua miscenda uino. Quis fecit hunc articulum fidei? quis audet dicere, peccatum esse, si sine aqua celebretur? An Henricus, dum credit sic esse, et non credit Lu-
therum

therum sine aqua celebrare.

A E Q V V M est te **Luthere** ueniam regi dare: quod te non adeo putauit improbū: quā tute temet esse gloriaris. Nam cuius de te cogitationē, tua non uincat impietas? Etenim, quid in sacris audeas: et nunc significas: et paulo post satis aperte declaras.

Quis fecit, inquis, hunc articulum fidei? Quis audet dicere peccatum esse, si sine aqua celebretur?

Verba
Lutheri.

V T celebretur a ieiunīs, et aqua fundatur in uinum: ista fideles suos, docuit author fidei: qui in rebus, et sacramentorum et fidei, docet ecclesiam suam omnem ueritatē: eiq; quod ipsi placet, inspirat. Cuius uoluntati, qui non obtemperat: peccet ne, an non peccet: tua te stultissime damnatio docebit. Nō opus est, ista tibi dicat **Henricus**. Tota hoc tibi dicit ecclesia Christi, ab ānis plus mille preteritis. Cui quicquid tamdiu inspirauit sponſus: uere oportet sic esse: quantumuis id nouus nunc neget, et condemnat hæreticus. **I A M** illud non minus est ridiculum, quā cætera impia: quod e tuo phanatiko cerebro natum, regem fingis dicere, his uerbis.

Consuetudo (inquit) habet uim legis. Respondeo. Habet uim legis, sed in ciuilibus causis.

Verba
Lutheri.

V T T V semper **Luthere**, **Lutherus** es. Reperias nobis in toto regis libro, ubi dicat hoc: quod tu eum dicis dicere: Consuetudo habet uim legis. Non te pudet istud fingere: ut possis uidelicet pulchre soluere? respōdendo, Habet, sed in ciuilibus causis. Quasi rex tibi allegasset hominum consensum: ac non manifeste scripsisset, Christum ista suis inspirasse fidelibus. Nos igitur (ut uideas, quā bel-

Bellus es
luthere rhe-
tor extra cō-
trouersiam.

le tibi procedat, ista tua tam impudens sycophantia) respondemus tibi, consuetudinem Christiani populi in rebus sacramentorum et fidei, uim habere ualentioris legis: quā ulla habeat consuetudo cuiusquam populi, in rebus civilibus: quum hæc nitatur consensu dumtaxat humano: illa concilietur, et coalescat inspiratione diuina.

Lutheri
uerba.

Nos, inquis, in libertatem uocati sumus, quæ nec legem, nec consuetudinem ferre potest, quum agamus in spiritualibus.

VERISSIME profecto pronuncias, de te et tui similibus: quos diabolus uocauit in seruilem libertatem suā.

Nam ut legibus et moribus christiani populi, deo seruire regnare est: ita leges et mores abrumpere, quos populum suum Christus uoluit obseruare: et suauē iugum excutere, quod Christus uoluit suum gregem portare: quid aliud est: quā seruum deo fugitiuum esse, ut libere uiuas diabolo? Immo libertatis specie, seruitutem seruias miserrimam.

Cuiusmodi
sit Lutheri
libertas.

Verba
Lutheri.

Quare, inquit, dominatio et regalitas Hentici, suā dialecticā male didicit, et hoc loco uitiosissime petit principium, arripit hoc pro certo, probato, diuino, necessario articulo fidei, quod est mere liberum, et humanum inuentum.

DOCTORALIS magistralitas Lutheri non considerat: quod in hoc loco se declarat uitiosissimum nebulonem: qui sub nomine regis blasphemet, Augustinianus Augustinū: in cuius olim uerba iurauerat: a quo nunc, et Christo simul, perfuga periturus aufugit. Nam illum allegauit princeps, aperte pronunciantem id, quod iste clamat esse merum, et liberum inuentum humanum, fuisse inuentum spiritus sancti. Et certe ex tot sanctis ecclesie patribus, qui ad hunc usque diem a Christo passo uixerunt: nullus unquam fuit:

fuit: qui communes uniuersæ ecclesiæ mores, circa sacramenta non crediderit, aut traditos esse dei iussu per apostolos, aut per spiritum sanctum inoleuisse in ecclesia. Quos si quis interdum humana fragilitate transgressus est: inter peccata numerauit. Contra uero, ex tot impijs et insanis nebulonibus, qui ad hunc usque diem a Christo passo uiixerunt, tu propemodum solus exortus es: qui communes uniuersæ ecclesiæ mores, circa sacramenta blateres, sic esse prorsus liberos: ut quod uniuersi tam sancte, tam perpetuo seruant, et tot seruauerunt seculis: id iam cuique liberum sit, quando libet, quoties libet negligere. Et audes nebulo, sub papistarum nomine totam tot ætatum ecclesiam irridere.

Quare nos, inquis, papistis istis sanctis, libenter fauemus, magnificos illos fidei sue articulos, qua credunt, Esse tantum mane comunicandum, Esse tantum in loco sacro, aut portatili, quod uocant, celebrandum: Esse aquam uino miscendam, et alios grauissimos, et his sanctissimis sanctis dignissimos articulos.

NEMO est perulantissime scurra: qui non sentiat blasmas istas irrisiones tuas, recta contingere sanctissimos quosque proceres ecclesiæ catholicæ, nempe Cyprianum, Hieronymum, Ambrosium, Augustinum, Basilium, Gregorium, Chrysostomum, atque id genus reliquos: quorum sanctissimi libri passim declarant, eos, quæ tu derides, serio sancteque seruasse, et execrabilem credidisse, si quis illa non per incuriam præteriret: sed quod tu facis arroganter et contumeliose contemneret. Sed tu tibi conscius, omnibus sanctis te esse execrabilem: uelut desperatus nebulo, uicissim sanctos omnes, amens et insanus irrides.

At Luthero
peccatum est
eos seruare.

Verba
Lutheri,

quâtos qua
lesque uiros
irrideat Lu
therus.

Nos au-

Verba
Lutheri.

Nos autem, inquis, tales fideles mere fatuos, et stolidos affirmamus.

Tū tibi Lu-
there excu-
rietur ista
iactantia
uerborū.

Nimirum, quasi dicas nos hæretici, nos infideles, tales fideles mere fatuos et stolidos appellamus. Sed quū dies illa uenerit Luthere: in qua stabunt fideles in magna constantia: tum uos hæretici, et infideles uidentes, turbabimini timore horribili: et gementes præ angustia spiritus dicetis: Hi sunt fideles et sancti: quos nos infideles et impij aliquñ hobiimus in derisū, et in similitudinē imprope-
rij. Ecce, quomodo cōputati sunt inter filios dei. Ergo nos errauimus a uia ueritatis: et iusticiæ lumē nō luxit nobis: et sol intelligentiæ non est ortus nobis. Lassati sumus in uia iniquitatis et pditionis. Quid profuit nobis superbia?

Verba
Lutheri.

Nos, inquis, communionem sacramēti liberam habemus, siue per diem, siue per noctem, siue mane, siue uesper, libera sunt tempora, horæ, loci, uestes, ritus.

OMNIA tibi libera sunt: nec tua refert, ubi, quando, quomodo sacrifices, noctu ne, an interdiu, in luce ne, an in tenebris, ebrius, an sobrius, uestitus, an nudus, cultus, an sordidus, super altare, an super foricam furcifer.

Lutheri
uerba.

Apud nos, inquis, non peccat, qui modeste ederit, aut biberit ante communionem, quod et Paulus confirmat. I. ad Cor. XI. dicens. Si quis esurit, domi manducet, ut non in iudicium cōueniatis ad cœnam dominicam.

Vtpote apd
quos nullū
sit peccatū,
nisi incre-
dulitas.

QVI ante communionem ederit aut biberit, non peccat, apud uos hereticos, homines nimirum impiscabiles. Apud quos, nullum tam grande peccatū est: quod peccatum esse possit. Omnia peccata uestra, sic absorbentur in fide: quorum animas interim totas absorbet infidelitas.

Iam quod

Iam quod affers ex Paulo: pone primū illic perspicue dici, quod tu illum dicis dicere: quid aliud ex eo loco probasti tamen: quā quod id tui licuerit? Concludes ne ex eo, postquam tibi probauit rex contra, placuisse spiritui sancto, annis iam plus mille, idem licere nunc? quia apostolus, sic dispende sante deo, permittit illud tunc? quasi non quādam aliquādo permiserit: quæ paulo post etiam ipse prohibuit: nisi nunc circumcisionem permittas omnibus: quia Paulus olim circumcidit Timotheum. Sed quæso te Luthere, qui nihil admittis præter euidentem scripturas: quomodo facies illum Pauli locum tam euidentem pro te? Paulus ait: Si quis esurit, domi edat. An ideo manifestum facies, illū dicere id eis licere? nec ullum esse peccatum, si esurientes prius domi comedant: deinde saturi sumant eucharistiā? Idem quum iisdem scribat Corinthiis: Qui contemptibiles sunt in ecclesia, eos constituite ad iudicandum: probat ne, ut constituentur contemptibiles? an id potius dicit, ad eorum uerecundiam, qui neminem repererint satis sapientem in ecclesia: qui dirimeret lites christianorum: sed eos litigare permittat apud ethnicos? quāquā uelit eos potius apud quemuis litigare christianū iudicem, quā Christi nomen prophanare apud gentes. Tamen aperte pronūciat eos peccare: quod de pecunia litigent apud se. Omnino (inquit) peccatum est: quod habetis iudicia inter uos. Et tu Luthere, si locum, quem affers, diligenter expendas: uidebis eum forte potius totum contra te canere. Nam ibi manifeste reprehendit apostolus eos, qui suas cœnas afferentes secum, preoccupabant eas edere: priusquam ederent

Audi nunc
iam Luthere
re contra.

En Luthere
testimoniū
tuum contra
te.

AA

cœnam

cœnam dominicam. Et ideo, Non licet (inquit) edere cœnam dominicam: quia propriam quisq; cœnam præoccupat. Ex quo non obscure colligitur, ieiunos uenisse ad cōmunionem, sed cibum quenq; suum, cepisse portare secū: quem quia quidam prægustabant: apostolus id reprehēdit: præcipiens, ut domi corpus pascere: in templo pascere animam. Qz si tam effœminati essent, aut alias sic affecti: ut grauerentur tantisper durare ieiuni: quoad conueniret concio: continerent se potius: et comederent domi: nec ad communionem auderent, saturi et eructantes accedere: unde sibi damnationem accerferēt. Relege ergo locum rursus Luthere, uidebisq; eum totū tibi potius aduersari, q̄ suffragari. Siquidem haud ait, si quis esurit, domi manducet, ac dein ueniat: sed si quis inediā nequeat ferre, domi remaneat iubet, ac ibi famem sedet: nec ad templum dei adeat: ut uentris negociū agat.

Verba
Lutheri.

Vos, id est
heretici.

Non quod damnum usum, mane et locis sacris communicandi, sed necessitatem repudiamus. Volumus enim, si quis ieiunare non possit, aut reumate, uel grauedine leuari ieiunus non possit, ante comedat et bibat, q̄ participet mēse domini: et hoc libere agat, quo corpore et animo sit compositissimus. Nam quod Henricus Ecclesiam uocat, nos dicimus meretricem puratam esse. Ecclesia enim et si ritibus et cēremonijs carere non possit, non tamen leges et laqueos animarum ex ipsis facit, faciunt autem hoc, qui ecclesie nomen iactant porci illi et asini, Henricistę, Papistę, sophistę, Thomistę, et sui generis deceptores, et Antichristi.

D. Martinus plus millies declarauit aperte, q̄ magnifice, et q̄ regaliter, imo q̄ nebulonice, et q̄ scurriliter, omnes ecclesie consuetudines, omnes leges, oēs ritus, et cēremonias

nias oēs contemnat. Nam leges exussit, etiam, ne quis dubitet, quanti faciat reliqua: quibus hoc pro magno tribuitur: ut legibus, quas exussit, æquentur. At nunc subito cepit esse circumspectus, et moderari sententiam suam. Nam ante dixit sæpe, sic esse omnia ista libera: ut liceat omnia, quando libet, quoties libet, seruare, mutare, probare, damnare, curare, negligere. Nunc non damnat uisum: sed repudiat necessitatem comunicandi mane, et locis sacris. Et qui in Babylone cõtendit, missam fore multo magis christianam: si uestuum, cantuum, gestuum, et cæterorum rituum, et cæremoniârũ omnium, pompa tolleretur: contra nunc fatetur hic, ecclesiam ritibus et cæremonijs carere non posse: Sed ecclesiam ueram, id est Lutheranam, ritus et cæremonias habere liberas: ecclesiam uero papisticã, id est catholicam, leges et laqueos animarum, ex ip̃is facere. Videamus ergo Luthere, qui sint hi laquei: quos iniicit ecclesia catholica: et quæ sit hæc libertas: in quã nos uendicat ecclesia tua. Cõsideremus istud, in hac ipsa consuetudine, qua cõmunicamus ieiuni. Ecclesia hunc ritũ accipit, et alios ritus eiusmodi, perductos in cõsuetudinem, per occultam dispensationem spiritus sancti: sicut sanctissimi quicq; patrum testantur: non tanquã sacramentorum substantiam, sed qui in honorem sacramentorum adhibentur: qui neq; contemni sine peccato possunt: nec sine magna, grauiq; causa debent omitti. Cæterum si quis decumbat egrotus: aut alias sit in periculo: comunicat non ieiunus: comunicat uel ter pastus: ne decedat absq; uiatico. Verum ubi ^{nece} nullum est commu-

AA 2 nicandi

Hiccinẽ qui
nunquã pu-
gnantia
dicit?

Aim le d'or
aduertere.

An non Lu-
there hoc
satis est li-
bertatis?

Nempe cui
nulla sit li-
bertas, nisi
licentia,

Hic quoq;
nihil tecum
pugnas Lu-
there scili-
cet.

Q; hec cohe-
reat tu le-
ctor estima.

niciandi necessitas: abstinendum potius censeret ecclesia ca-
tholica: q̄ ritum et consuetudinem diuinitus institutam,
temere præsumas infringere. Dic igitur Luthere, qui se est
hic animarum laqueus? Vbi potes implere, quod præcipi-
tur? et quod nō potes implere, non exigitur. Sed hoc tibi
tamen, et ecclesiæ tuæ, nō satis uidetur liberū. Sed si quis
reumate uel grauedine leuari ieiunus non possit: uis, ut
ante comedat, et bibat: q̄ attingat mensam domini: et
hoc libere agat? Cur istud? ut sit (inquis) corpore et animo
q̄ cōpositissimus. Valde profecto liberum facis illum ecc-
lesiæ ritum: si libere tibi licet eū soluere, de qualibet cau-
sa tam facile, ob reumatis aut grauedinis paululum. Nam
si talibus excrementis, corpus exuberet ualdius: nocuerit
potius, q̄ profuerit cibus. Quin istud miror nunc placere
tibi: ut qui communicat, animum habeat compositum:
quum in Babylonica placuerit: ut accedens ad communia-
tionem, haberet animum, q̄ maxime posset, confusum, per
cōsciētias erroneas, et peccatorū, uel morsu, uel titillatiōe
turbatas. Præterea si reumate uel grauedine molestetur:
quare non potius differet communicare: q̄ contra tam re-
ceptum totius ecclesiæ morem cōmunicet? Hoc uidelicet
te mouet: q̄ tunc communicaretur rarius: et tu commu-
nicationem illam sanctissimam uelles fieri frequentissimā.
Hoc tu curas scilicet: qui in Babylone censes eucharistiam
sumendam, tantum semel in uita: nec id nisi in mortis ar-
ticulo. SED tu adhuc liberiores facis ecclesiam tuam:
nempe ut præoccupet edere: si quis ieiunare non possit.
Olim, qui communicabant, ad cœnam usq; ieiunabant:

Quam

Quam rem, quum aliquot aut egroti, aut delicati non ferrent: ecclesia, docente spiritu sancto, mutauit tempus: Et potius elegit a uespere ad auroram ducere, q̄ prætectum relinquere cuiquā: ut cogi uideatur ante communionem edere. Et nūc tu tamen dicis: si quis non potest ieiunare: posses fortassis istud dicere: si cōmunicare non liceret ante uesperum. Nūc miseret me profecto tui, et ecclesie tue: si perpotantes usq; ad mediam noctem, non potestis postea ieiunare, usq; ad summum mane. Nunc uides lector, q̄ belle reuerendus pater temperat sermonem suum: et q̄ pulchre diffiniat: quatenus deferendum sit ritibus, et cōsuetudinibus ecclesiae.

Refellit solutiones Lutheri: quibus conatur illud
soluere: quod rex obiecit, de aqua in-
fusa uino. Cap. IX.

SED IAM illud, q̄ aqua licite miscetur uino. Quæ res, ut ostendit princeps, non magis potuit fieri, q̄ altera species omitti, nisi per spiritum dei. Per quem et dicit et docet, utramq; rem esse receptam. Operæ precium est uidere, quum diu riseris, q̄ perplexe tractes interea: et q̄ ridicule tandem solueris. Ais diuersam esse rationē, de specie uini tollenda laicis, et de aqua infundenda in uinum. Alterū enim ecclesie non licere statuere: quia uini species est pars sacramenti: de altero licite statuere potuisse: quia est res impertinēs ad sacramentū. Nam quicquid est impertinens: id plane liberum esse dicit, et de talibus homi-
AA 3 nes posse

Festiuus il-
lud, q̄ nec
pugnantia
dicere uult
uideri.

Verba
Lutheri.

Et tu malis
in peiorem
peccare par-
tem.

Vnde ista re-
gula Lus-
there?

nes posse statuere, utpote ritibus et ceremonijs: quibus ecclesiam dici non posse carere. Obiter ergo lector q̄ festiuum illud: quod ritibus ac ceremonijs fatetur ecclesiam carere non posse: et tamen paulo post unumquemq̄ liberum esse uult, eadem statuta uel obseruare uel transgredi: uidelicet ut libera sit ecclesia. In quam libertatem sic uocati sumus, inquit, e seruitute: ut nec ulla lege, nec ulla consuetudine teneamur: sed ita uidelicet liber quisq̄ sit in rebus spiritalibus: ut quicquid libet, licere debeat: quid nisi ut dum unus natale celebrat: alius faciat pascha. et dum religiosi ieiunant quadragesimam: pater potator interea, cum suis compotoribus, celebret bacchanalia. Et hec est una solutio: qua soluit illud argumentum regis.

Non ualet, inquit, similitudo: quia, ut tolleretur altera species, non potuit ecclesia statuere: quia forma est instituta a Christo: sed de aqua infundenda potuit, quia non est de forma sacramenti, sed quiddam impertinens, et quicquid est impertinens, non solum ecclesia, sed etiam quilibet potest libere pro suo libito facere, uel omittere.

Et tamen paulo post, idem reuerendus pater ait, non impertinens esse, sed malum, aquam infundere uino: atq̄ ita non licere: quia habet, inquit, malam significationem: nam significat, inquit, synceritatem scripturæ, confundi traditionibus humanis. Vides igitur, ut homo sapiens, et nusquam sibi contrarius, unum regis argumentum soluat duabus solutionibus, inuicem sibi contrarijs: Altera, quod cuilibet licet aquam infundere: quia non est prohibitum: sed tantum est impertinens: nec magis ulli parti sacramenti contrarium, q̄ creationi mundi, aut natiuitati

Christi:

Christi: Altera, quod licere non potest: quia malam habet significationem. Et certe licere non potest: si tam malum est: ut significet synceritatem scripturæ confundi traditionibus humanis.

HIC ego tuam fidem charissime lector imploro. Id quod hic nebulo modo appellat impertinens, modo consuetudinem incertæ originis, modo etiam ritum malum: cogita quæso tecum: an ullam originem habere censeas, præter solam uoluntatem immortalis dei. Nam si mortales omnes conuenissent in unum: putas ne tam audacem futurum fuisse quenquam: qui primus ausus esset proponere, aquam infundendam in uinum: quod de re nihil esset factum in exemplo Christi? Quod si quisquam fuisset tam audax: ut proponeret: quenquam ne putas fuisse futurum tam amentem: ut in re tanta ferret talia proponentem: ut homines ex aqua et uino rite se facturos crederent: quod Christum accepissent in solo fecisse uino? An non minus timuissent utramque speciem omittere, quam alteram, adiuncta tertia humana temeritate uiolare? etiam si quid esset: quod omnes scirent habere significationem optimam. Quanto minus si (quod hic ait nebulo) res haberet significationem pessimam? NAM alioqui nihil censeret esse periculi: si quis, quum sacramentum conficit, quicquam faciat: quod sit impertinens, et non contrarium. Ah sceleratum scurram, quem, hac ratione, uident omnes non reueriturum cum pane mixtum consecrare caseum, aut sacrosanctum corpus domini conscindere, atque infarcire farcimine.

S E D tu lector pie, quum uideas neminem, qui quidem
christianus

Nullam aliam
Lutherus
potuit nominare.

Non est ue-
risimile.

Is est Lu-
therus,

O sacrilegū
nebulonem

christianus esset, id unquam fuisse ausurū: ut aliquid ad-
ijceret uenerando sacramento: dubitare non potes, aquā
solo sancti spiritus ordinatione infusam: uelut represen-
tet illius aquæ memoriam: quæ simul cum sanguine de
Christo fluxit in cruce: uel quia uinū in coena quoq; mis-
cuit Christus: etiam si nihil de ea loquantur euangelistæ:
qui non omnia scripserunt: quæ fecit Christus: certe qua-
cunq; de causa spiritus sanctus instituit: non alio receptū
spiritu, q̄ sancto, potes lector esse certissimus. Quare nec
id dubitare potes, quod spiritus sanctus instituit: quis-
quis id malum significare dicit, illius spiritū a spiritu pes-
simo fortiter esse possessum. Quid ergo mirum est: si sto-
lidus nebulo calumniatur principem: quum et apostolū
Iacobum, et ecclesiam totam catholicam, iam olim con-
tempserit: et nunc eo procedat impietatis: ut aperte blasa-
phemet spiritum sanctum. Quum id, quod nemo non uia-
det, spiritum sanctum omnibus inspirasse fidelibus: hoc
audet scurra, quouis infideli deterior, execranda lingua et
radicitus execanda, blasphemare.

Ostendit, q̄ impeditus sit illo argumento Lutherus, de
aqua infusa in calicem: et simul duo illa stul-
torū genera, ab Luthero conficta
facete retaliat. Ca. X.

SED q̄ misere torqueatur illo argumento de aqua in-
fusa uino: docet eius perplexa fluctuatio. Huc atq;
illuc rotat se: nec usquā consistit secum; licet, inquit, ho-
minibus

minibus statuere: ut infundatur aqua, quia est tantum ritus, et res impertinens ad sacramentum. Et statim paulo post. Non licet aquam infundi: quia malam habet significationem. Rursus. Ecclesia non potest carere ritibus, et ceremonijs: ex quo sequitur: quod ritus et ceremonie seruandę sunt: et ex consequente, seruanda est aquę mixtio: quę ritum esse fatetur, et dumtaxat impertinentem: et qualem dicit ecclesiam posse statuere. At rursus, paulo post: Nemo tenetur ad ritus aut ceremonias: quia liberi sumus ab oibus euangelica libertate: Ergo aquam non obligamur infundere. Sed paulo post rursus. Si quis infundat aquam, malum significat: Atque hac ratione, prohibemur infundere. Vide, quo pacto se ex illo extricet argumēto D. Martinus. Aquam tenemur infundere. Aquam non tenemur infundere. Aquam tenemur non infundere. Age age nebulo: prope scelestę, sic proplexe loqui. Sic obscuratur cor insipientis. Sic caligant impij. Sic hallucinantur schismatici. Sic uertiginerotant heretici.

Et tamen affectat uideri non rixator tantum strenuus: sed si superis placet, etiam scurra facetus. Fingit itaque duo stultorum genera: quorum alter sit tam stultus: ut ex facto impertinente extra scripturam, putet tolli scripturam: ut ex eo, quod sit adulterium, tolli putet scripturas, prohibentes adulterium. Alter uero, tam stolidus, ut ex uno quolibet scripturę loco, quemlibet alium scripturę locum, quantumuis impertinentem putet hereticum esse: ut ex eo, quod Ietro legitur consuluisse Moysi: ut statueret iudices: credat omnes scripturas falsas esse: quę loquuntur de natiuitate Christi. Deinde disputat suo more festiue: hoc est

BB

scurriliter:

Vos uidemini male didicisse dialecticam uestram domine Luthere.

Stulta Lutheri stultorum fictio.

scurriliter : utroq; stulto stultiorem esse principem : qui ex eo, qd homines licite statueret : ut aqua uino misceretur in sacramento : quæ res est (ut ait) ritus dumtaxat impertinens : et ideo licite potuit ab hominibus institui : concludat etiam, licite ab hominibus institutum : ut uini species tolleretur laicis. Quam rem talem esse cõtendit : ut ab hominibus institui nõ potuerit : quia uini species non est res impertinens, sed pars sacramenti.

Occasio huius fictionis Lutheri.

Si tantum stultos gigneret min⁹ esset mali.

Huiusmodi quiddam se iã reperisse putat Lutherus.

VERVM quum huius tam festiuę fictionis fundamentum sit, non ullum uerbum principis, sed stolidum ipsius Lutheri commentum : quo nemo non illum uidet, id dictum imputare regi : rex quod nusquam dicit, quis adeo stultus est : ut non stultum istum, tam stulte stultos fingentem, rideat ? Nam qd tam facile nobis fingit stultos : equidem nihil miror. Naturale est enim : ut stultus procreet stultum, similis similem, sicut asinus asinũ. Nec dubito : quin stultus iste, postquam ei iam displicere cœpit in sacerdote castitas, multos nobis stultos geniturus sit. Verum cum sua stultorum suorum generatione, sic gloriatur : ut aut neminem stultitiam suam uidere credat : aut id se saltem simulet credere : fingat nobis egregius iste stultorum figulus, unum saltem stultum huiusmodi : qui quũ inuenerit forte annulum ex orichalco, per iocũ deceptus a quopiam, persuadeat sibi, eum esse aureum illum annulum Gygis : qui olim imperitabat Sardibus : quo illũ, ferunt, solitum ire quolibet inuisibilem. Hac mirabili fortuna, superbus morio, quos ludos iocosq; dabit : dũ mille nugis faciet prestigij sui periculũ : q̃ gestiet ? q̃ ridebit ? q̃ salta-

q̄ saltabit præ gaudio, spectatoribus in aliam partem auertentibus oculos, ut eius foueant stultitiam? Iam ille, se interea mirabilem quempiam semideum his haberi putabit: quibus ridetur insanus. Non simius, simio similior est: q̄ isti stulto stultus, et stulte stultefex Lutherus. Qui tanquam nemo stultitiam eius uideat: ita se superbus effert: et quasi iam persuaserit omnibus, id regem hominibus tribuere: quod nemo nescit eum tribuisse dumtaxat deo: ludet ac gestit stolidus, uelut omnibus omnium oculis nouo perstrictis præstigio, ne se ludentem conspiciant, uenuste scilicet in morem cameli saltantem. Ipse tam stultus interea, ut sannas, cachinnos, ronchos, et rinocerotas non animaduertat omnium undiq̄ ridentium, tam ridiculam stolidæ sibi plaudentis insaniam.

VERVM ne fors egre ferat uenerandus pater, nomen stulti: age, fingatur alius, non plene stultus, sed pene stultus. Ceterum plenè nebulo, et plusquam plene scurra parasiticus, qui fuerit aliquando frater, post curtisanus, dein rursus frater, post apostata, tum leno rursus, postremo plagepatida: qui in aliquo Bohemiæ pago, rusticorum conuiuium ingressus, scurrari cœperit: qui quum turpissimis gestibus, et uerbis obicœnissimis risum captarit: postquam ineptus mimus, et improbus, imitatus est rusticum, lenonem, ebriosum, meretricem furiosam, tandem cupiens exhilarare conuiuas, incipiat imitari morionem: et quo primarium stultitiæ specimen edat, nudus prodeat in conuiuium dumtaxat opertus rete: quasi persuaserit ei quispiam, sic incantatum esse se, ut nemini possit cōspici.

Moriōis uide-
licet ritu
saltantis in
rete.

Tacite tan-
git crebras
Lutheri me-
tamorpho-
ses.

Hęc Luther
re in te belle
competunt.

Sic tractari
debet Lu-
therus.

Hoc, quo
magis apa-
reat eius
stulticia.

Sic igitur ingressus, nō morio stultus et innocens, sed im-
probus scurra, et lastaurus impudens, obscenis gestibus
laborat excitare risum, donec tam fedum spectaculum de-
testantibus, illius etiam ruris rusticis, qui publice coeunt
in templis, ipso solo qui risum captat sic ridente, quo mo-
do ridere solet irritatus canis, ceteris indigne ferentibus,
auulso tandē rete, scurra flagris eijcitur. Hic scurra, scio,
non displiceret Lutherō: neq; enim sua cuiquā forma dis-
plicet: neq; quicquā Lutherō tam conforme, q̃ huiusmo-
di scurra: ita uterq; parī modo scurratur. Nam nec illius
nuditas magis conspiciua est, q̃ Lutheri: cuius obscena
sic retegīt, ac reuelat regis libellus: ut ipsius liber, quo se
tectum simulat: non magis eum tegat: q̃ illum alterum
scurram tegit rete: nec illius magis pudenda nuditas, nec
magis impudens, q̃ nebulonis istius, qui sibi conscius, tur-
pissimam sycophātiā suā omnibus ubiq; patere: neq;
quenquam esse mortalium, qui non illum sentiat idipsum
aperte sentire: tamen scurra turpissimus, tanquā sibi per-
suaserit, nemini se posse conspici: sic se stultum simulat: ac
sub persona stulti, non in rusticorum conuiuiō, sed in to-
tius orbis theatro, non in releuicula, sed in materia reli-
gionis et fidei, tam impudenter abutitur improbe scurrā-
di licentia: ut plane se demonstret dignum: quem nō ho-
nesti solum cuncti, uelut honestatis corruptelam publi-
cam publice castigandum curent: sed omnes etiam scur-
ræ uirgīs in foro uerberent: quod tam improbe scurrā-
do, scurrarum ordinem ex ridiculo reddat inuisum.

Ostendit;

Ostendit Lutheri in causa diffidentiam, et dissimulatio-
nem earum rerum, quibus debuit respondere:
necnon aduersus beatū Ambrosium, sto-
lidam et blasphemam sycophan-
tiam. Caput. XI.

DE TRANSUBSTANTIATIONE.

Quarto, quum ego demonstrassem, non esse necessarium
credere panem et uinum transubstantiari: insurgit in
me Thomista rex, duabus machinis. Quarum prima
est Ambrosij uerbum: Altera Thomisticus ille aries, qui uoca-
tur Oportet sic esse. Ambrosium inducit, asserentem nihil re-
manere nisi corpus et sanguinem post consecrationem. Quid
ergo respondeam tam insulsis, et ineptis stultis? Si hic querā,
an Ambrosij uerbum sit articulus fidei necessarius, dicet rex,
Oportet sic esse. Si dixerō, quis dedit Ambrosio ius condendi
articulos fidei, dicet, Oportet sic esse. Et non uidet stolidum
caput, tale esse Ambrosij uerbum, quod se ipsum deuorat, cum
impossibile sit, nihil remanere nisi corpus et sanguinē post cō-
secrationem, nisi apud Thomistas subtilissimos uiros, forma,
color, frigus, et alia accidentia, nihil esse dicuntur. Nam hec
uere ut non sunt nihil, ita uidemus ea remanere, ut Ambrosiū
hic errasse palam palpemus etiam.

A V T nunquā quisquam uictus est candidē lector: aut
hac in re profecto clarissime uictus est: et turpissime cecidit
impijssimus hæreticorum Lutherus: Cui, si tam ali-
quid esset frontis, q̄ nihil est omnino mentis: sic illum op-
pressisset pudor: ut in ignem potius fuisset cōiecturus se-
se: q̄ in huius articuli mentionem unquam uenturus de-
nuo. Sed q̄ nihil illum pudeat, uel hinc agnosce lector.

Verba
Lutheri.

Id quod tã
insulsus q̄ ru-
es uellet, cō-
uitia mera,

et tu nequis
tuū uidere
sceluse

At Lutherus, utitur diuersa rhetorica, ut aliquid trūcet.

Hos ne taceat, ridet Lutherus.

At Lutherus, contra, sese prefert omnibus.

hoc pro fuore facit.

Rex illius argumenta recensuit omnia fideliter : atq; adeo nihil imminuit : ut quædā etiam amplificet . Omnia uero tam aperte soluit : ut ne nunc quidem præter stulta conuitia, sicuti statim uidebīs, quicquam potuerit inuenire Lutherus : quod contra rursus obijceret . Deniq; totam rem ex ipsis Christi uerbis probauit : quæ, licet tam aperta sint, ut expositione non egeant : tamen exposuit tam dilucide : ut si cuiquam ante fuissent dubia : postea dubitare nō posset . Postremo, ne uideretur ex suo dumtaxat capite quicq; dicere : sicut Lutherus e suo dicit omnia : profert magnam antiquorum patrum, et doctissimorum, et sanctissimorū cateruam, eadem de re, idem omnino sentientium : quorū testimonio probauit, non modo se pro suo libito non torquere scripturam dubiam : sicut Lutherus ^{vi} transuersam torquere solet apertam : sed nec in clarissima quidem sibi cito credere, nisi secum consentire senserit bonorum, atq; eruditorum sententiam . Quin eadem opera, probauit et illud : Nempe transubstantiationis fidem : quam Lutherus improbe mentitus est, natam esse intra trecentos annos : ueterem fuisse ecclesiæ fidem ante annos plus mille . Quum ergo princeps (ut dixi) luculenter hæc probarit omnia : Lutherus ita prostratus in lutum, pudoris dolore stimulatus, ex ira uersus in furiam, hæc ferme dissimulat omnia . Et omīssis ossibus ac neruis, conatur, mollioris hinc inde carunculæ, frustum aliquod arripere : quod rodat . Nec tamen quicquam inuenit tam fragile : quin putridos eius dentes infringat . Quemadmodū illud ipsum de Ambrosio, in quo spectare potes, et extremæ desperationis

tionis, et duplicis lycophantiæ Lutheranę conscientiam.
Ait enim regem, tantum afferre duo, uidelicet dictū Ambrosij, et Thomistarū (ut uocat) arietem, Oportet sic esse.
Quæso te Luthere, quum tot ueteres produxerit rex, cur tu, qui sacrilegium clamas esse omitti tuorum quicquam, atq; id clamas impudēter ibi: ubi nihil prorsus omittitur: cur inq; hic reliquos oēs subtrahis: de solo fateris Ambrosio? Nemo tam stupidus est: qui non intelligat tam multorum, qui et eruditi fuerunt et sancti, cōsensum, tempore locoq; distantium plus habere momenti, q̄ dictum unius Ambrosij. Cur tu tantus bellator, tam certus uictorię, in causa (ut fingis) facili, nō audes congredi cominus? Cur quæris tam pudenda suffugia: ut, quod fortius est, dissimules: quod minus forte est, id selegas, tanquam solum sit: cum quo pugnare debeas? Putasti quenquam esse tam stupidum: ut te non sentiat, quum ita rem tractas, pugna detrectare, et extremam desperationem tuam male regendo, manifeste prodere?

SED age, reliquos omittamus in gratiam tuam: uideamus interim: q̄ belle uiceris hunc unum: quem tanquam oportunum et obnoxium, ac superato facillimum delegisti tibi comparem.

Si quæram, inquis, an Ambrosij uerbum sit articulus fidei necessarius, dicet rex, Oportet sic esse. Si quæram, quis dedit Ambrosio ius condendi articulos fidei? dicet, oportet sic esse, non potest aliter esse.

HORVM Luthere, princeps neutrum respondit. At si quæsieris, an qui talia quærit, absurde nugetur: an is, qui in tanta re tam inepte nugatur, sit improbus et absurdus nebulo:

Solita Lutheri lycophantia.

Ita p̄ Lutherus eos subticuit.

Ita credidit

Verba Lutheri.

Audin lestor hunc lycophantæ

Et non im-
merito.

Pulchra sci-
licet ratio
Lutheri.

Ambrosii
uerba.

Vbi sūt Lu-
there illa
uerba sui de
uoratriciæ

Lutherus q̄
certus pal-
pator.

nebulo: nemo non ad utrumq; respondebit: oportet sic
esse: nō potest aliter esse.

I AM quid unquam legi-
sti lector, magis scurrile: q̄ id, quod sequitur: quo furio-
sulus iste bacchatur in beatum Ambrosium: quem uult
haberi tam stultum: ut uerbū eius seipsum deuoret, prop-
terea, quod impossibile sit, nihil remanere, nisi corpus et
sanguinem: scilicet quia remanent accidentia: quæ non
sunt omnino nihil. Atq; ex hac ratione cōcludit, Ambro-
sium illo dicto sic errare palam: ut id palpemus etiam.

Refer adhuc manum palpator eximie. Ambrosium palpa-
diligentius: quum dicit hoc pacto. Licet figura panis et
uinī, in altari uideatur: nihil tamē aliud q̄ caro et sanguis
Christi credendum est, dicit ne periisse prorsus acciden-
tia: si dicat accidentia periisse: quomodo dicit restare pa-
nis et sanguinis figuram? An figuram sensit esse substan-
tiam? Quomodo potuisset apertius dicere, remanere ac-
cidentia, mutari substantiam: q̄ quum diceret, adhuc ea
manere: per quæ manere uiderentur panis et uinum: sed
non manere quicquam, quod esset aut panis aut uinum?
An dumtaxat oculorum uisu, manet species panis: et nō
idem reliquis item sensibus uidetur? Igitur quū dicit ad-
huc uideri panem et uinū: an non aperte dicit accidentia
manere, per quæ efficitur: ut panis et uinū esse uideatur?
Quomodo igitur, hic palpat palpator, beatū Ambrosiū
errare? Ita ne cuiusquam digiti stupent: ut nō palpet hūc
palpatorē nō errare palpādo, sicut errauit Isaac: sed malis-
gne calūniando bacchari, nec sese deuorare beati Ambro-
sij uerbum, sed furias deuorasse Lutheri cerebrum.

Sed esto

Sed esto, inquit, Ambrosius uoluerit non manere panem et uinum, dicam, Ambrosium suo sensu habundare permitto. Neque sanctus uir, hoc uerbo conscientiam ullius ceu articulo fidei uoluit obstringere, quum id non possit e scripturis demonstrare, sed sicut ipse libere hoc modo est opinatus: ita permittit aliter aliis opinari, exceptis Thomistis, quos etiam ueternosis somniis suis ceu articulis fidei, iustum est illaqueari et uexari.

Quod acute soluit: quum non ex unius Ambrosij, sed cæterorum quoque sanctorum omnium libris clarescat, publicam catholicę ecclesię fidem (quam uel absque scriptura certam esse, ueramque, ^{et} falli posse, scriptura testatur) multa secula fuisse talem: quum eandem fidem probent etiam aperta uerba Christi: non debent hæc satis esse Luthero: qui fidem hanc natam esse mentitur intra trecentos annos. An aduersus Lutherum ideo non debent hæc ualere: quia Lutherus Ambrosium permittit abundare in suo sensu: et idem Ambrosius tantum suum sensum aperuit: nec Luthero præcepit aperte: ut idem crederet: quia nunquam putauit, nasciturum tam improbum hæreticum: qui id, quod Christus ecclesię pro indubitato tradidit: tracturus esset in dubium.

Comparat et expendit uerba regis, cum uerbis Lutheri: et ex euangelij responsum Lutheri conuincit. Caput. XII.

Am aliud regis robur, quod oportet sic esse, quia clara sunt, inquit, uerba Christi, dicentis: Hoc est corpus meum. Non dicit cum hoc, aut in hoc, est corpus meum. Hic iterum non talethargum regis, qui nequitiam accuso. Sic enim detruncat latro

Verba
Lutheri.

Cur ergo tu iniquiores Ambrosio cum nihilosis certior.

Lutheri commentum de fide.

Verba
Lutheri.
hic nos tuam non tam stultitiam quam audaciam miramur,

Imo tu emo-
te mentises
nebulo.

Imo omnia
facit Luthe-
re: quæ tu eū
negas fa-
cere.

Egregie fa-
ne demon-
stratis.

At iā appa-
ret uos ma-
le itelligere
grāmaticā
uestram.

uon. Cuius, et meum argumentū regaliter transfilit, ac si ius
haberet uerba dei rapere, et ponere pro libidine. Ipse, iuxta
rudem et asininam Thomistarum philosophiam, aptat pronomen,
Hoc, ad prædicatum, corpus meum. Deinde mox (quasi
hoc uicisset) clamat, Aperta sunt uerba. Hoc est corpus meum.
Sed interim totum pondus, quo larualem illam philosophiam
urgebam, tacet subdolos sophista. Hic enim, tota disputatio-
ne egi, ne pronomen, hoc, ad corpus meum aptari possit in eo
loco. Neque enim opus erat mihi, tam crassis porcis, qui mihi
dicerent, nihil esse nisi corpus ibi, si pronomen, hoc, non nisi
corpus demonstrat. Sed quum uitiosissimus petitor principij
(ut est mos omnium sophistarum) debeat primū ostendere pro-
nomen, hoc, ad prædicatum pertinere, et meas rationes dilu-
ere, horum nihil facit, et garrit ridicule Christum non dixisse,
in hoc, uel cum hoc, sed hoc est corpus meum. Nonne et ego i-
sta subtilissima subtilitate Thomistarum, possem dicere, Chri-
stus non dixit panis substantiatur in corpus: ut uos fabularum
magistri fingitis? Sed hic fuerit regi laborandum, ubi ex filo
sermonis ostendi, pronomen, hoc, ad panem aptari: et sic so-
nare aperte uerba. Hoc est corpus meum, id est, hic panis est
corpus. Nam textus sic habet. Accepit panem, benedixit, fre-
git, et dixit, Hoc est. &c. Vides hic, ut omnia illa uerba, acce-
pit, benedixit, fregit, de pane dicantur. Et eundem demonstrat
pronomen, hoc, Quia illud ipsum, quod accepit, benedixit,
fregit. hoc inquam acceptum, et benedictum, et fractum, signi-
ficatur, quum dicitur, Hoc est corpus meum, non prædicatum
sed subiectum demonstrat. Non enim corpus suum accepit, be-
dixit, et fregit, sed panem: ideo non demonstrat corpus, sed pa-
nem. Hæc sunt clara uerba, quæ rex nequitiosus oculit, et nu-
dam illam propositionem urget, Hoc est corpus meum, et pro-
nomen, hoc, ad corpus temeritate propria aptat.

SI QVIS usquam locus est lector: cuiusmodi sunt su-
pra mille: qui manifeste probent, Lutherum esse morta-
lium

lium omnium maxime impudentem: hic certe locus id docet clarissime. Queritur principem, Christi uerba temerasse, ipsius argumenta preterisse: quum rex integre Christi uerba recenseat, ex euangelistis omnibus: Lutheri argumenta melius recitet, quam Lutherus. Deinde sic tractet: ut hoc libello plane se demonstret Lutherus, suam se prorsus habere pro uicta: ita regis argumenta prorsus relinquit intacta: cum uno dumtaxat aut altero argumenti frustulo rixatur: nihil prorsus affert: quo labantibus argumentis suis succurrat. Quamobrem hac in re nihil erit mihi cum Luthero negocij: subiungam tantum quedam ex libello principis: quæ quum lector, cum Lutheri responso contulerit: facile deprehender: quam deploratam causam Lutherus habeat. Quam nunc, post tam gloriosam victoriam, tandem sic reliquerit indefensam. Sic igitur inquit rex.

SECUNDAM captiuitatem facit, quod quisquam uetetur credere uerum panem, uerumque uinum restare post consecrationem. Qua in re, contra quam, totus iam credit Christianus orbis: ac multis retro sæculis credidit: persuadere conatur Lutherus, in eucharistia sic esse Christi corpus et sanguinem: ut tamen substantia ueri panis, uerique uini remaneat: posthac opinor, quum libebit, corporis aliquando substantiam sanguinisque negaturus, tanquam post in melius mutata sententia, quemadmodum ter, antequam fecit, nempe in indulgentijs, in potestate pontificis, et communione laicorum. Interea se fingit ista docere, motum uidelicet misericordia captiuitatis: qua populus Israeliticus seruiat Babylonii. Ita totam ecclesiam appellat Ba-

Quomodo
rex prete-
reat Luthe-
ri argumē-
ta.
Lutherus i-
psē id facit
quod regi
exprobat.

Verba
regis.

Is sibi ca-
ptus uide-
tur, nisi
quidlibet
liceat fa-
cere.

Quā Lu- „ bylonem : Ecclesiæ fidem uocat seruitutem : et homo mi-
therus „ sericors offert libertatem omnibus : qui uelint ab ecclesiā
proponat „ seperari, et istius putridi et abscissi membri cōtagione cor-
libertem. „ rumpi . At quibus modis, inuitat in hanc plus q̄ seruilem
„ libertatem, opere precium est cognoscere. Magnam cen-
„ set ac primariam rationem : q̄ uerbis diuinis non est ulla
„ faciēda uis, neq̄ per hominem, neq̄ per angelum:

Verba „ Sed quantū fieri potest (inquit) in simplicissima significatione
Lutheri, „ seruanda sunt, et nisi manifesta circumstantia cogat, extra grā
„ gramaticam, et propriam, accipiēda non sunt : ne detur aduer-
„ sarijs occasio, uniuersam scripturam eludendi . At uis sit uer-
„ bis diuinis, si quod Christus ipse uocat panem : hoc nos dica-
„ mus intelligi panis accidentia, et quod ille uinum uocat : hoc
„ nos dicamus esse tantum uini speciem . Omnibus ergo modis,
„ uerus panis, ac uerum uinum restat in altari, ne uerbis Christi
„ fiat uis, si species sumatur pro substantia . Nam quum euange-
„ listę clare scribant, Christum accepisse panem, ac benedixisse.
„ et actuum liber, et Paulus, panem deinceps appellent, uerum
„ oportet intelligi panem, uerumq̄ uinum, sicut uerū calicem.
„ Non enim calicem transubstantiari etiam ipsi dicunt.

Regis „ H A E C est ergo magna, et (quemadmodū ait ipse) pri-
uerba. „ maria Lutheri ratio : quam ego me spero facturum : ut os-
Lutheri „ mnes q̄ primum intelligant, nihil magni habere momen-
argumē- „ ti . Nam primum, id quod ait, euangelistas clare dicere,
tū dilui- „ quantum uis clare dicant : pro Luthero tamen nihil clare
tur, „ probat : contra uero, quod pro illo probaret : hoc nusquā
„ dicunt . An non scribunt (inquit) accepisse panem et be-
„ nedixisse ? Quid tum postea ? Accepisse panem et bene-
„ dixisse, etiā nos fatemur . Panem uero dedisse discipulis,
„ post q̄ inde suum corpus confecerat : hoc et nos instanter
negamus:

negamus: et euangelistæ non dicunt. Quæ res, quo fiat
apertior, et tergiuersandi minus pateat locus: Euangelis-
tas ipsos audiamus. Matthæus ergo sic narrat. Cœ-
nantibus autem eis, accepit Iesus panem, et benedixit, et
fregit, deditq; discipulis suis: et ait: Accipite et comedite:
hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit:
et dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes: hic est sanguis
meus noui testamenti: qui pro multis effundetur, in remis-
sionem peccatorum. Marci uero uerba sunt ista. Et mā-
ducantibus illis: accepit Iesus panem, et benedicens fre-
git, et dedit eis, et ait: Sumite: hoc est corpus meum. Et
accepto calice, gratias agens, dedit eis, et biberunt ex illo
omnes: et ait illis: Hic est sanguis meus noui testamenti:
qui pro multis effundetur. Lucas deniq; narrat hoc pa-
cto. Et accepto pane, gratias egit, et fregit, et dedit eis,
dicens: Hoc est corpus meū: quod pro uobis datur. Hoc
facite in meam commemorationem. Similiter et calicem
postquam coenauit, dicens: Hic est calix, nouum testa-
mentum in sanguine meo: qui pro uobis fundetur.

EX omnibus euangelistarum uerbis, nullum uideo lo-
cum: in quo post consecrationem, sacramentum uocetur
panis aut uinum, sed tantum corpus et sanguis. Dicunt
in manus Christum sumpsisse panem: id quod nunc fate-
mur omnes: at quum reciperent apostoli: non panis no-
minatur, sed corpus. At Lutherus euangelistæ uerba, in
suam partem conatur, interpretatione torquere. Accipite.
Manducate. Hoc, id est, hic panis, (inquit is) quem acce-
perat, et fregerat, est corpus meum. Sed hæc est interpre-

„ ratio Lutheri, non uerba Christi, neq; uerborum sensus:
 „ Si panem, quem accepit, quemadmodum accepit, sic tra-
 „ didisset discipulis: nec ante cōuertisset in carnem: ac por-
 „ rigendo dixisset: Accipite et manducate: recte diceretur
 „ porrexisset: quod in manus acceperat: nihil enim fuisset,
 „ aliud quod porrigeretur. At quum, priusquam daret a-
 „ postolis manducandum: panem conuertit in carnem: nō
 „ iam accipiūt panem, quem ille susceperat, sed corpus eius:
 „ in quod panem conuerterat. Quemadmodū, si quis, quū
 „ semen accepisset: alij daret inde natum florem: non id de-
 „ disset, quod acceperat: q̄q̄ nature communis ordo, alterū
 „ fecisset ex altero: ita, multo minus porrexit apostolis, id,
 „ quod in manus acceperat Christus: quum panem susce-
 „ ptum, in suam ipse carnem tanto uertisset miraculo: nisi
 „ quis contendat, quoniam Aaron uirgam sumpsit in ma-
 „ num, et uirgam eiecit e manu: ideo cū colubro quoq; uir-
 „ gæ restituisse substātiā, aut colubri denuo, cum recepta
 „ uirgula. Quod si cum colubro, uirga restare non potuit:
 „ quāto minus restare potest panis, cum carne Christi, tam
 „ incomparabili substantiā! Nam quod argutatur, imo nu-
 „ gatur Lutherus, pro suę simplicitate fidei facere: quum de
 „ uino dicat Christus: non, hoc est sanguis meus: sed, hic
 „ est sanguis meus: miror, quid homini uenerit in mentem:
 „ quum istud scriberet. Quis enim non uidet, q̄ nihil omni-
 „ nō facit pro eo, imo contra? uideretur magis pro eo fecisse:
 „ si dixisset Christus: Hoc est sanguis meus. Habuisset e-
 „ nim ansam saltem Lutherus: quā, demonstrandi articulū
 „ referret ad uinum. Nunc uero, quum uinum sit neutri ge-
 „ neris:

Compa-
 ratio ele-
 gans.

Compa-
 ratio ef-
 ficax.

Lutheri
 nugax ar-
 gutia elu-
 ditur.

Lutheri
 argumētū
 de articu-
 lo retor-
 tum.

nēris: Christus ait: non hoc, sed hīc est sanguis meus: et
quū panis sit generis masculinī: ait tandem: Hoc est cor-
pus meum, non hīc: ut uterq; ostendat articulus, Chris-
tum, neq; panem propinare, neq; uinum, sed suum ipsius
corpus et sanguinem. NAM q̄ uideri uult Lutherus,
pronomē, hoc, ad corpus referri, non Christi proposito,
sed occasione linguarum, nempe Latīnæ et Græcæ: ac pro-
inde nos remittit, ad Hebraicā: an non ridiculum est?
Nam Hebræa lingua, si neutrum genus non habet: non
potest tam aperte declarare, ad utrum Christus rettulit ar-
ticulum, q̄ Latīna uel Græca. Nam in Hebræa lingua, si
articulus fuisset masculus, tanquam diceret: hīc est cor-
pus meum: tamen res relīqueretur ambigua: quia po-
tuisset ea locutio uideri coacta, necessitate lingue, nō ha-
bentis neutrum. Sed quum apud Latīnos, panis et cor-
pus sint diuersi generis: is, qui transtulit e Græca: articu-
lum coniunxisset cum pane: nisi apud euangelistam rep-
perisset, demonstrationem factam de corpore. Præterea
quum Lutherus fateatur idem generis discrimen esse et
Græcis: facile potuisset cognoscere euangelistas: qui scri-
pserunt Græce: articulum fuisse posituros: qui referretur
ad panem: nisi q̄ conscij mentis dominicæ, uoluerunt ad-
monere Christianos, articulo corporis, Christum nō pa-
nem communicasse discipulis, sed corpus. Quamobrem,
q̄ Lutherus interpretatur in suam partem, uerba Christi,
Accipite et manducate, hoc est corpus meum: id est, hīc
panis, quem acceperat: non ego, sed ipse Christus, con-
tra docet, sua uerba intelligi: nempe hoc, quod eis porri-
gebat,

argumētū
Lutheri
ineptissi-
mum.

Catalogus
mēdaciōrū
Lutheri in
regem.

” gebat, non esse, quod ipsis uidebatur panem, sed suum i-
” p̄ius corpus, (si recte Christi uerba recensent euangeliz-
” stæ) Nam alioqui poterat dicere, non hoc, (quod expo-
” neretur, id est hic) sed aperte potius, hic panis est corpus
” meum: quo sermone docerentur discipuli: id quod nunc
” Lutherus docet ecclesiam, nempe, in eucharistia pariter et
” Christi esse corpus et sanguinem. Nunc uero, sic locutus
” est, ut ostenderet manifeste, corpus dumtaxat esse, nō pa-
” nem. I A M q̄ tam magnifice trāsfert ad se Lutherus: q̄
” Christus etiam loquitur de calice: quem nemo dicat esse
” transubstantiatum, miror hominem non pudere tam in-
” temperantis ineptię. Quum dicit Christus, Hic calix no-
” uī testamenti in meo sanguine, quid facit pro Luthero?
” Quid enim significat aliud, q̄ id, quod discipulis propina-
” bat in calice, suum esse sanguinem? An ex his Christi uer-
” bis ostendet nobis Lutherus, manere uini substantiam,
” quia Christus loquitur de sanguine? aut uinū in sangui-
” nem non posse mutari: quia adhuc restat calix? Vtinam
” preludium delegisset sibi Lutherus ex alia materia: in qua
” minore periculo potuisset ludere. Nam quum Boemos
” et Gręcos sic excuset ab heresi: ut hereticos clamet, omnes
” esse Romanos: multo magis ostendit se Lutherushære-
” ticum: qui nō solum fidem abnegat, quam tota credit eccle-
”lesia, sed etiam, deteriora credi suadet: q̄ aut crediderūt
” Gręci: aut unq̄ credidere Boemi.

QVID AIS Luthere? quid in te credis, dum hæc les-
git, interea rogitare lectorem? an non mirari, ac detestas-
ri tuam impudentiam? Dixisti regem argumenta tua re-
galiter

galiter transilire: sed lector te uidet hic scurriliter ualde mentiri. Dixisti regem Christi uerba truncare: sed lector te dignum censer: cui mendacissima lingua secari debeat, et stolidum truci caput. Dixisti regem nihil afferre, nisi Oportet sic esse: lector eum uidet, tua argumenta tam uere soluisse: ut nihil habeas, quo possis ferre subsidium.

ET TV, quo fugam tuam turpissime dissimules: excerptis e tam multis, unius argumenti partem: et illam quod, quantum potes, deprauas: quam nec sic effugis. Sed nusquam tutus, huc illuc trepidus cursitas: sicut fugientes solent. Debit, inquis, ostendere pronomen, hoc, ad corpus pertinere: quasi non omnes eum uideant id clarissimis argumentis fecisse, et exemplis etiam illustrasse, de semine et inde nato flore, de uirga et inde facto serpente. Quibus, tuum illud presidium de circumstantia plane prostrauit. Et tamen illa dissimulans, rursus redis cum eadem circumstantia. Accepit panem, benedixit, fregit, ac dixit: Hoc, id est hic panis, est corpus meum. At interea de responsione regis, uerbum nullum: de exemplis illis magnum silentium.

Lutheri uis-
tatio.

Regis con-
firmationes,
eius, quod
Lutherus
negat.

Vides hic, inquis, ut omnia illa uerba, accepit, benedixit, ac fregit, de pane dicantur. Et eundem demonstrat pronomen, hoc, Quia illud ipsum, quod accepit, benedixit, ac fregit, hoc inquit, acceptum, et benedictum, et fractum, significatur, quum dicitur, Hoc est corpus meum, non predicatum, sed subiectum demonstrat. Non enim corpus suum accepit, benedixit, et fregit, sed panem: non ideo demonstrat corpus, sed panem. Hec sunt, inquit, clara uerba, quae rex nequitiosus oculit.

Verba
Lutheri.

O suauem in-
terpretem.

SED QUID rex ad ista responderit, et hoc tam aperte,

DD

stultum

Collectio ar-
gumenti Lu-
therani.

Lutheri ar-
gumentum
derogare
certis scri-
pturis.

stultum sophisma, quod aperta ratione diluerit: hoc nequitia-
osus occulit Lutherus. Et tanquam omnium clausisset o-
culos, nequis illud posset legere: sic rursus stultissime ia-
ctat idem sophisma: rursus oculis subiiciens et prædecās
subiectum et prædicatum: et catenam nobis longam fa-
ciens e glaciē. Panis erat, quem accepit: ergo panis erat,
quem benedixit. Panis erat, quem benedixit: ergo panis
erat, quem fregit. Panis erat, quem fregit: ergo panis erat,
quem dedit discipulis. Sic Luthere soles uigilanti stertere
naſo: ut te non sentire similes: quum hanc fragilem ca-
thenā tuam tibi rex infringeret, negās Christum dedisse,
quod in manus acceperat: postquā id, quod accepit, mu-
tauit in aliud: quemadmodum pulcherrime demonstrat
exemplum illud, de flore nato ex semine. Quod exemplū,
tu non es ausus attingere. Sed si teneret hæc præclara ca-
thena tua: nec uirga Aaron ex uirga uersa fuit in serpens-
tem: nec ex serpente rursus in uirgam: si sic sophisticari
pergamus. Aaron, quod in manus sumpsit, hoc proiecit:
sumpsit autem uirgam: proiecit ergo uirgam. Deinde,
quod proiecit: hoc ante Pharaonem iacuit: sed non nisi
uirgam proiecit: ergo non nisi uirga iacuit ante Pharaonem.
Aut si simul fuisse uis, et uirgam et serpentem, lice-
bit saltem eodem modo colligere. Quod in terra iacuit:
hoc Aaron sustulit, et secum retulit: sed serpens iacuit in
terra: ergo serpentem e terra sustulit: et serpentem retulit
domum. Quin eodem sophismate probabis nobis Euam
perpetuo fuisse costam: si quis hoc sophismatis genus ad-
mittat. Quod deus de latere tulit: hoc Adæ coniunxit, in
uxorem:

uxorem: sed de latere eius costam tulit: ergo costam illi
dedit uxorem. Quod si quis hoc sophisma tuum rideat:
hic serius, ut soles, cum eodem redibis insaniens: et rem
conaberis optinere conuitijs, exclamans: Vos asini, nun-
quid costam tulit deus ex Adam: et ædificauit in mulierē:
et adduxit ad Adam: et ei dedit in uxorem? Nunquid igitur
costa fuit, quam de Adam tulit? et quod tulit, id ipsum
ædificauit? et quod ædificauit, id ipsum adduxit? et quod
adduxit, id ipsum coniunxit? Ergo a primo ad ultimum,
costam ex Ada tulit: ergo costam Adæ coniunxit. Iam si
quis audeat huius sophismatis aperire mysterium: ac ne-
get deum adduxisse costam: quam ædificauit in mulierem:
sed mulierem, quam ædificauit ex costa: sicut Christum
respondit rex dedisse discipulis, non panem, quem acce-
perat, sed corpus, quod ex pane fecerat: illum ridicule ri-
debit reuerendus pater: et negabit argumentum suum
bene solutum esse: neque quicquam dicet esse responsum,
præter, oportet sic esse. Nec interea uerbum faciet ullum,
de his, quibus tam aperte reuincitur.

Cynicus Lu-
theri mos.

hoc Luthe-
re tuum so-
nat argumē-
tum.

Nō enim o-
pus est, id ul-
cus tågere.

NAM quæso te Luthere, per stultitiam tuam: cur non
es ausus resumere præclarum illud argumentum tuum de
articulo? Credo profecto, omnes articulos tuos cōcepisse
chiragram, et podagram, ex frigore illius unius articuli:
quem, quum Babylonem tuam contuli cum responso re-
gis: ita stolidè repperi tractasse te: ut nec insanus potuis-
set insanius: ita tractasse regem contra te: ut illud unum
uulnus, quo tute causam tuam uulneraueras, mortiferum
effecerit: atque totam hæresim tuam, illo uno uulnere per-

Illic fere di-
scit esse di-
sertus.

Verba
Lutheri.

Sed nec eos
quidē oēs.

Quisquis te
deducit, tu
plane uide-
ris nescire
grāmaticā.

Ita nihil ha-
bet pro san-
cto nebulo.

emerit: etiam si nullum addidisset ulterius. Atque ideo mi-
nus miror: si dolor te non est passus, iterum tam letale uul-
nus, tua tibi stultitia factum, refricare: nec illud item de
non transubstantiato calice: quod argumentum plane re-
peristi, nimium bene potus in calice. Nunc ubi illorum te
pudet: satis est omnia tacere, et clamare, nihil aliud affer-
ri contra te, quā, oportet sic esse: uerba sunt clara et aperta.

Nam hoc est, inquis, insigne sapientię Thomisticę, quod po-
stulatus rationem huius articuli fidei (cum nullum articulum
sciat a me admitti, nisi apertis scripturis munitum) ipse tamen ni-
hil aliud affert, quā oportet sic esse: uerba sunt clara et aperta.
Quis autem tam insanus est grāmaticus, qui ex hoc sermone,
Hoc est corpus meum, intelligat, aut colligat, id, quod est pa-
nis, transubstantiari in carnem, nisi Thomistarum fex: quę etiā
grammaticam nos deducere?

NON dubito Luthere (quāquā sis impudens) quin hic ta-
men ludes satis: quum sentias apud te: quid lectores sen-
tiant de te, tam stolide dissimulante omnia: quę te uidere
uident omnes. Nam quod ita quęris, Quis tam insanus
est grāmaticus? nos hoc Luthere quęrendum relinqui-
mus tibi: qui assidue uersaris, cum insanis grāmaticis:
qui tuas hereses insanas et agrammatas, sua picturant in-
sana grāmatica. Sed qui sic illa uerba intelligunt, quo-
modo qui intelligunt, tu bis insanus appellas insanos: il-
li sunt, inquam, et doctissimi quicquē ueterum, et sanctissimi.
Quorum rex tibi multos adduxit: qui panem asserunt non
manere, sed in carnē uerti, tot seculis nati, non ante Tho-
mistas modo, sed et ante Thomam: quos a rege nomina-
tos impudenter dissimulas: ut eos licentius blasphemēs,
et insanus

et insanus appelles insanos.

Quin eximius nostralis rex Hentricus, strophæ Thomistica, ausus est etiam a me exigere, ut probem non transubstantiari, scilicet insulsiſſimus Thomista, docendus etiam est elementa disputationis, qui quum affirmatiuam debeat probare, contendat ab aduersario, ut negatiuam probet. Hos doctissimos uiros ad hereticos mittamus, et ad Turcam, ut fidem nostram defendant: sic, ut non sit necesse rationem fidei reddere: sed solum dicere, proba negatiuam.

EN RVRSVS lector stropham Luthericam, hoc est stolidam prorsus impudẽtiam. Deuisset reuerendus pater, principis uerba referre: quibus ab illo dicitur exigi: ut probet non transubstantiari. Nam quum sciat se Lutherum, omnibus compertum esse mendacissimũ: potuit scire neminem ei quicquam crediturum: nisi quatenus probaret, quod diceret. Nunc uero quum lectores regem uideant, tale nihil exigere: sed ipsum quæ debuit, ipsa luce clarius probasse: facile ridebunt, ac reiicient hoc stolidũ Lutheri commentum, cum ceteris eiuldem patris uanitatibus. Verum diuino quid sibi uelit. Postquam uidet ea soluta, quæ protulit aduersus fidem publicam: nec amplius habet quicquam, quo iam possit tam stolide dicta defendere, cupiens a necessitate disceptationis absolui, sic interpretatur, quasi exigere ab eo, ut reddat rationem: cur aduersus tam constantem, tam perpetuam totius ecclesię fidem, clarissimis euangelij uerbis firmatam, impiam tueatur heresim: hoc demum sit exigere: ut probet negatiuam. Et hæc est eximia strophæ reuerendĩ patris: qua se diuersum sperat, ac fugiturum, ne comprehendĩ possit, a tar-

Verba
Lutheri.

Ita ne uos
doctus estis
doctor, ut
nesciatis,
quid cui sit
probandũ.
Disce hic lu
there tuum
officium.

Strophæ
Lutheri.

dis et crassis Thomisticis.

Ostendit, q̄ stolidè Lutherus conetur refellere, soluti-
onem principis : qua respōdit ad ea loca : quę
Lutherus allegauit ex apostolo : quib-
us eucharistiam probaret esse
uerum panem. Ca. XIII.

Quomodo
Lutherus in-
telligat sa-
cras scri-
pturas.
Aduerte q̄-
so lector, qd
Lutherus
uitio det.

Sed hæcenus, philosophatus sit Thomista noster regius.
Iam uidere dignum est, q̄ Thomistice, theologisetur ad-
uersus meas rationes. Cum ego aduersus Thomisticum illum
fidei articulum, posuissem fulmen illud egleste, Pauli uerbum,
Corint. XII. ubi tam aperte panem appellat hoc sacramentum
ut nec regis ruditas, nec Thomistę nequitia ullum mentiendi
et ludendi effugium inuenire posset : cum stent uerba Pauli lu-
ce clariora. Panis, quem frangimus, non participatio corpo-
ris domini. Non ait, Corpus, quod frangimus, non ait nihil
illud consecrationis reliquum, quod frangimus, aut acciden-
tia, quę frangimus, sed panis, quem frangimus, utiq; iam be-
nedictus et consecratus. Hic igitur panis benedictus est parti-
cipatio corporis domini. &c. Simile est. I. Corint. II. Qui mās
ducat hunc panem, &c. Hoc bonus et suauis Thomista, nihil
neq; scripturarū, neq; rationis afferens, sed ex mero suo, opor-
tet sic esse, dicit scripturam sanctam solere aliquando id appella-
re, quod fuit, uel quod simile sit, ut Exod. VII. Deuorauit
uirga Aaron, uirgas magorum, id est draco, qui fuit uirga
Aaron. Hęc ille.

ECCE lector, ut bonus et suauis satanista noster fra-
tralis, ait regem nihil afferre scripturę : quo probet scri-
pturam aliquando, aliquid appellare, nō id quod est : sed
quod ante fuit. Et tamen idem bonus et suauis Lutherus
noster

noſter fratralis, affert, et cōmemorat eam ſcripturam: quā
ad id probandum attulit rex: et affert eodem ipſo in loco,
in quo negat regem ullam attuliſſe: et ſic reuerendus pa-
ter nunquam ſibi contrarius, ſimul dicit: rex ad iſtud pro-
bandum affert ſcripturam: et nullam affert ſcripturam.
An ideo non eſt ſcriptura ſacra: quia eſt in Exodo? Aut
ideo non affert id rex: ut probet propoſitum: quia reue-
rendus pater explicare ſe non poteſt: dum ualde ſe uerſat,
ac torquet: ut probet regem per illam ſcripturā, non ſatis
probare propoſitum? Sed hoc in loco lector, ne quid aut
ſubducere uideamur, aut affingere: ſicut Lutheri uerba
rettulimus: ita regis quoq; uerba ſubiungemus.

Lutheri ars
diſputandi,

HACTENVS iſta diſſerui, dumtaxat ut oſtenderem „ Verba
ex ipſius Chriſti uerbis, et euangelistarum, oſtendi non „ regis,
poſſe: quod iſte ſe iactat oſtendere, imo cōtra liquere per- „
ſpicue, in eucharīſtia panem non eſſe. QVOD in actis „
apostolorum ait eucharīſtiam appellari panem: uellem, „
protuliſſet locum: ego nullum reperio: qui non ſit ambi- „
guus: et potius uideatur de communi conuiuiō dicere, q̃ „
ſacramento. Apoſtolus tamen (fateor) panem nō ſemel „
appellat, uel ſcripturæ ſequutus in ſermone morem: quæ „
ſolet interdū uocare quippiam, non id quod eſt, ſed quod „
ante fuerat: ut quū ait: Virga Aaron deuorat uirgas ma- „
gorum: quæ tamen tunc uirgæ non erant, ſed ſerpentes: „
uel contentus fortasſe uocare, quod ſpecie præ ſe ferebat: „
quum ſatis haberet, rudem adhuc in fide populum, lacte „
paſcere: nec primum aliud exigere, q̃ ut quocunq; modo „
crederent, in ſacramento eſſe corpus Chriſti: poſtea pau- „
latim,

„ latim, solidiore cibo pasturus: postquam adoleuissent in
 „ domino. Idem potuit, et in apostolorum actis contingere:
 „ re: ubi nec beatus Petrus alloquens populū, et illis Christi
 „ fidei insinuans, ausus est adhuc aperte quicquam, de
 „ eius diuinitate dicere: ita abdita, et populis dubia mysteria
 „ nō temere proferebant. At Christus apostolos suos,
 „ quos tam diu sua doctrina formauerat, ipso sacramēti in-
 „ stituendi principio, docere non dubitauit, panis uinique
 „ non amplius restare substantiam, sed manente utriusque
 „ specie, utrunq; tamen, et panem et uinū, in corpus et sanguinem
 „ suum esse conuersum. Quod tam aperte docuit,
 „ ut plane mirandum sit, exortum quenquā postea: qui rem
 „ tam claram, rursus uocaret in dubium. Quomodo enim
 „ potuisset apertius dicere, nihil illic remanere panis: q̄ quū
 „ dixit: Hoc est corpus meum? Non enim dixit, In hoc est
 „ corpus meum: aut cū hoc, quod uidetis, est corpus meū:
 „ tanquam in pane, aut simul cum pane, cōsisteret: sed hoc
 „ est (inquit) corpus meum: nimirum declarans manifeste
 „ (ut os cuiusq; gannientis obstrueret) hoc totū, quod por-
 „ rigebat, ipsius corpus esse. Quod ita porrectum apostolis,
 „ etiā si (quod nō fecit) nomine panis appellasset: tamē
 „ quum simul admoneret audiētes, id ipsum, quod uocaret
 „ panem, nihil aliud esse, q̄ suum corpus: in quod totus fuerat,
 „ ipso mutante, conuersus. Nemo potuisset dubitare:
 „ quid Christus uellet panis appellatione significari: eoq;
 „ circumstantia ipsa (nam circumstantiam Lutherus admittit)
 „ declarat euidenter uocabulum panis, quum panis mutatur
 „ in carnem, absq; ulla uiolentia facta uerbo diuino, panis

Cōtra Lutherū ex
 ipsis Christi
 uerbis.

Cōtra Lutherū ex
 circumstantia,

panis significare speciem, non substantiam: nisi Lutherus
 adeo inhereat proprietati uerborum: ut Christum credat
 in cælis quoq; fuisse panem triticeum, aut hordiaceum:
 propterea quod ipse dicit de se: Ego sum panis, qui de cæ-
 lo descēdi: aut ueris uuis onustam uitem: quia dixit ipse:
 Ego sum uitis uera, et pater meus agricola est: aut electos
 deniq; remunerandos in cælo uoluptate corporea: prop-
 terea, q; Christus ait: Ego dispono uobis, sicut mihi dis-
 posuit pater meus, regnū: ut edatis et bibatis super men-
 sam meam, in regno meo.

„ Lutheri
 „ faceta il-
 „ lusio,
 „
 „
 „
 „
 „
 „
 „
 „

N V N C iudica lector, q̄ necessarium argumentum su-
 mat Lutherus ex Paulo: quum euangelistę probent, pa-
 nem in carnē uersum: Quid affert Lutherus: quo doceat,
 non sic a Paulo uocatum panem: quod iam non sit panis,
 sicut in Exodo uocatam uirgam: quę tamen uirga nō erat,
 sed serpens. S E D q̄ male urat patrem reuerendum, q;
 istum nodum nescit soluere: bene declarat ira reuerendi
 patris: per quam, sicut meretrices, ubi quid oīscitur, quod
 nulla ratione possunt refellere: respōdere solent impudē-
 ter, Tu mentiris. Sic uenerabilis pater, in eam coniectus
 angustiam, unde nullum uidet exitum: arma sua sumit
 sibi: et uiam sibi ui facere tendit per conuicia.

meretricius
 mos respon-
 dendi Lu-
 theri,

Mentiris, ~~inquit~~, in caput tuum rex stolide, et sacrilege: qui
 fronte impudenti ausus es uerbis dei infallibilibus tribuere,
 ut aliud sonent, q̄ significant. Quantam obsecro fenestram
 blasphemandi, aperuerit furor iste regis uniuersis hęreticis,
 et fidei hostibus: si semel admissum fuerit, scripturę autori-
 tatem lubricis et fallacibus uerbis niti: Quid tum, nō proba-
 re, improbare, tueri, et defendere poterunt omnes omnium

Verba
 Lutheri.

EE dogmatū

Cur ergo tu
semp serio
mentiris.

Lutheri et si
non aperta,
tamen taci-
ta collectio.

dogmatum magistri: Quanto rectius. S. Augustinus, ne ioco-
sum quidem mendacium, nec officiosum in sacris literis reci-
pere uoluit.

O sapientem et sanctum patrem Lutherum: et unicum
orbis miraculum, mentiendi nescium nebulonem: qui ue-
recundia uere uirginea uereatur, dei uerbis infallibilibus
tribuere: ut aliud sonent, q̄ significant, tam aperte preter-
tim contra morem et exemplum Christi: cuius omnes o-
mnino parabola significant nihil aliud, q̄ sonant. Et quis
non uidet, quantam fenestram blasphemandi aperuerit
rex uniuersis hereticis, et fidei hostibus: si semel admissum
fuerit scripturae auctoritatem lubricis et fallacibus uerbis
niti? quid non tum probare, improbare, tueri, et defen-
dere, poterit malorum omnium dogmatum magister pes-
simus. Ut exempli causa, si mortui cadauer scriptura uo-
caret (ut sepe uocat) hominem: iam Lutherus, qui negat
purgatorium, sic formaret argumentum: Omnis anima mor-
ritur cum corpore: ergo nullum est purgatorium: et (ut
est acutus) hoc pacto probaret assumptum. Qui mortuus
est: adhuc homo est: sed homo non est nisi quiddam co-
positum, ex anima et corpore: ergo mortuus est compo-
situs, ex anima et corpore, sed utroque mortuo. Iam si quis
illi responderet, scripturam, quum cadauer appellat ho-
minem, populi more loqui: nec id uocare, quod iam est:
sed quod ante fuit: Ibi statim reuerendus pater irasceretur:
et pio zelo clamaret feruidus, Mentiris stolide et sacrilege:
qui fronte impudenti, ausus es uerbis dei infallibilibus
tribuere: ut aliud sonent, q̄ significant. Verba sonant ca-
dauer esse hominem: ergo idem uere significant: et sic mor-
tua est

tua est etiam anima: et sic inuicta stat heresis mea: quod nullum est purgatorium: et sic per hanc fenestram, quam aperit rex, reuerendus frater Lutherus, et heretici similes, qui sunt acuti sophiste, saltu se precipitent ad inferos: et ideo Augustinus, nec iocosum mendacium, nec officiosum in sacris literis recipere uoluit. Nam is mentitur scilicet, qui in sermone utitur iisdem figuris: quibus utitur populus.

Sed esto. Rex Thomisticus non dignetur creatorem suum tanto honore, ut sensum suum in uerba eius captiuet, falsus sese potius nescire, quomodo uirga uirgam uocarit, quam temere ea deprauet. Sitque uerum, quod uirga dicatur draco, qui fuit uirga. Qua consequentia sequetur, et hic panem dici, qui panis non sit, sed fuerit. An hoc est sine scriptura omnibus locis scripturę aptandum, quod uno loco reperitur? Scilicet hac Thomistica sapientia fretus, sic argues, scriptura semel dicit uirginem esse matrem: ergo oportet multas alias quoque esse matres: licet scriptura de his nihil dicat: quemadmodum hic facit, panem non esse panem oportet, quia uirga non est uirga.

Q V A N T U M hereat in rancidis Lutheri dentibus, istud serpentis corium: in quam uersa est uirga Aaron, uel illud bene declarat, quod tot solutionibus tam sollicitę querens, nullam potest inuenire: quę non sit prorsus absurda. Nam primum uult, adhuc uirgam esse, quę sit in serpentem uersa, eadem ratione facturum, ut maneat etiam serpens: quum denuo facta sit uirga: deinde etiam, si illic uirgam appellet scriptura, quę uirga non sit, sed fuit: tamen id exemplum frustra protulisse principem: quia ex uno loco non cogimur credere scripturam, eodem modo loqui in omnibus. Quid non potest reuerendus frater facile sol-

Verba
Lutheri.

At tu mauis
omnia per
uertere quam
nescire uideri.
Non, sed scri
ptura semel
dicit uirgi
nem esse ma
trem, ergo
uirgo est
mater.

Lutherum
siue malicia
siue imperia
tia regis di-
cta male ac-
cepisse.

Verba
Lutheri.

uere: si hoc est soluere, fingere se non intelligere: quid de-
beat soluere? Nam uideri uult hoc pacto regem dicere:
Quia sic aliquando loquitur scriptura: ideo scripturam sem-
per ita loqui, quasi aduersus Lutherum urgentem, ex uno
aut altero loco scripture, corpus Christi uocantis panem,
necessario uere panem esse: propterea quod panis ibi uocaretur:
non satis regi fuerit: si alio scripturae loco probaret,
id nulla necessitate consequi: quia scripturae non sit per-
petuum id appellare: quod uerissime sit: sed aliquando ex
humana consuetudine id appellare, quod uidetur esse: uel
quod paulo ante fuit: sicut uirga Aaron appellauit: quum
iam serpens esset non uirga: et hominem appellat inter-
dum, quod homo non est, sed cadauer: interdum fortasse
quod est pictura uel statua. Quum rex ergo, tantum pro-
bat illud Pauli uocantis panem, non cogere, ut uere sit pa-
nis: sic rem tractat Lutherus: tanquam rex ex illo loco pro-
bare uellet, quod non sit panis: quum illud non ex Paulo
probet rex: sed ex euangelio: simul id probans, quod Pauli
uerba non probant contrarium, id quod regis proposito
abunde satis est. Et quum facile sentiat reuerendus frater,
hanc stultam sycophantiam suam omnibus esse conspi-
cuam: tamen uelut nemo posset intelligere tam acutam
stropham, per duas fere paginas, mire sibi plaudit in illa.
Et tandem, uelut aculeo acutissimo, regem pungit in fine.
Rex, inquit, blaterat, uirga dicitur, uirga, et tamen non est:
ergo Paulus panem uocat, quod uon est panis, quasi panis et
uirga idem sint
Et iam post tantam uictoriam triumphat gloriosus frater.
Quae Barathra, inquit, non mundaret Satan in ecclesia, postquam
sophiste

sophiste in cathedras recepti, hac forma docendi et disputandi uti ceperunt.

QVÆSO te lector, quis morio nō rideret morionem, tanto cum tumultu se tam ridicule commouentem: quod dicat aliquis, eodem locutionis modo, Paulum appellasse panem, id quod ante fuit panis: licet iam nō sit panis, sed caro. Quo sermonis tropo, uirgam uocauit scriptura, id quod iam uirga non erat, sed draco. At istud, uelut apprimere ridiculum, ridet homo ridiculus. Ergo si dicas lector, asini cadauer asinum sic appellari posse: quemadmodum cadauer hominis appellatur homo: quanto cachinno ridebit te Lutherus: et negabit admittendam similem figuram sermonis: propterea quod res ipsæ sint dissimili specie. Quia non sunt, inquit, idem homo et asinus: licet non sunt idem, panis et uirga. Quid, si sic soluamus argumentum: quando sic arguit mihi reuerendus pater? Non sunt idem, homo et asinus: concedo, de aliquo asino, et aliquo homine: sed respōdeo, quod qui se sanum putat, quū sic argumētatur, idem oīno sunt asinus, et ille homo. Et sic cadauer illius asini, potest appellari asinus: sicut cadauer illius hominis, potest appellari homo: quum prorsus idem sint ille asininus homo, et cadauerosus asinus.

Sed et aliam, inquit, ostēdit rex dexteritatem suam, in hac re: ut nihil nisi Thomista credi possit. Si, inquit, Lutherus tam rigide captat uerba scripture, dicet et Christum esse panem triticeum in cēlo, dum dicit, Ego sum panis, qui de cēlo descendi. Item naturalem uitam, ubi dicit, Ego sum uitis uera. Dixi ante, nihil crassius et insulsius esse sub sole natum, Thomistis monstris. Quis enim puerorum hunc delirum regem nō rideat? Non est in ipso sensus aut uigilia, ut uideat, quid inter-

EE :

sit in-

Quis ita
disputat
nisi tu?

Sic Lutherus,
argumēta
taberis a
similibus

Verba
Lutheri.

Tu rides? quia
nil aliud
potes.

Adde et cali-
cem ceruicis
pater.

Dolor Lu-
theri.

fit inter sua somnia et hec uerba Christi. Ipsa enim consequen-
tia uerborum, absurditas rerum, pugnantia intelligentiarū,
tū ipsiusmet interpretatio, cogunt eum de pane spirituali lo-
qui, sicut dicit, Verba mea spiritus sunt et uita. quorum nihil
est in uerbo Pauli, de pane sacramenti loquentis. Imo omnia
urgent Paulum de pane triticeo intelligi.

ECCE lector, aham dexteritatem Lutheri: et talem, ut
nihil nisi potista credi possit: neq; quicquam sub sole na-
tum est, crassius et insulsius potisticis mōstris. Nam quū
ebrius ante balbutisset uerba scripturæ, non nisi in pro-
prio et grāmatico sensū sumenda: rex eius insignem stul-
titiā elusit: q̄ ex eo sequeretur, Christum esse panem tri-
ticeum in celo; et uitem onustam uuis: et sanctos olim e-
pulaturos et bibituros in regno dei. Nunc. D. Lutherus
egre ferens, stultitiā suam sic attactam: ridet ualde iras-
tus: et reuerendus pater pro sua reuerentia, ualde uernie-
liter scurratur: postulans, ut scurrilitas sua ualeat pro so-
lutione: quæ alioqui per se tantum ualet, quantum culex.
Nam quomā ait, satis apertum esse ex circumstantiis, quo
pacto Christus accipi uoluerit: quod ipse se panem uoca-
uit, et uitem. Ita rex probauit: quod Lutherus dolet, et
dissimulat, ex circumstantiis esse perspicuum, quomodo
Paulus accipiat panem in sacramento: quomā aperte decla-
ret, ex illo pane factum esse Christi corpus: nisi non satis
declarat scriptura: quomodo accipiat uirgē uocabulum in
Exodo: quomā eam ante narrarit ex uirga uersa in colubrū.
Nam ille coluber, adhuc male ebrium potistam: qui uigi-
lans dormit: et dum omnia distinguit, atq; (ut ipsi uide-
tur) acute discriminat: in guinis et capitis, quæ sint discer-
mina

mina nescit.

Et miror, inquit, sapientissimum hunc Thomistam deus non et accidentiam transubstantiet.

Et paulo post nebulo rursus irridet Ambrosium: dein de quaerit.

Que necessitas perimende substantię et seruandorū accidentiū?

NON est, cur quaeras a rege: cur non transubstantiet accidentia. Quærere debes istud a deo: nam ille substantiam transubstantiat, non rex: qui et ideo credit deum panis mutasse substantiam, relictis accidentibus: quia sic fieri ecclesiam suam docet. Idem deus, qui fecit, qui et intus docet et extra, uerbis euangelij, cum occulto eius flatu cōspirantibus, ex pane fieri corpus ipsius, hoc est panis substantiam, uerti in substantiam corporis. Qz si uerba, quę sunt clarissima, quicquam haberent ambigui: imo uero, si uiderentur in diuersam partem potius aliquantum uergerē: tamen quum Christus se promiserit, per spiritum sanctum ecclesiam suam esse docturum: et se cum ea futurū, usq; ad consummationem seculi: Quumq; rex probarit tibi, tot ueterum testimonio, tot recentium, hanc transubstantiationis fidem, non esse, quod tu mentiris, nouam: sed a Christo passo, totius ecclesię perpetuam: quis non uidet, aut tot seculis, ecclesię suę Christum defuisse, hoc est ueritatem falsa promississe, aut spiritum ueritatis falsa docuisse, aut te arrogantissimū esse nebulonem: qui, quomodo scriptura sit intelligenda, iubeas orbem totum tuę potius stultitię credere: q̃, qui scribētibus inspirauit, deo: nec illi sis crediturus, mutatam esse substantiam: nisi rationem reddat tibi: quare non transubstantiet accidentia?

Hoc est

Verba
Lutheri.

Ista quærere
solent heretici, quum
herent.

Lutherum
mētiri de fie
de transub
stantiatiōis.

Hoc est, deo te non habiturum fidem: nisi sic agat tecum: ut res fiat palam, et tollatur fides. Nam Christus, ideo uideri potest accidentia reliquisse: ut tectius esset corporis mysterium: ne aut meritum fidei, tolleretur euidentia rei: aut populus reformidans edere, non perciperet fructum sacramenti. SED et hæc pulcherrima Lutheri sycophantia est: quod quum princeps dicat, indignam esse panis substantiam: quæ cum illa misceatur substantia: quæ creauit omnes: ibi Lutherus in capto suo spaciatur, nugatur, scurratur, irridet: tanquam rex, quod obiter dixit, probabile id attulisset, loco demonstrationis necessarie. Deinde uociferatur et clamat, esse ter hæreticum: quod rex panem dicat indignum, qui cum ea misceatur substantia: quæ substantias omnes condidit. Nam hic uideri uult, tam rudem esse principem: ut putarit corpus Christi, non esse creaturam, sed creatorem. Et quum ubique, reuerendus frater affectet uideri mire sapiens: hic subito uideri studet, ita stupidus: ut non senserit principem ita loqui, propter diuinitatem Christi: quæ per concomitantiam (ut uocant) semper adest corpori: nec intellexerit homo simplex, per communicationem idiomatum, sic homines passim loqui de Christo: ut hominem dicant creatorem, et æternum, et deum: uicissim dicant et natum esse et mortuum.

Lutheri
uerba,

Prætereo hic, rhetoricissimum illum contemptum, dum duas urgentissimas similitudines apposui, de ferro ignito, et deo incarnato, ubi neque igni ferrum, neque diuinitati hominem necesse est cedere. Mihi enim, etiam si non necesse sit, mea asserere: tamen satis negocij fecero assertori, si suum figmentum aliter se posse habere demonstrauero. Itaque possum dicere, corpus Christi

pus Christi, sic saluo pane in sacramento esse, sicut est ignis in ferro, salua ferri substantia: et deus in homine salua humanitate, utrobique sic mixtus substantijs, ut sua cuique operatio, et natura propria maneat, et tamen unum aliquod constituent.

FINGIS hic, regem tuas istas similitudines dissimulare silentio: sed qui librum principis legerit: uidebit, te dissimulare principis responsum: quod similitudines tuas, tam dissimiles ueri sunt: ut opere precium non fuerit ullum respondisse. Nam primum de ferro, quod affers, et igne, uide quod pulchre coaptas. Aut ignis est, ut sensere quidam, qualitas et feruor excellens in ferro, aut ignis congestus in poros. Si illud primum, nihil simile de corpore Christi, quod non est qualitas: si secundum, ne sic quidem quicquam quadrat similitudo tua. Nam (ut princeps prudenter annotauit) Christus non dixit: In hoc est corpus meum, aut simul cum hoc, sicut in ferro est ignis: sed simpliciter dixit: Hoc est corpus meum. At nec ferrum illud ignis est, sed ignitum. Illud uero, quod porrexit Christus, Christi corpus erat, si Christo credimus: si tibi credimus, non erit Christi corpus, sed panis (ut ita dicamus) Christicorporeus: sicut ferrum tuum non est ignis, sed ferrum ignitum.

Lutheri similitudines
milia dissimilia esse.

O caput ferreum, et frontem dignam, cui ferrum ignitum longas insingat literas. **Q**UOD SI uelis sic esse, corpus Christi cum pane, sicut corpus glorificatum est, aut potest esse cum alio corpore: aut sicut anima est cum corpore: tamen in eodem luto hesitabis. Nam neque recte loquetur, qui dicit corpus esse animam, sed animatum: neque qui sic loquetur, hoc corpus, puta, lapis est hoc corpus glorificatum, puta, corpus Christi, iam ianuam clausam ingrediens marmoreum parietem,

Lutherus
stigmatibus
dignus.

Altera Lu-
theri para-
bola eque
absurda.

sed in hoc lapide, aut cū hoc lapide est, hoc corpus Chri-
sti. Sed Christus, ut tuam istam similitudinem ostende-
ret esse dissimilem: non dixit, in hoc, aut cū hoc, sed dixit
hoc est corpus meum. Iam altera similitudo tua, de deo
incarnato, non est absurda modo: sed impia quoq; atq;
sacrilega: ut ex qua sequatur, quod deprehendit pruden-
tissimus princeps: q; sicut deus assūpsit hominē: ita deus
et homo in unitatem suppositi, assumant panem et uinū:
ut deus, qui quod semel assumpsit nunquam reliquit: nūc
tot panes, tot pocula, tam cito relicturus, assidue sumat
in unitatē suppositi: neq; enim aliter quadrat similitudo,
ut cum corpore Christi sit panis, sicut ibi deus cum homi-
ne. Sic deus rotari sinit hereticos, et præcipites ferri demē-
tia: ut in stulticiam ruant, et in insanias falsas. Et iā post-
quam tibi probatum uides, sensum Pauli nō probare pro-
te: nec illum sic uocare panem, quomodo tu contendis,
quū similes formas loquendi uideas, e scriptura sacra pro-
ductas: quum euangelium uideas manifeste probare cō-
tra te: quū euangelio nemo dubitet Pauli sensum esse cō-
formem: quum sanctos patres omnes, omnes fidei pro-
ceres, omnes omnino fideles a Christo passo, tot seculis
uideas, una uoce contra te testari: quum cogaris ipse fate-
ri, totius ecclesiæ fidem falli non posse: deniq; quum te
manifeste uideas turpissime uictū esse: iam præ furore frē-
dens, et ringens, et sardonium interim risum ridens, buc-
cinas te uictorem: et clamas te habere nunc hunc articu-
lum præclare confirmatum: et ut ostendas te more tuo a-
liorum opera ^{bona} reddi deteriorem: plus q; furiosus adiungis.

Antea

Antea posui, nihil referre, siue sic sentias de transubstantiatione, siue sic. Nunc autem decerno, impium esse et blasphemum, si quis dicat panem transubstantiari.

DICUNT istud, sicuti scis, non solum populus ubique christianus hodie, sed et Eusebius, Gregorius, Cyrillus, Hieronymus, Augustinus, Ambrosius, et si quis unquam fere literis, et sanctitate claruit in ecclesia Christi. Hos tu potator impius, et blasphemus, impios et blasphemos audes appellare. Sed sic impius in terra blasphemans sanctos dei: quomodo apud inferos damnati, ipsum blasphemant deum. Sed ut omnes uideant, quo superbie tue furore detrusus sis, in hoc baratrum, deploratissime perditionis: ut a malo te mutares in pessimum. Verba regis, quibus quum leuari potueras, tua te superbia pessundedit: subiungam.

MIROR, ex hoc dogmate, quid fructus populus speret Lutherus. An (quod ait ipse) ne quis propterea semet credat haeticum: quod fors ita cum Lutero sentiat? At Lutherus ipse fatetur nihil esse periculi: si quis hac in re sentiat, quod tota iam sentiat ecclesia. Sed contra, tota ecclesia censet haeticum esse eum: qui sentiat cum Lutero. Non debet ergo Lutherus animare quenquam, cui bene cupit: ut secum sentiat, cuius sententiam tota condemnat ecclesia: sed debet his suadere, quos amat: ut accedant illis, quos ipse quoque iudicat in nullo uersari periculo. Falsa est ergo ista Lutheri uia contra publicam fidem, non huius modo temporis, sed etiam omnium: nec liberat captiuitate credentes ei: sed educens e libertate fidei, hoc est e loco tuto (quod Lutherus ipse fatetur) captiuat, in errorem du-

Verba
Lutheri.
Hic iam se
allegat re-
pugnantię.

„ Verba
„ regis.

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

cens, in precipitium, et uias inuias, incertas, dubias, eoq;
plenas periculi: et qui amat periculum, peribit in illo.

N V N Q V I D lector (amabo te) hoc nō extremę demē-
tiæ est: quod quū fateatur ipse Lutherus, nos omnes, qui
catholicę obsequimur eccle. iæ, uia tutiori insistere (licuti
rex ex ipsius uerbis ostendit) tamen audet execrabiles ac
diris deuouendos proponere: si quis eius ter execrandę se
non adiungat hæresi. Nam ut daremus ei, ipsum nō pes-
sime sentire, tum de religione publica, tum de salute chris-
tianorum omnium: tamen insignis stultitia merito pos-
set appellari, incertam spem pro certo premio captare:
Atq; ex illa uia exilire, qua tot sancti uiri eo peruenere du-
bio procul: quo ipse nō satis certo ausit promittere se per-
ducturum: si uelimus sequi. Nunc ergo, quum nemini
non liqueat, nisi qui simili atq; ille glaucomate cecurit, eū
in certum atque manifestum exitium tendere, et sequen-
tes trahere, ut in aliorum uita nomen sibi comparet: quis
cui anima sua chara sit, non auersetur, ac totis uiribus o-
perā det, talē ducē e medio tollere: ne posset aliquādo per
imprudentiam ab eo seduci. Cæterum audi nunc iterum,
q̃ magnifice tamen interim cunctis maledicat: qui, eius
gloriolę causa, sese nolunt prudentes in barathrū iniicere.

Aggressurus stolidā Lutheri sophismata, argutantis mis-
sā non esse bonum opus, reteggit ac refellit primū sy-
cophanticā illius ineptiā: qua nugatur ita regē colli-
gere, populus p missa dat sacerdotibus pecuniā:
ergo missa est sacrificiū et op⁹ bonū. Ca. XIII.

Quintum

Quintum adest capitale, et summum, et angulare assertionis
Henricianę opus, Missam esse opus et sacrificium. Hic demum
D. Henricus, est dominus Henricus, et Thomista est Thomi-
sta. Ac primum ex aliquo semirhetore sorte audiuit: sicubi ad-
uersarij senserit robor, nimium inuicta, oportere, rugato na-
so, illum rideri et contemni: ut stupidus lector, credat antea
uictum aduersarium, q̃ impugnetur a tanto rhetore. Sic et do-
minus noster rex magnificis ampullis præfatur: ut sese belle
singat tedere confutationis tam stulti et indocti Lutheri, ne-
gantis, missam esse opus et sacrificium scilicet, Satanas uul-
nus sentit, ideo præ morbo animi incertus, quid agat, mera e-
gritudine et impotentia me tentat irrisione, et contemptu ir-
ritare. Sed ille, qui dedit nobis scire cogitationes Satane, da-
bit etiam nobis irrisionem irridere, et contemptorem contem-
nere, suęq; insipientię fragiles ampullas cū fiducia traducere.

QVEM ADMODVM in comœdiâ, ultimus actus de-
bet esse optimus: Ita Lutherus curauit: ut esset in fine stul-
tissimus. Venit enim nunc ad summam heresi: propter
quam excogitauit reliquas. Hanc quoniam ita sibi fundi-
tus uidet euersam: ut nulla possit arte reficere: relicta spe
defensionis, totus est in suis nugis. Indigne fert, quod
ita rideatur eius tam seria et seuera sententia: quam nec
Heraclitus quidem legere potuisset absq; risu: nisi quod
ausus est ea scribere furiosus nebulo: quæ non minus im-
pia sunt et scelerata, q̃ stulta. Quæ, quum qualia sint, ta-
lia iam per eruditissimum regem comperta sunt: uere Sa-
tanas ^{vultus} ~~pellus~~ sentit: ac per os electi sui Lutheri rugit ac ru-
dit: ac simul ingressus porcorum gregem uoluptariorum
semirhetorum: qui inter pocula componunt libros eius:
cogitationes suas inspirat illis: non ut terrenum regem so-
lum, sed cælestem etiam irrideant: et postquam in profu-

Verba
Lutheri.
At non hic
demum Lu-
therus ē Lu-
therus et he-
reticus he-
reticus.

Q̃ egre se-
rat contem-
ptumelatus
nebulo.

Is grex est
Lutheras-
norum.

dum uenerint, homines execrabiles : omnia sacra contemnant. Sed, qui habitat in cælis, irridebit eos : et dominus subsannabit eos.

Verba
Lutheri.

Imo Lutherana et heretica fictio

Ne nihil dicat tam insignis assertor, unam assert, rationem plane potentissimam : qua, hætenus omnibus satisfactum est, Missam esse opus et sacrificium. Ea est huiusmodi. Si missa non esset opus bonum, laici certe pro ea nihil tribuerent clericis, temporalis beneficij. Obstupescere lector, regia et Thomistica est hæc ratio, et (ut dixi) plane potentissima. Nam plurimos permouit hætenus, et permouet hodie, Hic iacet Lutherus prostratus : et nemo tam dextre eum confecit, atq; rex Anglorum, in hoc libro, ipsa ratione. Nam (ut nolim) cogor tamen cõfiteri hæc ita habere. Vere, inquam, missa ideo est sacrificiũ, et opus bonum, quod, ut rex dicit, laici tribuunt opes sacerdotibus pro ea.

Vna, ex multis, scycophantia lutheri,

Quædam in Lutheri a rege redarguta.

VIS VIDERE lector, exemplar insigne, singularis scycophantię : Nusquam uidebis insignius, q̃ in hac magnifica Lutheri iactantia : si modo eam, ad principis uerba collatam, relegeris. Nam, quum Lutherus pro magna captiuitate posuerit : quod missa credatur esse bonum opus, oblatio, aut sacrificium : nec quicquam attulisset : ex quo moueri se diceret, in tam absurdam heresim, præter id unum : quod iam tandem solus reperisset, missam esse testamentum. Rex in illo, tria redarguit : primo gloriosã uanitatem, qua, uelut inuentum suum, iactat id Lutherus, quod nusquam non prædicant gregarij fraterculi : deinde temerariã stulticiã, q̃ quam rem, tam multi tractant inepti, id ipsum tractat ineptius, q̃ quisquis illorum fuit ineptissimus. Postremo detestabilem maliciã, q̃ odio sacerdotum, potius q̃ illis relinquat fructum temporalem :

ralem: studeat laicis e missa tollere fructum omnem spiri-
talem. Itaq; rex, dum hunc in modum ista tractat: his
uerbis obiter attingit rabidam Lutheri maliciam.

FRATER CVLI, testamentum illud inepte predicā-
tes, multis tamen in rebus, meliores Luthero, hoc uno tā-
tum, Luthero sunt impares: quod mirabiles, et hactenus
inauditos missæ fructus, non inuenerunt: quibus et cle-
rus præsentis uitæ fructum, et populus futuræ perderent.

DEINDE rex, ut ostenderet Lutherum, non ob aliud,
hoc insanum dogma statuere, q; sacerdotis missa, nō pro-
dest populo: q̄ odio, quo prosequitur clericos, declarat,
quid prouiderit et captarit Lutherus. Nempe ut laici per-
suasi, nihil sibi missam profuturam, nihil ipsi uicissim pro-
desse sacerdotibus. Nam nihil (inquit) sacerdotibus
temporalis boni conferrent ob missam: e qua persuade-
rentur, nihil se spiritualis boni relatueros. Quod unum
spectasse Lutherum docet: ut clericis auferret corporalem
uictum, etiamsi populo simul auferret animarum uitam.

Vides lector, quantum interit, inter bonitatem princi-
pis, et istius scurræ maliciam. Nam quum iste nomen suū
dederit in clerum: iam ecclesiam scindens, laicorum ordi-
nem in clerum prouocat: et eos indignatur de altari uiue-
re, qui altari seruiunt: tam obstinatae maliciæ, ut quum
intelligat non esse causam, cur quenquam alat altare, si ni-
hil cuiquam prosit altare: potius q̄ inde uiuat sacerdos
dei: altare dei funditus conatur euertere. Et dummodo
corporale subsidium auferat presbiteris: animæ fructum
omnem laborat eripere, omnibus omnino laicis. Hanc,
istius

„ Verba
„ regis.
„ Inauditi
„ missæ fru-
„ ctus inue-
„ ti a Lu-
thero.

Lutheri cō-
siliū de
missa.

Lutheri fig-
mentum.

Lutherum
suis dictis
fatis coar-
gui.

istius tam execrandam maliciam, quum rex et sagacissime
deprehēderit, et aperte prodiderit, et pulcherrime redar-
guerit, estuās ira Lutherus, et iam manifeste furens, tanq̃
nemo lecturus locum esset, ex libello principis, et stolidā
Lutheri sycophantiam deprehensurus, fingit calumniā
figulus, ita regem colligere, Sacerdotibus laici conferunt
uictum: ergo missa est sacrificium. Et postquam istud tā
belle finxit: tum demum regnat in stultitia: et integras
paginas implet insulsis dictis: quę nihil attingunt aliud:
q̃ quod ipse ridicule finxit, ex ridiculo cerebello suo: cui
nunc non possum maius imprecari dedecus: q̃ ut ipsius
tam bella scommata, quibus sibi uidetur belle in regem
ludere, patefacta iam calumniā, frequenter lector et accu-
rate relegas. Nullius enim uerba, quę ut illum manifestius
aut maiore cum opprobrio traducere: q̃, quibus alios tra-
ducere se iactat, sua.

Pulcherrime refellit, uanissimam Lutheri iactantiam:
qua decies gloriatur, principale fundamentū
suum regem ex professo relin-
quere. Cap. XV.

AVDISTI iam lector, admirandam sycophan-
tiam, cum non minore stultitia coniunctam. Audi
nunc aliam Lutheri magnificam gloriam: quę tam glo-
riosa est: ut, siue sycophantia spectetur, siue stultitia, pro-
sus obscuret priorem.

Lutheri
uerba.

Non minor est amentia, quę sequitur, ubi cum multis uerbis
me con-

me contempnisset (Hoc enim in rhetorica potissimum didicit) tandem protestatur sese relicturum intactum, id quod maxime omnium confutandum ei fuerat, nempe robur meum principale, et argumentum capitale: Vbi ex uerbis Christi probauit, missam esse testamentum, et promissionem: ideo non posse opus aut sacrificium dici. Hic infelix assertor, uictus fortitudine huius roboris, misere dissimulata conscientia, non solum transiit, sed protestatur etiam, sese transiturum, et alijs dimissurum. O assertorem sacramentorum. O defensorem ecclesie Romanę, bis Thomisticum, et omnibus indulgentiis papisticis longe dignissimum. Ignosci poterat, si transisset hoc robur meum silens, at protestari sese transiturum, qui audiat, in hoc me uenice et maxime fidere, et inde omnia illius profligari, hoc sic ridiculum est et stultum, ut nihil supra.

O te scelestū impugnatore sacramentorū et ecclesie catholice.

AVDISTI lector egregias istius glorias: audi nunc uicissim uerba regis: ex quibus gloriandi ansam sibi prebitam uideri uult: quæ quum legeris, sat scio miraturum te, gloriosi Thraſonis infamem pudendamq; sese traducentis amentiam. Principis ergo uerba sunt huiusmodi.

NON CONTENDAM cū eo de testamento et promissione, et tota illa diffinitione, et applicatione testamenti ad sacramentum. Non ero tam molestus ei, q̃ alios fortassis inueniet: si qui bonam ei partem istius fundamenti subruerint: qui et testamentum nouum dicant, promissionem esse legis euangelicę: quemadmodum uetus fuit Moſaicę: et testamentum istud negent a Luthero satis scite tractari: neq; enim testatori nuncupandum esse nominatim, quid relinquat hæredi: quem ex asse instituat: neq; remissionem peccatorum, quam pro hæreditate nuncupatam Lutherus ait, idem esse quod regnū cælorum, sed

„ Verba
„ regis.

„

„

„

„

„

„

„ Luther⁹
„ adultera
„ tur Chriſti testa-
„ mentum.

GG

uiam

„ uiam potius ad celum . Quas res atq; alias item aliquot,
 „ quisquis urgere uolet, ac premere: posset fortassis funda-
 „ menti Lutherani structuram, machinis aliunde concu-
 „ tere . Verum istud eis permittam, qui uolent . Ego istud
 „ ei fundamentum, quod immobile postulat esse, non mo-
 „ uebo : tantum ostendam ædificium, quod superstruxit, fa-
 „ cile per se corruiere .

Nempe qui
 frontem iā
 diu perfri-
 cuerit.

INTELLIGIS ista Lutherē? aut, si intelligas, po-
 tes sustinere : ut perpetuo, tuo cum dedecore, tam stolide
 te iactes? Nam rex hic fundamentum tuum nullo modo
 cōcedit : sed ostendit esse infirmum : et quod facile possit
 eueri : si quis hoc sibi desumpserit . Interim uero se pol-
 licetur, diruturum præclara illa ædificia : quæ superstruxi-
 sti : quibus dirutis, frustra tibi restaret fundamentum .
 At tu hic tanquam triumphator exultas : quod nactus sis
 tam rudem antagonistam : ut non intelligat ^{se} eum, nihil
 agere, quicquid respondeat : quandiu non expugnauit id,
 quod aduersarius sumit pro fundamēto . Atq; hac in par-
 te, tibi tam impense places : ut idem terq; quaterq;, alio
 atq; alio tui præclari libelli loco, repetas : tanquam inde
 traducturus admirabilem regis inscitiam, ac ruditatem :
 qui non euerso fundamento, strenue se rem gessisse putet :
 quod dumtaxat expugnauit, atq; euertit ædificia . Age,
 fingamns interea Lutherē, fundamentum tuum esse fir-
 missimum, missam uidelicet esse testamentum, et promi-
 sionem hereditatis, ac nuncupationem heredis . Tenes ne
 memoria, quare hoc fundamentum ieceris? utrum ne, ut
 nullius ædificij basis esset : et sic ne fundamentum quidem
 esset:

esset: cui nihil esset superstructum? An ideo potius iecisti:
ut illam turrin inexpugnabilem superstrueres: qua totā
demolireris ecclesiam, et altare Christi subuerteres? Ne-
pe, missam bonum opus non esse, sacrificium non esse, nō
esse oblationem. Igitur quum tu propter has turres uere
Babylonis propugnacula, quibus in cælum uī parabas a-
scendere: struxeris illud fundamentū: an tibi uidetur im-
peritus bellator esse: qui castella illa, ex quibus solis erat
periculum, sic euerterit: ut neq; nocere quicquam, neque
unquam refici possint: etiam si fundamentum reliquerit
ualidum et forte, sed tamen innoxium? An tu tam stolis-
us es, q̄ te fingis esse: ut eum censeas nihil agere: qui ta-
lia edificiā sic deiecerit, relicto fundamento. Ergo tā stul-
tus es: ut eum neges esse uictorem: qui mēia perupe-
rit, atq; diruerit: hostes subegerit, ac diuiserit spolia: quā-
diu non eruerit fundamentum mēium, ac ruinā lapides
auexerit? O si quis stultorum figulus hic esset tui similis:
q̄ multos ei liceret stultos fingere similes tui. Tu nobis
duos finxisti: quorum persona rīderes stultitiā: nō quā
in regis libello, sed in capite tuo reperisti. Huic tres stul-
tissimos stultos liceret effingere: quorum nemo stultior
esset Luthero. Nam si quis substernat fundamentum la-
pideum: deinde conetur superstruere edificiū ex pulue-
re: an Lutherus tam stultus est: ut hunc nō intelligat esse
stultum? At idem nihilo stultior est, q̄ Lutherus noster:
qui edificiū putat dirui non posse: quandiu durat fun-
damentū. QUID si quis adeo stolidus sit: ut cum fun-
damentum iecerit mire profundum, et passus aliquot, si

Istā scilicet
ob causam.

Ita sane stul-
tus est Lu-
therus.

Tres stulti,
quorū tamē
stulticiā su-
perat Lu-
therus.

Secundus
stultus siue
Lutherus.

uolet, latum super solidissimam rupem: post ædificet murum in palustri loco, cuius nullus lapis per aliquot stadia tangat illud, quod iecit fundamentum? An non et hunc planerideret stultum, Lutherus noster: si eum gloriantē uideret, muri sui fortitudine: quem dicat, neq; subsidere posse, neq; dirui, propter fundamenti firmitatem, tā procul a muro distantis? Hunc, opinor, rideret pro stulto Lutherus: et tamen hic stultus, nihilo stultior est Luthero nostro: qui putat absurdum esse: quod rex aggrediatur ædificia sua diruere, relicto fundamēto ualido: cuius nullum saxum quicq; pertinet ad ædificium.

Tertius stultus siue Lutherus.

SED age, sit adhuc tertius, utroq; stultior: qui et in arena fundamentum ponat ex puluere: et inde procul, in lacu murum ædificet ex glacie: hunc stultum (sat scio) rideret Lutherus: et tamē illo stulto, stultior est Lutherus. Nam et fundamentum eius magis caducum est, quouis puluere: et ædificiū eius fragilius, quauis glacie: nec magis inter se coherent: q̄ (ut est in fabulis) Ethioclis et Polyonicis flammæ. Nam neq; ualidam fuisse conclusionem, neq; cum assumpto cohesisse, apertissime probauit rex: id quod Lutherus respondendo fecit apertius.

Fundamentum Lutheranū a rege subactum.

AT fundamentū, ex quo se gloriatur conclusionem deducere, quod uelut robustius, q̄ ut expugnari possit: iterum atq; iterum exprobrat, regem uelut ex professo relinquere: q̄ sit inualidum, rex ipse monstrauit. Neq; enim, tantum dixit, facile ab alijs posse destrui: sed etiam, uno fere uerbo, obiter, et aliud agens ipse destruxit: cū dixit: Testamentum istud nouum, ita referri posse ad nouum testamentum.

testamentum : quemadmodum testamentum uetus, ad legem Mosaicā : quibus uerbis, quid aliud significauit princeps : q̄ id ipsū, quod aperte dicit apostolus, ad Hebreos XI. cum ait de Christo: Noui testamenti, mediator est: ut morte intercedente, in redemptionem earum preuaricationum, quæ erant sub priori testamento, repromissionem accipiāt : qui uocati sunt æternæ hereditatis. Vbi enim testamentum, mors necesse est, intercedat testatoris. Testamentum enim in mortuis confirmatum est : alioqui, nondum ualet, dum uiuit, qui testatus est : unde nec primum quidem sine sanguine dedicatū est. Lecto enim omni mandato a Mose, uniuerso populo, accipiens sanguinem uitulorum et hircorum, cum aqua et lana coccinea, et hyssopo, ipsumq; librum, et omnem populum aspersit: dicens: Hic sanguis testamenti, quod mandauit ad uos deus. Et paulo post. Contestatur autem nos, et spiritus sanctus. Postquam enim dixit. Hoc autem testamētum, quod testabor ad illos, post dies illos dicit dominus. Dabo leges meas in cordibus eorum : et in mentibus eorum superscribam eas: et peccatorū et iniquitatū eorū iam nō recordabor amplius. Vide lector, ut mirum prestigiatores putet se Lutherus: qui sic se credit omnium oculos perstringere: ut nemo possit cernere: q̄ absurde totum hoc testamētū Christi, ad heresis suæ fundamentum detorqueat. Nam, quod apostolus aperte docet, esse totam legem euangelicam: id iste restringit ad solam cenā dñicam: quasi sacramentū altaris, institutū in cena dumtaxat, sit Christi testamentū: qđ Christus (ut ait) moriēs reliquit, distribuendū

Testamētū
quib⁹ sit cō
cessum.

Mos testan
di in ueteri
lege.

Paulus de
testamēto.

Xpi mortē
perficere om-
nia sacra-
menta.

dum suis fidelibus. Sic solent lector (ut scis) non facultates ex testamento: sed testamenta distribui. At Paulus aperte docet: quod, sicut lex Mosaica testamentum erat uetus: sic testamentum nouum lex est euangelica: et sicut deus ratū fecit illud, fuso sanguine uituli, atq; hirci: sic istud cōfirmauit fuso sanguine Christi. Cuius rei, manifeste Christus admonuit discipulos: quū diceret: Hic est sanguis noui testamenti: qui pro multis effundetur: tanquam diceret: Hic sanguis, quē bibitis, est idem sanguis: qui in remissionem peccatorum, paulo post effundetur in cruce, sanguis (inquam) noui testamenti: quo confirmabitur nouum testamentum meum, mea lex euangelica, sicut olim hircino sanguine et uitulino confirmatū est testamentum uetus, lex Mosaica. Q V A E S O, quam ansam apprehendit hic Lutherus: cur testamentum Christi restringeret ad hoc sacramentum? Nam, q̄q̄ Christi mors operatur, et perficit redemptionem nostram: cuius hoc sacramentum corpus est et sanguis: eadem tamen mors, ex quo perficit sacramentalem uim, cæterorum sacramentorum omnium, secundum cuiusq; mensuram, et deo cognitum modum. V I D E S ergo lector, q̄ detorte detraxerit scripturam, hunc in locū Lutherus: ut inde strueret sibi fundamentum: ex quo superstrueret arcem: unde more gigantum superos e celo depelleret. Vides, ut idem fundamentum, rex Angliæ dissimulans, illud se tangere, ita totum subruerit: ut ne lapidem quidem super lapidem reliquerit. Et tamen Lutherus fundamenti sui euerسیونē, uicissim dissimulans, nunc miris modis illudit regi: quod

tam uas

tam ualidum eius fundamentum non sit ausus attingere: sed assumptum suum habuerit pro confesso.

QVAESO te Luthere, si quis ita dicat: ego Lutherum stolidum esse non dico: quanquā (ut uidetis) tam stolide sibi contraria, tam saepe, non subito quidem dicit: sed per ocium, magno scribit studio: ut morionem pudeat similia somniare: Hoc tantum dico, haereticum eum esse: et plusquam sacrilege blasphemum. Vtrum is, qui hoc pacto loquitur, stulticiam tuam relinquit intactam: et te fatetur esse sapientem? Mihi profecto non uidetur, non hercle magis: quam si quis in mulierem ueneficij ream, quam impudicam esse constet: dicat hoc pacto: ego mulierem istam iudices meretricem esse non dicam: quanquā qui id uellet dicere, facile probare posset: uel ex eo, quod iam quartum nullo marito peperit: Hoc tantum dicam: quod satis est, in praesentem causam, illam esse ueneficam. Is opinor, non negat: sed negando confirmat, illam esse meretricem. Eodem modo, princeps negat se fundamentum tuum moturum: quum illud prius uno uerbo funditus euertisset. Sed age, gratificemur tibi: patiamur uulnus tuum dissimulare te. Ridere te sinamus, et iocari foris: dum intus gemis: et pudorem tuum ploras in sinu. Fingamus regē fundamentum tuum prorsus concessisse, uidelicet, missam esse testamentum. An illo assumpto tibi concessio, non licet illi negare: quod ex illo concludis: nempe, quod ideo non possit esse sacrificiū? Siccine disputatur VVittinberge: ut si quis concedat antecedens: ideo non possit negare consequentiam? Si haec disputandi forma praescribitur: ut impu-

Quid ridere
rideat regē
Lutherus
falsus ipse.

Disce hinc
stolide fra-
terculum lo-
qui.

Vide luthera-
re, quantum
tibi indul-
geatur.

Hec est for-
ma disputan-
di potestaru

Hic concedimus antecedens.

Lutheri uerba.

An non ita fecit, cū rediderit id tibi inutile?

nihil est turpe impuro.

ut impudentis sit negare conclusionem: postquam concedis assumptum: uicit nos plane Lutherus: et facilem sibi inuenit uiam: quamissam probet, bonū opus nō esse, non esse sacrificiū. Sic enim licebit ei argumentari. Lutherus est patrator et patronus malorum operum: ergo missa non est opus bonum. Lutherus est asinus, et asinus non potest offerri in sacrificiū: ergo missa non est oblatio, nec sacrificiū. O quot asinos, quot porcos, in uocaret asinus et porcus Lutherus: quot stultos fingeret, stultorū stultissimus: si quid tale reperisset in libello principis: quale nunc in suo ingerit iterum atq; iterum: tanq̃ semel stultum esse parum sit. Sed operę precium est uidere, q̃ belle coniungat cum hac stulticia sycophantiam, sed tam nudam atq; conspicuam, q̃ auriculę sunt in asino.

Protestatur, inquit, rex, sese relicurum intactū, id quod maxime omnium confutandum ei fuerat, nempe robur meum principale, et argumentum capitale, ubi ex uerbis Christi, probaui, missam esse testamentum et promissionem: ideo non posse opus aut sacrificiū dici.

DISPERIAM lector, nī mihi fere uocem adimat admiratio, cogitanti, q̃ aut uere saxum sit iste nebulo, aut omnes homines pro saxi habeat: Ait fundamentum suū fuisse, missam esse testamentum, et ideo opus aut sacrificiū esse non posse: et ait regem uictum fortitudine huius roboris, ex professo transire hoc fundamentum. Quęso te Luthere, reuome ceruissiam istam: quę tibi caput occupat. Redige (si potes) in memoriā: quod fuerit fundamentum tuum. Si regi turpe fuit transire: an non tibi turpius est obliuisci? Fuit ne istud pars fundamenti tui: quod missa

quod missa bonum opus esse non potest, aut sacrificium?
 Si istud erat fundamentum: quænam erat conclusio? ista
 reliquit rex intacta. Quomodo tu rursus respondes ad ea, quibus
 rex illa dissoluit? Atque ita respondes, ut quum suda-
 ris satis: nihil aliud facias: quod, ut constet omnibus, nihil te
 reperire, quod contradicas. Sed quid mortuo uerba facio?
 Redeo lector ad te. QVVM nullum fundamentum pro-
 barit ex scriptura: sed tantum probare conatus est: quod
 missa sit testamentum: quod ipsum ^{fund} testamentum ex scri-
 ptura confutatum est: ex eo fundamento, sua collectione
 conclusit illas præclaras, nihil coherentes conclusiones:
 quod missa bonum opus et sacrificium esse non possit. Quas
 conclusiones, rex probauit ex illo fundamento (etiam si ne-
 cessarium esset) nullo tamen pacto consequi: et cum fun-
 damentum illud euertisset: in transitu, simulans id se re-
 linquere, sic tractauit conclusiones: tanquam fundamen-
 tum concederet: ut Lutherum tanto stultiorem ostende-
 ret: qui fundamentum iecisset: quod nullam partem edi-
 ficii, aut sustineret aut tangeret. Lutherus ergo, dolens
 ita patefactam esse fatuitatem suam: conatur, subsidium
 ferre per sycphantiam: sed tam apertam, ut nihil aliud
 sit, quam conduplicata stulticia. Dicit partem fundamenti fu-
 isse: quod nemo non uidet fuisse conclusionem. Dicit id
 reliquisse regem: quod solum ex professo egisse regem, do-
 cet ipsius etiam Lutheri responsio. Ita belle sibi constat,
 homo nunquam sibi contrarius: ut dicat regem ex professo
 præterire tacite: quod missa non potest opus esse, aut sa-
 crificium: Et tamē ad illa, quibus rex probat, etiā si maxi-

Lutherum
 nullū pro-
 basse funda-
 mentum ex
 scriptura.

Quomodo Luthe-
 rus succura-
 rat suæ stul-
 ticiæ.

Sorex suo
 proditur
 inditio.

HH

me testa-

Verba
Lutheri.
Nō est diffi-
cile Luthere
tuas dilu-
ere ratiōes.
Q̃ male u-
rat glorio-
sum nebulo
nē se uidere
uictum.

me testamentum esset ac promissio: opus tamen et sacrificiū nihilo minus esse, Lutherus ipse respondet: nisi forte sibi conscius est, ea, quæ respondet, esse tam inepta: ut responsum suum pro responso non habeat. Et sunt haud dubie lector, id quod ilico uidebis ineptissima: quod quo uideas clarius, non imitabor Lutherum: ut illius uerba (sicut ille solet in rege) narrando deprauem. Sed integra, sicut se habent, ascribam. Quæ quum legeris, uidebis esse tam praua: ut nemo deprauatius narrare potuerit.

Postquam uero dominus Henricus, Thomista noster, hac argentea et aurea ratione probarat missam esse opus, pergit in fortitudine sua, etiā Lutheri rationes deluere, et primo thomisticatur in hunc modum. Qui lignum cedit, facit opus, ergo qui consecrat, facit opus. Quare missa etiam opus erit. Si autem est opus, non est malum, ergo bonum. Hec ille gloriosus assertor sacramentorū. Hic iacet quoq; Lutherus prostratus.

A V D I S T I lector, nihil illius omisimus: nunc audies uicissim uerba regis: quibus et Lutheri fidem deprehendes, aliena tam sincere narratis: ut inde gratiam comparet suis. Et illud simul intelliges: quanta rerum urgeatur inopia: qui cogitur ad nugas diuertere: et potissimā partem eorum, quibus respondendum fuit omittere: illiusq; uerba antequam regis retulimus: ut cum eas uanas, ac stolidas gloriolas efflare aliquandiu impune permiserimus: quibus se uictorem ipse buccinat, a sperata uictorie laude, turpius excidat: quum regis uerba prauè de industria retulisse (ut est impudens) redargui palam se uiderit: quo facilius ipse superior e pugna discedere uideretur. Verba regis ita se habent.

Post long-

POST longas (inquit) ambages, diffinit missam: de
 inde separat a missa, missę ceremonias: excutit coenam do-
 minicam: et uerba Christi trutinat: quibus usus est: quū
 institueret missę sacramentum. Ibi quum testamenti uer-
 bum, rem uidelicet tam abstrusam reperisset: iam (tanq̃
 profligatis hostibus) coepit ingeminare uictoriam: et uer-
 bis adornat inuentum (ut iactat) suum: et tanquam my-
 sterium, hactenus inauditum, magno supercilio docet,
 quid sit testamentum. Notandum esse clamat, ac memo-
 ria tenendum, testamentum esse morituri promissionem:
 qua nuncupat hereditatem, et instituit heredes. Hoc igitur
 sacramentum (inquit) missę, nihil est aliud, q̃ testa-
 mentum Christi: testamentum nihil est aliud, q̃ promissio
 hereditatis eternę, nobis Christianis: quos suos hæ-
 redes instituit, corpus et sanguinem suum (uelut signum
 ratę promissionis) adiiciens. Hoc igitur decies repetit,
 inculcat, infigit, utpote quod haberi uult immobile fun-
 damentum: super quod ædificet fœnum, ligna, stipulā.
 Nam hoc fundamento iacto, quod missa Christi sit testa-
 mentum: omnem sese iactat impietatem euersurum: quā
 impij (ut ait) homines inuexerunt, in hoc sacramentum:
 et dilucide probaturum ad communionem recipiendam,
 sola fide ueniendum esse, de operibus cuiusmodi sint, nō
 admodum esse curandum, conscientia quanto magis erro-
 nea sit, ac peccatorum, uel morsu, uel titillatione mouea-
 tur, tanto sanctius accedi. Quanto serenior, purior, et er-
 rore purgatior, tanto sumi deterius. Ad hæc, missam bo-
 num opus non esse. Missam non esse sacrificium. Missam

„ Verba
 „ regis.

„ Discite
 „ hic oēs
 „ ex Luthe-
 „ ro, quid
 „ sit testa-
 „ mentum.

„ Cōcedite
 „ hęc arcē
 „ tā præcla-
 „ ro duci.
 „ Quot et
 „ q̃ sit pro-
 „ baturus
 „ Luther⁹
 „ ex suo fū-
 „ damēto.

„ sacerdoti tantum, non autem populo etiam prodesse. Ni-
 „ hil prodesse defunctis, nihil cuiquam uiuentium. Impiū
 „ esse errorem, si missa canatur pro peccatis, si pro cuiusquā
 „ necessitate, si pro mortuis. Inanem esse rem et impiā, fra-
 „ ternitates et annuas defunctorum memorias. Abolendā
 „ esse, talem omnem sacerdotum, monachorum, canonicō-
 „ rum, fratrum, religiosorum denique (quos uocamus) o-
 „ mnium alimoniam. Hæc igitur tot et tam immensa bo-
 „ na, se reperisse gloriatur, in eo solo: quod hoc sacrosan-
 „ ctum sacramentum comperit, esse Christi testamentum.
 „ Iam in sententiarios protinus (quos uocat) doctores in-
 „ uehitur. Exclamat in omnes: qui declamant apud popu-
 „ lum: quod quum illi tam multa scribant: hi tam multa lo-
 „ quantur et prædicent de eucharistiæ sacramento: neutri
 „ tamē attingant quicquid de testamento: sed impie celent po-
 „ pulum, bonum illud incomparabile (quod tamen iam o-
 „ lim scisse profuisset) ex missa, nihil unquam boni laicos,
 „ neque uiuos neque defunctos, esse consecuturos. Ob cuius
 „ rei ignorantiam, denunciât uniuerfos hodie sacerdotes et
 „ monachos, cum episcopis, et omnibus suis maioribus, i-
 „ dololatrias esse, atque in statu periculossissimo uersari.

Hoc ni-
 mirū Lu-
 there fa-
 tis tibi
 seruatiū
 est.

V I D E S lector, ut Lutheri omnia robora princeps bo-
 na cum fide commemoret: ac ne dogmata quidem omittat:
 ne quid sibi sui roboris queratur interceptum. Sed istud
 interim exacte pensculandum est: in quo periculo
 uersentur omnes hi: qui Lutheri dogmatibus non credunt.
 Profecto in periculum ueniunt (quod superos precor, ut
 contingat mihi) ut excludantur ab inferis: ne ibi cum uir-
 clisso,

Periculū e-
 orū qui Lu-
 thero non

clisso, Husso, Heluidio, Arrio, Montano, et ijs omnibus pestilentiori Luthero, æternum ardeant: sed in cælo beati sint perpetuo, cū Christi sanctis, Ambrosio, Augustino, Hieronymo, Chrysostomo, Cypriano, Basilio, atq; id genus alijs, uiris beatissimis: qui ea crediderunt et docuerūt de missa: quæ Lutherus execratur: ea sunt execrati: quæ Lutherus docet credenda, non credit. Sed paulo post ita pergit rex.

SED OPERAE præcium est uidere, qua ex arbore tā salutares fructus colligat Lutherus. Postquam ergo sæpius inculcauit, eucharistiæ sacramentum, signum esse testamenti, testamentum uero nihil esse aliud, q̃ promissionem hæreditatis: inde continuo censet consequi: ut missa neq; bonū opus esse possit, neq; sacrificium. Quod quisquis ei concesserit: iam illi statim admittendus erit totus ille pestium catalogus: quo totam ecclesiæ faciem confūdīt. At quisquis negauerit illi: iam tam magno molimine nihil egerit. Nā argumenta (quibus ea docere præ se fert) pudet propemodum recensere: ita sunt in re tantæ maiestatis, nugacia prorsus et friuola. Sic enim colligit (nam ipsius uerba recitabo) Audisti missam nihil aliud esse, q̃ promissionem diuinam, seu testamentum Christi, sacramento corporis et sanguinis eius commendatum. Quod si uerum est, intelligis eam, non posse opus esse ullo modo, nec alio studio a quoquam tractari, q̃ sola fide. Fides autem non est opus, sed magistra et uia operum. Mirum est, quanto nixu perturiens, q̃ nihil pepererit, nisi merum uentum: quem, quum ipse tam ualidum uelit uideri: ut

sunt audientes.

„ Verba
„ regis.
„
„
„
„
„ Vnde col
„ legerit
„ Luther
„ missā bo
„ nū opus
„ non esse,
„
„
„
„
„
„ Nēpe ius
„ xta pro
„ uerbum,

Pertur- „ montes possit euertere: mihi profecto uidetur tam lan-
ent mon- „ guidus: ut agitare non possit arundinem. Nam si uerbo-
tes, nas- „ rum tollas inuolucra: quibus rem absurdam, uelut simiā
ceturi- „ purpura uestit: si tollas exclamations illas, quibus iam
diculus „ uelut re dilucide probata, toties in totam bacchatur eccle-
mus. „ siam: et non dum collata manu, tanquam ferox uictor in-
„ sultat: nihil aliud restare uidebis, q̄ nudum et miserū so-
„ phisma. Quid enim aliud dicit tanto uerborum ambitu,
„ q̄ missa est promissio: ergo non potest esse opus? Quem
„ non misereat hominis, si tam stupidus sit: ut ineptiam
„ suam non sentiat: aut quis non indignetur, si sibi cōsciis,
„ tam stupidos tamen omnes estimet Christianos: ut tam
„ manifestas insanias, nequeant deprehendere. Non con-
„ tendam cum eo de testamento, et promissione, et tota illa
„ definitione, et applicatione testamenti ad sacramentum.
„ Non ero tam molestus ei: q̄ alios fortassis inueniet: si qui
„ bonam ei partem istius fundamenti subruerint: qui et te-
„ stamentum nouum dicant, promissionem esse legis euā-
„ gelicę quemadmodum uetus fuit Mosaicę: et testamētū
„ istud negent a Luthero satis scite tractari: neq̄ enim testa-
„ tori nuncupandum esse nominatim, quid relinquat hære-
„ di: quem ex asse instituat: neq̄ remissionem peccatorum,
„ quam pro hæreditate nuncupatā Lutherus ait, idem esse
„ quod regnum cælorum, sed uiam potius ad cælum?
„ Veniamus ergo nunc ad præclaras istas Lutheri rationes:
„ quibus probat, missam neq̄ bonum opus esse, neq̄ sacri-
„ ficiū: Et quanq̄ præstaret, prius tractare de sacrificio:
„ tamen, quoniam ille primam quæstionem fecit de opere:
sequemur

sequemur illum. Quum igitur ita colligit: missa est pro-
 missio: ergo non est bonum opus: quia nulla promissio
 est opus: dicemus missam, quam sacerdos celebrat, non
 uerius esse promissionem, quā fuit consecratio Christi: et si-
 mul queremus ab eo, an aliquod opus tum fecerit Chri-
 stus: quod si neget, mirabimur profecto, si quum is opus
 faciat: qui imaginem facit ex ligno: Christus nullū opus
 prorsus fecerit: quum carnem suam fecerit ex pane. Quod
 si ullum opus fecerit: quin id bonum fuerit: nemo, opi-
 nor, dubitabit. Nam si bonum opus fecit mulier: quæ ca-
 put eius ^{per} fudit unguento: quis potest ambigere: an bonū
 opus fecerit Christus: quum corpus propriū, et in ci-
 bum exhiberet hominibus: et in sacrificium offerret deo?
 Quod si negari non potest, nisi ab eo, qui in re maxime
 seria, ualde uelit nugari, bonum opus fecisse Christum:
 nec istud etiam negari potest, in missa bonum opus face-
 re sacerdotem: quippe qui non aliud faciat in missa: quā
 Christus in cœna fecit et cruce. Hoc enim declarant uer-
 ba Christi: Hoc facite in meam cōmemorationem. Qui-
 bus uerbis, quid aliud uolebat, ut in missa representarent,
 ac facerent: quā quod ipse faciebat in cœna et cruce? Insti-
 tuebat enim, et inchoabat in cœna sacramentum: quod
 in cruce perfecit.

N V N C relege quæso lector, Lutheri nugamenta. Vi-
 de, quanta cū fide recenseat argumenta regis: quā pulchris
 rationibus occurrat. Quas iste nobis nugas garrit. Rex
 ait Christum aliquod opus fecisse: dum suum corpus fa-
 ceret ex pane, et patri offerret in cruce: nec obstitisse, quo-
 minus

„
 „ Quomo-
 „ do protet
 „ Luther?
 „ missā nō
 „ esse bonū
 „ opus.

„
 „ Ostēditur
 „ missa op?
 „ esse ex i-
 „ psius uer-
 „ bis Xpi.

Pauli de
missa sen-
sus.

minus fuerit opus : quantumcunq; fuerit testamentum.
Atq; ita breuiter, uno uerbo demonstrat : et q̃ ineptum
sophisma sit, Lutherilemma illud insolubile. Hoc sacra-
mentum est testamentum : ergo non potest esse opus.
Deínderex ostendit, ac probat ex euangelio, idem facere
sacerdotem in missa : quod Christus in coena fecit, et cruce :
in qua compleuit : quod inceperat in coena : praesertim
quum missa potius mortis memoria sit, q̃ coenae, secun-
dum illud Pauli : quod rex etiam commemorat. Hec quo-
tiescunq; feceritis : mortem domini annuntiabitis. Quã-
obrem, quum Lutherus negare non possit : quin uere o-
pus fuerit : quod a Christo factum est : quanq̃ maxime
fuiſſet testamentum : nec aliud est, quod a sacerdote sit :
q̃ quod factum est a Christo : nonne cogitur homo pru-
dentissimus fateri, stultissimam esse sophismatis sui sapi-
entiam : qua uelut irrefragabile, sic argutatur ? Missa est
testamentum, et promissio : ergo non potest esse opus.
Sed hic manifeste se uictum sentiens, mirabili prorsus in-
genio, reperit exitum : ne quod omnes uidere uidet, ipse
fateri cogeretur. Quia rex dicit eum, qui consecrat, ali-
quid facere : ibi deprehendit homo lynceus regem dicere,
missam esse bonum opus, ratione operantis, non operis
operati : Quasi, qui diceret aliquid quenquam facere : is
non diceret aliquid ab eodem fieri : aut quasi re non essent
idem, id quod aliquis facit, et quod ab eo faciente sit : etiã
si aliter consideretur quatenus tale, aliter quatenus factũ
abs tali. Vt cautum esse oportet, cui cum homine tam a-
cuto sit negocium. Nam, si quis dicat ^{hasce} hanc uiam esse sur-
sum uersus :

sum uersus: ilico Lutherus iurabit, eum negasse easdem
scalas, uiam esse deorsum uersus: quia surlum et deorsum
sunt opposita. Sic disputant acuti dialectici. Nos homi-
nes simplices, et ideotæ, putamus eandem esse uiam, et
Athenis Thebas, et Thebis Athenas: et eandem missam
putamus esse tam opus operatum, q̃ opus operantis.
Cæterum bonitatem eius et fructum, qui ex illo opere per-
uenit ad populum: peruenire censemur ratione operis ope-
rati, non operis operantis: hoc est, quia ipsum tale est:
non quia talis operatus est.

SED hic aliud etiam acumen repperit reuerendus pa-
ter: quod si missa esset opus, aliquo modo sacerdotis con-
secrantis, iam quum omnis missa sit opus bonum: malus
sacerdos consecrare non possit: uidelicet, quia malus non
potest opus bonum facere. Et hoc argumentum illi uide-
tur tam acutum: ut etiam eo mire gloriatur: atq; ita se ia-
cet: Istud argumentum male uexabit assertorem sacra-
mentorum. At ego potius suspicor, imo certo scio, talem
argumentatorem male uexari a dæmonio: qui eum ita de-
mentat: ^{ut} non sentiat, etiam quantumuis malum homi-
nem, posse facere opus, aut natura bonum, aut moribus,
aut alij utile et meritorium, etiam si damnosum sibi. Nisi
forte bonum opus non est eleemosyna: aut fieri non possit
a malo. Aut nisi quis cum Luthero credat, baptismum bo-
num opus non esse: aut malum sacerdotem non conferre
baptismum alteri. Sit illud acumen Lutheri. Nos homi-
nes rusticuli credimus, ministri maliciam dei benignitatem
non claudere: Sed sicut furtiuum semen cum opere semi-
nantis

Q̃ acute sci-
licet Luthe-
rus differat.

Stulta Lu-
theri glori-
atio de ni-
hilo.

Acumen
Lutheri.

Opus ex se
bonum non
deteri a ma
lo patratoꝝ
re.

nantis furis cooperatur deus in frugem: sic in sacramentis,
quailiscunq; sacerdos sit, cū eius opere cooperat̃ deus, opus
bonum, et gratia definita perfectum. Quod insita bo-
nitate, salutare sit illis, pro quibus fit: etiam si noceat
illis, a quibus fit. Nam is, qui fecit: bonum opus
male fecit: et temere tractando sacramentum, prodest al-
teri, noceat sibi.

Q V V M regis librum legissem, et Lutheri responsum si-
mul: et q̃ potui, diligentissime consyderassem; uehemen-
ter admiratus sum: quid sibi Lutherus uellet in illo, tam
absurdo sophismate: tandem coepi eundem locum, ex eius
Babylone perpendere: ex quo fonte confusionis hic riuu-
lus, inferni fluminis, effusus est. Etece, quemadmodum
istic nugatur in missa: sic ibi nugacissime nugatur, in ope-
re: scilicet ut argutia duplici rem intricaret: et duplici stul-
ticia sese inuolueret. Sic enim illic ascribit.

Verba Lu-
theri ex ba-
byl, Capt.

Nullus audeat tantum insanire, ut dicat bonum opus facere
eum, qui pauper et indigens uenit, accepturus de manu diui-
tis beneficium. At missa, ut dixi, beneficiū est promissionis di-
uinæ, per manum sacerdotū omnibus hominibus exhibitum.

E N rationem lector, missa non potest esse bonū opus:
nempe q̃ in missa beneficium accipimus a deo, non ei con-
ferimus.

Q V A E S O te lector, an tu hunc putas uel reminisci uer-
borum suorū, uel sua interim uerba audire, dum loquitur?
Nam si nihil esse potest bonū opus hoīs: quo quis benefi-
ciū accipit a deo, non præstat: quid illi necesse fuit, incassum
tot uerba fundere: ut probaret, in quolibet opere bono esse
peccatum? Quanto fuit ei facilius dicere: nullum est opus
bonum?

bonum? Nam id aperte nunc dicit: quum nullum esse dicat opus bonum: in quo quis accipit a deo beneficium. Nam nec martyrium quidem, hoc pacto, bonum opus fuerit. Siquidem nec martyr quicq̃ in deũ cõfert: sed accipit ab illo. Quod enim beneficium deo præstat martyr moriẽdo? An non ille quoq; pauper et indigens uenit accepturus de manu diuitis dei beneficium? dum cum illo nummum exiguum æreum, grandi permutat aureo, immo suum illi æreum reddit: ut reportet aureum. Nam quam ab illo uitam cõmodato recepit miseram et momentaneam, eam illi reddit: ut beatam recipiat, eandemq; nunquam finiendam. Ergo per te Luthere, bonum opus non facit martyr: dum uitam impendit pro fide. At deus, quod rex obiecit tibi, Magdalenam pronunciat bonum opus facere: cuius opus, opinor, pro beneficio non habuit: sed mulieri magnum beneficium contulit quam dignatus est ad illud officij genus admittere. Nos miseri, quum omnia fecerimus: adhuc serui inutiles sumus: quod enim debuimus facere fecimus: nihil deo damus: sed in omni opere bono, a dei beneficentia recipimus. Quod, quum omnes fateantur, solus Lutherus asserit, nullum esse: quod qui facit, beneficium accipit a deo non præstat. Et istud asserit is qui dicit iustos in omni opere bono peccare. Et sic homo sapiens, et nunquam sibi contrarius, asserit pariter istas duas cõclusiones. Omne bonum opus hominis habet peccatum: et nullum est bonum opus hominis: quod possit habere peccatum.

HIC te quæso lector, ut relegas illa Lutheri uerba magnifica: quibus regem ait ea cogitare de missa: quæ uidelicet

Lutheri sententia ne martyrium quidem bonum opus esse.

ipse, neq; per febrem, neq; per frenesim cogitare unq; potuisset. Quantam sibi gloriam his comparauit ampullis: quando nunc omnes aperte sentiant principem, et de missa et de bono opere loquutum prudentissime: quum interim de utroq; per suas febres, et freneses, talia nobis excogitauit Lutherus: ut nunq; cogitare uel ipsa febris tam febrilia, uel ipsa frenesis tam phrenetica potuisset.

Refellit illas ineptissimas argutias: quibus Lutherus conatur probare, missam non esse sacrificium. Cap. XVI.

HOC igitur egregio triumpho, triumphat malorum operum patronus, aduersus opera bona: nunc uideamus, q; strenue se gerat furiosus fraterculus, et sacrilegus sacrificulus, aduersus sacrosanctum sacrificium. Quod, quo tibi fiat lector dilucidius: principis uerba, quibus obblaterat nebulo, præponemus. Ea igitur hunc in modum se habent.

Verba	”	SE D	Lutherus satis sentit ipse, facile destrui, quicquid
regis.	”	adstruxerat: si missa possit esse sacrificium, aut oblatio: que	
	”	offeratur deo. Hanc igitur obicem se pollicetur amoturum:	
	”	quod, quo fidelius facere uideatur et efficacius: obijcit si-	
Q; missa	”	bi ipse prius quædam: quæ sibi sentit obstare. Iam et al-	
nō sit sa-	”	terum (inquit) scandalum amouendum est: quod multo	
crificium	”	grandius est, et speciosissimum: id est, q; missa creditur	
Lutheri	”	passim esse sacrificium, quod offertur deo. In quam opi-	
uerba.	”	nionem, et uerba canonis sonare uidentur: ubi dicitur: Hæc	
	”	dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia. Et infra: Hanc	
	”	oblationem	

oblationem. Item clarissime postulatur: ut acceptum sit sacrificium, sicut sacrificium Abel, &c. Inde Christus hostia altaris dicitur. Accedunt his dicta sanctorum patrum, tot exempla, tantusque usus per orbem constanter obseruatus.

AVDISTI lector, quas obices ipse sibi sentit obiectas, Audi nunc uicissim, quod Herculeis uiribus aggreditur amouere: His omnibus, inquit, oportet constantissime opponere uerbum et exemplum Christi. At quæ sunt igitur illa uerba Christi: quæ tot olim sanctis patribus, ac toti Christi ecclesiæ tot ignorata seculis, uelut nouus Esdras, nobis Lutherus inuenit? Hoc declarat ipse, quum dicit. Nisi enim, missam obtinuerimus esse promissionem, seu testamentum, ut uerba clare sonant: totum euangelium, et uniuersum solacium amittimus. Verba nunc audiuius: restat, ut uideamus exemplum. Exemplum ergo subiungit. Christus (inquit) in coena nouissima, quum institueret hoc sacramentum, et condidit testamentum: non obtulit ipsum deo patri: aut ut opus bonum pro alijs perfecit: sed in mensa sedens, singulis idem testamentum proposuit: et signum exhibuit. Ita sunt ergo uerba Christi: istud est exemplum: e quibus nunc demum, Lutherus unus perspicue uidet, missam non esse sacrificium, nec oblationem. Mirum est igitur, ex tot sanctis patribus, ex tot oculis, quot in ecclesia tam multis seculis, idem legunt euangelium, nullum fuisse unquam tam perspicacem, ut rem tam apertam deprehenderet: imo omnes etiamnum tam cæcos esse, ut ne adhuc quidem queant, id quod cerere se Lutherus iactat quanquam ipso monstrante perspicere

„ Irridetur

„ Luther⁹.

„ Luther⁹

„ nouus

„ Esdras.

„ Verba Lu

„ theri.

„ Argumen

„ tum Luthe

„ ri ab exē

„ plo, ut

„ ipse putat

„ Christi.

„ Respōde

„ tur argu

„ mēto Lu

theri de „ re. An non Lutherus hallucinatur potius: et aliquid se ui-
sacrificio „ dere putat: quod non uidet: et digito conatur ostende-
„ re: quod nusquam est? Nam obsecro, qualis est ista pro-
„ batio: quum docere nititur, missam non esse sacrificium,
„ ex eo, q̃ sit promissio: quasi promissio et sacrificium ita si-
„ bi mutuo pugnarent, quemadmodum frigus et calor?
„ Quæ Lutheri ratio adeo prorsus friget: ut nec responso
„ digna uideatur. Nam legis Mosaicæ tam multa sacrificia,
„ quanq̃ essent figuræ omnia futurum rerum: tamen pro-
Promissi- „ missiones erant et ipsa. Promittebant enim ea, pro-
ones sa- „ pter quæ fiebant: non modo futura quondam illa quorum
crifico- „ erant figuræ, sed etiam liberationes, expiationes, purgo-
rū uete- „ tiones, purificationes populi tunc præsentis: pro quo mo-
ris testa- „ re solemnè quotannis offerebantur. Quæ res, quum tam
menri. „ aperta sit: ut nemo prorsus eam possit ignorare: ridicula
„ plane dissimulatio est ista Lutheri: quum nunc argumen-
„ tetur, fieri id non posse: quod non ipse tantum, sed popu-
„ lus quoq̃ nouit tam sæpe factum.

AVDISTI lector uerba regis: Audi nunc uicissim
uerba nebulonis: ut iudicare possis: q̃ scite scrurretur fra-
terculus.

Verba Lu-
theri.

Deinde, pro sacrificio missæ defendendo, sic Thomisticatur.
Esto, inquit, Missa sit promissio, non hinc sequitur, non esse
simul sacrificium, quando in ueteri lege erant sacrificia, quæ
simul erant promissiones. Respondeo. Huius Thomisticæ asser-
tionis, debuit rex uel unum exemplum producere. Nunc ue-
ro pro more suo, satis esse putat, si tantum scribat in ueteri le-
ge sacrificia fuisse promissiones, tum mox, Oportet sic esse. Sed
tam stolido assertori (ut uideo) proponendus esset aliquis uo-
cabularius:

cabularius, quo disceret primum, quid significet, tam sacrificium quā promissio. Siquidem promissio est uerbum, sacrificium est res, ut etiam pueri infantes intelligant, impossibile esse, ut promissio sacrificium, aut uerbum res sit. Me miserum, qui cū talibus stulticiā monstris, tempus perdere cogor, nec dignus sum, ut ingenio aut eruditione praestantes mecū certent. Error itaq; manifestarius est, dicere in ueteri lege fuisse sacrificia promissiones. Nisi rex assertor, lubricitate thomistica, figurate uoluerit loqui, quod sacrificia promittebant, id est, significabant futura in Christo. Verum, hoc non est asserere sacramenta, sed ludere et nugari uerbis. Siquidem, hoc modo, promissio est signum, seu res, non uerbum. At nos in missa potissimum, uocamus promissionem, ipsa scilicet uerba Christi, sine quibus, panis et uinum essent, neque signum, neque sacramentum, neque missa. Nam quod per sacrificia, in fide oblata, promissiones impetrabatur, aliud est. Non enim hic, uel de fructu, uel significatione sacrificiorū disputamus, sed de ipsa substantia, ut sciamus, quid sit, et quid non sit sacrificium.

Vere istud ait Lutherus, non es dignus.

Tu uere nugaris uerbis.

NUNC expende lector, quā belle rationes principis soluerit nebulo. Nam quū rex inter alias istius ineptias, hoc quoque miserabile sophisma, qua sic colligit: Missa est promissio: ergo non potest esse sacrificium: ex eo confutabit, quod etiam ueteris legis sacrificia sicerant promissiones: sicut argutatur Lutherus missam esse promissionem: recurrit nunc Lutherus: et negat sacrificia ueteris legis, fuisse promissiones, nisi sophistice. Missam uero nihil aliud esse omnino, nisi ueram et meram promissionem. Quid facias lector isti stipiti: qui sic disputat: tanquam auditores omnes, plane stipites essent. Solet ille uir, grauis ac seuerus, scholasticorum argutias ridere: quum cogatur ipse saepissime ad ineptissima sophismata cōfugere. Nam, quis nescit

Lutheri argutatio de missa et sacrificio.

Paulus ap-
postolus.

Cape tu Lu-
theri uoca-
bularium
tuum.

nescit in sacrificijs Mosaicæ legis, manifestas fuisse promissiones dei? Cuiusmodi est illud Leuitici, capite sexto. Pro peccato autem suo, offeret arietem immaculatum, de grege: et dabit eum sacerdoti, iuxta æstimationem, mensuramq; dilecti: qui rogabit pro eo coram domino: et dimittetur illi, pro singulis, quæ faciendo peccauit. Vides hic lector tam manifestam esse promissionem: ut nusquam possit esse manifestior. At Lutherus fortasse dicet, in talibus remissionis indulgentiæ per sacrificia promissiones esse, non esse tamen promissiones ipsa sacrificia, sed missam non habere promissionem adiunctam: sed ipsius missæ substantiam, nihil aliud esse, q̃ meram p̃missionem: propterea quod missa sit testamentũ: quod nihil est aliud (ut Lutherus ait) q̃ promissio hæreditatis. Age igitur, accedamus propius ut uideas lector: q̃ misero dedecoris sui conscientia, talia deblateret nebulo. Consideremus illud sacrificium: quod isti ipsi, sacrificio uelut figuram quandam præuiam Paulus copulauit apostolus: Lecto, inquit, omni mandato legis a Mose, uniuerso populo, accipiens sanguinem uitulorum, et hircorum, cum aqua, et lana coccinea, et hysopo, ipsum quoq; librum et omnem populum aspersit, dicens: Hic est sanguis testamenti, quod mandauit ad nos deus. Quid dicitis nunc domine doctor, ubi est uocabulariũ uestrum: quod scurramini proponendum esse principi? Inspicite uocabularium, sacrificij ueteris. Inspicite uocabularium, sacrificij noui. Nunquid in utroq; uocabulario, legitur idem uocabulum? Nunquid sicut sanguis Christi uocatur in altero sanguis testamenti: sic uituli sanguis, sanguis testamenti uocatur

ti uocatur in altero? An non igitur (si quid habetis cere-
bri) facile uideris cōsequi: ut aut testamentum nō sit pro-
missio (et tunc perierit uobis totum fundamentum, quod
male collocastis, super testamentum: qui contendatis idē
esse prorsus adēquate, missam et testamentum) aut, si tes-
tamentum sit promissio: tūc uerum esse, quod ~~et~~ uos ne-
gatis: nempe illud sacrificium fuisse promissionem. Et sic
domine doctor, ego docui uos tam plane, q̄ pueros doce-
re solent pedagogi: q̄ sacrificiū ueteris legis, fuerunt pro-
missiones, non solum eodem modo, quo uos dicitis missā
esse promissionē, in lege noua, sed eodem etiā uerbo: quā-
tumuis acute disputetis, sacrificium esse rem, et promiss-
ionem esse uerbum: et sic uideris nunc, q̄ pulchre uobis
procedat uester uocabularius. Nec tamen hæc eo dico: q̄
aut ibi cōtendam in exhodo, aut hic tibi assentiam in euā-
gelio, testamentum esse meram promissionem: quippe
qui plane uideam, id uerum esse, quod rex obiter tibi tri-
bus uerbis ostendit, merum est commentum, quod tu as-
fers de testamento: quod reuera et illic legem ueterem, et
hic significat nouam, iuxta illud propheticum, quod apo-
stolus commemorat. Ecce dies ueniet, dicit dominus: et
consummabo super domum Israel, et super domum Iuda,
testamentum nouum, non secundum testamentum, q̄ fe-
ci patribus eorū, in die, qua apprehendi manum eorū: ut
educerē illos de terra Aegypti: quoniā ipsi nō permanse-
runt in testamēto meo: et ego neglexi eos dicit dominus.
Quia hoc est testamētum, quod disponam domui Israel,
post dies illos dicit dominus, dando leges meas, in men-

Volue Lu-
there dilige
ter hoc uo-
cabulariū.

tem eorum, et in corda eorum! superscribam eas, et ero eis
in deum, et ipsi erunt mihi in populum. Et non docebit
unusquisque proximum suum, et unusquisque fratrem suum,
dicens: Cognosce dominum, quoniam omnes scient me a
minore usque ad maiorem eorum, quia propitius ero ini-
quitatibus eorum, et peccatorum eorum iam non memo-
rabor. Dicendo autem nouum, ueterauit prius. Quod au-
tem antiquatur et senescit, prope interitum est.

QV ID hic dicit ^{apostolus} esse testamentum uetus? quid hic ap-
pellat nouū? an non legem ueterem, et legem nouam? idque
tam aperte multis modis enūciāns, ut nullum habeas ter-
giuersandi locum, aut uanissimum commentum tuum tu-
endi: quod nulla, neque ratione, neque scriptura fretus, me-
ro arbitrio tuo statuis stolide, et uelut pro imperio iubes
orbem credere. Quamobrem (ut dixi) non hec eo protu-
li: quod in Exhodo cōtendam, testamenti uerbum signi-
ficare promissionem: sed ^{et} ex alijs sacrificijs ostenditur pro-
missionem, nec obstare, nec repugnare sacrificio: quem-
admodum ipse blaterasti, et ex illo brobauī: quod satis est
aduersus te: si testamentum foret mera promissio, sicut tu
contendis: tunc aliquod saltem sacrificium fuisse promis-
sionem in lege Mosaica, quod tu homo absurdissimus, et
absurdum esse iactas et impossibile.

Verba
Lutheri,

Miratur etiam dominus Henricus, quales nam ego conciona-
tores audierim, quod scripserim. nihil esse in concionibus de
promissionibus his unquam dictum, ipse uero ad tedium usque
audierit de testamento, de promissionibus, de testibus. &c.
Respondeo. Et ego miror, regis esse tam rude caput, et tantā
amentiam, qui tam insignes conciones audierit, et adeo nihil
didicerit,

didicerit, neq; intellexerit uerbum dei, nostrum opus aut sacrificium esse non posse, quin contrarium sine fine blaterat.

MIRATUR (opinor) dominus Henricus, Lutheri caput tam stolide gloriosum esse: ut ex fece triuialium et rancidarum concionum, dogma ipsum tam insanum hauserit: quod uelut nouum et inauditum prius, toti propinaret orbis: quum hoc dumtaxat habeat noui, quod idem stultius tractatur ab illo, quam quisquam ante tactauit. Nec pudet eum, iam toties uictum atq; reuictum turpiter, summo cum probro suo, stolide nugari rursus illo despuendo sophismate. Si enim ulla scintilla rationis humane in eo uigeret, utiq; negare non posset signum dei, opus dei esse erga nos. Sic sacrificium, et promissiones dei esse uerbum dei, non opus nostrum.

IMO si in Luthero uigeret ulla scintilla rationis humane, nunquam secum posset in tam paucis uersibus, tam insane pugnare. Nunquid hic dicit manifeste nobis, tam sacrificium quam promissiones esse uerbum dei: atq; usq; adeo confirmat istud: ut eum censeat, ne scintillam quidem humane rationis habere: quisquis id negare fuerit ausus? Nullam ergo scintillam rationis humane prorsus habet Lutherus. Nam id ipsum in eadem pagina, prorsus negauit. Ideo enim negauit sacrificium posse promissionem esse: quia omnis promissio uerbum sit, et omne sacrificium res: atq; ob id uerbum esse non possit: quam nulla res uerbum sit. Verum ne fingere possit, me per calumniam sua uerba deprauare pro meo commodo, sua illi uerba licet tam nuper dicta, quoniam illum oblitum esse uideo, non grauabor commemorare denuo.

Tam stolido assertori (ut uideo) proponendus esset aliquis uocabularius,

Et iure optimo miratur.

Verba
Lutheri.
Vide, quam hec
consentiunt
superioribus.

Verba
Lutheri.

cabulurius, quo disceret primum, quid significat tam sacrificium, quā promissio. Siquidem, promissio est uerbum, sacrificiū est res, ut etiam pueri infantes intelligant impossibile esse, ut promissio sacrificium aut uerbum res sit. Me miserum, qui cū talibus stulticię monstris, tempus perdere cogor, nec dignus sum, ut ingenio aut eruditione prestantes mecum certent.

EN hominem lector dignum, qui cum Minerva disputet: quem miserandum sit, ita cogi tempus cū stultis perdere: quum sit ipse tam sapiens: ut in uno uersu stolidos clamet esse: qui sacrificiū putent uerbum esse, aut esse uerbum posse: quum sit res: et post in proximo fere uersu contra clamet, stolidos esse, nec ullam scintillam humanę rationis habere: qui negarent sacrificiū esse uerbū.

An non isti sacramentorum impugnatori, foret opus nō uocabulario, sed cauterio: quo tam stolidę fronti, ad perpetuam rei memoriā, stultitię nota inureretur.

Deinde rex iste mendaci, qui hoc loco scribit sese usque ad tediū audisse de testamentis et promissionibus eiusmodi, postea de sacramento ordinis garrit, in tota cēna Christi nullam esse promissionem, non modo sibi ipsi turpissime cōtra dicens, sed impudenti mendacio in cēnam domini insaniens. Sic precipitat Papistas, furor et amentia, ut prorsus nihil uideant, quid dicant, aut contra quid statuant.

Verba
Lutheri.

Luther⁹ nu-
gas suas a-
lijs inuidet
nugatorib⁹

MALE habet Lutherū: quod ei tam preclari inuenti gloriā fratres interciperent: non potest adhuc concoquere, quod rex eadem prius audiuit ab alijs, eiusdem farine fraterculis: id, inquam, Lutherus ferre non potest. Nam, qui uolet ingenio cedere, rarus erit: sed clamat regem esse mendacem: certe si me audiret princeps, potius quā Lutherum habeat inimicum, totam tam stulti inuenti laudem

solidam

solidam reddet Luthero. Sed addit tam iratus, ut sese lo-
quentem non audiat, regem qui se mentitur tantum au-
disse de testamentis et promissionibus, postea garrere in
tota coena Christi, nullam esse promissionem, atq; ita et
sibi contradicere, et in coenam domini insanire. Primum
lector, expende mirabilem reuerendi patris prudentiam:
qui ex eo quod rex ait, se plus millies audisse fraterculos a-
liquot indoctos, ea predicasse stolide: quæ nunc Lutherus
iactat, sese primum sapienter inuenisse, colligit regem si-
bi contradicere, si dicat utrosq; nugari, et illos stultos et
hunc stultiores esse: hanc uidelicet uocat reuerendus pa-
ter potator repugnantiam. Deinde (salua reuerendi pa-
tris reuerentia) reuerendus pater impudenter mentitur:
quum dicit regem dicere, nullam esse promissionem in coe-
na dominica. Nam id non dicit: quippe qui fateatur esse
promissionem: sed non eius generis promissionem, quæ
iuuet Lutheri causam. Neq; enim ullam illic promissionem
esse factam cuiquam, propter sacramenti receptionem:
quod Christus instituit in coena: sed per sanguinis effu-
sionem, quem Christus effudit in cruce. Quod, quo uideas
lector apertius: audi rursus uerba principis.

SED tangemus tamen Lutherum aliquanto propius.
Eucharistiam concedit esse sacramentum: quod nisi fate-
retur, insaniret. At ubi repperit in scriptura, promissam
in illo sacramento gratiam? Nam ille nihil recipit, nisi scri-
pturas, et easdem claras. Legatur locus de coena domini-
ca: non reperiet apud ullum euangelistarum, in suscepti-
one sacramenti promissam gratiam. Legitur a Christo di-

Quid Lu-
thero sit si-
bi quenq; co-
tradicare.

Verba
regis.

27 Etum. Hic est sanguis meus noui testamēti : qui pro mul-
 28 tis effundetur, in remissionem peccatorum. Quibus ue bis
 29 significauit, semet in cruce per passionem redemptum
 30 genus humanum. Sed quū dixit ante : Hoc facite in meā
 31 commemorationem : nullam hoc facienti, id est sacerdoti
 32 consecranti, aut eucharistiam recipienti, gratiam ibi pro-
 33 mittit, nullam peccatorum remissionem. At nec aposto-
 34 lus in epistola ad Corinthios, quum interminetur male
 35 manducantibus iudiciū, ullam mentionem facit de gra-
 36 tia bene manducantium. Quod si quid ex capite sexto Ios-
 37 annis, gratiam promittat suscipienti sacramentum carnis
 38 et sanguinis domini, ne id quidem quicquam iuuare Lu-
 39 therum potest : quippe qui totum illud caput neget, ad eu-
 40 charistiam quicquā pertinere. Videtis ergo, ut istam pro-
 41 missionem gratiæ, quam pro totius sacramenti fundamē-
 42 to, magnifice nobis in toto promisit opere, non potest in
 43 eo tueri sacramento, quod fere solum relinquit, nisi quod
 44 necesse habet præter scripturæ uerba, recurrat ad ecclesiæ
 45 fidem.

NVNC uidet lector, huius reuerendi patris impuden-
 tem calumniam, et non minorem stulticiam. Nam id ima-
 putat regi, quod nusquam dicit : ad id uero, quod dicit :
 Lutherus nihil contradicit : quum tamen sit eiusmodi, ut
 totum Lutheri fundamentum subruat : illud inquam fun-
 damentum, quod habet pro firmissimo, nempe nihil cre-
 dendum esse necessario : nisi probetur euidentibus scrip-
 turis : Princeps locum explicuit : ac fecit planum, quod
 dixit, nempe Lutherum non posse, ex illo loco probare eu-
 uidentē

uidenti scriptura, illud sacramentū habere pōmissionem gratiæ: quum euangelium ibi non dicat: Hic est sanguis meus noui testamenti, qui bibetur in remissionem peccatorum: sed qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. At quid respōdet ad hęc tam aperta Lutherus? Certe nihil aliud, nisi, Tu mentiris. Nam hoc illi frequēs est, quum ipse mentitur. Quamobrem, non alio opus est responso, q̄ ut idem ei totidem uerbis respondeat Echo.

Audet etiam asserere, manifestum esse, fieri a sacerdotibus, nō modo id, quod Christus in cēna, sed quod et in cruce fecit. Respondeo. Quando hoc dominus Henricus tantum dicit, et nō probat, Dico ego contra, manifestum esse, sacerdotes in missa id omittere, quod Christus in cēna fecit, et id facere, quod iudei fecerunt in cruce Christo. Nec dico hoc solum, sed probo quoq;. Nam qui uerbum dei peruertit et extinguit, is uere crucifigit filium dei, id quod faciunt omnes, qui ex pōmissione opus faciunt, quum hoc uere sit ueritatem dei mutare in mendacium.

A I T. regem istud dicere, et non probare: sed interim illa dissimulat omnia, quibus id rex probauit. Tacet illud apostoli: q̄ testamentum mortem testatoris inuoluit. Tacet et illud eiusdem: Quotiescunq; māducaueritis corpus domini, et sanguinem eius biberitis: mortem domini annuntiabitis: quæ in cruce peracta est, non in cēna. Mors ergo pertinet ad illud sacramentum: per quā se Christus obtulit. Item illud tacet, quod rex docuit, a spiritu sancto ideo ecclesiam doctam infundere aquam in uinum: quia aqua cum sanguine fluxit e latere Christi, morientis in cruce. Hæc omnia dissimulans, cēset se egregie oculos omnium festiua illa p̄strinxisse blasphemia: qua sacerdotes omnes ait, iterū

Lutheri responsio.

Lutheri uerba.

Nunc dñe, ego dico, tu mentiris.

cur in missa aqua uino misceatur.

ait, iterum crucifigere Christum: quicumque missam dicunt
esse bonum opus, aut sacrificium. At quum satis constet,
id nunc facere totam ecclesiam Christi: quum constet idē
fecisse totam ecclesiam tot etatibus: quū illas ipsas missas
quas celebrasse feruntur, et beatus clemens, et apostolus
Iacobus, oblationem appellent et sacrificium: nec ullum
unquam canonem quicumque legit, tam uetustum: in quo
uenerandum illud sacramentum non sit appellatum sacri-
ficiū. Quis est usquam tam tepide Christianus: qui fer-
re possit in tot millia sanctorum, qui usi sunt illo canone:
per quem sacramentum corporis et sanguinis dominici
offertur in sacrificium, istum tam scurrili petulantia scur-
rantem scurram: ut eos dicat cum Iudeis rursus Christum
crucifigere: quorum plerique pro Christo, sanguinem
suum non dubitarunt effundere: pro quo Lutherus, nisi
talis esset nebulo: qui grauaretur effundere unum scyphū
cervisie, nunquam posset in animum inducere: ut tam sto-
lida scurrilitate baccharetur in sanctos: et in sanctorum
blasphemis blasphemaret deum.

Post hec urget me canone illo missę, in quo missa sacrificiū no-
minatur, cuius authoritate ideo me uult teneri, quod eius uer-
bis usus sim. Nam ista uerba, Quotiescunque feceritis, &c. non
in euangelio reperiri dicit, sed ista, Hoc facite, In Paulo uero
esse alia. Hic uide infelicem Satanam, ut reptat, ut captat, ut
queritat effugia, sed frustra, non effugiet. Canonem ego reieci,
et rejicio, quod prorsus aperte contra euangelion, uocat sacri-
ficia, quę sunt signa dei, promissionibus adiecta, nobis oblata
a nobis recipienda, non offerenda. Nam quod rex dicit in e-
uangelio non esse ista uerba, Quotiescunque feceritis, quis puer
non uidet, grammaticam assertori tanto deesse, quasi uero ne-
cesse sua

Blasphemia
scurrilitas.
Lutheri.

Verba
Lutheri.

esse fuerit euāgelistas, per omnes syllabas concordare, et formam illam sacramenti statuere, quam nobis papistę sic inmutabilem et necessariam statuerunt, ut peccati mortalis reum faciant, et infatno tradant, qui dictiunculam illam enim, omiserit, scilicet Rhadamanti et Aeaci illi, liberrimarum conscientiarum carnifices, sic delyrant. Igitur testibus grammaticis, et communi omnium sensu, dico, idem esse, quod euangelistę de cęna dicunt, quantumuis paucis uerbis uariāt, idemq; esse. Hoc facite, quod quotiescumq; feceritis, Cauisseq; credo spiritum sanctum singulari cōsilio, ut euangelistę eandem rem paulo aliter scriberent, et peccarent peccatum illud irremissibile in formam sacramenti papisticam, quo nos a futura superstitione et tyrannide impiorum hominum tutos redderet. Neq; enim minus uere consecraret, qui forma Lucę, Marci, Matthęi, Pauli uteretur, q̄ qui canonis istius impij, et falsi utitur.

V E R E urget te canon missę: quem tu uno loco probasti: et usus es pro te: sed hoc nihil est contra te: qui nihil cęseas esse stultius: q̄ ut quis q̄ exigat abs te: ut uerbis tuis debeas stare: cui perpetuus mos est: quicquid dixeris, quū libet, rursus indictū dicere. Sed miror, quid hic loci fuerit tibi garriendi, de euāgelistarū cōcordia: quasi rex eos negasset diuersis uerbis idē dicere, aut quasi quis q̄ euangelistarū hēat ea uerba: quę tu ad cōfirmāda tua sumpsisti, de tibi toties improbato cāone. An ita nugādo sperasti fucū te facturū lectoribus: ne sentire possent, q̄ belle respondeas? Nam te festiue putas in regē ludere: cui grāmaticā deesse, quēlibet ais puerū uidere: deinde tu tātus grāmaticus citatis in testimoniū grāmaticis omnibus, et cōmuni omnium sensu: dicis idem esse, **Hoc facite, quod hoc facite, quotiescumq; feceritis.** Si tantum disputasses illo loco, sic sensisse Christum, et aliqua loquutum alias, talī gene-

Hi te dely-
rum uel po-
tius furiosū
reddunt.

Perpetuus
mos Lu-
theri.

Lutheri ca-
nō adinter-
pretandum
scripturas.

re locutionis : ad quæ propositum ei non erat, quenquam obligare: potuisset res utcunq; tolerari. Nunc uero, quū dicis ex grammatica, et communi hominum sensu, idem esse, hoc facite, quod hoc facite, quotiescunq; feceritis, ego neminē esse puerū puto tam rudem grammaticę : qui non rideat tuam grammaticam: et tibi censeat neq; communis hominum sensus, neq; peculiaris, quicquam esse, sed magis pecuinum, q̄ sit in ulla pecude: per quem doceamur ex grammatica, et communi sensu sic perpetuo scripturas intelligere, Hoc facite, quotiescunq; feceritis. Eleemosinam date, quotiescunq; dederitis. Ieiunate, quotiescunq; ieiunaueritis: et ad eundem nimirum modum deducet: ne fur tum facias, quotiescunq; non feceris: deum diligite, quotiescunq; dilexeritis: et non mechaberis, quotiescunq; non mechatus fueris, ^{et} cætera simili ratione et hæc regula reuerendī patris intelligendi scripturas, ^{et} grammatica, et sensu communi, per quam possit effugere, ne quis probare possit euidentibus scripturis, aut ullam uirtutem præceptam esse, aut uitiū ullum prohibitum: et tunc facilius poterit sustinere, q̄ bona opera nihil prosunt, nec mala nocent: ^{sed} sufficit sola fides, sufficit ad salutem nō ex promissione Christi, sed ex promissione Lutheri.

Refellit illud absurdissimum Lutheri sophisma: quo sic argutatur, Sacerdos in missa recipit eu-
charistiam: ergo non potest
offerre. Cap. XVII.

Vbi uero

VBI uero ego scripſiſſem, ſacrificium et miſſam pugnare, cum ſacrificium offeratur, miſſa uero recipiatur, hic audet audax dñs Henricus Lutherū ad Bibliā prouocare, dicens, Vbi eſt in ueteri lege uſpīam, ullum ſacrificium, quod non ſimul offeratur, et recipiatur? Plane hic Lutheri iactitat ſummum argumentum corruere, ſecurusq; triumphat glorioſus aſſertor. Reſpondeo, Non eſt hoc meum ſummum argumentum, ſed illud, quod ſupra dominus Henricus pro Thomiſtica benignitate mihi donauit, ſcilicet miſſam eſſe teſtamentum et promiſſionem, hoc inquam, capitale meum argumentum eſt. Tamen ut triumphatori aliquid ſuggeram, ſi dominus Henricus, ſolum Bibliā ſemel aperuiſſet, et inſpexiſſet, imo ſi memiſſet pſalmi quinquageſimi, quem puer olim legit (ſi Chriſtianus eſt) non iactaſſet triumphum tam Thomiſticum. Siquidem illic legiſſet holocaustum, quō nullum celebrius et maius ſacrificium eſt in lege. Hoc certe totum ſoli deo offerebatur, nihil ex eo recipiebatur.

HIC ſaltem ſentiens Lutherus, infirmam eſſe iſtam aeiem, q̄ tectiſſime poteſt, dat ſignum receptui: et ait iſtud non fuiſſe fortiſſimum fundamentum ſuum, ſed illud potius, q̄ miſſa ſit teſtamentū: quod ait regem illi pro Thomiſtica ciuilitate donaſſe: ſed quod omnes uident prius confutatum eſſe, q̄ donatum: poſt ita donatum, ut quo magis id Luthero donauerit: eo ſtultiorem Lutherū probauerit: qui ſtolide ſibi fundamentum ſumpſerit: quod ei donari ſine ullo incommodo potuerit: donatum nihil ei prorsus profuerit. Et tamen adhuc tam ſtupidus eſt: ut id non ſentiat: ſed ita nitatur illius argumenti ualidiſſimo robore: ut iam iſtud, quod idem non poſſit offerri, quod recipitur, habeat propemodū pro delicto: nec tñ uideo, cur alterum ſit altero firmius. Nam hec duo, miſſa eſt pro-

Verba
Lutheri.

Et hoc tibi
non dedit
rex, ſi ſatis
intelligis.

Lutherum
ipſum iam
propemodū
ſuis diffide-
re dictis.

Q̃ pulchre
Lutherus
tangat regē
scilicet.

missio: ergo non potest esse opus: et sacramentum recipitur: ergo nō offertur: sunt perq̃ similia sophismata, uelut eiusdem mali corui mala oua. Verum fugiens uelitur tamen, ne se fugere fateatur. Nam quum sic fuisset argutatus in Babylonica, Sacramentum altaris recipitur a sacerdote: ergo non offertur deo: nam idem et recipi et offeri non potest: princeps admiratus sophisticationem, quærit, an nō oīa sacrificia in lege Mosaica, et offerebantur, et tamen recipiebantur ac manducabantur. Hic mirifice uidetur sibi respondere Lutherus, quum profert unū sacrificium, quod totum incendebatur: quasi satis esset ipsi, aliquod unum tale reperiri: ac nō potius satis esset regi aduersus Lutheri sophisma, uel aliquod unum fuisse sacrificium: quod et offerebatur et manducabatur. Verum Lutherus, egregie uidelicet tetigit regem: quia rex de omnibus dixit: quum iste doceat excipiendum unū. Tanq̃ si rex ita quæsisset: quis tam impius est: ut neget sacrosanctum sacramentum, a sacerdotibus oblatum, prodesse populo? Quis tam absurdus hereticus: ut putet solam fidem sufficere, et opera bona non exigī? Quis tam stolidus est: ut censeat populum Christianū nullis obligari legibus? et mille quæstiones huiusmodi: Prosiliat ilico Lutherus, ac suo more, sic derideat principem. Q̃ obliuiosus est iste rex: qui tam impium et stolidum asserit esse neminem, ut dicat talia? Ergo ut huic assertori suggeram: si dominus Henricus, solum semel aperuisset, et inspexisset libellos meos, non tam fortiter asseruisset, neminem esse tam impium, neminem esse tam hæreticum, neminem esse tam stolidum.

stolidum, siquidem illic, tam impium ac stolidum hæreticum facile uidisset me.

NESCIO quid hic pro se reperiat rex: ego certe nihil reperio, sed fateri cogor hac sane parte plane uictum esse. Nec enim mihi hoc desumpsi: ut si quid parum caute scriptum sit a rege, defenderem: aut per calumniam uellicem, si quid forte ueri dicat Lutherus. Imo cupio potius: ut uterque quicquid erraret, emendet. Igitur, quemadmodum Luthero suaserim: ut tam multas, tam stultas, impie suscitatas hæreses, reuocet, atque recantet, ita plane regi consuluerim: ut impofterum calamo temperet, ac scribat circumspectius: et quoties dicit, nullum sacrificium fuisse oblatum olim, quin idem manducaretur: excipiat holocaustum: Si neget quenquam quicquam creare posse de nihilo, semper excipiat deum. Si neget ullam uirginem esse quæ peperit, excipiat tamen Mariam. Si neget quenquam esse tam impium aut stolidum: ut hoc aut illud asserat immanis absurditatis hæreticum meminerit in talibus, excipere semper Lutherum.

Quin si rex meus paululum haberet humani sensus, uerterem triumphum quæstionem in eum, et dicerem. Vbi est in lege ullum sacrificium, quod recipiebatur, et non penitus totum offerebatur? An mihi sacrificium hic faciet, armos, peduscula, et alia, quæ in usum sacerdotum cedebantur? Aut offerre, rex illuſor equiuocus denuo uocabit, quod per populum et sacerdotes ex agris afferebatur, et applicabatur coram domino? Scilicet idem est offerre ^{et afferre} apud dominum Henricum. Verum quid hoc ad me, quid nugigerulus fingat? Mihi satis est in lege, quicquid offerebatur deo, totum incendebatur. Quod autem non incendebatur, sed partim sacerdoti, partim populo tribuebatur, non

LL ;

offere-

Candidum
authoris in
stitutum.

Verba
Lutheri.

Hic uos ui-
demini non
fatis tenere
uestra bi-
blia.

offerebatur, sed de oblatis seperabatur et edebatur. Verū quid ista sacra cum prophanis? Igitur in calice meretricis Babylo- nice nullum est sacrificium, quod solum offertur, illa enim sūt Biblia nostri domini Henrici, Biblia nostra referta sunt tali- bus sacrificijs.

HIC sibi uidetur acutus: et mirum se reperisse putat es- fugium: dum distinguit inter afferre et offerre: atq; id so- lum disputat esse sacrificium: quod incenditur domino: cætera uero, quibus uel sacerdos uescitur, uel hi, pro qui- bus offertur, negat esse sacrificium: hic regnat, hic ridet, hic sublaunat papistas: et uelut prophanos, arcet ab his tam sacris distinctionibus: quibus distinguit argute inter afferre et offerre. Sed interea miror istum reuerendum fra- trem: qui miratur esse quenquam: qui illum prouocet ad biblia, non tenerē memoria caput secundum Leuitici: ubi ita legimus. Anima quum obtulerit oblationem sacrificij domino, simila erit eius oblatio. Fundetq; super eum o- leum, et ponet thus: ac deferet ad filios Aaron sacerdotis. Quorum unus tollet pugillum plenum simile et olei ac to- tum thus, et ponet memoriale super altare, in odorem sua- uissimum dño. Quod autem reliquum fuerit de sacrificio, erit Aaron et filiorū eius, sanctū sanctorū de oblationibus domini. Quū autem obtuleris sacrificium coctum in cly- bano de simila, panes scilicet absq; fermento conspersos o- leo, et lagana azima oleo lita: si oblatio tua fuerit de sarta- tagine simile conspergē oleo, et absq; fermento: diuides eā minutatim, et fundes super eam oleum. Si autem de cra- tícula fuerit sacrificium: eque simila oleo conspergetur: quā offerens domino, trades in manibus sacerdotis. Qui cum ob-

Leuitici.

Hic in pa-
ter totū of-
ferebatur.

cum obtulerit eam, tollet memoriale de sacrificio, et adolebit super altare, in odore suauitatis domino. Quicquid autem reliquum est, erit Aaron et filiorum eius, sanctum sanctorum de oblationibus domini. Omnis oblatio, quæ offertur domino, absque fermento fiet: nec quicquam fermenti ac mellis adolebitur in sacrificio domini. Primitias tantum eorum offeretis ac munera: super altare uero non imponentur in odorem suauitatis. Quicquid obtuleris sacrificij, sale condies: nec auferes sal foederis dei tui de sacrificio tuo. In omni oblatione offeres sal.

Hic liquet
non totum
sacrificium
adoleri so-
litum.

A N N O N hic reuerende pater, manifeste dicit scriptura, id quod cedit in partem sacerdotum, primū fuisse partem oblationis sacrificij: deinde idem uocat reliquum de sacrificio: quod, quid aliud est, quā eam partē sacrificij, quæ superest: quod etiam appellat sanctum sanctorum de oblationibus domini. An ideo uocat sanctum sanctorum de oblationibus domini: quia (secundum præclaram rationem paternitatis uestre) nunquam fuit oblata domino? An paternitas uestra sic intelligit sanctum sanctorum de oblationibus domini, id est sic separatum ab oblationibus domini: ut nunquam fuerit pars illius oblationis, quæ tota fuit oblatio domini? Paternitas uestra, sæpe iactat grāmaticam suam: sed si hæc sit grāmatica uestra: tunc si uultis dicere, quod non estis asinus: uos habetis necessario concedere, quod estis de asinis: id est per grammaticam uestram seperatus ab asinis: sed per cæterorum omnium, id est unus ex asinis: et hic sensus est communior et uerior. Id ipsum etiam ostendit, quod ita legitur in eiusdem capituli

fine. Sin

Grāmatica
Lutheri.

Hic luther
non totum
sacrificium
obolebit
tuum

Mirum qui
nō hęc me-
ministis do-
mine Lu-
there.

Hic luthere
uideas non
tenere con-
sequentiam
tuā, recipi-
tur, ergo nō
offertur.

fine. Sin autem obtuleris munus primitiarum frugū tua-
rum domino, de spicis adhuc uirētibus, torrebis eas igni:
et confringes in morem farris, et sic offeres primitias tuas
domino, fundens super eas oleum et thus imponens: quia
oblatio domini est, de qua adolebit sacerdos, in memori-
am muneris: partem farris fracti et olei ac totum thus.
In his uerbis, uidetis pater, q̄ manifeste scriptura dicit, to-
tum esse oblationem domini: quanq̄ inde partem dum-
taxat adolebit sacerdos. Quid illud? Reliquā autem par-
tem simile, comedet Aaron cū filiis suis, absq̄ fermento.
Ideo non fermentabitur: quia pars eius in domini offer-
tur incensum. At quare non posset fermentari, postquam
illa pars separata est, et incensa: nisi quia id quoq̄, quod
reliquum est, et non adoletur in incensum, tamen offertur
domino. Nam et ante fuit præceptum: quod omnis ob-
latio, quod offertur domino, absq̄ fermento fiet. Manife-
stum est ergo, hanc quoq̄ partem, quæ non incenditur,
sed ^{man}ducatur a sacerdotibus, oblationem esse, quæ offertur
domino. Eamq̄ ob causam, illam quoq̄ partem mandu-
care iubentur, absq̄ fermento: quam alioqui possent fer-
mentare: si sacrificium non esset, sed quod tu dicis separa-
tum. Vis adhuc Luthere locum apertissimum? Ista est in-
quit, lex hostiæ pro peccato. In loco ubi offertur, holocau-
stum immolabitur coram domino, sanctum sanctorū est:
sacerdos, qui offert eam, comedet eam: et rursus, sicut pro
peccato offertur hostia: ita pro delicto, utriusq̄ hostiæ
lex erit, una. Ad sacerdotem, qui eam obtulerit, pertinebit.
Et iterum. Omne sacrificium simile, quod coquitur in cly-
bano, et

bano: et quicquid in craticula, uel in sartagine præparatur: eius erit sacerdotis: a quo offertur. Hic uides, etiam si pars dumtaxat incenditur: tamen ita scriptura testatur: quod totum offertur: et quod a sacerdote manducandum est ab eo manducari debet: a quo offertur. Et huius rei testimonijs, tam plena est scriptura sacra: ut pene pudeat ista proponere: tanquam res egeret probatione: et tamen admiror, si deessent cætera. Quid dicet uestra fraternitas illud sacrificium: de quo scribitur Exhodi, capite. XII. in quo agnus immaculatus masculus immolabatur totus: et totus manducabatur: et dominus doctor Lutherus, docet nos nullum sacrificium manducari solitum apud iudeos: quia non est idem offerre et afferre. Et hæc est illa sacrosancta sapientia: quam non possumus capere, nos qui sumus hebetes et prophani papiste: quam tuos docet perfectos acuti isti et sacrosancti potistæ.

Redarguit ridiculam arrogantiam Lutheri, qui ridiculum putet, obijci aduersus se auctoritatem omnium sanctorum patrum.

Caput. XVIII.

VLtimo dicta patrum inducit pro sacrificio missario statuendo, et ridet meam stulticiam, qui solus uelim sapere præ omnibus, quod sit stultissimum. &c. Hic dico confirmari hoc nomine meam sententiam, nam hoc est, quod dixi. Thomisticos asinos nihil habere, quod producant, nisi multitudinem hominum, et antiquum usum. Deinde ad proferentem scripturas dicere. Tu es stultissimus omnium. Tu ne solus sa-

MM

pis: Tunc

Quin et ara

rogantissi-
mus omniū
et glorię a-
uidissimus.

Audax men-
daciū et ma-
nifestum Lu-
theri.

pis: Tunc oportet sic esse. Mihi autem stultissimo omnium hoc satis est, q̄ sapientissimus Henricus nullam scripturam contra me potest producere, nec productas contra se diluere. Deinde cogitur concedere suos patres sepius errasse, suum antiquum usum non facere articulum fidei, in quos fidere non licet, nisi ecclesię illi multitudinis, cuius ipse defēsor est cū indulgētijs.

EN iterum, q̄ magnifice nunc de scripturis a se produ-
ctis, tanquam aliquid produxisset ad propositū, aut qua-
si rex illam unā, quā detorto collo, secum traxit inuitam,
uno uerbo nō sustulisset sacrilego ac plagiario, et germano
sensui restituisset: quasi rex illius absurda sophismata non
diluisset euidentibus scripturis: ita nunc impudens audet
dicere, scripturas contra se productas non esse: quas ipse
pro se produxit non esse solutas. Sed illud uidelicet absur-
dum est: q̄ quum uersetur in quæstione: quis nam sit scri-
pturę cuiuspiā propositę sensus, audiat aliquis dicta san-
ctorum patrum omnium in idem consentientium præfer-
re, dicto unius fraterculi, et sibi dissentientis heretici. Nā
illud est, quo uideo sic urī (nec sane miror) Lutherum: q̄
rex ait, mirum esse ex tot sanctis patribus, ex tot oculis,
quot in ecclesia tā multis seculis, idem legerunt euange-
lium: nullum fuisse unquam tam perspicacem: ut rem tam
apertam, q̄ hanc uideri uult Lutherus, potuerit deprehē-
dere. Neminem ergo, qui sapiat, crediturum esse Luthero:
nisi primum doceat, aut aliud euangelium legisse se, q̄ san-
cti illi patres legerunt, aut illud idem uel legisse diligen-
tius, uel intellexisse melius: aut sibi deniq̄ maiorem esse
curam fidei, q̄ ulli unquam hactenus mortalium fuerit.
Hęc uerba regis absurda uidelicet sunt Luthero. Ad quę
non miror,

non mirer: si cupiat absurdescere. Nam certe, quantum-
uis ille sibi perfricuerit frontem: fieri tamen haud potest:
quin ista mordax ueritas, homini mendaci male perfricet
aurículas etiam quantumuis asininas. Nam quid hic ha-
bes Luthere, quod dicas? Producitur ab alterutro uestrū
scriptura: quam uterq; agnoscit pro sacra: sed de sensu nō
conuenit inter uos: quid hic fiet? quis iudicabit, uter ue-
strum ueriores afferat illius scripturæ sensum. Vter nunc
petit equius? Tu petis tibi credi, rex uetustis patribus.
Quid affers causæ, cur hos recuses iudices? Si lis difficilis
est iudicatu, talibus iudicibus opus est: sin facilis, nō est a-
lijs facilior, q̄ fuit illis. Quid illos ab hoc iudicio reiicis:
qui maxime debent recipi? Nā ex his, qui hodie uiuunt,
alijs boni sunt, alijs mali. Mali tibi propter uitia fauēt. Bo-
ni propter eadem tibi sunt infensi. Sic utrosq; ab hoc iudicia-
cio diuersus affectus submouet. Antiqui patres odisse te
non poterant: qui tot ætatibus ante defuncti sunt, q̄ quis-
quam suspicari posset, q̄ te merdam talem cacodem^{am} a-
liquis, aliquando foret excacaturus in terrā. An non, hoc
indiciū est cōscientiæ tuæ tuo ipsius iudicio damnatissi-
me: q̄ recuses tales iudices? At idem prius obiecisti, sicut
appellas, papistis: q̄ illi postulent tibi solis credi: quum tu
credi postules apertissimis dei scripturis. Primum te que-
so uir prudentissime, quibus tibi solis postulant credi pa-
pistæ: uidelicet solis Italis, Hispanis, Germanis, Anglis,
et deniq; solis omnibus, non modo qui uiuunt hodie, sed
et quicunq; boni, a Christi morte uixerunt? Tam absurdi
sunt: ut postulent credi solis omnibus. At tu credi postu-

Responde-
bit se utpo-
te doctum
celitus.

Vide lector:
quod Luthe-
rus iniquū
postulatum
uocet,

Hoc nō pu-
tas absurdū
Luthere?

Lutheri
uerba.
Nō est opus
insultare,
nā hę portę
tibi patent.

las apertissimis dei scripturis : sed quomodo, precor, ap-
pertum uocas : quod in tot seculis, nemo tam oculatorum
uirorum potuit cernere ? Deinde quum iam cōtrouersum
sit, in utram partem aperte sint illę scripturę, in tuam ne,
an in diuersam : quum pro tua parte neminem afferas tue
sententię, uel patronum uel testem : quum ecclesia contra
te proferat publicū christīanorū omnium cōsensum : atq;
antiquorū patrū dictis probet, idem etiam per tot secula
omnes sensisse fideles ? quis absurdum censer, nisi tu (qui
omniū es absurdissimus) si malint omnes sibi solis omni-
bus fidere, q̄ unī dumtaxat infideli tibi ? Atq; hęc quum
tā aperta sint : ut ea uel cæcus aperte cernat : nec suum ca-
sum Lutherus (quo turpissime deiectus est) aut sentire
possit, aut regere : tamen (sicut ebrij solent) uigilans som-
niat deliria : et magnifice sibi decernit triumphum.

Hic, inquit, sedeo. Hic sto. Hic maneo. Hic glorior. Hic triump-
pho. Hic insulto papistis, Thomistis, Henricistis, sophistis, et
omnibus portis inferi. Neq; curo, si contra me stent mille Au-
gustini, et mille Cypriani.

N V N C tibi Luthere uideris, te gessisse strenue : quasi
uero magna res sit, ad istum modum furiosum furere : et
(quod deploratis hæreticis accidit miserrimum, postquā
in profundum desperationis deciderint) iam cuncta pror-
sus humana et diuina contemnere. Utinam miselle super
te non urgeret os suum puteus. Tum te uideres miser, et
deplorares infelicem fortunā tuā : ac sermone uerso cla-
mares, Heu miser huc cecidi, huc detrudor, hic iaceo, hic
derideor, hic crucior, hic trucidor in profundo Baratri :
hic super me clauferunt portas suas omnes inferi : hinc in

illa tre-

illa tremenda die, me producent demones ad iudicium: heu miserum me, q̄ miserandum spectaculum. Ibi tūc insultabunt mihi, quibus ego nunc insulto, papiste, Thomiste, Henriciste, Augustini, Cypriani, et omnes superi. Tunc me contemptum a Christo, quem ego prius in ecclesia sua sanctisq; contempseram, rursus reducent caco-demones: et portas rursus occludēt inferi. Ibi iacens pauper, cum damnato diuite, cruciatus flamma multis frustra gemitibus implorabo millies, ut unus Augustinus, aut unus Cyprianus, quorum prius demens millies, mille cōtempsti, uel uno digitulo in aquam tincto, linguam mihi maledicam, et blasphemie pœnas ardore dantem, refrigeret: atq; hæc ut uera Luthere futura sunt, nisi resipueris: ita deum precor, ut mente reddita resipiscas miser, ac falsa facias.

Turpissimum est tanto regi tantum librum scribere, et hoc caput meum, nempe quod missa sit testamentum, nolle tangere. Nec est repertus, qui unquam ausus sit tãgere. Quotquot huc appropiant, fugiunt per septem uias retrorsum, qui magno impetu et clamore triumphali, per unam uiam irruerunt. Mirū est, q̄ uellent hic nocere, q̄ graue sit hoc spectrum, in oculis eorum. Sed nullus prudentius sese hic gessit, rege Henrico, qui Lutherum uastaturus, protestatur sese hoc robur non tacturū. Sed nec habeo nec ago gratias tantę beneuolentię, imo male ualeat ira, et furor eius, si nocere potest, et non facit.

ECCE iam decimo lector, istam ridiculam gloriam, q̄ neq; rex, neq; quisquam ausus sit, illud insanum Lutheri caput tangere: sed tam terribile et furiale spectrum sic horuerint omnes: ut quicunq; p̄ unā uiam ingressi sunt: per septem fugerint retrorsum. O terribilem furiam. Imagi-

Verba
Lutheri.

Quale spectrū sit Lutherus.

Lutheri cer
bereū caput
a rege com-
minutum,

Verba
Lutheri.

Ergo quid
sibi uult qui
bene ege-
runt.&c.

Hunc facile
uincet Lu-
therus con-
temnendo.

natur (opinor) se nūc apud inferos esse Cerberum: et suis
se cathenis iactātem, umbras illic rinctu et latratu territa-
re. Sed rex, quem Lutherus ait prudenter esse protestatū,
se caput illud insanum non tacturum: ita tamen illud uno
ictu contudit: ut prorsus in frustra disciderit. Tum reli-
quum corpus ita concussit: ut nulla paralyſis ullum cor-
pus magis possit soluere.

Furorem uero eius, quo inuehitur in me, q̄ docuerim, fidem
sine operibus optimam preparationem ad sacramentū, et chri-
stianos non oportere legibus astringi ad percipiendum, con-
temno. Sunt enim uerba hominis, qui putet homines apud deū
legibus fieri bonos, minus sciens, quid sit fides, et opera, et
quid leges operentur malorum in conscientijs, quā insensae-
tus iste stipes. Non enim papistarum est hęc nosse, sed (ut Pe-
trus et Iudas dicunt) ignorata tantum blasphemare. Consci-
entijis enim non legibus, sed sola gratia consulitur, legibus,
praesertim humanis, miserrime conficiuntur.

HIC in media furia Lutherus, lucido saltem gaudet in-
teruallo, dum locum hunc salebrosum transiit per con-
temptum. Nam facilius est ei rationes principis contem-
nere, q̄ sua deliramenta defendere. Siquidem christianos
omnes, omnibus legibus solutos esse, nec ullis quenuquam
legibus obligari posse, et quoniam conscientijs gratia cō-
sulitur: ideo leges abrogandas esse, ne quis gratiae negli-
gēs, saltem cohibeatur a scelere: et uelut ouis errabūda pa-
storali baculo retrudatur in uiam. Ista certe tam admiran-
da paradoxa, nunquam intellexit princeps: sed nec apo-
stolus ecclesiae papisticae Paulus, qui legem esse bonam di-
cit et iusticiae uinculum. Sed nec illud unquam rex (opi-
nor) qui uult intelligere: q̄ optimum sit ad sacramentū ac-
cedere,

cedere, bonis operibus quā maxime fieri potest uacuum.
Nam sicut ecclesia confessionem prēmittit: ut recepturus
quisque ueniat liber a uitijs: Ita Lutherus confessione con-
tēpta, reseruatis uitijs, cauēat, ne quis ueniat segnior im-
peditus uirtutibus: et solam fidem prādicat sine bonis o-
peribus sufficere. Sed hęc sacrosancta mysteria, non est
papistarum nosse: imo nec hominum, nec angelorum, nec
ipsius etiam Christi, nisi forte nunc tandem didicit a Lu-
thero. Nam olim certe nesciuit: quum per os apostoli Ia-
cobi dixit, Fides sine operibus mortua est: et suo ipsius
ore pronunciauit, Qui bene fecerunt, ibunt in uitam eter-
nam: qui uero male, in ignem æternū. Quamobrem can-
dide lector, qui iam tandem docet, tam stupenda dogma-
ta: nō est ille certe stupidus et insensatus stipes: sed homo
sensus eximij planeque dignus, cuius tam sensatum caput
sentiat insensatos stipites.

Nunquid
hic luthere
exigit bona
opera.

Refellit stolidam Lutheri calumniam, qua regis
argumentum quoddam deprauat, ut ui-
deatur uincere. Cap. XIX.

Sed in fine huius loci, operę precium est uidere, quā anxie la-
borer, ut traditiones hominum necessarias statuam aduer-
sus meam sententiam, qua statui extra scripturas nihil esse
statuendum, aut si statuitur, liberum et non necessarium habē-
dum, cum simus domini etiam sabbati per Christum liberato-
rem. Arguit itaque rex. Primo sic. Si nihil seruandum est, nisi
quod scripturis proditum est, quum scriptum non sit, sacramē-
tum esse a Christo sumptum, sequetur, nec sacerdotes posse sa-
cramentum

Miror, cur
tibi tā odio
sus sit diu
Thomas.

q̄ scurratur
hic scurra.

cramentum sumere. Hac Thomistica hypothesis fretus, sic res-
ducit syllogismum contra me. Sacerdotes sumunt sacramentū
necessario, et hoc non habet euangelion, ergo et alia extra e-
uangelion sunt obseruanda necessario. Hoc Thomistice con-
cluditur per regulam consequentiarum illis familiarem, quæ
uocatur petitio principij. Nam quod necessarium sit, sub pec-
cato mortali sumi a sacerdotibus sacramentum. Rex primum
probare debuit. Ego enim liberum esse dico sumi et non sumi a
sacerdotibus. Necessarium autem est per traditiones hominū
et usum multorum. Quare Thomisticus rex ualde bene probat
traditiones per traditiones, negatum per negatum, talibus e-
nim nō aliis probationibus niti debet assertio sacramentorū,
et tota Henricalis Ecclesia,

PROFECTO lector, Lutherus esset hoc loco nō in-
amœnus nebulo: si regis ratio fuisset redargutioni tam
commoda: q̄ Lutherus eam fingit in suum commodum.
Nam quæ iam respondet, non sunt irridicula, sed omni-
no nihil ad rem. Nam (ut Horatius ait) nunc nō erat his
locus: id quod tu facile uidebis lector: quum uerba regis
audieris: ad hunc enim modum se habent.

Verba regis. ” NVNC ueniamus ad exemplum Christi: quo nos ar-
bitratur Lutherus uehementer opprimi: propterea quod
” Christus in cœna sacramento non usus est pro sacrificio:
” nec obtulit patri. Ex quo probare conatur: q̄ missa, quæ
” respondere debet exemplo Christi, quo fuit instituta, non
” potest esse sacrificium, nec oblatio. Si Lutherus tam rigi-
” de nos reuocet ad exemplum cœnæ dominicæ: ut nihil sa-
” cerdotes permittat facere: quod ibi Christus fecisse nō le-
” gitur: sacramentū, quod consecrant, nunquam recipient.
Hic ostēditur ab ” Suum enim corpus Christus in euangelio non legitur re-
cepisse,

cepisse. Nam q̄ doctores aliquot, eum recepisse tradunt: 21
 et q̄ idem canit ecclesia: nihil potest pro Luthero facere: 22
 quum illi neq̄ doctores omnes, neq̄ totius ecclesiæ fides, 23
 ullam faciat fidem: neq̄ credendum censeat quicquam, 24
 (nam ita scribit in sacramento ordinis) Nisi firmatum scri- 25
 pturis, et ijsdem etiam claris, cuiusmodi certe scripturæ, 26
 non opinor, inueniet: q̄ suum corpus in cœna receperit 27
 Christus. Ex quo sequetur (ut dixi) nec sacerdotes debe- 28
 re, quod consecrant, ipsi recipere: si tã rigide nos obstrin- 29
 gat Lutherus, ad exemplum cœnæ dominicæ. Qz si ideo 30
 concedat recipiendum sacerdotibus: quia receperunt apo- 31
 stoli: et eos contendat id iussos facere: quod tunc aposto- 32
 li fecerunt, non quod Christus: hac ratione nunquam cõ- 33
 secrabunt sacerdotes. Consecrabat enim Christus non a- 34
 postoli. 35

VIDES hic lector, q̄ Lutherus argumentabatur ab 36
 exemplo Christi: sacerdotem offerre non posse corpus 37
 Christi: propterea q̄ Christus, cuius exẽplo missa debet 38
 respondere, corpus suum in cœna nõ obtulit. Rex (ut au- 39
 disti) respondit: q̄ si Lutherus nihil permittet, sacerdotẽ 40
 in missa facere: quod Christus, ex euangelio, fecisse non 41
 probatur in cœna: non licebit sacerdoti, recipere corpus 42
 Christi, quod ipse consecrauit: quia in cœna non legitur 43
 Christus recepisse, qui consecrauit. Qz si Lutherus dice- 44
 ret ideo sacerdotes recipere: quia iussi sunt id facere: quod 45
 apostoli tum fecerunt, non id quod Christus: hac ratio- 46
 ne non consecrarent sacerdotes. Nam Christus consecra- 47
 bat, non apostoli. Vbi est igitur, iste syllogismus: quem 48

NN

Lutherus

Regis dilẽ-
 ma aduer-
 sus argumẽ-
 tũ Lutheri.

Lutherus ait regem contra se colligere. Nihil est prorsus apud regem tale: nec erat apud regem tali syllogismo locus: quum non hoc ageretur: quod Lutherus agi finxit: an sacerdos necessario reciperet: sed quod ei recipere fas non esset, a semet ipso consecratum corpus Christi, Si Lutheri ualeret ratio: quare ideo prohibebat, ne offerret sacerdos: quia non obtulit Christus: quare Lutheri ratio etiam prohibet, ne recipiat sacerdos: quia non recepit Christus. Vbi nunc ergo repperit illud argumentum Lutherus: quod regem scribit facere? An non manifestum est, ipsum ex se finxisse: nimirum ut haberet aliquid: in quod lepide posset ludere? Inunc, et nega Lutherum esse lepidum, et facietur scurram. Iam et id, quod sequitur, est altera pars eiusdem festiue dicacitatis.

Verba
Lutheri.

Secundo, inquit sic, Christus sacramentum consecrauit, non apostoli, ergo non licebit apostolis aut sacerdotibus consecrare, quia non licet aliud statuere aut facere, quam scriptura habet. Quod si, miser ille Lutherus, hic uelit effugere et dicere, Christus mandauit apostolis consecrare, ubi dicit, Hoc facite, pre-occupat impropitius meus dominus Henricus, dicens, Hoc esse dictum de recipiendo, non de consecrando, Christe seruator, quam inaudita cecitas, et amentia est in istis hominibus.

mimesis uer-
borum Lu-
theri. Regi-
bus aduersus
argum-
ta Lutheri.

CHRISTE seruator, quantus nugator et calumniator est pater potator. Nam neque sic potest effugere per id quod Christus iussit apostolos consecrare. Nam hoc iubendo, iussit eos tantum facere: quod ipse fecerat. At hoc erat consecrare, tantum quod alijs darent. Nam Lutherus, qui nihil recipit, nisi scripturas euidentibus: probare non potest: quod Christus suum corpus receperit: ergo adhuc

adhuc nihil probat Lutherus: nisi q̄ ex sua ratione tantū
consecrabit sacerdos: non recipiet, quod consecrabit. At
apostoli, dices, prius iussi māducabant. Verum dicis: sed
non quod ipsi consecrabant: ergo nullo modo potes exire
Labyrinthum hunc: quin, si restringas sacerdotes ad ex-
emplum coenæ dominicę: sacerdos non recipiet sacramē-
tum: quod ipse consecrat. Nam hoc nemo fecit in coena:
sed sicut nemo sua manu baptizatur, nemo sua manu ab-
soluitur: ita nemo sacerdos recipiet sacramentum: quod
ipse consecrauit. Et sic adhuc procedit argumentum regis,
penetrans nebulam: quam nebulo conatur offundere.

collectio ab
exemplo.

I A M q̄ ait regem preoccupare hoc uerbum, Hoc facite,
dictum esse de recipiendo, non de consecrando, uere præ-
occupat istud pater potator, mentiendo. Neq̄ enim dixit
istud ul̄ q̄ rex: quod quū ita sit: flaccet plane reuerēdi pa-
tris illa faceta scurrilitas: qua sic interrogat ineptus regem.
Domine Henrice, qua grammatica didicit dominatio ue-
stra? quis uocabularius uobis dixit: Hoc facite, id esse,
quod Accipite. Et deinde respondet ipse pro rege. Respō-
debit, inquit, oportet sic esse: quia nomina sunt ad placitū.

respondeo
nomina ad
insulsi sales
D. doctoris
Martini.

PROFECTO domine Luthere, quādo nihil serio dis-
seritis: sed tantum tam stulte luditis: et cum aliorum ca-
lumnia inuentum uestrū proprium deridetis: nomen ue-
strum ex Luthero fiet Luderus: quia oportet sic esse: idq̄
non per Aristotelem, per quem nomina imponuntur ad
placitum: sed secundum Cratillum Platonis. Directa no-
minum ratione: aut (quem uideo magis familiarem uo-
bis) secundū Albertū, de modis significandi: qui scripsit

Quin aiunt
hoc esse illi
patriū no-
mē forte fa-
tis iditū, ut
Hippolitū,
et eiusmodi

etiam uobis illum tractatulum, de secretis mulierū. Nam
sicut apud illum, lapis est quasi ledens pedem: sic uos Lu-
derus eritis, quasi ludens herus. Sed in hoc demīror stul-
ticiæ uestre mirabilem dotem: q̄ nunquā fere prodit, nisi
duplex. Alij fuisse satis, stolidum sic risum captasse, ex eo
dicto regis, rex quod nunquam dixerat. At uobis nō fuit
satis, nisi id dictum rideretis, quod etiam si quis diceret,
ridiculus esset, non qui diceret, sed qui rideret. Nam quæ-
so uos domine, qua grāmatica didicit dominatio uestra?
quis uocabularius uobis dixit, eum ^{non} recte loqui? qui, quæ-
renti quid fecerit, respondeat, manducaui, aut bibi. Imo
ut plane uideas istum risum te captasse stolide, uide apo-
stolum aperte referentem uerbū istud, Hoc facite, ad re-
ceptionem. Sic enim recitat. Accipite et manducate, hoc
est corpus meum: quod pro uobis tradetur: hoc facite in
meam commemorationem. Similiter calicem, post q̄ cœ-
nauit, dicens. Hic calix nouum testamentum est, in meo
sanguine. Hoc facite, quotiescunq̄ biberitis, in meam cō-
memorationem. Quotiescunq̄ enim. &c.

QVID apertius, q̄ hæc uerba, Hoc facite, referri per a-
postolum ad receptionem? ^{ad}quo tamen rex, quantum ego
uideo, ne uerbum quidem dixit: sed dominus Luderus
illudit apostolum. Irascitur ei credo, quia timet, ne præ-
elara diuisionis suæ, quæ sequitur: præoccupare uideatur
apostolus, et tollere partem alteram. Ita enim pergit pa-
ter Luderus ludere.

Lutheri
uerba.

Sed iam dimissis istis porcis, dicamus, Christus sumendi usum
instituit, quando dixit, Accipite et manducate, ut uerba ipsa
apertissima

de oribello
colquere

apostoli uer-
ba in senten-
tiā regis.

ut ostendat
quod

apertissima testantur, non quidem Henricis istis et truncis, sed quibusuis pueris et fatuis. At consecrandi officium instituit, dum dicit, Hoc facite. Facere enim, est hoc totū imitari, quod ipse tunc fecit.

Cur ergo tu
fatue nō in-
telligis cla-
rius.

HIC reuerendus pater, dimissis porcis papistis, uer-
tit se ad asinos Lutheristas, uidelicet electos discipulos
suos, dicens, Sed nunc dimissis porcis dicamus: quasi di-
cat, non sunt margaritæ meæ proijciendæ ante porcos:
sed uos, quos elegi, quos luto laui, quos purgaui sterco-
re, quos hæresibus inflaui, quos sanctificaui schismate:
uobis inquam, datum est nosse mysteria mea. Et iam in-
cipit eis exponere scripturam, et uitans morem Thomi-
sticum et scholasticum, sequitur simplicitatem euangeli-
cam, et Christi uerba partitur in duo, docens Christum
duo docere, usum sumendi, et officium consecrandi. Pri-
mum ibi, Accipite et manducate. Secundum ibi, Hoc fa-
cite. &c. Circa quæ (secundum doctrinam reuerendi pa-
tris) notandū, q̃ Christus instituit omnibus, usum istius
sacramenti, in memoriam sui: ut quilibet secum statueret:
utrum uellet uti, an negligere: et ideo Christus dixit, Hoc
facite in cōmemorationem meā: id est, eligite uel facere uel
non facere: in cuius confirmationem, Christus, quū dix-
isset, Hoc facite, protinus adiecit in memoriam mei, quasi
diceret, permitto uobis liberum, utrum uelitis esse memo-
res, an immemores mei: sicut et liberum permitto mihi,
utrum uelim esse memor, an immemor uestri. Et hanc do-
ctrinam ubiq̃ docuit reuerendus pater, in Babylonica, in
Assertionibus, in isto libello contra regem, iterum atque
iterum inculcans, et regi obijciens, etiam extra propo-
situm,

Instituti
Christi in-
terpretatio
Lutherana.

tum, nempe nihil tale dicenti.

ERGO postquam ita dilucide docuit suos discipulos: ilico spaciatur in campo suo. Nam peregrinatur animus illi, quādiu ratione res agitur: at quum peruentum est ad conuicia: tum demum redit domum.

Verba
Lutheri.

Quid dicam, inquit, istis sacrilegis portentis, qui talibus argumentis indicant, q̄ ex impotentissima inuidia sic scripserūt, ut nihil ineptius et insulsius fingi possit. Si enim hoc argumentum stolidi regis ualet, in nulla re licebit Christum imitari. Finge enim Christum non instituisse, consecrare sacramentum, quod impossibile est, tamen exemplum consecrandi ostendit, et scribi uoluit, nisi rex noster id contendat, nos neq; orare, neq; benefacere, neq; pati oportere, quia nihil de nostris orationibus, operibus, et passionibus, scriptū est, Vincit me te dio plane, regis stolidissimi immensa stoliditas.

STRENE profecto conuiciatus es, sed in caput tuū omnia. Nam id, quod insectaris: ipse dixisti, non rex. Quæso te, ubi dixit rex, nos tam rigide obligari, ad exemplum Christi in coena? Imo tota ratio eius militat aduersus stulticiam tuam: qua tu uolebas omnes tam rigide obstringere ad exemplum Christi: ut quia Christus illic nō obtulit corpus suum patri: ideo nec sacerdos nunc possit offerre. Rex contra probauit, ^{et offendit} ex hoc stulto commento tuo, quāta sequerentur absurda. Nam eo modo sequitur, ut sacerdos aut consecrare non debeat: aut nō debeat ^{ea} mādare, quod ipse consecrarit. Præterea docuit, uel te faciente, licere aquam uīno miscere, quod non quadrat ad exemplum coenæ dominicæ. Et tu nunc scommata iactas in eum, tanquam nimis nos stringentem ad exemplum coenæ dominicæ: quū id solus facias ipse. Et interim omnes
tibi pora

tibi pōtentia sumus et porci.

Lutherus
ī alio ridet,
quod is ī se
admittit.

Probat Luthero, certum esse non posse, quomodo
sit consecrandum corpus Christi, nisi
per fidem ecclesiæ.

Cap. XX.

SED QVONIAM tibi Luthere nos papistæ porci
sumus: quid si quispiam ex porcis his ingrediatur as-
ninum gregem uestrum: et tibi, tuo gregi mysteria tua ru-
denti, obgrūniat hoc pacto. Saluete grex asinorum, tuq;
adeo salue Luthere, magister et dux asinini gregis, asine
maxime. Audio te iamdudum multa rudissime rudentem
de missa. SED hic, te quæso, magister asine, quoniam
solus sapias in missa: quoniam ea uidisti: quæ (si uera ias-
ctas) uidit ante te nemo: qui repperisti missam non esse sa-
crificium: et, qui sacrificium uocat, dānasti canonem: qui,
cum canone falso, ut uocas, et erroneo falsitatis et erroris
damnasti christianos sacerdotes omnes: quicumq; fere a
Christo passo missam celebrarunt: qui nihil credis dei spi-
ritu sancto: qui Christi regit ecclesiam: qui ecclesiam fa-
cis omnino nullam: si illa non sit, cuius canon, missam ap-
pellat oblationem et sacrificium. Qui omnia uis esse libe-
ra: quæ probari non possunt euidente scriptura: quam i-
psam, quum libet, uel dubiam fingis esse, uel ad euidentē
torques absurditatem: nec de euidentia eius, uelis cuius-
quā stare iudicio, ne totius orbis quidem, sed solius tuo:
ut scripturam euidentem esse, nihil aliud sit, q̄ euidentem
abs te

Scit enī ne-
minē pro se
sententiā
laturum.

Perperam
definiri mis-
sam a Dño
Martino.

abs te dici: quæso te tante missator, quid tu nobis proba-
re potes de missa: si quis interim prætereat auctoritatem
ecclesiæ: et tu is te petat artibus? Dic mihi, quomodo scire
potes: aut quid sit missa, aut quomodo celebranda, aut
quibus omnino uerbis peragatur cōsecratio? Doces mis-
sam esse uerba Christi, cum signo uisibili: et addis. Ver-
ba illa Christi sunt ista. Cœnantibus uero eis. &c. Primū
q̄ scite istud, q̄ uerba Christi uocas, quæ sunt euāgelistę:
cuius generis si quid dixisset rex: qui tot stultorum gene-
ra ibi finxisti stolide, ubi nulla fuit stulticia nisi tua: quot
et quales stultos lepide finxisses hic: ubi tam uera daretur
occasio? Sed omissa ista stulticia tua, quæro, qua scriptu-
ra probas illa uerba euāgelij, esse de substantia missæ? Sed
hic memini, respondebis non esse. Nihil enim referre, cu-
ius euangelistæ uerbis, peragatur. Hac de re tecum non
contendam: sed interim tamen memineris: ne (quod in
rege facis) posthac singas esse concessam: nam hoc ego
integrum mihi seruari uolo, qui probare nō dubitem, po-
tius ex canone, q̄ omnibus euangelistarum libris esse con-
secrandum. Sed interim istud quæro, qua scriptura pro-
bas esse de substantia missę: ut ullum legatur euangeliū?
Nam si non est: falsa esset tua finitio: qua missam esse de-
finis promissionem, et euangelij uerba cum sensibili signo
adiuncto. Sin contendis esse de substantia missæ: ut ali-
quod in missa legatur euangelium: quum nihil ualere di-
cas, præter euidentem scripturā: proba nobis per euiden-
tem scripturam: quod hoc sit de substantia missę: ut ali-
quod in missa legatur euangeliū. Docet nos doctor Mar-
tinus do-

tinus doctrinam Christi, circa missam: et rem dilucide di-
uidit, dicens Christum instituisse usum sumendi illic, Ac-
cipite et manducate: et officium consecrandi illic, quum di-
cit, Hoc facite. Ergo si ad officium consecrantis pertinet,
in missa legere euangelium: continetur in illis uerbis, qui-
bus Christus tradit illud officium. At illa uerba nobis ex-
ponit clarissime doctor Martinus. Facere (inquit) est hoc
totum imitari, quod ille fecit. Ergo praesidere debet aliquis:
qui panem accipiat, benedicat, ac frangat, donetque disci-
pulis. At interim, nihil hic uideo scripturae: quae uel euin-
denter, uel obscure iubeat euangelium legi: quo tu Luthere
uis contineri promissionem: quae cum adiuncto sacramen-
to constituat missam. Nam quum dicit, Hoc facite, quod
ego facio: non iussit euangelium ullam recitari: ipse enim
nullum recitabat.

VIDES hic Luthere missator egregie, qui ueterem mis-
sam reiicis, reperire te nusquam posse quicquam: unde no-
bis istam tuam nouam defendas. **A**N dices, necessaria
ratione recitandum euangelium: quia nisi per aliqua uer-
ba illius euangelij, non fieret a sacerdote consecratio? Ego
istud fateor esse uerum: quia sic me docet ecclesia: quia sic
Christus docet ecclesiam. At tu, qui nihili facis ecclesiam:
qui Christum blasphemias, qui docet ecclesiam: qui te pro-
testaris nihil habere pro certo, praeter euidentes scriptu-
ras: nunquam facies euidens ex scriptura, praesertim si quis
tuo tibi more respondet: quod per nulla euangelij uerba fieret
consecratio. Nam ut interim omittam, quod possem illud
uerbum, Hoc facite, referre ad receptionem, idque ex au-

Iam uideas
Luthere tua
missam con-
secrari non
posse.

thoritate apostoli: posito tamen (ut tu rem peritior apo-
stolo tenedia bipēni diuisti) referatur illud ad officium
consecrandi: quid habes tamen illic: quod probet conse-
crationem peragi uirtute quoruncunq; uerborum, illius
euangelij? An ista uidelicet, Hoc est corpus meum? Quo
pacto probas istud? Præceptum ibi non legis: ut illa uer-
ba dicantur, sicut in euangelio recitantur, per modum nar-
rantis historiam. Si uis ibi facere, quod ille facit tum sicut
iubet Christus, cum dicit, Hoc facite, debet sacerdos in
missa non per modum recantis historiam, sed admo-
nentis et affirmantis, dicere, hoc est corpus Christi: sicut
ipse non narrauit, sed admonuit, et affirmauit, quū dixit.
Hoc est corpus meum. Quid hic dices? si contemnis eccle-
siam? Quando facies hanc scripturam euidentem pro mis-
sa? ut probes, necesse esse, illud euangelium in missa legi?
At q̄ hac possem defendere contra te, etiam si probasses,
Christum in illis uerbis, Hoc est corpus meum, peregisse
consecrationem. Nunc uero ne in hoc quidē potes proba-
re tu. Nam si dicas, ilico post illa uerba fuisse corpus eius:
mihi licet dicere fuisse, priusquam frangeret: sicut aposto-
lus dicit: Panis, quē frangimus, participatio corporis est.
Nam quum ita recitant euangelistę: Accepit panem, be-
nedixit, ac fregit, et dedit discipulis, dicens: Hoc est cor-
pus meum, qua scriptura uel ratione posses refellere: si cō-
tenderem in illa benedictione peregisse mutationem, et iā
existens suum corpus, fregisse et tradidisse, et id, quod res
erat, dixisse: Hoc est corpus meum: quippe quod corpus
fuerit antequam illa uerba proferre cepisset. Hęc aduersus
te facile

te facile possem defendere. Facile possem tueri, sine ullo
prorsus uerbo euangelij, posse consecrari solo proposito
et benedictione. Imo tolle, quod tu conaris, autoritate
spiritus sancti, gubernantis ecclesiam: et faciam, quod ante
dixi: ut sudes satis, priusquam possis ostendere: quum
duo tantum sacramenta relinquas, Baptismum et Eu-
charistiam: cur aulterutrum eorum ex finitione tua, sacra-
mentum sit, potius q̃ illa lotio, qua Christus lauit apo-
stolorum pedes? Nam et illic etiam erat signum sensibile
lotionis, sicut in baptismo, et adeo necessaria promissio:
ut recusanti Petro minaretur: Nisi te laüero, non habebis
partem mecum. Deinde sicut in coena dixit, Hoc facite:
ita hic quoq; dixit, accurate, proposito ipsius exemplo:
debetis et uos alter alterius lauare pedes. Quid posses hic
dicere: si quis tibi, qui tantum ponis duo, contenderet ex
scriptura tibi sumendum tertium: cui competat definitio
tua, promissio uidelicet gratiae, cum sensibili signo: qua
scriptura posses istud euitare: nec hoc posses repellere,
nec missam ipsam statuere. Nam postquam mihi licet, co-
tra uocabulari a tua, ex autoritate Pauli, uerbum illud
Hoc facite, referre ad receptionem: iam tu, quum uolo, de-
truderis ab altera parte diuisionis tuæ: qua doces in illo
uerbo, tradi consecrationis officium: et absurdum esse, si
quis illud referat ad receptionem. Et iam pro autoritate
consecrandi retrudam te: ut quæras quidlibet. Qz si con-
cedam illa uerba referri ad officium consecrandi: nihilo ta-
men magis effeceris: ut probare possis euidente scripturas
quibus modis, aut uerbis, missa peragenda sit. Neq; hæc

Quomodo
uitabis hoc
definitor
eximie.

Id quod so-
let alias, tu
mentiris.

Christi fidē
constaturā
etiam si nul-
lum extet
euāgelium
scriptum.

perinde dico, quasi res ita sit: sed quod tu nunquam pos-
sis refellere, quin ita sit: si quis tuo more tecum disputet.
Nos uero qui certum esse scimus, Christum per aposto-
los suos ecclesiæ tradidisse sacramenta sua: certi sumus de
numero, de forma, de ritu: nec essemus incerti, etiam si
nullum unquam euāgelium scriptum esset. Sic enim tra-
didit Paulus Corinthijs: sicut acceperat a domino. Atq;
istud per sermonem tradiderat, ante scriptam epistolam,
ex nullis euangelistarum codicibus. Neq; cuiquam du-
bium est, etiam missam celebratam esse millies, antequam
scripsit Mathæus. Hæc ex prima traditione perpetuo mo-
re seruata est. Hanc spiritus Christi seruat, in ecclesiā. In
illa inquam ipsa ecclesiā: quæ docet, quodnam uerum sit
euāgelium. Ab hac ecclesiā, tibi discenda est missa: si se-
des missam uoles dicere. Alioqui dubius et incertus circū-
fereris, omni uento doctrinæ: er omnia perduces in du-
bium: quod plane solū paras: nec aliud moliris omnino,
ut missam, et sacramentum, et omnia sacra, uelut incerta
tandem omnes missa faciant.

Ostendit pulchre, quomodo Lutherus irretitus confessi-
one propria, frustra iam conatur elabi, uarie uer-
sans uerbū Augustini, et argutans inepte
inter ius iudicandi dogmata, et ius
cōdendi iura. Cap. xxi.

Lutheri
uerba.

Quare ad summum principium perfidit, eius calumum uer-
tamus, quod est uerbū Augustini. Euangelio nō crederem, nisi
me eccle-

me ecclesie autoritas commoueret, hoc uerbum sacrilegio
torquent et deprauant, ut ecclesie, hoc est meretrici Romanę
(cui preter titulum nihil est ecclesiasticum, aut Christianum)
tribuant ius, leges condendi. Huic addit dominus Henricus,
ut eiusmodi uerbi autoritate, etiam me urgeat per propria
uerba, ubi dixi, Apud Ecclesiam esse ius iudicandi quelibet
dogmata. Ego nulla re uideo huic rudissimo capiti regis opus
esse, quod uocabulario Gemma, uel Breuiloquo, ut uocabula cum
pueris inciperet discere, nisi id ex mera Thomestarum nequitia
facit, ut omnia uocabula, omnia significare cogat, ut etiam
hic ius iudicandi idem sit, quod ius statuendi uel condendi le-
ges. Breuiter, si Augustinus, etiam rotundis uerbis asseruisset,
ius esse alicui in Ecclesia leges condendi, quis est Augustinus?
Quis nos coget illi credere? Qua autoritate eius uerbum est
articulus fidei? Fateor, receptum est eius uerbum, sed non sa-
tis tutum neque firmum. Diuino edicto probandum est ius legis
condende, non humano. Nunc autem Augustini uerbum non
simpliciter utiunt. Ille enim loquitur de Ecclesia per orbem
diffusa, cuius est de dogmatibus iudicare. Illi hoc tribuunt pape:
quem ipsi met confitentur membrum diaboli sepius esse, et er-
rare. Nec solum ei iudicandi, uerum etiam et condendi ius
copiam faciunt. Proinde opus est, ut rudibus istis sophistis, hic
declaremus, quid intersit, inter ius iudicandi seu cognosce-
di, et inter ius condendi seu imperandi. De doctrina cognosce-
re et iudicare, pertinet ad omnes et singulos Christianos, et
ita pertinet, ut anathema sit, qui hoc ius statuit inuictis et ua-
riis sententiis. Marth. Attēdite a falsis prophetis, qui ueniūt
ad uos in uestimentis ouium. Hoc uerbum certe dicit ad popu-
lum, aduersus doctores, et mandat eis, ut falsa dogmata eorum
uitent. At quomodo uitare possunt, nisi cognoscantur? Quo-
modo cognoscere, nisi ius habeant iudicandi? Nunc autem non
solum ius, sed preceptum iudicandi statuit, ut hæc sola au-
thoritas, satis esse queat aduersus omnium pontificum, omnium
patrum, omnium consiliorum, omnium scholarum sententias.

OO 3

Que

Et ego nul-
la re tibi ui-
deo opus esse
quod mente
sana.

aduersus do-
ctores tales
qualis est
Lutherus.
Ex ecclesie
catholice
doctrina iu-
dicat quisque
docētes he-
retica.

O pestiferā
glossam, ut
quilibet u-
nus iudicet
aduersus
uniuersos.

Minime ue-
ro, nam tuū
os hiat ad-
huc.

Quę ius iudicandi, solis episcopis, et ministris tribuerunt, et
impie ac sacrilege populo, id est Ecclesię reginę rapuerunt.
Stat enim Christus dicens, Attendite a falsis prophetis. Huic
subscribūt ferme omnes omnium prophetarum syllabę. Quid
enim agūt prophetę, nisi q̄ populū monent, ne falsis prophe-
tis credat. At quid est, hoc monere, nisi iudicandi et cognos-
cendi ius, penes populum esse declarare, et cōfirmare, ipsumq̄
sui operis monestacere, et excitare, aduersus omnes omium
suorum sacerdotum, et doctorum doctrinas. Quare hic conclu-
dimus, quoties Moses, Iosue, David, omnesq̄ propheta, in
ueteri lege populum a falsis prophetis uocant, et monent, to-
ties clamant, mandant, confirmant, excitant, ius cognoscen-
di et iudicandi omnium omnia dogmata. At hoc infinitis lo-
cis faciūt. Habet hic Henricus noster, aut ullus impurus Tho-
mista, quod istis ogganniat. Nonne obstruximus os loquentiū
iniqua. Redeamus ad nouam legem. Christus, Ioan. x. dicēs,
Oues meę uocem meam audiunt. Vocem uero alienorum non
audiunt, sed fugiunt ab eis. Nonne hic oues facit iudices, et
ius cognitionis transfert ad auditores. Et Paulus, cum. I. Co-
rint. I I I I. dicit, Vnus dicat, ceteri iudicēt. Quod si, sedenti
reuelatum fuerit, prior taceat. Nonne et hic iudicium, penes
auditorē esse uult. Sic quicquid Christus, Mat. xxiii. et ubiq̄
de falsis doctoribus, quicquid Petrus et Paulus de falsis apo-
stolis, magistris, et Ioannes de probandis spiritibus precipi-
unt, eo pertinet, ut iudicandi, probandi, damnandi authori-
tas, apud populum sit, idq̄ iustissime.

IN HOC passu pulcherrimo, dominus doctor duo
facit. Primo, responderet ad id: quod nusquam dictum est,
Secundo, responderet id, quod stultissimum est. Circa
primum notandum est: q̄ dominus Luderus suo more co-
natur ludere lectorem: ut credat totam Ecclesiam christi-
anam,

canam, priusquam doceretur a domino doctore, non recte
intellexisse illud dictum beati Augustini, Non crederem
euangelio: nisi ecclesie authoritas, me commoueret. Non
enim ecclesiam intellexisse sic, quod nisi doceretur per ec-
clesiam catholicam, nescisset Augustinus, quodnam euan-
gelium esset euangelium uerum: sed potuisset aliquod pseud-
euangelium habere pro uero: et uerum repudiare pro fal-
so: sed illud Augustini dictum haecenus ecclesiam intel-
lexisse hoc pacto: quod beatus Augustinus, etiam comper-
to, quod esset euangelium uerum, etiam si deus id ore ad os
fuisset ei testatus: tamen nollet credere euangelio, nisi ius-
sus a papa. Et iste est unus error: quem dominus doctor
Lutherus in ecclesia deprehendit. Alius error est: quod ex
isto dicto Augustini, pontifices Romani sumpserunt sibi
authoritatem condendi iura: quum illud dictum Augu-
stini tantum pertineat ad potestatem cognoscendi et iu-
dicandi dogmata, et eadem iudicanda per populum: nec
aliud beatus Augustinus senserit. At ecclesia, nunc tot an-
nis sic intellexit, scilicet quasi sensisset Augustinus de po-
testate condendi iura: et ex illo dicto male intellecto, po-
testatem sibi sumpsit ecclesia condendi iura. Et in hac re
lector, facile uidebis doctorem Lutherum dicere uerum.
Nam nunquam uidebis aliquod concilium, in quo aliqua
iura condita sunt: quin super illud dictum Augustini po-
suerit fundamentum potestatis suae: et maxime uidebis hoc
in illis concilijs, in quibus iura condita sunt, ante Augu-
stinum natum: et praesertim in concilio apostolorum, in
quo conditi sunt apostolorum canones: et in concilio, quod
apostoli

Quomodo
Lutherus
intelligat
Aug. uerba.

Secundus er-
ror ecclesiae
a Luthero
astigatus.

Irridetur
Lutherus.

Tertius error a Luthe-
ro castigatus.

apostoli celebrarunt Hierosolymis: ubi statuerunt pro tempore, de quibusdam legalibus obseruantijs. Tertius error est: quod rex Angliæ male intellexit illum textum Augustini, et glossam doctoris Martini: qui confessus est, ecclesiam hoc habere a deo: ut possit discernere uerbum dei a uerbis hominum; ex qua Lutheri glossa, rex obiecit Luthero: quod ecclesia non habet hoc a deo: nisi quia deus non uult pati ecclesiam suam, in rebus necessarijs errare, cum periculo. Ex quo conclusit rex, consitendum Luthero: quod ecclesia hoc etiam habeat a deo: ut uerum scripturæ sensum, possit a falso discernere: quoniam alioqui frustra discerneret ueras scripturas: si non posset discernere uerum sensum, a falso. Et præterea concedendum esse Luthero, ex suo dicto: quod ecclesia hoc habeat a deo: ut discernat traditiones dei, a traditionibus hominum: et falsa dogmata discernere possit, a ueris: quia in his non minore periculo falleretur, quam in recipienda scriptura humana, loco diuinæ. Atque ex his consequi, ut ecclesia non possit errare in sacramentis, et necessarijs articulis fidei: sed possit damnare Lutheri falsa dogmata, et falsas interpretationes scripturæ. Hoc argumentum regis, uisum est patri Ludero tam absurdum: quod non uoluit recitare: quia non ualuit refutare, sed tacite confessus omnia, dimisso rege, reuertitur ad papam: et distinguit potestatem cognoscendi, a potestate condendi: tantum rhetoricatur suo more, hoc est, more meretricum, lenorum, portitorum, aurigarum, scurrarum: et rursus citat uocabularia: nam illa sunt ei uice dei cuiuspiam, ex machina propitij: quoties aliter explicare se

care se non potest, et absolvere suam tragœdiam. Rursus ergo, uelut ex uocabulario, docet dominus doctor: quid intersit inter ius iudicandi et ius cōdendi: tamen interim fatetur ecclesiam, sicut habet a deo ius discernendi ~~a deo~~ scripturas, sic et diiudicandi dogmata. Videamus igitur, quid lucrifecerit dominus Luderus ex hac distinctione. Differamus paulisper, illam partem, qua queratur, an ullus pontifex, ulla synodus, ullus princeps, ullus populus ullum habeat ius condendi iura. Accipiamus interim, quod dat Luderus. Habeat ecclesia ius, discernendi scripturas et dogmata. In hoc saltem, mane Luthere. Iam reuerende doctor sic arguo uobis cum fauore. Ecclesia habet ius iudicandi dogmata per uos: sed ecclesia damnauit dogmata uestra: ergo per uos dogmata uestra uere damnata sunt: quia in scripturis et dogmatibus, fatemini ecclesiam hoc habere a deo: ut non possit errare. Hic non dubito, quin ut soletis, irascamini et iuratis: sed rogo uos domine doctor, respondete ad argumentum. An prouocabitis ad uocabularium, et dicetis, ecclesiam, quæ damnauit uos, esse ecclesiam papisticam: et ~~hæc~~ ecclesia, quæ habet ius iudicandi dogmata, est ecclesia catholica, per totum orbem diffusa? Ad istam responsionem, tacito interea iure pontificis, ego sic argumentum redintegro: quod in nullo actu multitudinis, requiritur, quod omnes ad unum consentiant: sed ista ecclesia, quam uos appellatis papisticam, quæ damnat ubique uestra dogmata, est multo maxima pars orbis christiani: ergo adhuc per uos dogmata uestra mala sunt: quia damnata sunt per ecclesiam catholicam,

Quid intersit inter ius iudicandi et condendi doctori Luthero.

Lutherus.
dānatur ab
his, penes
quos fate-
tur esse iudi-
cādi autho-
ritatem.

Igitur sedu-
lo cauet is-
pse, ne sit sū-
ctus pater.

quæ in talibus male iudicare non potest. Præterea ad ean-
dem ecclesiam pertinet iudicare: quæ sint falsa dogmata:
ad quam iudicare pertinet: quæ sint uerę scripturæ. Sed
eadem ecclesia, quæ docet et iudicat: quæ sunt uerę scri-
pturę: illa inquā eadem ecclesia docet et iudicat, falsa esse
dogmata uestra. Ergo omni modo dogmata uestra dam-
nata sunt.

Q V I D rursus dicitis domine doctor: quod effugium
præstat uobis uester uocabularius? Mirabile certe. Nam
inuenit ius iudicandi dogmata, non pertinere ad pontifi-
cem: non ad sacerdotes: non ad synodum, et concilia: sed
per hanc auctoritatem Christi: Attēdite a falsis prophē-
tis, probat auctoritatem tributam ꝑ populo, aduersus o-
mnes sanctos pontifices, omnia cōcilia, et omnes sanctos
patres: quasi aliam fidem docuerint sancti patres: aliam
crediderit fidelis populus. Docet nos igitur dominus do-
ctor, idem esse attendite a falsis prophetis: quod attendi-
te a sanctis patribus: et didicit ex uocabularijs, idem si-
gnificare falsum prophetam, et sanctum patrem. Igitur,
postquam uno atq; altero loco, ex scriptura sacra sic alle-
gato, probauit dilucide: quibus oportuit iudicibus iudi-
cium dogmatum nō ad clerū pertinere, sed ad populum.
Tandem sic gloriosus uictor insultat. Habet hic Henri-
cus noster, aut ullus impurus Thomista, quod istis ob-
ganniat? Nonne obstruximus os loquentium iniqua?
Non certe domine, non dum obstruxistis os omnium lo-
quentium iniqua: quia adhuc os uestrum non obstruxi-
stis: quod loquitur iniquissima.

Sed agite

SED agite domine doctor, nolo uobiscum contendere, tantum quæro, quid profecistis, quum a clero prouocastis ad populum? certe ex fumo fugistis in flammam. Nam sicut nullus est clerus in aliqua ecclesia, per totum orbem diffusa: qui non damnat dogmata uestra de ordine, et missa: sic nullus est usq̃ populus, neq̃ Christianus, neq̃ quem uos longe pluris æstimatis turchicus: qui non damnat dogmata uestra de iure condendi iura. Quamobrem, quū omnis undiq̃ populus, ad quem (per uos) pertinet ius iudicandi dogmata, iudicat hoc uestrum dogma: q̃ nullus habet ius, condendi ius non solum esse impium, sed etiam stolidum: adhuc non effugitis, quin hoc dogma recte sit damnatum, et uere sit impium, et uere stolidum. Tunc reduco sic syllogismum contra uos domine doctor. Illi, quos uos dicitis habere ius iudicandi dogmata: iudicant omnes unanimiter, illud dogma uestrū, quo docetis, nulli ius esse condendi ius, impium esse dogma et stultum: ergo per confessionem alterius partis, q̃ ecclesia potestatem habet iudicandi dogmata, Probata est altera quoq̃ pars illa, quam negastis, q̃ eadem ecclesia ius habet condendi iura: quia quæ potestatem habet iudicandi dogmata, iudicat falsum esse et stolidum dogma: quod uos docetis, illam ius non habere condendi iura. Nam si ullum ius est ulli, certe ius est ecclesiæ super ecclesiam: sicut cuiq̃ potestas est super se ipsum. At uestra negat prudentia, non solum ecclesiam Romanam habere ius condendi iura, sed etiam illam ecclesiam, quam conceditis habere ius iudicandi dogma, id est ecclesiam (ut dicitis) toto

Lutherum
ipie sentire
etiā sua confessione.

orbe diffusam. Et sic uideris prudentissime pater, uos tā
perite distinguere: ut uestre distinctionis, altera pars al-
teram perimat.

Ostendit Lutheri sententiam, omnium absurdissimam:
qua docetur unusquisque sibi ipsi credere,
contra auctoritatem cæterorum
omniū. Cap. XXII.

Lutheri
uerba.

At quilibet
christianus
te iudicat
hereticū.

Callidum
Lutheri cō-
siliū.

Nam unusquisque suo periculo recte aut false credit, ideoque
cuique pro se curandum est, ut recte credat, ut etiam communis
sensus, et salutis necessitas, urgeat necessario iudicium doctri-
næ penes auditorem esse. Alioqui frustra dicitur, Omnia pro-
bate, quod bonum est tenete. Et iterum, Spiritualis omnia iu-
dicat, et a nemine iudicatur. At quilibet christianus est spiri-
tualis, a spiritu Christi. Omnia uestra (inquit) siue Apollo,
siue Paulus, siue Cephas, id est de omnium dictis et factis iu-
dicandi ius habetis.

NUNC audis lector, admirabilem sapientiam. For-
tassis addubitasti prius, an reuerendus pater esset semifa-
tuus: nunc non dubitabis amplius: quin sit plusquā se-
quifuriosus. Auctoritatem iudicandi dogmata, primum
sustulit pontifici: uideri potuisset transferre ad concilium.
Transtulit a concilijs, putasses ad cleri totius multitudi-
nem. Transtulit prorsus a clero, transferre uidebatur ad
populum. Nunc transfert a populo, et defert ad quemli-
bet. Hunc tu sanū putas? Atqui nunc (sentio) sapit certe
maxime. Res est altioris consilij, quā putabā. Nam Cate-
lina, si potuisset uti prouocatione tali, saluus esset. Si dam-
natus a patribus, prouocaret ad populum, damnatus a
populo

populo prouocaret, ad quemlibet, nec ualuisse omnium
iusta damnatio, quandiu in populo reperiretur similis illi
quispiā, qui damnatum absolueret. Atqui hac prouoca-
tione se protegit Luderus. Olim pontifici permisit iudi-
canda, quæ scripsit de indulgentiis: et statim prætimens
sibi, sicut fugit impius nemine persequente, primum ex
dimidio cepit appellare, tollens ei potestatem de iure di-
uino. Paulo post prouocauit in totū, testatus eius pon-
tificis potestatem iure prorsus nullo fulciri: sed tamen pro-
uocauit ad concilium, ibi saltem fassus, esse iudicandi ius:
et tamen cautus adiecit, non simpliciter proximum: sed
proximum, quod in spiritu sancto foret congregandum.
Idque eo fecit consilio (sicut bene deprehendit princeps) ut
in quocunque concilio damneretur: ibi negaret esse spiritū:
homo (ut rex lepide scribet) nimis spiritalis: qui nus-
quam fatetur esse spiritum sanctum: nisi in sinu suo. Ve-
rum adhuc fatebatur, aliquod saltem concilium esse: qui
per spiritum sanctū iudicaret dogmata. Sed nunc omnia
rursus damnat concilia, etiam Nicenum. Quod, homo
nunquam sibi contrarius, et simul damnat et fatetur op-
timum. Igitur a concilio prouocat ad populum. Ibi mul-
tis uerbis disputauit residere, quam, tam sæpe aliunde a-
lio transulit, potestatem iudicandi dogmata. At quum
populum quoque, uel maxime sentiat eius damnare dog-
mata, nec unius cuiusquam nationis populum, sed omnē
omnium gentium toto orbe diffusum, eo rem deducit de-
niq: ut iudicandi potestatem relinquat apud quemlibet
unum. Sperat enim nihil dici tam absurdum posse: ut nō

Deprehen-
sam a rege
Lutheri cal-
linitatem.

Hoc demū
pacto hēat
Lutherus
ius iudi-
candi.

unum saltem aliquem, alicunde reperiatur assensorem. Illum igitur si quem forte tam stolidum possit inuenire: ne totius orbis consensu vacillet, armat impudentia, et furore premunit. Tollit omnem scrupulum, iubet unumquemque sibi fidere. Nam alioqui (inquit) frustra diceretur, omnia probate: quod bonum est tenete. Et ideo uidelicet, quid bonum sit, quid malum, in dogmatibus aduersus uniuersos: unusquisque sibi credat ipsi. Quid ni? Nam spiritualis (inquit) iudicat omnia, et a nemine iudicatur. At quilibet (inquit) Christianus est spiritualis, a spiritu Christi. Nam omnia uestra sunt (inquit) siue Apollo, siue Paulus, siue Cephas, id est de omnium dictis, et factis iudicandi ius habetis.

V I S V S sum mihi profecto, Luderii stulticiam bene tangere: quum ista apostoli, Omnia uestra sunt, ostendissem afferri, ab isto stolidissimo: quum ex eius argumento sequeretur, nos iudices esse, non solum papæ, sed etiam Petri et Pauli. At nunc uideo, nihil tam absurdum fingi posse: quod non possis efficere: ut ille pro absurdo non habeat: sed et absurdiora proferat, et dicat esse meram sapientiam. Nam ante fecerat iudices Petri et Pauli totum populum: Nunc uero iudicem Petri facit et Pauli, e populo singulum quemque. Sic igitur arguit nunc doctor Luderus. Omnia uestra sunt, siue Paulus, siue Cephas, et sic de singulis, id est de omnium dictis habetis ius iudicandi. Et hoc dicitur non uniuersis, sed singulis: sicut et illud, spiritualis omnia iudicat, et a nemine iudicatur. At quilibet christianus, ^{est spiritualis: ergo quilibet christianus} habet ius iudicandi: hoc est sentiendi, quicquid ius

quid ^{uid}etur sibi, de doctrina Petri, et Pauli, et Marci, et Matthæi, et Ioannis, et Lucæ, et apostolorum, et christianorum omnium. Nam ista ratio, non magis facit: nec Lutherus eam magis obijcit aduersus doctores, scholas, et concilia, quàm aduersus Petrum et Paulum: quorum in hoc nomina citat: ut et eorum quoque doctrinam, iudicio cuiusque subiiciat: tanquam idem sentiente Paulo, quum scripsit, Omnia uestra sunt, siue Apollo, siue Paulus, siue Cephas. Et ista Lutheri ratio, quæ nihil est absurdius, tam ualida tamen uidetur Luthero: ut inde sibi sumpserit auctoritatem doctor Luderus iudicandi: quod epistola Iacobi apostoli, nihil habeat dignum apostolico spiritu. Sed ad quem finem affert hanc rationem doctor Luderus? nempe ut quoniam unusquisque (ut ait) suo periculo recte aut false credit, atque ob id cuique pro se curandum est: ut recte credat: ideo non curet quisquam pontificem, aut concilia, aut ecclesiam, aut sanctos patres, aut populum, aut Petrum, aut Paulum, sed de uniuersis audacter iudicet quilibet: et quia suo periculo credit: ideo sine periculo sibi credat aduersus orbem totum, iuxta consilium illud sapientis. Fili ne innitaris prudentiæ tuæ, et ne sapiens uideri uelis in oculis tuis.

VIDES hic lector, istius absurdissimi uiri manifestas insanias. Vides ipsius uerba, tibi bona fide nuxerata: nihil a nobis, aut recitando curtatum, aut interpretatione detortum. Satis scio, si nos eius uerba summatim essemus complexi, subituram fuisse nonnullis suspicionem: quasi quæ is recte scripsisset, essent deprauata narrando: et ipsius telis in eum pugnatum esset: qui nihil sincere recenset.

At ego,

Quanto se
hic secus
fit quæ Lu-
therus.

At ego quum scirem nemini futurum credibile, quenq̃ tā absurda cogitasse (ne stulticiā hominis cuiq̃ linquerē dubiam) statui eius ipsius uerba recitare, et sua manu illi notam furoris inurere. Quamobrem quo minus adhuc dubites illum nihil cogitare sapientis, sed uere uelle quenq̃ suo stare iudicio: audi, quid dicat paulo post.

Verba
Lutheri.

q̃ nō sit, ac
ceptum re-
ferim⁹ tibi.

At hic dicent, si singulorū est ius iudicandi et probandi, quis erit modus, si iudices dissenserint et unusquisq̃, secundum suū caput iudicarit? quare necesse est unum esse, cuius iudicio stent ceteri contenti, ut salua sit unitas ecclesie. Respondeo. Hoc cauillum nullos rectius decet, q̃ Thomistas. Quēro enim et ego, quis hodie modus est, ubi omnes iudicio unius papę stant? ubi hic est unitas salua? An hoc est unitatem esse saluam, exter- no papę nomine uniti? Vbi manet unitas cordium? Quis est certus in conscientia sua, papam recte iudicare? At nisi certitudo sit, nulla est unitas. Ideo sub papa est quidem pompa externe unitatis, sed intus non nisi confusissima Babylon, ut nec lapis super lapidem sit, nec cor cum corde sentiat. Vt uideas, q̃ feliciter medeatur rebus spiritualibus, humana temeritas suis statutis. Alia igitur uia unitas ecclesie querenda est.

Id uidelicet
pōtifici im-
pingens, qđ
ipse facit.

VIDES q̃ solícite hoc agat Luderus: ut nemo timeat fidere sibi ipsi. Nam et pro cauillo habet: quod omnia sic essent incerta: et tot diuersitates in fide, quot capita forēt in populo. Et uelut simili cauillo deridet: si quis in fidei rebus pontifici malit acquiescere, q̃ fluctuare, et omni uento doctrinę circūferri, aut soli prorsus inniti sibi. Et loquitur tanquam pontifex aliam doceat fidem, q̃ eam, quę populo Christiano publica est: imo negat esse ulla fidem, in qua consentiunt Christiani: qui parent pontifici. Sed sic mentitur esse alij aliam: ut nec cor cum corde sentiat: et hanc

et hanc uanitatis iniquitatem, cor eius congregauit sibi: ut dum persuadeat omnibus nihil usquam esse certi: sed unumquemque suo periculo credere, perducere posset unumquemque metu suo periculi: ut nihili faciens auctoritatem totius ecclesie, nihili faciens sanctos patres, et doctores, et ueteres omnes interpretes, interpretetur e suo quisque sensu scripturam sacram: et sibi, quam libeat, fidem formare nouam. Nam quum Petri quoque, et Pauli iudicem fecit quemque Lutherus: conscendat quisque tribunal in corde suo: et utrumque iudicet, Hic bene dicit Paulus, hic male. Hic probe Petrus docet, hic docet perperam. Hic recte consulunt ecclesie, sicubi suadent credere: hic Thomistice, sicubi iubent bene facere. Iacobus uero, quum sit apostolus, nihil habet omnino spiritus apostolici: quem non pudet scribere, Fides sine operibus mortua est. Unus dumtaxat est, cuius nemo iudex est: qui quicquid dicit, certum est: is doctor Luderus est, qui certus est, sua dogmata se habere de celo: de cuius aduentu, propheta predixit, dicens, Tertius e celo cecidit Cato. Et item alius. Iam noua progenies, celo demittitur alto. Et idem propheta prophetauit, quo demittendus sit, quum ait, Facilis discensus Auerni. Nam ille textus, de doctore Ludero loquitur ad literam.

Alia igitur uia, ecclesie unitas querenda est. Hec est, quam Christus ponit Ioan. VI. Erunt omnes docibiles dei, Omnis qui audiuit a patre meo, uenit ad me, ille inquam inter nunc spiritus solus, unanimes habitare facit in domo. Hic docet, idem sapere, idem iudicare, idem cognoscere, idem probare, idem docere, idem confiteri, idem sequi. Vbi ille non fuerit, impos-

QQ sibile est,

Ratio iudicij ferendi de ueteribus ex sententia Lutheri,

Verba Lutheri,

et hic docet omnes, quia tu impie erres,

fibile est, ut unitas sit. Et si qua fuerit, externa et ficta est. Quate et deo nihil curę est, ut impij homines unum uel non unum sint, qui unitate spiritus inanes sunt. Suis filijs ad externam unitatem sufficit, unum baptisma, et unus panis, tanquā communes characteres et symbola, per quę fidei suę, et spiritus unitatem profitentur et exercent. Papistica ecclesia suam unitatem in unitate externi sui idoli papę locat, interne autem, confusionis erroribus dispersa in omnes uoluntates Satane.

N V N C in mentem mihi lector uenir illud euangeliū: quo demones ex ore furiosi, Christum inuiti, tortiq; confessi sunt: Iesu Christe fili Dauid, quid ante tempus uenisti torquere nos? Nam hic plane demoni, qui Lutherum possidet, ueritas extorsit inuito responsum id, quo totam Lutheri sectā funditus euertit. Etenim hoc ipsum est Lutherus, quod tibi toties ad aures inclamauius: et noluisti audire sanctum dei spiritum, ecclesię suę intus inspirare ueritatem. Illum internum spiritum, omnes reddere docibiles dei, illum solum facere: ut habitent unanimes in domo, illum docere, ut idem sapiant, idem iudicent, idem cognoscant, idem probent, idem confiteantur, idem sequantur, idem doceant. Illum internum spiritum solum esse, qui faciat, ut habitent unanimes in domo: ut qui extra domum sunt, non sint unanimes: sed per hæreses et sectas dissideant. Hęc ecclesia Catholica, quam tu appellas papisticam: quam tu sic dissentire mentiris: ut cor cum corde non sentiat: ita per hunc internum dei spiritum cōsentit, in articulis fidei: ut unanimiter infidelitatis tuę dogmata condemnet. Tota ecclesia, per totum orbem diffusa, matrimonium habet pro sacramento: ordinem habet pro sacramento:

Lutherum
cōcedere id
iam, quod
maxime ei
aduersū sit,

Hi sunt Lu-
therani,

sacramento: poenitentiam habet pro sacramento: et quid
opus est commemorare singula? Hæc unanimiter et nunc
sentit ecclesia: et per tot sentit secula. Q: si tu ac tuus greg
aliud creditis: nihilo minus ecclesia unanimes est in domo.
Nam purgauit, ac depurauit, quum te purulentam uomita
cam lancinauit, atq; eiecit e corpore. Fateris nunc, ubi dei
spiritus est, ibi consensum esse. Illum intus docere, quæ
uera sint. Profer ergo ecclesiam, quæ consentit tecum: dic,
quibus in terris, ecclesia sit uere malignantium: ubi popu
lus, aut tam impius usquam sit, aut stolidus, ut contra spi
ritum dei, qui per tot secula docuit christianos omnes, idē
contra te credere, nunc tandem credat homini furioso tibi,
ordinem non esse sacramentum: qui spretis apostoli mi
nis suscipiat eucharistiam, q̄ maxime potest peccatorum
titillatione turbata conscientia, solam fidem sufficere, bo
nis operibus non opus esse, apostolum, qui neget illud,
nihil sapere spiritus apostolici, Christianum quenquam
legibus obligari non posse, et mille absurdissimas impie
tates eiusmodi. Potes ne ullam ecclesiam nominare: cui
tam stulta persuaseris: qui tibi fas esse censeat recalcitra
re magistratibus: et utile credat esse, uiuere sine legibus?
Sat scio nullum populum potes. Ergo quum dei spiritū
fatearis esse, qui populum faciat unanmem in domo: Et
eadem de rebus necessarijs sentientem, uelis nolis, tibi fa
tendum est, illam ecclesiam esse catholicam et dei domum:
in qua per tot secula cēserūt omnes unanimiter, aduersus
insensatam sententiam tuam: et tibi dei spiritum prorsus
deesse: qui detrusus e domo toti dissentis ecclesie, in qua

Catalogus
hæresū Lu
theri.

Hoc non est
infrequens
Luthero, ut
a se dissen-
tiat.

cōtra te totus per orbē populus, tot seculis operante deo
consentit. Tecum consentit nullus. Quid dico populus
imo demīror, si tecum sentiat quisquā unus homo. Nam
hoc certo scio, tecum non consentis ipse. Nam primum
confessus es, ecclesiam hoc habere a deo: ut falli non pos-
sit, in discernendis dei uerbis, a uerbis hominum. Deinde
adactus rationibus regis, fassus es ecclesiam idem ius ha-
bere, in diiudicandis dogmatibus. Quid ergo sibi uult,
quod postea dicis, unumquēq; suo periculo credere: quā-
si deus optimus, quenquam perplexum redderet: nec ape-
riret exitum. Quæso te, si uerum est, quod ante dixisti,
quo suo periculo credit: qui toti credit ecclesiæ, de quopiā
articulo fidei consentienti: quum ecclesiam fatearis, hoc
habere a deo: ut in diiudicandis dogmatis, falli non pos-
sit: quippe quæ per te quoq; ne consentire quidem posset
in articulum fidei, nisi intus illo docente spiritu: qui facit
habitare unanimes in domo.

ECCE Luthere, quibus ambagibus insaniēti tibi, tã-
dem inuito ueritas extorta est: qua fateris ignarus eas, in
quibus ecclesia tota tot consensit seculis: quas tot libellis
hactenus insectatus es, tanquam traditiones hominum:
nunc, inquam, subito fateris ignarus esse traditiones dei:
sine cuius occulto flatu, tam late fusus dei populus, in u-
num conspirare non posset: quum ille solus sit: qui quod
fateris, habitare faciat unanimes in domo. Et inde, q̄ hæc
exciderint, ignaro. Nam protinus perinde ac si nihil ho-
rum prorsus audisses unquam, quæ iam ipse dixisti: dicis
ilico talia: ut istis, quæ dixisti modo, non aliter pugnent:
ac pugnant,

ac pugnant cum luce tenebræ.

Tu nunc uide, cuius spiritus fuerint sacrilega illa, et abominanda concilia, quæ aduersus tanta totius scripturæ fulmina, apertissimasque sententias ausa sunt, sibi pontificibus arrogare ius iudicandi, et cognoscendi, insuper et imperandi, et con-

Lutheri
uerba.

At mihi ne-
mo uidetur
plura arro-
gare, quàm tu.

NON tibi uidetur lector, per istud impium, inferre spi-
rare furiam? Nam quæso te Luthere per istos, qui te exagi-
tant infernos demones, quum tui similes pestes, cacodæ-
mon aliquis immittat in dominicum gregem, dum res ex-
cutitur, censes totum christianum populum ex toto orbe,
uelut ad cōmītio Consulū conuocandum simul in cam-
pum Martium, et uiritim exquirenda suffragia? Quæ ar-
rogantia est, si de gregis periculo potissimum tractent pa-
stores? Quibusnam id negocium potius cupiat delegatū
populus, quàm episcopis: ad quos maxime spectat, esse de po-
puli salute sollicitos? Si, quod tu sæpe iactas, deum adesse
concedis in medio eorum: ubicunq; sunt duo, uel tres cō-
gregati in ipsius nomine: ibi negabis esse: ubi in eius no-
mine, maxime de caulis sint congregati tam multi? Recor-
dare rursus, eorum quæ dixisti proxime, deum esse, qui in
ecclesia sua consensum operatur. Ex omni parte ecclesiæ
late per orbem diffusæ, congregati sunt ad concilium. et
quod paulo post nec ipsi negas, uiri optimi plerique ac san-

Imo potius
ex omni syl-
ua congerē-
da ligna, ad
cremandū
Lutherum.

etissimi consenserunt, inter se redierunt quisque domum. consensit in eadem fere totum per orbem fusus populus. At per quem consentit populus christianus? an non fassus es id per illum fieri intus docentem deum, qui habitare facit unanimes in domo? Ergo quod ante fassus es esse dei, de baccharis fuisse cogitationes Satanae: quibus patefieret uia per stolidam populi superstitionemque obedientiam uniuersis abominationibus irruendi.

VIDES nunc lector Lutheri constantiam: uides mala, quae nasci repperit ex optimorum patrum in dei nomine congregato concilio. Sed quomodo malis istis occurramus, hoc ante docuit: quum dixit, Vnumqueque suo periculo recte aut falso credere. Igitur si statuatur: ut quisque credat, quicquid uelit: iam uera inuenta est uia: qua nullus error possit irrepere.

Verba
Lutheri.

Et ut hic mei Henrici et sophistarum recorder, qui a longitudine temporum et multitudine hominum per dent cum sua fide. Primum negare non potest, huius rapti iuris tyrannidem ultra mille annos durasse. Nam in ipso concilio Niceno omnium optimo, iam tum incipiebant leges condere, et ius istud sibi uendicare. Atque ab eo tempore haecenus inualuit, ut nihil receptius sit, nec firmitus aliquid multitudine hominum et diuturnitate probari possit, quam hoc ius. adeo, ut nemo id non putet hodie sanum, rectum, ac diuinum esse. At hic uides sacrilegium et impietatem esse aduersus euidentissimas et inuictas scripturas dei. Quare si tantus error et tale sacrilegium, tanta longitudine temporis, tanta multitudine hominum, uel consentiente, uel seducta, uel probante regnauit aduersus ueritatem dei, semel uolo hic omnibus sophistis et papistis capitale eorum argumentum de longitudine et multitudine ad puluerem usque contritum, et os obstructum, ut uideant, cur deus nolit nos ul-

li creature

li creature quantumuis longę et multę et magne credi, sed soli suo infallibili uerbo.

VEL istud quis non sentiat, insanum esse, qui scripsit, nisi is sit insanus, qui legit? Nam et Nicenum conciliū fatetur optimum: et tamen illud ait initium fuisse omnium malorum, et incepisse iam ipsos optimos et sanctissimos uiros sacrilegium et impietatem, aduersus euidentissimas et inuictas scripturas dei: quod facere non potuissent, nisi aut stultissimi aut pessimi. Nam si euidentissime scripturę sunt: cecissimi fuerunt, si non uiderunt: si uiderunt: impii: qui contemplerint. Et tantum sacrilegium et impietatem improperat homo sacrilegus et impius tanto numero uirorum talium: quos ipse quoque fatetur optimos: ut semel ostendat se, tam sanctis patribus impietatis pœnas dare, et manifesto furore plecti: qui tam stolide, pugnantia cogitur ore sacrilego delirare: quā nemo posset, non agitatus furijs. Ut illud omittam, quod ibi quoque mentitur, quum ait, In concilio Niceno primum cepisse cōdī leges: quum satis constet apostolos, et concilio cōmuniter, et seorsum singulos condidisse leges, sicut et rex obiecit, ad quæ nihil omnino Lutherus responder.

Habemus itaque absque omni controuersia, ius de doctrina cognoscendi, et iudicandi, seu probandi esse penes nos, non penes concilia, pontifices, patres, doctores. At hinc non sequitur esse simul penes nos ius condendi leges. Nam hoc solius dei est. Nostrium est legem et uerbum eius cognoscere, probare, iudicare, et secernere ab omnibus alijs legibus, sed nequaquam condere aut mandare. Neque enim sequitur ex uerbo Christi, Attendite a falsis prophetis, ergo uestrum est prophetare, imo ut Petrus ait, Nunquam uoluntate humana est allata propheta, et

Verba
Lutheri.

Vide, si non
omnia pro
tuo dicat cō
modo.

Ecce q̄ spe-
ctantia ad
negocium
proferat.

tia et nulla interpretatio scripturę, sit ex proprijs, sed inspira-
tione spiritus sancti, locuti sunt sancti dei homines. Ita nō se-
quitur. Oues meę uocem meam audiunt, ergo oues uocem meā
condent uel facient, imo contrarium sequitur. Vocem meam
ego condo, oues autem conditam agnoscunt, probant, et se-
quuntur.

HIC uideo, magnum ius esse non penes concilia, pon-
tifices, patres, doctores, sed penes uos, quos quęro uos?
Ego putabam Martinum Luderum esse reuerendum pa-
trem, esse doctorem, nunc uos negatis utrumq̄. Esse quĩ-
dem dicitis illud ius cognoscendi, nō penes patres, neque
doctores, sed penes uos. Quos ergo uos? non uos pa-
tres, sed fratres: uos, non doctores, sed indictos. Bene-
dicitis profecto domine. Tunc ego uideo per uos: q̄ pa-
tres et doctores habuerunt doctrinam penes se: sed uos
qui estis indoctus frater habetis penes uos, non doctri-
nam, sed ius iudicandi doctrinam sine doctrina. Nam do-
ctrinam non cognoscitis, sed habetis ius cognoscendi.

EED nullus habet (ut dicitis) ius condendi leges.
Nam hoc solius dei est: et sic non solum reges, et populi
condentes leges, sed et apostoli, qui fecerunt idem, eodem
spiritu, more Luciferi sibi usurparunt potestatem dei. Sed
tamen mitior est in Babylonica reuerendus frater. Nam
ibi dicit. neminem posse ponere unā syllabam super chris-
tianū quenquā, sine ipsius consensu, sed cū eius assensu
posse. Atq̄ ita per illam regulam reuerendi fratres. potest
saltem condi lex: quę tantisper ualeat, donec aliquis alius
ueniat in regionem, qui nunquam consensit in legem: id
quod ubiq̄ fere fiet intra bídium. Nunc uero nulla condi
potest

potest omnino : ut plane se doceat in re tam seria Luderus inepte ludere. Igitur postquam tam mirabili sapientia, se gessit Luderus in hac materia, magnifice, statim cōcludit.

Quare uidemus hic, omnes pontifices, omnia cōcilia, omnes scholas, qui aliud in ecclesia sonant, q̄ uerbum dei solius, esse lupos, Satane ministros, et falsos prophetas. Simul intelligimus insignem Henrici nostri, et omnium Thomistarum stoliditatem, qui os suum impudens in celum ponunt, et dicere audent, in hoc sacrilego libello. Etiam si sacramentum ordinis non esset in scripturis institutum, tamen penes ecclesiam esse ius instituendi eius. Et q̄ stulte uerbum Augustini, quod de euangelio per ecclesiam toto orbe cognito et probato loquitur, aptarit ad ius traditionum, arbitrio impiorum hominum statuendarum. Iste est modus intelligendi dicta patrum, et scripturę. Hi sunt, qui scribunt assertiones sacramentorum. Horū multitudo et diuturnitas est potestas faciendi articulos fidei, tam stupidi et hebetes, ut inter cognoscere et imperare nihil discernant.

I A M decies declarauimus uerbum dei, tam illud esse, quod deus absq̄ scripto suę dicit ecclesię : q̄ quod scriptura comprehensum est. Sed quando manifestum est, Luderum loqui tantum de uerbo dei scripto : manifestū est, q̄ mentitur plane minister iste Satane : qui clamat omnes ministros esse Satane, quicunq̄ sonant aliud in ecclesia: q̄ uerbum dei scriptum, in scriptura sacra. Nam hac ratione minister iste Satane ministrum Satane pronunciat apostolum, qui dixit: Seruate, quę precepi uobis, siue per sermonem, siue per epistolā, qui multa et docuit et instituit, non ex uerbo dei scripto, sed ex non scripta traditione dei. Nam et illud ipsum de eucharistię sacramento, p^apulus non ex uerbo dei scripto, sed ex non scripta dei traditione

Verba
Lutheri.

Igitur uos
estis lupo
et satanę mi
nister et fal
sus prophe
ta.

quoties hoc
dictum tibi
uis Luthe
re?

RR

tradidit

Is proferet
suā doctri-
nam.

tradidit Corinthijs. Quin et euangelistam pronunciat, i-
sta ratione ministrum esse Satanæ: qui non solum docuit
uerbum dei nō scriptum, sed etiam scripsit ipse, omnia dei
uerba, neq; scripta esse, neq; scribi posse. Quāobrem quū
euangelista scribat, nec omnia scripta esse, nec scribi posse:
tibi nūc Ludere scriptura querenda est: quæ probet, quic-
quid ex dictis, factis, institutis Christi, non potuere scri-
ptores cōprehendere, uelut erychthoniū quempiā deforme
mē ac monstrosum partū, eternis esse tenebris dānatū, et
eum esse ministrum Satanæ: qui eorum omnium quicquā
sonet in ecclesia: quæ scripta quidem non sunt: quæ tamē
fecit, quæ tamen docuit Iesus, et a patre missus spīritus.
Tu nunc Luthere, qui nihil admittis, nisi scripturas: pro-
fer scripturas, quibus uetitum probes talia quenquam
scribere. **AT** si quis (inquīs) talia scribat, quæ pro dei
uerbis asserat, atq; affirmet: ille Satanæ minister est.

INTERIM extorsimus isti ministro Satanæ, nō esse
protinus ministrum Satanæ, qui præter dei solius uerbum
scriptum, hoc est præter solum scripturæ uerbum, aliud so-
net in ecclesia.

AT VT non sit (inquiēt) minister Satanæ, qui loqui-
tur aliud dei uerbū, præter id quod in scriptura sacra scri-
ptum est: tamen est minister Satanæ, qui non solum sit
locutus, aut scripserit, sed et asseruerit.

AT HIC quoq; mentitur iste minister Satanæ. Nam
si fas est scribere Christi uerbum, quod dictum est: certe
fas est et affirmare, quod uerum est. Tandem huc paula-
tim detrudetur iste minister Satanæ, ut descendens ab eo,
quod

quod dixerat prius : nunc eum dumtaxat asserat esse mi-
nistrum satanæ, quicumque alios cogat ad credendum ul-
lum dei uerbum, quod non habetur in scriptura canonica.
Respondeat ergo nobis iste minister Satanae : Si quicquā
ex illis, quæ quidem scripta non sunt : quæ tamen fecit, do-
cuit, tradidit Iesus : quid si ex his (inquam) aliquid aliquis
referat Luthero, et relatum iubeat credere : sed referat is,
de quo certus sit, eum, qui referat, errare quicquam, aut
falli in ea re discernenda non posse : utrū peccaret ille, qui
iuberet credere, an Lutherus, si recuset credere : non dubi-
to, quin hic fateretur se teneri : ut credat reuelationi tam
certæ. At Luderus ipse fatetur, ecclesiam falli non posse in
iudicando uerbo dei : ergo ecclesiæ narranti quicquam eo-
rum, quæ fecit, quæ docuit, quæ tradidit Iesus, credere te-
netur Luderus. Ipse Satan apud inferos, non tenetur sua
cathena fortius, quā hac cathena stringitur eiusdem Satanae
minister Luderus. Nam si dicat se, quum fateretur eccle-
siam habere a deo : ut possit dei uerba discernere a uerbis
hominum, hoc censisse dumtaxat de uerbo scripto, non
etiam de eo dictum : quod esset quidem, aut factum aut
dictum, a deo : sed tamen non scriptum in scriptura cano-
nica. Iam ante detrusus est ab illo presidio, postquam ra-
tionibus regis adactus, fatetur ecclesiā habere hoc quoque
ut possit diiudicare non solum scripturam, sed etiam quæ-
libet dogmata. Neque enim idē censet scripturas esse, quod
dogmata, præsertim homo tam frequens apud uocabula-
rios. Quod si id fassus non esset : tamen quantumuis impu-
dens fuerit : necessario fatebitur, nisi nobis probet, quod deus

Quod in omnē
partē se uer-
tit iste Pro-
teus.

Quoties uir-
tutis Luthe-
rus sua cō-
fessione,

Quomodo
Lutherus a
rege coactus
sententiam
mutarit.

Solue Lu-
there hoc
dilemma.

qui potuit ecclesiam docere, quis uerum scriberet: nō posset eam docere, quis uerum diceret: aut deo demū id fuisse curā, ne falleretur ecclesia mēdacibus chartis, uoluisse uero, ut falleretur mendacibus linguis.

N V N C ergo uides lector, q̄ iste minister Satanæ, qui scribit omnes esse ministros Satanæ: quicunq; in ecclesia loquuntur aliud, q̄ solum uerbum dei, solus exemplo magistri sui Satanæ, solus (inquam) torquet, inuertit, et blasphematur uerbum dei.

Refellit apertissimam Lutheri sycophantiā, qua regem mentitur dicere ecclesiam habere ius

instituendi sacramenti ordi-

nīs. Cap. XXIII.

Verba
Lutheri.
Quāto im-
pudētior tu
qui qđ deus
instituit ma-
ledictis in-
sectaris.

Tu ita dis-
cernis: ut o-
mnia impe-
res, cognos-
cas nihil.

¶ Simul intelligimus insignem Henrici nostri et omniū Thomistarum stoliditatem, qui os suum impudens in celum ponūt, et dicere audent in hoc sacrilego libello, etiam si sacramētum ordinis non esset in scripturis institutum, tamen penes ecclesiam esse ius instituendi eius, et q̄ stulte uerbū Augustini, quod de euāgelio per ecclesiam toto orbe cognito et probato loquitur, aptarit ad ius traditionum arbitrio impiorum hominum statuendarum. Iste est modus intelligendi dicta patrū et scripturas. Hi sunt qui scribunt assertiones sacramentorum. Horum multitudo et diuturnitas est potestas faciēdi articulos fidei tam stupidi et hebetes, ut inter cognoscere et imperare nihil discernant,

DE VERBO Augustini q̄ recte scribat Lutherus, opinor esse dictum satis. Nunc de deo dicendum, quod rex scripsit penes ecclesiam esse ius instituendi sacramenti.

Legiles

Legi lector atq; relege totum regis librū: ut uiderem, quomodo, quibus uerbis istud diceret: q̄ ecclesia posset instituere sacramentum ordinis, etiam si institutum non esset a deo: certe non inuenio id aperte dictum per asseuerationem, sed tantum repetendo, quæ probauerat, dicit obiter quiddam, nō tamen prorsus idem, quod ei Lutherus imputat, sed ex quo reor eum arripuisse ansam: qua illud, ut solet, colligat. Nam uerba regis ista sunt.

NUNC QVONIAM probauimus ex ipsius Lutheri fundamento, sacramenta, quæ credit ecclesia, non aliunde q̄ a deo potuisse constitui, etiam si nihil inde prorsus in scriptura legeretur: uideamus tamen, an scriptura tam nullam omnino mentionem faciat huius sacramēti.

EN LECTOR candide, quibus uerbis rex in sacramento ordinis dicit ecclesiā potuisse instituere sacramentum ordinis, etiam si non fuisset institutum a deo. Sic intelligit uerba regis Luderī sapientia, sic recēset Luderī syncretitas. Sic orbis iudiciū reuerendi patris uirgineus reueretur pudor. Hic est cuius uerbo, contra sanctos patres, et uerbum dei stare debeat mundus: et quia dicit ipse se certum esse dogmata sua se habere de cēlo: ideo scilicet certi sunt omnes, quod frater mendacissimus non potest mentiri.

Taxat lepide Lutheri gloriosum triumphum de missa. Cap. XXIIII.

¶ Reuertamur ad propositū. Missam itaq; extorsimus, et triumphamus aduersus assertorem sacramentorum, nō esse opus

RR 3

neq; sa

q̄ nihil solidi habet Lutherus leuissima quæq; sectatur.

„ Verba
„ regis.

„
„
„

Lutheri
uerba.

Quanta est
Lutheri cal-
lidity, qui
iam satanā
magistrum
suum depre-
hendat stul-
ticię.

Noua ratio
triumphan-
di Luthero
usurpata.

Hinc uide-
licet lachry-
mę hinc ille
fraterculi-
furor.

Verba
Lutheri.

neq; sacrificium, sed uerbum et signum gratię diuinę, quibus
erga nos utitur pro fide in eumerigenda et firmanda. Vide-
musq; q̄ sit infatuatus Satan, ut quo diutius et magis, in nos
furat et scribat, eo insulsius et ineptius delyret. Nam iste li-
ber regis, ut omnium, qui contra me scripti sunt, fere est lati-
nissimus, ita est certe omnium ineptissimus et stolidissimus, ut
pene nostris Lupsenfibus scriptoribus, eum tribuerim, qui sic
solent argutari, quando argutātur optime.

Q̄ MIRABILIS rerū nouator est. D. Martinus,
postquam fecit nobis nouam religionem, et nouam fidē:
nūc nouo more triumphat ante uictoriam. Solebat egre
triumphum impetrare, qui sepe uicisset. Sed is decies iam
triumphat, quia ter decies uictus est. Verum idcirco mi-
nus est istud mirandū, quia ueteres ab alijs impetrabant.
Luderus uero triumphum suum sibi decernit ipse. Sed
quid nī facile triumphet, de tam fatuo libello, q̄ fuit libel-
lus ille principis: qui ut omnium, qui contra Luderū scri-
pti sunt fere fuit latinissimus: ita fuit omnium, si credim⁹
Luthero, stultissimus. Quid nī? Nam et ideo id, quod is
ipse fatetur, illis maxime placuit, qui maxime cupiunt sci-
licet, quicquid aduersus illum scribitur, maxime esse sto-
lidum: et ideo etiam. D. Luderus tam uehementer irasci-
tur: quia illum librum facile potest per ludum iocumque
refellere; utpote cuius stulticia Lutheri sapientiam depre-
hendit, et impietates eius ostēdit, et publice traduxit sto-
lidę solertię consilia: quibus sibi uisus est callide uiam in-
gressus, qua Christi sacramenta omnia, omnem fidem re-
ligionemq; subuerteret.

Triumphata uero missa, puto nos totum papam triumphare.
Nam super missam ceu rupem nititur totus papatus cum suis
monasterijs,

monasterijs, episcopatibus, collegijs, altaribus, ministerijs, et doctrinis, atq; adeo cū toto uētre suo. Quę omnia ruere necesse est ruente missa eorum sacrilega et abominanda. Sic Christus per me cœpit abominationes in loco sancto stātes reuelare, et destruere eū, cuius aduentus fuit p operationē Satane in prodigijs, et signis mendacibus. O miserum illum defensorem ecclesię papisticę. O miseram ecclesiam, quę frustra indulgentias suas pro tanto libello profudit. Nisi quod digna merces reddita est tam defensori q̄ libello. Quales enim sunt indulgentię, talis est ecclesia, talis defensor, talis et libellus.

Is tu es Lutheri omnibus modis.

TAN QVAM diceret, postquam nunc in cælum conscendi, subuectus alis anseris: possum iam quolibet radijs prodeambulare solaribus, et ex alto tāquam formicas despiciere papas omnes, et omnes episcopos, collegia, monasteria, sacerdotes, equites, duces, principes, omnia subiēcī pedibus meis, postquam ad aquilonem posui solium meum, et factus sum similis altissimo. Sic Satan abominationem statuit in loco sancto, dum abominandum fratertulum suscitāt in ecclesia dei, dum sacrilegum ac detestabilem nebulonem furiosis inflat furijs: qui sacramentorum ignauus hostis, timore uano pugnet aduersus eū: cuius aduentus fuit cum humilitate: qui post ueniet cum potentia: quum spiritu oris sui in puluerem difflabit istū, superbię et diffidentię filium: qui iam gloriatur stolidus in malicia, et sibi uidetur potens in iniquitate: dum secū dicit insipiens in corde suo, non est deus.

Lutheri fastuosa gloria.

O miserum aduersarium sacramentorum, quem tunc sacramentorum gratia destituet. O miserum illusorem caracterum, quem tunc baptismi caracter et caracter ordinis, uelut inusta stigmata traducunt transfugā, tradentq; supplicio.

tantum nō hoc dicit Lutherus.

supplicio. O miserum irrisorem ecclesiæ catholicæ, quæ tunc uicissim miser in tuo ridebit interitu. Tunc illud indulgentiæ, heu quibus suspirijs optabis indulgentiam: quum negata uenia recipies meritam iniquitatis mercedem in æternis ignibus: qui diabolo et angelis eius tui similibus præparati sunt.

Refutantur Lutheri nugamenta aduersus sacramentum ordinis. Cap. xxv.

Verba
Lutheri.

Certe pro-
speras quæ-
tum uales.

Quomodo
Lutherus
uertat bi-
blia.

Verba
Lutheri.

¶ Hæc mihi pro defensione primi sacramenti, satis sint. In quo asserendo maxime laborauit assertor dominus Henricus, ut qui non ignorauit in hoc esse sitam summam salutis papistici regni. Cetera cogor differre obrutus multis alijs occupationibus, tum maxime transferenda Biblia, necessaria scilicet opera. Ne satanę studia ipse prosperem nimio.

HACTENVS satis laboratum sit. D. Ludero, pro impugnatione primi sacramenti. Iam lassatus in uia iniquitatis, cætera cogitur differre, totus obrutus in transferenda Biblia, necessaria scilicet opera: ut Satanę studia prosperet nimio, dum scripturam sacram sic uertat: ut inuertat sensum: ac faciat fucum illiterate plebeculę: quę ad hæretici uersionem examinet hereses: ad quas probandas plumbea illa regula iam inflexa sit de industria.

Satanas per hos insulsos libellos me impedire cogitat, sed nihil efficiet. Neq; magni operis fuerit stolidos Thomistas, in reliquis sex sacramentis confutare.

SATANAS excogitauit suo militi causam, quã præ-
tendat fuge. Nam ad se eum uocat, alio missurus milita-
tum: ubi

tum: ubi magis ei necessariam nauet operam: si quid prestare possit in euerrendo biblio. Nam quod in sacramentis tentauit apud mentis compotes, uidet conatū frustra. Interea soluens obsidionem, minatur eo rediturū se: postquā euerterit biblio: neq; magni operis fore, reliqua sex expugnare sacramenta, uictori tanto: qui in eo, quod primum oppugnavit, operam luserit: et reiectus, cum dedecore, uictus, turpissime, fusus, fugatusq; decesserit.

Nihil proferunt responsione dignum per tota sex sacramenta, præter illud unum, quod de sacramento ordinis adducit Paulum, scilicet ad Titum, iubentem, ut per ecclesias ordinet presbyteros. Hoc loco enim uult institutum ordinis sacramentum.

N V N C doctor Luderus nō habet ocium ludendī: currit enim celeriter amissis copijs, et insequentes timens, trepidus, uelut canis, e nilo bibit et fugit. Reliqua præterit omnia, uelut contemptim: quæ tu quum ex ipso regis libello legeris: uidebis facile, cur prætereat. Interim arripit illud apostoli ad Titum. Nam regem sentire dicit, q̄ ibi sacramentum ordinis fuit institutum.

H I C tuam lector imploro fidem, aduersus istius nebulonis stolidissimam perfidiam. Quoties q̄ aperte dicit, et inculcat rex, imo quoties q̄ aperte probat, nullum sacramentum aut institutum esse, aut institui posse nisi a deo: q̄ euidenter id ipsum iterū atq; iterum nominatim repetit in sacramento ordinis: et nunc ait iste nebulo stolidissimus regem dicere, sacramentum ordinis institutum esse ab apostolo. At in sacramento unctionis extremæ, quū iste scurra blasphemus aduersus apostolum Iacobum, di-

Vt nihil sceleris intentatum relinquit Lutherus.

Verba Lutheri.

Hoc erat facilius q̄ confutare ea.

Nū cōfyderat Lutherus, quē loquitur.

uides lector
hic q̄ nihil
profano di-
cat Luthera-
rus.

Lutheri ter-
giuersatio.

Verba
Lutheri.

ceret se non crediturum apostolo de sacramento unctio-
nis extremæ: quippe qui non haberet ius instituendi sa-
cramenti, hoc est promittendi gratiam cum signo uisibili.
Rex ita respondet, apostolum tradidisse populo, quod ipse
acceperat a Christo. Sicut et apostolus Paulus tradidit
Corinthiis, quod acceperat a Christo. Neutrum dicit
instituisse. Quod si rex dixisset, id quod iste mentitur ab eo
dictum: nempe q̄ sacramentum ordinis institutum fuit a
Paulo: quare non hic rursus idem elatrauit in Paulum:
quod illic rabidus elatrauit in Iacobum, se non crediturum
Paulo, de sacramento ordinis, etiam si esset apostolus?
Nam nullum apostolum habere potestatem condendi sa-
cramentum, id est promittendi gratiam cum signo uisibili.
Cur hic dissimulat istud nebulo, si rex illud scripsit: quum
illic se cohibere non potuit a blasphemia: ubi scripsit ad-
uersus alios, quorum nescio, an id quisquam scripserit?
Quomodo potuit rex sentire, sacramentum ordinis insti-
tutum ab apostolo: quum toties aperte dicat, apostolos
institutos esse sacerdotes a Christo: et tamen hoc eum di-
cere dicit pater Luderus: qui toties mentitur se nunquam
mentiri. Nunc uidet lector solers stratogema fugientis
Luderi: quo fumum offundat, qui fugam tegat.

Sed non uidet larua Thomistica, quid uel ego dicam, uel ipse
met respondeat. Ego ordinem negavi sacramentum esse, id est
promissionem et signum gratiæ adiectum, quale est baptismus
et panis, non negavi, imo asserui esse uocationem et institutionem
ministri et concionatoris, siue hoc fiat authoritate unius apo-
stoli, uel pontificis sola, uel populi eligentis et consentientis
simul nihil refert. Quod rectius fiat populo eligente et consen-
tiente, quomodo apostoli Actuum, iiii, septem diacones insti-
tuerunt.

tuerunt. Nam ut Paulus Titon iubet presbiteros ordinare, non tamen sequitur, solum Titon sua authoritate id fecisse, sed exemplo apostolorum, per suffragia populi eos instituisse, aliqui pugnabunt uerba Pauli cum exemplo apostolorum. Quæ uero de impositione manuum ad ordinis sacramentum trahit, uident pueri nihil ad ordinis sacramentum pertinere, sed more suo papistico, sic e scripturis facit quodcunq; uisum fuerit. Impositio manuum tunc erat donatio uisibilis spiritus sancti.

Imo tuus hic mos est, torq̃re scripturā quo lubet.

VERE non uides larua Ludere, quid uel dicas ipse, uel respondeat princeps. Neq; enim rex probauit tibi sacramentum ordinis, esse tantum uocationem et institutionē ministri, et concionatoris: sed tam uere sacramentum esse q̃ baptisimus est, aut eucharistia, idq; secundū tuam ipsius finitionem, hoc est uere conferre gratiam, cum signo sensibili. Sed neq; tu Ludere dixisti simpliciter promissionem gratiæ, cum adiecto signo sensibili sacramentum esse, sicut nunc te uideri uis dixisse. Imo negasti plane promissionē ullam gratiæ factam a Christo, cum adiecto uisibili signo, sacramentum esse: nisi eadem promissio cum suo signo cōprehensa legatur euidente scriptura. Hac in re tibi restitit rex. Hac in re te mentitum probauit euidente scriptura.

Hic Luther re disce, qd regi tecum non conueniat.

Nam et omnia probauit a Christo instituta, uerbo et facto, prorsus absq; scriptura: nec omnia, quæ fecit Christus, esse comprehensa scripturis: id uero probauit rex euidentissimis scripturis. At nec ecclesiam in talibus errare posse falli ue, quæ ^{etiam} tumuis ad sacramenta spectat. id nō euidentibus tantum scripturis probauit, sed euidentibus etiam rationibus, et ex tua confessione iacto fundamento, te pertraxit illuc: ut tibi necesse fuerit, etiam fateri cetera.

Cōmentum
Lutheri de
impositiōe
manuum.

Diluitur lu-
theri interp-
tatio de ex-
emplo apo-
stolorum.

quæcunq; tam obstinate negaueras. Et tamen ex abun-
danti probaui tibi in sacramento ordinis, gratiam illam
cum signo uisibili, Patere quoq; ex scripturis ipsis, ex quib-
us diuersa tibi loca protulit, apertiora quoq; ex eodem a-
postolo: q̄ sit ille locus ad Titum: cuiusmodi sunt unus
aut alter ad Timotheū. Atq; ita hac in re rursus patet tua
nescio impudentior an stultior sycphantia, et stolidissi-
mum effugium tuum, quo fingis, q̄ impositio manuum
tunc fuit donatio uisibilis spiritus sancti, non collatio gra-
tiæ: quasi non multis manuum imposuerint laicis: dum
eos ordinauerunt in clericos: quibus iam ante donatus fu-
erat in signo sensibili spiritus sanctus: aut quasi spiritus
sanctus, adueniens in sensibili signo, christianis nullam
secum gratiam conferat.

SED et istud eque stolidum est effugium: quum apo-
stoli uerba, quibus perspicuum est, ordinem fuisse colla-
tum per episcopos, sic declinas: ut id fatearis quidem, cæ-
terum nō probari ex eo, q̄ episcopus ordinauit, ordinasse
solum sine suffragiis populi: ne uerba Pauli pugnarent
cum exemplo apostolorum, instituentium diaconos: sci-
licet quia quū tales in clerū essent electuri: quibus dispē-
satio crederetur rerum temporalium, noluerunt uti suo iu-
re: ut absq; populo deputarent ipsorum loco, uictū cuiq;
diuifuros diaconos: quia magis extra suspicionem fore ui-
debant populo: quos ipse diuifores prætulisset: ideo scili-
cet pugnaret cum hoc exemplo Paulus, si uolebat Titum
ut in præficiendo præbytero spiritualium rerum ministro:
cōferret sacramentum ordinis sine suffragiis populi, in eo
loco,

loco, ubi cuiusq; merita nota essent ipsi, qui consecraturus erat episcopo. Nam interdum, ubi id minus erat notum: mittebant episcopi populo: ut nominaret, quem censeret optimum: quæ res magis erat commendatio quædam uirtutis, et probatæ uitæ testimonium, q̃ ius electionis. Sed hic dicis, nihil tua referre: siue ordinetur sacerdos autoritate unius apostoli uel pontificis sola, siue populi eligentis et consentientis simul. Ecce, quomodo turpiter retro fugis. Nunquid in Babylonica scripsisti manifeste, nullo modo episcopum sine populo, posse sua sola autoritate facere sacerdotes: nec opus esse ordinationibus aut consecrationibus, usq; adeo, ut hæc tua tibi uerba rex obiecerit?

Vides Lutheri, q̃ nihil proficit commentū tuum.

Si sacerdotes cogerentur admittere omnes equaliter sacerdotes esse, quotquot baptizati sumus, sicut reuera sumus, illisq; solum ministerium, nostro tamen consensu, datum, permissum nullum eis super nos ius imperij, nisi quantum nos sponte nostra admitteremus.

Verba Lutheri.
Ex Babyl.

HIS uerbis aperte negas pontificem solum, posse facere sacerdotem, nisi consensu uestro. Nam te quoq; eximis prorsus ordini sacerdotali: atq; adnumeras laicis: idq; in paucis uerbis facis aperte septies: ut plane facias perspicuum te tibi sacerdotem nō esse amplius. Nempe quia te ordinauit episcopus absq; consensu laicorum: et adhibuit consecrationem, quam tu uelut superstitionem excraris. Nam et ita scribis paulo post.

Neq; enim est nisi Sathana, cuius sacra colit.

Negari nō potest, ecclesias olim a senioribus fuisse rectas absq; istis ordinationibus et consecrationibus, propter etatem et longum rerum usum, in hoc electis.

Lutheri uerba.

Quoties lu
there uis ti
bi solui.

Verba
regis.

Luthera
na missæ
definitio.

ECCE, q̄ aperte scripsisti dudum, episcopum sine po-
pulo non posse sacerdotem facere, et ordinationibus aut
consecrationibus opus non esse. At nunc manifeste ui-
ctus, utrumq; fateris falsum. Sed tamen addis, nihil tua
referre: quasi dicas, Tam impudens nebulo sum, ut mea
nihil referat, q̄ aperte conuincar insanix. Nam et istud
quoq; quod et in Babylonica scripsisti, et nunc repetis, or-
dinem esse tantum officium concionandi, Rex et ratione
tibi sustulit, et euidentibus plane scripturis: e quibus unū
locum aut alterum uisum est commemorare: ut uideat le-
ctor, q̄ belle Luderus ludat in re tam sancta et seria. Sic e-
nim scribit princeps.

ORDINEM Lutherus negat sacramentum esse: et ri-
tum tantum esse dicit eligendi concionatoris. Nam qui
non concionatur: nihil minus ait esse, q̄ sacerdotes: nec
aliter sacerdotes esse, q̄ homo pictus est homo: contra
Paulum apostolum, qui ad Timotheum scribens ait, Qui
bene presunt presbiteri, duplici honore digni sunt, maxi-
me qui laborant in uerbo et doctrina. Apostolus hic ma-
nifeste docet, q̄q; ij præcipue duplici honore digni sunt,
qui quum presbiteri sint, laborant in uerbo et doctrina.
tamen et qui hoc non faciunt, nō solum esse presbiteros,
sed et bene præesse posse, et duplicem quoq; honore pro-
mereri. Alioqui non dixisset, maxime qui laborant in uer-
bo et doctrina: sed solum ij, qui laborant in uerbo et do-
ctrina. Preterea ne possit dicere Luderus, id quod dicit,
officium sacerdotis erga populum, nihil esse nisi predica-
re. Nam missas, inquit, canere, nihil est aliud q̄ commu-

nicare

apostolorum constat, fecisse beatum Stephanum non sacerdotem, sed diaconum : ut manifestum sit, maxime proprium sacerdotis officium, in eo situm esse, ut pro populo consecret. Sed adijciam ex libello regis locum alium.

Propriū officium sacerdotis.

Verba regis.

Paulus de sacerdote.

Apostolus paulus de sacerdote.

Quomodo fieret sacerdos olim.

SI LAICVS quisque equalem habet potestatem cum sacerdote, in quocunque sacramento : et ordo sacerdotij nihil est: cur ita scribit apostolus Timotheo? Noli negligere gratiam, quæ in te est: quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbiterij. Et alibi ad eundem. Admoneo te, ut resuscites gratiam dei, quæ in te est, per impositionem manuum mearum. Iterum. Nemini, inquit, cito manus imposueris, neque communices peccatis alienis. Denique hunc in modum apostolus scribit ad Titum. Huius rei gratia, reliqui te Cretæ: ut ea, quæ desunt, corrigas: et constituas per ciuitates presbiteros, sicut et ego disposui tibi. Habes nunc lector semel sub oculis apostoli pauca loca, et non multa uerba: quibus inter se collatis, facile potes deprehendere falsa fictaque esse omnia, quibus tam inordinate Lutherus debacchatur in ordinem. Nam quos dicit populi consensu fieri, Paulus ostendit fieri ab episcopo, quem in hoc ait se reliquisse Cretæ: ut oppidatim presbiteros constitueret: nec tamen temere, sed sicut ipse presens disposuerat. Vides impositis manibus, fieri sacerdotem. Et ne dubitari possit, simul conferri gratiam uides, illam manuum impositionem collatam. Resuscita, inquit, gratiam, quæ data est tibi per impositionem manuum mearum. Et illud quoque. Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum pres-

nuum presbiterij. In ijs te exerce. Miror igitur nō pudere
 Lutherum, quum negat sacramentum ordinis, haud igna-
 rus in manibus omnium uersari uerba Pauli? quæ doceāt,
 non nisi a sacerdote fieri sacerdotem, nec sine consecratio-
 ne fieri: in qua et signum adhibeatur corporeum, et tan-
 tum spiritalis infundatur gratiæ: ut is, qui consecratur,
 non solum accipiat ipse spiritum sanctum: sed etiam po-
 testatem conferendi alijs. Nouum uero, qui potest esse, de
 quo scribit apostolus? Quomodo ignoratū ecclesiæ, quod
 in omnibus Christi legitur, et nunquam non legebatur ec-
 clesijs? Quibus ex rebus, manifestū est tam multis, quæ
 tanta cū confidentiā, pro compertissimis Lutherus ebla-
 terauit in ordinem, ne unam quidem syllabam fuisse uerā,
 per maliciā ficta falsaq; omnia.

VEL EX his particulis uides lector, q̄ scite tractet Lu-
 derus sacramentum ordinis: qui quęcunq; non ualet solu-
 uere, tacito præterit omnia. Sed tum uidelicet, tractabit
 accuratius: postquā redierit ab euerso biblio. Cupio me-
 diussidius idē ut tractet denuo. Nam sic tractauit hašte-
 nus: ut mihi spem indubiam prebeat: quo rem tractarit
 sepius, eo fore, ut multo tractet insanius.

Lutherū ea
 quę tractat
 in peius e-
 mendare,

Refellit ea, quæ Lutherus iterum timide tangit, et
 stolide, de matrimonio. Cap. XXVI.

¶ Et quid dicam: ne nomen sacramenti quidem intelligere uo-
 luit, quod euidenter ostendit, quum locum Pauli Ephe. V. tra-
 ctat de matrimonio, quem Paulus de Christo et ecclesia ponit,
 dicens. Sacramentum hoc magnum est, ego uero dico in Chris-

Verba
 Lutheri,

TT

sto et ecc

Luder^o Lu-
derū agit.

sto et ecclesia.

I M O Luderus ludere maluit q̄ intelligere: quæ rex in illum scripsit locū: nisi quod uerius puto, maluit suo more dissimulare stolide, tanquam ipso rem prætereunte silētio, nemo locū posset e regis libello legere. Quem locū lector quum legeris: ibi demū senties eam rem, sic esse tractatam a rege, ut non sit mirum, nihil reperisse Luderum, quod hic respondeat. Atq; ideo præterijisse, quasi nihil esset dictum.

Verba
Lutheri.

Neq; enim scriptura patitur, ut matrimonium sacramentum dicatur, quum sacramentū usu totius scripturę significet, rem secretam et absconditam, quam sola fide consequi possis. Matrimonium autem adeo non est res abscondita, aut fide percepta, ut nisi palam ob oculos fiat, matrimonium esse non possit, cum sit copula maris et foemine externa, et publica professio ne et conuersatione confirmata. Sed nihil mirum, Thomistas asinos sic delyrare, apud quos nihil, neq; sani neq; recti deus esse uoluit.

Sacramen-
tū quid sit
Luthero.

Q V I D hic dicam lector? Ego me plane fateor hic insanire maxime, si non hic Luderus insaniat. Sacramentum, inquit, significat rem secretam et absconditam: sed matrimonium non est res abscondita: ergo matrimonium non est sacramentū. Domine doctor, per uestram fidem, imo per infidelitatem uestram, per quam regulam tenet ista consequentia: quum in præmissis mutatur copula a significare ad esse, nisi uocabularij uestri uobis dicunt, q̄ hæc duo uerba, Sum et Significo, idem significant. Alioqui si ualet illud argumentum, similiter ualet et hoc. Omnis homo sedet, sed Luderus non currit: Ergo Luderus non est homo. Domine doctor, quo peregrinatur animus uester: quum

quum sic desipitis? an hereticos deus percellit insania?

Sacramentum significat rem secretam et abditam, esto.

Matrimonium non est res secreta nec abditam: quid tum postea? Nec sacramentum dicis esse rem abditam, sed significare rem abditam. Dic igitur eodem modo, Matrimonium non significare rem secretam, nec abditam: et ex eo concludere, non esse sacramentum: sed tunc mentiris in minore. Nam sicut baptismus corporis, significat ablutionem animæ: sic matrimonium significat coniugium, inter Christum et ecclesiam: quæ res est, opinor, abditam et secreta: licet sacramentum, id est eius signum, sit sensibile: sicut ablutio animæ est res abditam et secreta: licet eius sacramentum, id est signum sacrum, signum sit sensibile.

Dicite, quæso domine doctor, nunquid hoc saltem loco uos fatemini tam stolidè plane scribere: ut nullus asinus potuerit stolidius rudere?

Quamquam ego hoc uulgato usui dedi, ut sacramenta uocet, quæ potius signa uisibilia sunt. Tantum negaui, in scripturis sacramenta uocari.

DEVS bone, quantus stupor est in isto stipite: qui in hac una breui periodo, bis insanit: primum, ait ista, quæ uocantur sacramenta, potius esse signa uisibilia. Quum iam in proximo prius uersu dixisset: sacramentum significat rem archanam, et absconditam, Quæro, de quo sacramento dixit illud? De baptismo ne dixit, et eucharistia? Sic opinor. Nam illa sola fatetur esse sacramenta. At de re significata, non loquitur, utpote de ablutione animæ. Nam illa non significat rem abditam: sed est ipsa res ab-

Expugnatur Lutheri rō de matrimonio.

Matrimonium esse sacramentum uel Lutheri definitiōe.

Verba Lutheri.

Stupida Lutheri obliuio.

dita. Sacramentum igitur, de quo loquitur, quod signifi-
cat rem abditam, est in baptismo ablutio corporis, in eu-
charistia species panis et uini. Quæso te nunc Ludere, an
non et illa sunt signa uisibilia? tam hercle sunt, quàm matrimo-
nium. Quid ergo tibi uis insanissime: quum uelut per som-
nium stertis, ea quæ tu negas esse sacramenta, potius esse
signa uisibilia: quum nihilo potius sint signa uisibilia, quàm
ea ipsa, quæ tu cõcedis esse sacramenta? Non dubito, quin,
Luderus quum legerit hæc, doliturum sit homini, quod se
misomnis scripserit tam delyra somnia: sudabit satis: et
omnem uertet lapidem: si qua reperire possit aliquid, quo
tantam saltem palliet uecordiam. Gestio profecto uidere,
quem pannum purpuræ tanto prætexat ulceri. An (ut est
impudens) simulat se tantum definire sacramenti uocabu-
lum: quum dicit, sacramentum usu scripturæ significare
rem abditam, et sic locutum esse, tanquam diceret, homo
semper significat quiddam rationale. Et ita sacramentum
usu scripturæ semper significat rem absconditam, sed ma-
trimonium non est res abscondita: matrimonium igitur
non est illud, quod usu scripturæ uocatur sacramentum.
Si fingat Luderus istud, ita se tuebitur, quomodo si quis
sic declinet ^{istud} ~~istud~~, callidus: ut capite repellat a brachio.
Quid enim finget isto commento stolidius? Nam ut uerum
est, nullum esse sacramentum, quod non aliquo sensibili
signo designet rem secretam: ita uerum est, nullum illo-
rum signorum significare perpetuo rem secretam, sed eo-
rum uocabula cõmuniter significare, dumtaxat illas ipsas
res: quæ sunt aliquando signa rerum sacrarum. Nam et
ablutio

Qualiter lu-
therus se tu-
etur.

ablutio quatenus sacramentum significat rem abditam, nempe lotionem animæ: tamen cōmuniter id non significat: nec eius uocabulum communiter designat sacramentum. Quid est enim communiter ablutio, aut baptis- mus? aliud ne q̄ quolibet lauatio corporis? Quāobrem si sepu- ter hac strophā Luderus elapsurum: plane labetur in la- trinā. Nam si sic nobis argutetur dñs doctor, Sacramētū scripturarum omnium usu, significat rem secretam, atq; abditam: sed matrimonium non est res secreta nec abdita: ergo matrimonium non potest esse sacramentum: oppo- nam domino doctori argumentum istī simillimum, hoc pacto. Sacramentum usu scripturarum omnium signifi- cat rem secretam atq; abditam: Sed ablutio uel baptis- mus nō est res abdita: et species panis et uini nō est res abdita. Imo quia dominus doctor irridet speciem, neq; panis neq; uinum sunt res abditę: ergo neq; baptis- mus, neq; species panis et uini, neq; panis et uinum, possunt esse sacramen- ta. Inueniat mihi dominus doctor, solutionem huius ar- gumentī mei: et simul inueniet solutionem suā. Defendat se dominus doctor, qui hactenus uerbo saltem confessus est, illa duo esse sacramenta. Certe nisi uolet illa duo tolle- re, quod plane conabitur aliquando: Imo re ipsa iam diu fecit: fateri cogetur istam rationem suam nihil habere ra- tionis. Quin fateri cogetur, ex ipsius assumpto, matrimo- nium uerum sacramentū appellandum esse, potius q̄ bap- tismum ipsum. Nam ablutio neq; rem abditam signi- ficat: nisi quatenus sacramentum est: neq; semper sacramentū fuit, neq; nunc semper est. Matrimonium autem ab initio

Refellitur
Lutheri ar-
gumentum
de sacramē-
tis.

Ex Lutheri
assumpto ma-
trimonium
uerius esse
sacramentū
q̄ baptisma.

Lutherus q̄
belle se ca-
stiget,

fuit sacrum signum rei sacratissimę.

NEC minus insanum est istud, quod ais te nihil aliud
q̄ negasse, q̄ matrimonium, et cetera sacramenta, quę dā-
nas, sacramenta uocentur in scripturis. Siccine Ludere lu-
dis tandem? nihil ne negas amplius? paulo ante negasti:
q̄ sint sacramenta: nūc nihil negas, nisi q̄ uocentur sacra-
menta in scripturis. Soluta est igitur ista lis, et tota causa
cessisti: nisi quis contendat illa sacramenta omnia, uoca-
bulo sacramenti uocari in scriptura sacra. Sed quæso te,
quis unquam tibi mouit illam litem? Quis id contendit
unquam? Olim negasti ueteres ecclesię patres, ordinem
uocasse sacramentum. Rex te uetustissimorum testimonio
probauit esse mentitum. Nunc uelut rem magnam pro-
fers, quod saltem scriptura ea ^{non} uocat sacramenta. Hui q̄ ua-
lidum iecisti telum. Profer obsecro scripturam sacram, quę
baptismum uocet sacramenti uocabulo. Profer, quę sic uo-
cet eucharistiam. Inuenies opinor, in scriptura nullum sa-
cramentum, uocabulo sacramenti nominatum, præter is-
tud unum, quod stolide nunc oppugnas, matrimonium.
Audisti n̄ unquam quenquam lector, in re tam sancta et
seria, tam impudenter stolideq̄ nugantem?

Scite et iocunde tractat ea, quę Lutherus uelut
summam rerum scurriliter aggressit
in fine. Cap. vltimum.

¶ Summa rerum hæc est. Totus liber Henrici nititur hominū
uerbis et usu seculorum, nullis dei uerbis neq̄ usu spiritus, ut i-
psemet

ipsemet fateri cogitur. Contra, summa mearum rerum est, uerba hominum et usum seculorum, ut tollerari et teneri possint, sicubi non pugnant scripturis sanctis, tamen articulos fidei, et necessariam obseruantiam non facere. Si itaq; rex Henricus coniunctis omnium Thomistarum, papistarum, demonum, et hominum uiribus et studijs poterit ostendere necessariam humanorum uerborum obseruantiam, uictus est Lutherus suo ipsius iudicio et confessione. Nam tum demum articulos fidei habebo, quicquid uel Thomiste iusserint. Si non poterit, uictor est Lutherus. Quid enim aliud uolunt? Neq; enim si mille millies libros scripserint contra me, aliud a me postulare poterunt.

Ita reuera
es, si uelles
agnoscere.

SUMMA rerum hæc est. Totus Luteri liber nihil est aliud, q̃ mera farrago uerborum scurrilium, Quam deprauatione uerborum dei, contemptu sanctorum omnium, et blasphemia spiritus sancti, sicut ipsemet fateri cogitur. Contra, Summa rerum principis est Assertio sacramentorum: quæ luce clarius, probauit esse non traditiones hominum, sed traditiones dei: atq; id probauit ratione, scripturis, et ipsius confessione Lutheri. Si itaq; Lutherus, coniunctis omnibus suis combibonibus coniunctis scurris et nebulonibus, coniunctis laruis et cacodemonibus, blasphemiarum suarum inspiratoribus: si poterit, inquã, ostendere, q̃ impiorum nebulonum scurrilitas, plus ualere debet, q̃ traditiones dei, uictor est Lutherus. Si nō poterit, uictus est Lutherus, ipsius confessione Lutheri. Quid enim aliud uult? Nam qui contra illum scribunt, etiam si millies mille libros scribant, nihil aliud ab illo postulaturi sunt: q̃ ut audiat, quid ei dictum sit: et meminerit, quid ipse dixerit: quorum hactenus ab eo neutrum quisquam

Sūma libri
Lutherani.

Summa li-
bri regis.

Q̃ iniquus
semp fuerit
Lutherus.

quisquam impetrare potuit.

Neque enim ego quæro, quid Ambrosius, Augustinus, concilia, et usus seculorum dicant. Non (inquam) disputo, quid a quoquam dictum, uel non dictum, scriptum uel non scriptum sit, sed an hoc dictum et scriptum necessarium sit seruatu, an sit articulus fidei, an liget conscientiam.

NEMO est (opinor) qui ideo tibi uel Ambrosium opponat, uel Augustinum, uel sanctorum quenquam, uel concilia, uel synodos: quia nesciat, quæ arroganter et stolidè contemnas omnes præ te, sed quia munire populum saluari student antidoto, contra furiale uenenum tuum. Nam quum uideant contra tuam sententiam, stare pro sacramentis ecclesiæ, non^{um} aliquem ueterum, sed uniuersos: dubitare non possunt, illam fuisse publicam fidem ecclesiæ catholicæ, quæcunque unquam fuit in terris ecclesia, uere catholica. Quam tua confessione probauit rex in sacramentis falli atque errare non posse. Præterea, quum tu fatearis ibi adesse Christum: ubicunque sint duo uel tres congregati in nomine eius: facile sentit populus, nihil tibi mentis esse: quum illinc disputas abfuisse Christum: ubi congregati sunt in nomine Christi ducenti uel trecenti, iidemque ex eruditissimis, atque undecunque sanctissimis. Quamobrem satis intelligit populus, ecclesiam catholicam, etiam si non facit articulos fidei, probare tamen et docere ueros articulos fidei: sicut probat et docet, quodnam sit euangelium: etiam si non faciat euangelium. Non igitur dicit quisquam, uerba totius ecclesiæ esse æqualia uerbo dei, sed ecclesiam docere, quod sacramenta sibi tradita sunt per uerbum dei: in quo discernendo, tu quoque

Ludere

Quod distorte
coniungit
Lutherus
omnia.

sacramenta
ecclesiæ tra-
dita per uer-
bum dei.

Ludere fassus es, eam falli non posse: Atq; ita semper tua confessione constringeris, præsertim quum tibi probatum sit, non hodie tantum hoc sentire ecclesiam: quam tu uocas papisticam: quæ tamen reuera est ecclesia catholica, sed idem sensisse semper: quæcunque unquam in terris fuit ecclesia uere catholica. Quæ res patet et conciliorum^{decretu} et sanctissimorum consensu patrum, locis ac temporibus tam diuersis, idem tã constanter sentientiũ: ut quum illis uniuersis unus dissentias, nihil aliud facias, q̃ stultitiam tuam impiam atq; impudentem traducas.

Nec fuit opus mihi, Henrico rege magistro, qui me hæc doceret, qui adeo pulchre ea nouerim, ut etiam impugnarem, ut miranda sit stultitia Satanae, quæ his me impugnet, quæ ipse impugno, et perpetuo principium petir.

I M O opus est tibi, Henrico rege magistro: qui te ista dedoceat: quæ rex te tuus docuit Satanas: qui uere rex est super omnes filios superbiæ: qui te sic infatuat, ut perpetuo temet inscius impugnes ipse: nec unquam tibi constes: sed aliud stans aliud sedens sentias. Nam quod ais, eos qui tibi sanctos patres opponunt: et concilia perpetuo principiũ petere: tu perpetuo surdus es: quia tibi nō libet audire. Nam si ulla unquam ecclesia uere christiana fuit: illa certe fuit: cuius fidem testantur scripta sanctorũ patrum, eam fuisse, quam tu nũc impugnas. Qamobrem quum tute fatearis ecclesiam in diiudicãdo dei uerbo falli non posse, et tamen dicis eandem, quæ tam diu iudicauit sacramenta per dei uerbum initio tradita falsam esse: perspicuum etiam pueris est, et te mentiri falsissime, et tecun

Verba
Lutheri.
Verum ais,
scripturis enim te impugnat,
quas tu op-
pugnas.

Quid regi
cū Luthero
conueniat
quid non.

Quomodo
rex petat
principiū.

Lutheri in
disputan-
do mos.

Ver. Luth.
imo ille pro
dei sermone
tu pro li-
centia sce-
lerum.

pugnare turpissime.

PRAETEREA quum de scripturę sensu surgit quæ-
stio, quum tibi quum rege conuenit, quæ sit scriptura: sed
in eo dissentit abs te, ~~fit~~ te male interpretari scripturam:
nec eam id significare, quod tu contendis: hic uero uide-
tur tibi ridicule principium petere: si pro sua sententia suf-
fragatorem alleget uetustissimum quenq̃, ac sanctissimū,
ex antiquis patribus: qui nec illius gratiam potuerūt au-
cupari, nec odisse te: propterea q̃ tot seculis ante mortui
sunt: q̃ te teterrimum pestem, in terras Orcus euomeret.
Qui sic principium petit, q̃ ridicule ridetur abs te: nō her-
de minus ridicule, q̃ si quis demonstraturus cōclusionem
Geometricam, primum abs te perat: ut concedas dimi-
dium, minus esse suo toto, Deinde, quum tu aut tam sto-
lidus sis, ut id non sentias: aut tam impudens, ut prudens
neges: ille te tuæ relinquens stultitię, nihilo minus pergit
illud sibi postulatum sumere: atq̃ ex eo deducit reliquū.
Iam si tu recurras denuo, ac mille nugeris ineptiis, illum
nihil demonstrasse, sed uitiolissime principium petere: et
ex eo rem deducere, quod tu initio negaueris, Atq̃ ibi sar-
donio risu, rictum caninum distendas, et iactes eum pro-
bare negatum per negatum, Quid aliud faceres, q̃ quod
facis nunc: ut te, tam stolido risu, pro stolido ridendum
proponas.

De libertate, et captiuitate quero, pro libertate ego pugno.
Rex pro captiuitate pugnat. Ego rationem libertatis signaui.
Rex rationes captiuitatis omittit, et solum blaterat, quę sit
captiuitas. Debitores facit, ei culpam non assignat. Valeat
itaq̃ ineptus, et miserabilis defensor captiuitatis Babylonice,
et sue

et sue papistice ecclesie.

VT SEMPER audit egre Luderus, quicquid ei non est commodum. Nam quoties eum docuit princeps, ab ecclesie parte libertatem esse, et omnia tuta. Contra uero, ab ipsius parte captiuitatem et periculum summum, atque istud probauit, etiam iacto fundamento ab ipsius Lutheri confessione. Sed si quis illud illi rursus inclamet ad aures, non magis audierit ebrius Lutherus, quam Fusius ebrius olim, Dum Ilionem obdormit catienis mille ducentis, Mater te appello clamantibus. Verum dormiat ille, uel (quod solet) altum stertat uigilans. Tibi tamen lector, locum recensebo rursus ex libello principis: quem quum audieris, dubitare non poteris ex utra parte stet captiuitatis periculum.

AT LV THERVS ipse fatetur, nihil esse periculi, si quis hac in re sentiat, quod tota iam sentit ecclesia. At contra, tota ecclesia censet haereticum esse eum: qui sentiat cum Luhero. Non debet ergo Lutherus animare quenquam, cui bene cupit: ut secum sentiat. Cuius sententiam tota condemnat ecclesia. Sed debet his suadere, quos amat: ut accedant illis, quos ipse quoque iudicat in nullo uersari periculo. Falsa est ergo ista Lutheri uia, contra publicam fidem, non huiusmodi temporis, sed etiam etatum omnium. Nec liberat captiuitate credentes ei: sed educens e libertate fidei, hoc est loco sancto (quod Lutherus ipse fatetur) captiuat in errorem, ducens in precipitium, et uias inuias, incertas, dubias eoque plenas periculi: et qui amat periculum perit in illo.

„ Verba
„ regis.

„

„

„

„

„ Hoc Lu-
„ there, si
„ sapis, su-
„ ade ips,
„ quos cha-
„ ros hes.

„

„

„

Verba
Lutheri.

At præter te
nemo uidet
istā tuā mo-
destiam.
Hoc tu Lu-
there facis.

In fine si quem offēderit mea in regem asperitas, hoc sibi re-
sponsuri habeat. Cum insensatis monstris, me hoc libro agere,
qui omnia mea optima et modesta scripta, tum humillimam
meam submissionem contempserunt, et magis ex mea mode-
stia induruerunt. Deinde a uirulentia, et mendacijs abstinui,
quibus liber regis refertissimus est. Nec magnum est, si ego re-
gem terre contemno et mordeo, quando ipse nihil ueritus est,
regem cæli in suis sermonibus blasphemare, et uirulentissimis
mendacijs prophanare.

EX TOT mendacijs, ex tot blasphemijs, unum sala-
tem proferre Luderus exempli loco debuerat, maxime ne
quis uere illud imputet ei: quod ille falso prius imputauit
principi. Quem mentitur, nullum Lutheranę repugnanti-
ę locum indicasse: quum indicarit plus decem. Cæterū
illa proferat Luderus, quum uacabit. Sed interim luteri
mendacissimas in deum blasphemias, effecit princeps, ne
quis omnino nesciat: nisi qui nō legerit, aut sit talis omni-
no, qui aquam non reperiat in pelago. Nam et aperte (id
quod rex ostendit) omnes blasphemant sanctos: quicunq;
scripturam sacram, scriptis illustrarunt suis. Blasphemant
apostolum Iacobum. Blasphemant apostolum Paulum.
Christi blasphemant ecclesiam. Blasphemant sacramenta
Christi: quæ tanquam hominū inuenta contemnūt. Blas-
phemant ipsum Christum: cuius sacramentum primum et
cæterorum ianuam, non aliud fere facit, q̃ securam in faci-
nus omne licentiam. Blasphemant spiritum sanctū: cuius
doctrinam totam uelut mendacem, quoad potest, priuat
fide, quamcunq; docuit sine scriptura. Totam deniq; blas-
phemant trinitatem, in cuius inflexibilem uoluntatem, re-
fert in-

Talis erat
Lutheri sē-
per lenitas.

hec Lutheri
in deum pi-
etas.

fert ineuitabilem scelerum omnium necessitatem.

I A M illud, q̄ ridiculum, q̄ excusat se, ne uideatur scilicet nimis inclementer mordere principem. Ego profecto non dubito, regem illi facile morsus omnes condonaturū. Quippe qui uerū uideat illud esse Senecę. Raro mordet canis, qui latrat. Latratibus profecto Lutherus equiperat Cerberum: morsu uix culicem. Verum quid ni latret strenue, uir uidelicet optimus et modestissimus: quando cum insensatis (ut ait) agit monstris: quæ non sentiāt eius omnia scripta esse ipsius unius preconio optima, et modestissima, id est heresibus et blasphemijs tam inflata: q̄ nullum unquam utrem quisquam inflauit uento. Quæ monstra induruerunt, etiam ex illius humillima submissiōe: qua sic se submisit fraterculus uicario Christi: quomodo iudei se submiserūt Christo: quū datis alāpis flexerunt genua, clamantes per ludibrium, Ave rex Iudeorū. Verum a mendatijs et uirulentia, prorsus abstinuisse se testatur, ipse, cui nihil est aliud in calamo, q̄ calūniæ, mēdacia, sycophantiæ: cui nihil est aliud in animo, q̄ uirus, tumor, inuidia. Qui nihil in capite concipit præter stultitias, furores, amentias. Qui nihil habet in ore, præter latrinas, merdas, stercorea. Quibus sedius et spurcius, q̄ uulnus unquam scurra scurratur: quorum nemo repertus est unquam, præter istum, tam stolidus plagepatida: ut sibi sterco in os conijceret: quod alij spueret in sinum. Quā obrem quum sit huiusmodi, nihil miror si nunc indignus habeatur: quocum quisquam disputet. Certe quandoquidem totū se deuouit inferis, et obdurauit in schismate: nec

Lutherus
latrator magis q̄ mordax.

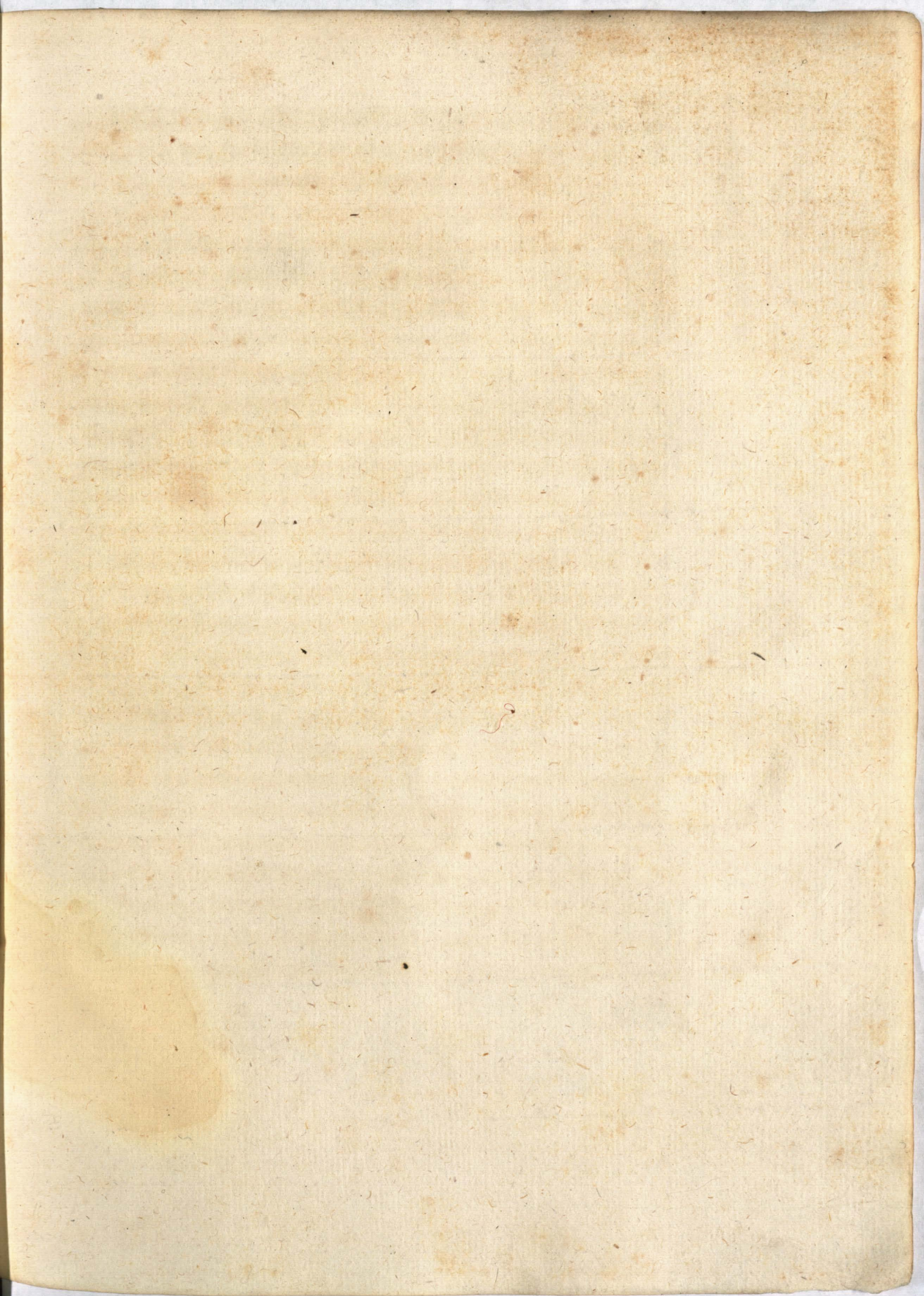
Qualis sit
Lutheri submissio.

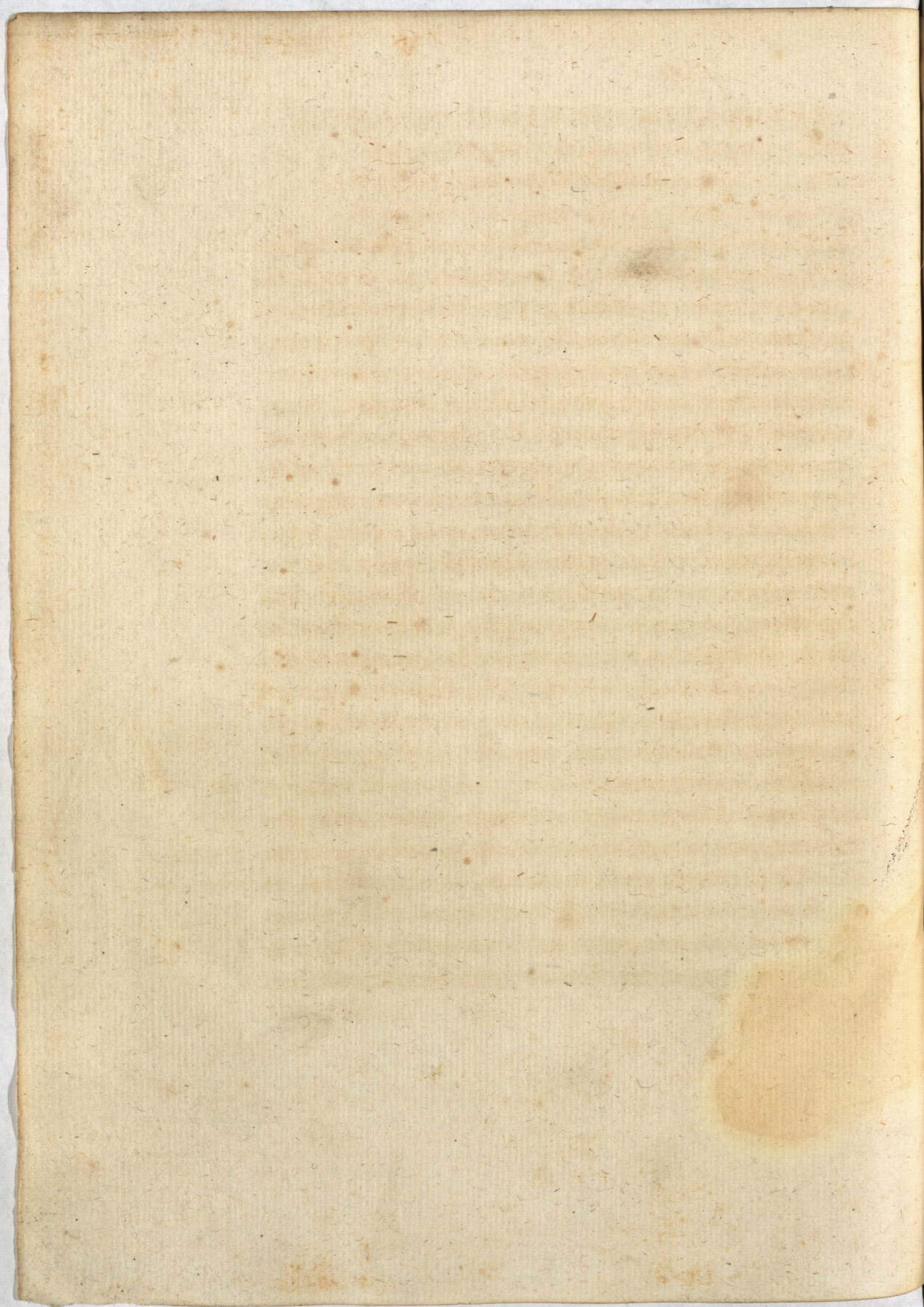
Depictus ex
suis uirtutibus
Lutherus.

Bibliotheca Acad. Gypthar.

Hoc etiā e-
ius laudi, cu-
ius appetēs
est, fotet nō
inutile.

unquam decreuit hereses recantare: statuere tamen secum
debet aliquam saltem, ut habeat ciuilis honestatis ratio-
nem: quo sibi potius uēdicet authoritatem dogmatistę, q̃
uilis in heretico scurre. Quod si quādo uolet, si disceptabit
serio, si mēdacia sua recantet, ac sycophantias, si abegerit
stultitias, furores, et hactenus nimium familiares furias,
si merdas suas resorbeat, et sua relingat stercora: quibus
tam fede linguam suam, calamumq; conspurcat, Non de-
erunt, qui de re graui grauius, quod decet, differant. Ve-
rum si ad istum, quo cepit, modum scurrari pergat, et fu-
rere, si grassari calumniā, nugari stultitiā, insanire demen-
tia, scurrilitate ludere: nec aliud in ore gestare, q̃ sentinas,
cloacas, latrinas, merdas, stercora, faciant quod uolent a-
lij, nos ex tempore capiemus consilium, uelimus ne sic
bacchantem ex eius tractare uirtutibus et coloribus
suis depingere: an furiosum fratercu-
lum et latrinarium nebulonem, cum
suis furijs et furoribus, cum suis
merdis et stercorebus, ca-
cantem cacatumq;
relinquere.

PERORATIO OPERIS, IN QVA MVLT-
ta pie, ingeniole, et docte, nec minus
amene tractantur.

NIHIL uereor optime lector, quin equitas tua fa-
cile condonet mihi: q̃ hoc in libro toties ea leges,
quæ tuus opinor auerfetur pudor. Mihi profecto nihil
potuit accidisse molestius, q̃ eo necessitatis adigi: ut quic-
quam honestis auribus ingererem: quod uerbis inhone-
stis offenderet. Sed nullum uitandi fuit effugium, nisi de-
creuissẽ (quod perq̃ obnixè contenderam) Lutheri scur-
rilem librum prorsus non attingere. Alioqui si respondẽ-
dum omnino fuit, homini ad intendendas calumnias ex-
cubanti, nec omitti quicquam decuit, quod ille scripsisset:
nec mutari uerba licuit, quum rerũ nihil subesset: nec ho-
neste recitari ualuit, quod inhoneste scriptum esset. Pos-
tremo, qui fieri potest, ut qui scurriles eius sycophantias
refellere suscipiam: nebulonis impuri uerbis impurissimis
pure puteq̃ respondeam? Nam is eo modo rem tractat:
ut plane se declaret meditari secum, immortalitatis quod-
dam genus absurdissimum, eaq̃ iam coepisse perfrui, et
totus esse, uersari, uiuere in huiusmodi sensu et titillatio-
ne gloriolę, q̃ futurum præsumat post aliquot adhuc eta-
tum miryadas: ut recordentur et loquantur homines, fu-
isse olim aliquando apud seculum prius nebulonem quẽ-
dam, cui nomen Luthero fuerit: qui quum cacodæmones
impietate uicisset, ut dignis emblēmatīs ornaret suam se-
ctam, picas garrulitate, lenones improbitate, prostibula
obscenitate,

Cum cretẽ
si cretissane
dum, ut est i
proverbio.

Fama Lu-
thero sus-
tura.

Lutherū he-
reticos oēs
antiquos e-
quiparare.

Lutheri in
missam con-
tumelia.

Lutheri de
precibus
opinio.

obscenitate, scurras omnes scurrilitate superarit. Qui id
studuerit, curarit, effecerit, ut uelut philosophorum secte
ex ipsis habent uocabula; et Gnato meditatus sit parasiti
itidem, ut Gnatonici uocentur: sic absurdissimum genus
hereticorum impietatis, scelerum, spurcicieque colluies, ap-
pellentur Lutherani. Nam quæso lector, quod unquā
genus hereticorum tam absurdū fuit, ut comparetur istis?
Quod unum nihil non renouat earum heresum, quas suis
quaque temporibus Christianus orbis olim damnauit, op-
pressit, extinxit: quarum omnium cineres iste fax inferni
denuo semel accendit. Qui quū ipso facto prætendat pie-
tatem, ut doctissimorum uirorum libellos præteream, qui
hanc personam, fucumque ab ore improbo reuulsere, si rem
ipsam spectes, arborem lector facile ex eius fructu cogno-
sces. Nam si memoria tecum reuolueris ab ipsis Christia-
nismi cunabulis, ueteres ecclesiæ procures uidebis lector,
ut quicquid ab illis sanctissime cultum est, ita ab Lutheranis
istis maxime haberi contemptui. Quid olim tanta uene-
ratione celebratum est quod sacrosanctum sacrificium misse?
Quid ab istis porcis ita fedatum est, et conculcatū, et pau-
lominus abolitum? Nam quod unum adhuc in quoque templo
sacrum seruant, (quod ipsum suis impietatibus polluunt
atque prophanant) quum neque sacrificium esse contendant;
neque populo quicquid prodesse prædicent: an non uiam sibi
struunt, qua propediem etiam ipsum unum, quod reli-
querunt, sacrum eliminent? Iam preces quanti faciant, ui-
des: qui non solum eiecerunt horarias, sed illas etiam uni-
uersas, quas iam inde ab initio in defunctorum subsidium
perpetuo

perpetuo decantauit ecclesia. Qua in re, quis non abomi-
netur immanitatem tantam? Nam si (quod illi falso con-
tendunt) maxime foret ambiguum, utrum preces uiuorū
defunctis conducerent: tamen quæ inuidia fuerit pios af-
fectus exercere, et periclitari preces: in quibus, ut dubius
esses, an fortasse prodesse, ita certus esses, q̄ nocere non
posses. Quid olim religiosius habitum est ieiunio? Quid
exactius obseruatum quadragesima? Nunc isti tandem
homines spiritu perfecti, ne diem a die diiudicare uidean-
tur, omnem diem dedicant bacchanalibus. Quis nescit o-
lim, quo in precio fuerit continentia? q̄ seuerè mandata si-
des coniugalis, q̄ probata ueteribus uiduarum castitas, q̄
assidue, q̄ accurate laudata uirginitas? Atq̄ hæc omnia
authore ipso Christo. Nunc Antichristus iste pudicitiam
fere prorsus omnem sustulit. Sacerdotes, monachi, deo di-
cata uirgines, auspice diabolo, in ecclesia malignantium,
legitimorum nomine coniugum, magna cum pompa de-
monum, nepharias celebrant nuptias et foedus fidemq̄,
quam uel homini pactam, nemo nisi malus uiolat, uiola-
re non metuunt pactam deo: securi uidelicet nuptias in-
dulgente Luthero, qui numerosas simul uxores etiā (quā
solam uocat digamiam ueram) incipit ostentare. Prope-
diem haud dubie confirmaturus, ubi uirorum cuneis satis
se munierit aduersus mulierum turmas. Interim uero, quo
gratificetur et illis, q̄ multis, q̄ faciles aperit exitus in Ba-
bylonica, quibus liceat a maritis abscedere, si qui solu-
endo non fuerint in coniugali debito: nisi maritus ipse tam
equus sit, ut conducat alicunde uicarium, qui sua uice fi-

Isti homines
malūt in pe-
iore partē
peccare.

Lutherani
similes Tur
cas factiōi.
Cōtumelię
Lutherano
rum in dī-
uos ipsos.

Pietas Lu-
theri.

deliter soluat uxori. Atq; hæc, quę non impia modo sunt,
sed rā inepta quoq; : ut uideri possint a me deprauata per
iocum, uidebis lector in Babylonica, sic ab illo confirma-
ta serio : ut satis mirari non possis, usquam inuenire quēq;
quem non impense pudeat appellari discipulum, tam ab-
surdū prorsus, insaniq; magistri. Sed magnus in malum
stimulus est spes libertatis et licentię : quę quū altera ma-
nu protēditur, altera intentatur metus. (Nam neq; quicq;
est Lutheranis uolētius.) Quid miri est, si iisdem artibus
promouet se secta Lutheri : quibus inualuit, atq; inuale-
scit indies : non ablimilis isti lecta Turcarū : si non et Tur-
cas ipsos istorum uincit impietas. Nam hoc plane cōstat,
nusquam tanta cum contumelia uexatas esse sanctorum
imagines : quanta uexantur indies sceleratissimis digitis
istorum nebulonum : qui non uerentur eas non modo e
sanctissimis sedibus diuellere, diuulsas abijcere, abiectas
proterere, sed et protritīs quoq; et conculcatīs, per omne
ludibrii et contumelię genus insultare. Atq; hæc Luthe-
rus aspicit lētus in diuorum effigies patrari (quorum ho-
nores et cultus omnes tollendos esse censeret e medio, ceu
nocentissima scandala) quum interim circumferri atq; ad-
orari gaudeat uenerabilem scilicet imaginem suam. Sed
quoniam diuis omnibus impietatem suam conscius uidet
inuīsam : eorum uicissim omnium uenerationi atq; hono-
ribus inuidet. Deiparam uirginem uenerantur et Turcæ :
cuius nec nomen fere ferunt Lutherani. Nam qui ferre
queant honores Marię : quando Christi quoq; crucifixi
sanctissimam imaginem, sceleratissimi scurrę conspergūt
obscenissimis

obscenissimis exurendorum corporum suorum excrementis? Hi sunt istius sectę spirituales fructus. Huc tandem creuit Lutherana pietas. Cuius hereseos sceleribus uniuersis una patrocinator impietas: qua se uideri uolunt, et disputant necessario tales esse: tanquam in quodlibet facinus impellat homines, certa et destinata uoluntas dei. Dubitas dubitas inclyta Germania, qui talia serunt spiritalia, qualia sint aliquando messuri carnalia? Quin nunc, ut audio, male se proferunt cardui: et incipit deus ostendere, quo pacto probet istam sectam: quum sacerdotes, qui ducunt uxores, non alijs coniūgi sinit, q̃ scortis publicis. Et quos legitimo coniugio uetuit copulari quondam, nisi purissimis uirginibus: horum nunc incestas et sceleratas nuptias non patitur coalescere, nisi cum spurcissimis prostibulis. Quid q̃ passim spōsos, tales misera primum traductos infamia, dein morbis, inopia, et egestate perditos, paulopost ad latrocinia dilabantes, publico demum punit supplicio? Atq̃ utinam intra fecem istam sistat ultio: sed illa (nisi propere eatur obuiam) uagabitur aliquanto longius. Nam ut desciscientem Clerum non illibenter aspiciunt pleriq̃ principum, nimirum hiantes in deficientium possessiones, quas uelut ex derelicto sperant inuasuros sese, et Romano pontifici gaudent obedientiā subtrahi, dum spem concipiunt fore, ut ipsi omnia disponant, diuidant, et dissipent inter se domi: ita non est, quod dubitent: quin eo respiciat populus, ut principum uicissim iugū excutiant, et possessionibus exuat suis: quod quum aliquando patraritebrius sanguine principum et

Puritas et
sāctitas Lu
theranorū.

nobilium cruore luxuriās, ne plebei quidem magistratus
patiens ex Lutheri dogmate calcatis legibus, anarchos et
exlex, sine freno, sine mente lasciuiens, in sese demum con-
uertet manus: et uelut tetrigenę illi fratres, mutuo se con-
fodiet. Christum precor, uanus ut uates fiam: fiam autē,
si relipiscant homines, et nascentibus malis occurrent.
Alioqui uereor, ne fiam, quod nolim, uerus. Sed ista uide-
rit Germania. Ego ad Lutheri librum
redeo: qui quum talis sit, qualem uides, id est mera farra-
go uerborum scurrilium, ueniam lector meum dignaberis,
sicubi non satis tersum uideris, quem illius sordes infeca-
rint. Qz si longior interdum uidear, equitas tua conside-
ret: quum et illius recensenda uerba fuerint, et adiungen-
da, quę scripsit princeps: necnon aliquid adijciendum de
meo: quo palam fieret Lutheri calumnia, nō potuisse cō-
tingere: quin res aliquātum cresceret: ut illud interim ta-
ceam, q*uo*d iudiciorum omnium consuetudine plures clypse-
dras impetrat, qui responder. Qz si minus rei serię scituq*ue*
dignę reperire te, q*uam* pro libelli quātitate censeas: ne id qui-
dem iure potes imputare mihi: cui nec extra librum eius
euagari licuit: nec aliud illinc afferre, q*uam* quod ibi fuit. Et
tamen interiecta mihi quædam spero: quę sic Lutheri fū-
damenta subruant: ut simul necesse sit impia uiri dogma-
ta, stolide superstructa, corruere: illud certe non dubito,
nihil e regis libro uellicatum esse Luthero: in quo non a-
perte reuicerim impudentem Lutheri sycophantiam.
Deniq*ue* ut non talem confiteor esse libellum meum, qua-
lis orbi legendus edi postulet: ita nec talem esse confido,
quem

quem iure debeat ille contemnere, quisquis Lutheri nug-
gas dignatur legere. Nam si quis eius nenias fuerit aspera-
natus: illi nec opus est, nec opto, tempus hoc in libro cō-
terat. Imo nihil mihi magis in uotis est, q̄ ut illā aliquā-
do diem uideam: qua et has nugas meas, et illius omnes
insanas hæreſes, mortales omnes abijciant: ut obruto
pessimarum rerum studio, sepultis iurgiorum stimulis,
et contentionum obliterated memoria, illucescat ani-

mis serenum fidei lumen: redeat sincera pie-

tas, et uere christiana concordia: quam

aliquando precor, ut reddat, ac

restituatur terræ: qui in ter-

ram uenit, pacem

daturus e

cælo.

FINIS.

quem forte debeat ille contemneret. quidam Iulianus
 gae dignatur legere. Nam si quis eum scribit spectat
 natus: illi nec opus est, nec opus est, tempus hoc in libro
 teret. Ino nihil inibi magis in notis est, si illa aliqua
 do diem videtur: quia et haec pugnae meae, et illius omnes
 infantes hactenus, mortales omnes obliuiscunt: ut opus
 gestumque reum libris, sepulchris, argutione, summis
 et contestationum obliuiscunt memoria illud et ante
 omnia seculum libellum tenet: redit, sicut per
 tas et uere christiana concordia
 aliquid propter, ut redat, ac
 scilicet reus: qui in
 tam uenit, pacem
 datus e
 exlo
 FINIS.

INDEX EORVM, QVAE IN HOC O-
PERE CONTINENTVR.

REVINCITVR impudēs Lutheri iactantia mē-
daciūq; aduersus Cæsarem et Germaniæ princi-
pes. B. 3. fa. 2.

Cur stultum sit cum Luthero cominus disputare vvitte-
berge, ibidem et deinceps.

Cur calamo potius q̄ lingua disputare cōducatur. B. 4. fa. 2.

Detegitur Lutheri solertia stolida in ambiciose captanda
gloriola. C. 1. fa. prima.

Respondetur ad id, q̄ Lutherus fingit se non credere librū
regis, ab ipso rege compositum esse. C. 3. fa. 2.

Ostenditur, quibus et q̄ præclaris authoribus conflatus
sit liber Lutheri, ibidem et deinceps.

Reuincitur impudentis mendacij Lutherus et insaniæ se-
cum repugnantię. D. 1. fa. 2. et deinceps per totū caput. VI.

Qz male refellat Lutherus notam leuis inconstantie et cri-
men stolidę maledicentie. E. 1. fa. 2. per totū cap. septimū.

Refellitur Lutheri generale responsum, quo contendit ni-
hil certe credendū, quod probari non possit euidenti scrip-

ptura. E. 4. fa. 1. et deinceps per totum caput octauum.

Idem postea. H. 4. fa. 2. circa finem, et deinceps usq; finem
capitis decimi.

Idem rursus. NN. 4. fa. 2. et deinceps usq; finem. OO. 2.

Idem rursus. L. primo. fa. 1. et deinceps usq; finem. L. 2.

Rursus. L. 3. fa. 2. in fine, et deinceps usq; finem L. 4.

Idem rursus. Y. primo et. 2. per totum.

Idem

Idem rursus. 3. 1. et 3. 2. per totum.

Idem rursus. R.R. 1. fa. 1. et deinceps usq; finem, R.R. 2.

Quædam recte instituta, quædam recte mutata, quædam etiam sublata recte, in ecclesia, adeo citra scripturam, ut scriptura uideatur in speciem potius aduersari. X. 2. fa. 1. et deinceps usq; finem. X. 4.

Refellitur illud, q; si quid præter scripturam uerum sit, certum tamen esse non possit, atq; ita periculum fore, ne uana pro ueris ueniant in articulos fidei et traditiones hominū recipiantur pro traditionibus dei. G. 3. fa. 1. et deinceps per totum caput nonum, et rursus. R.R. primo fa. 1. et deinceps per totam faciem primam. R.R. 2.

Lutherus ostenditur tergiversari stolide, dum conatur controuersum facere, quæ sit ecclesia catholica. H. 1. fa. 2. et deinceps per totum caput decimum.

Q; inepte stolideq; Lutherus adducat atq; applicet scripturas. I. 2. fa. 1. et deinceps per totum cap. 12. Idem rursus K. 3. fa. 1. et per totum caput quartum decimum, in quo uidebis, et ridebis eum plus quater decies insanientem.

Lepide refellitur insulsum Lutheri lēma impugnātis diuinitatē fidei catholicę p collationē diurnę supflitiōis Iudaicę, Turcarum, et gentiliū. I. 3. fa. 2. et deinceps per totum caput 13.

Lutherus credendum negat non solum antiquis patribus, sed etiam Elie, Hieremie, Ioanni Baptistæ, et ceteris prophetis omnibus. K. 4. fa. 1. per totum.

Paulo apostolo derogat fidem Lutherus, et contemnit Iacobum apostolum. O. 2. et 3. et fa. 1. 4.

Qualia

Qualia sint, quæ Lutherus e medio censet esse tollenda, ceu
nocentissima scandala. M. primo fa. 2.

Q. stolidè Lutherus tergiversetur de operibus et fide, im-
pudenter fingens regem falso illi imputare, q. solam fidem
dicat sufficere, sine bonis operib. M. 3. fa. 1. et deinceps per
totum caput. 16. et caput. 17.

Refellit Lutheri stultitiam improbam, qui leges omnes
censeat abrogandas. N. primo fa. 2. et deinceps per totum
caput. 18.

Ostenditur, Lutherus id unū agere, ut demoliatur scriptu-
ras ipsas, pro quibus simulat se pugnare. O. primo. fa. 1. et
deinceps per totum caput decimum nonum.

Quantum periculi fuerit, spretis antiquis interpretibus,
unumquemq. sibi de scripturæ sensu fidere. O. 4. fac. 1. in
fine, et deinceps usq. finem. P. 1.

Probat Lutherum ubiq. petere principium. P. 2. fa. 1. et de-
inceps usq. ad finem libri primi, totus hic locus tractatur
iucunde.

De indulgentiis per totum quaternionem. R.

Aristotelem q. stolidè Lutherus taxet argutia, disputans,
non aliud esse bonum uirum, et aliud bonū principem. R.
1. fa. 1. per totum caput secundum.

De papatu. S. 1. fa. 2. et deinceps per totum cap. quartum.

De communione laicorum sub utraq. specie. S. 4. fa. 2. et
deinceps usq. ad finem. BB. 2.

Q. pulchre moderetur Lutherus scilicet, q. communicare
quolibet loco et tempore, et nō ieiunum celebrare debeat
esse liberum. AA. 1. fa. 2. et deinceps. AA. 2.

Q. per-

Qz perplexe tractet illud Lutherus, q̄ aqua uino miscetur
in missa. AA. 3. et deinceps usq̄ finem. BB. 2.

Suadet Lutherus, ne quis aquam immisceat, quia dicit eā
rem habere malam significationem, ibidem.

Beatum Ambrosium nebulo tractat scurriliter. BB. 3. fa. 1.
et deinceps per totum cap. undecimum.

Tractatur, an panis restet cum corpore Christi. CC. fa. 1.
et deinceps usq̄ ad finem. FF. 2.

Id quod inter principem et Lutherum disputatur an scri-
ptura nonnunq̄ appellet aliquid, nō id quod est, sed quod
uidetur esse, uel quod aliquādo fuit, tractatur. DD. 3. fa. 2.
et deinceps usq̄. EE. 4. ubi uidebis non unā Lutheri stoli-
dam sycophantiam.

Respondetur ad hoc, q̄ Lutherus querit, quare deus in eu-
charistia non transsubstantiat accidentia. EE. 4. fa. 1.

Respondetur ad illam Lutheri sycophantiam, qua regi im-
pingit haresim, fingens regem dicere, q̄ corpus Christi
non sit creatura sed creator. EE. 4. fa. 2.

Refelluntur Lutheri similitudines, quibus probare cona-
tur, ita restare panem cum corpore Christi, quomodo i-
gnis restat cum ferro, aut diuinitas cum humanitate. EE.
prim. fa. 2.

Qz impie Lutherus bona aliorū opera semper euadit de-
terior, et q̄ impie blasphemāt omnes sanctos patres et eos
appellat impios et blasphemos. FF. 1. fa. 2. et deinceps. FF.
2. per totum, ex quo plane liquet, q̄ aut ueteres omnes in-
docti fuerūt aut iste indoctissimus, ueteres omnes stolidi
fuerunt aut iste stolidissimus, ueteres omnes scelesti fac-

runt aut

runt aut iste scelestissimus.

Ex ipsius Lutheri confessione nihil boni conferre dogma Lutheri. FF. 2. fa. 1.

Respondetur ad id, de quo plus decies stolidissime gloriatur Lutherus, q̄ rex principale fundamentū eius, nempe q̄ missa sit testamentū ex professo relinquat intactū. FF. 4. fa. 2. et deinceps usq̄ finem. GG. 4. ibi uidebis lector Lutheri fundamentū ex imo prorsus erutū atq̄ subuersum.

Rursus de eodem. KK. 1.

Expenditur, an missa sit bonum opus, HH. 1. fa. 2. et deinceps usq̄ ad finem. II.

Detegitur Lutheri ineptia nugantis in opere operantis et opere operato. HH. 4. fa. 2.

Respōdetur ad id, q̄ Lutherus argutatur, q̄ si missa bonū opus esset tunc malus sacerdos missam consecrare nō posset. II. 1. et. 2.

Confutatur stolidum illud dogma Lutheri, q̄ missa non potest eē sacrificiū. II. 2. fa. 2. et deinceps usq̄ ad finē. CO. 3.

Refellitur illud despuendum Lutheri sophisma, Missa est promissio: ergo non potest esse sacrificium. II. 3. fa. 2. et deinceps usq̄ ad finem. KK. 2.

Refellitur impudens Lutheri calumnia, qua regem mentitur dicere, nullam esse promissionem in tota coena Christi. KK. 2. fa. 2. ultra finem. KK. 3.

Nebulo blasphematur scurriliter oēs sanctos patres. KK. 4.

Operē precium est uidere quanto cū fastu q̄ stolide interpretetur hæc euangelij uerba, Hoc facite in meam cōmemorationem. KK. 4. fa. 2. et deinceps per totā. 1. pag. LL.

Stolidissime

Stolidissime sibi repugnat Lutherus. KK. 2.
Refellitur illud Lutheri sophisma stolidū, quo sic arguta-
tur, sacerdos in missa recipit eucharistiam, ergo nō potest
offerre. LL. 2. et deinceps usq; ad. MM.
Redarguitur atq; retunditur ridicula arrogantia, quā rīdi-
culum putat obijci aduersus se auctoritatem omnīū san-
ctorum patrū. MM. 1. 2. et. 3. per totum. Idem rursus. VV. 1.
per totam paginam.
Refutatur Lutheri sycphantia et argumentatio tam sto-
lida, ut mirari possis, quo peregrinatus fuerit animus eius
MM. 4. et deinceps usq; finem. HH. 3.
Probatur Luthero certum esse non posse ex scripturis, quo
modo sit celebranda missa, aut quo pacto sit omnino con-
secrandum corpus Christi, nisi per fidem publicam et ec-
clesię Christianę consuetudinem. HH. 4. fa. 1. et deinceps
usq; ad finem. OO. 2.
Ostenditur pulchre, quomodo Lutherus irretitus propria
confessione frustra conetur elabi, uarie uersans uerbum il-
lud Augustini, Non crederem euangelio, nisi auctoritas
Ecclesię me commoueret. OO. 2. fa. 2. et deinceps usq; finem
RR. 2. Et ibi uidebis q̄ inepte argutetur inter ius condens-
di iura et ius iudicandi dogmata.
Ostenditur Lutheri dogma stultissimū, quo docetur quisq;
q; ut sibi credat contra auctoritatem ceterorum omnium
PP. 2. fa. 2. et deinceps usq; ad. QQ.
Demon qui Lutherum possidet, contra semet ipsum uerit-
atē fatetur inuitus. QQ. 1. fa. 1. et deinceps usq; finē. QQ. 2.
Refellitur Lutheri scurrilis blasphemia aduersus synodus
et gene-

et generalia concilia QQ. 3. fa. 1. et deinceps usq. RR.

Lutherus nō argumentatur, sed argumentitur. RR. 2. fa. 2.

Refelluntur, quæ Lutherus eblaterat in sacramentum ordinis. RR. 4. fa. 2. et deinceps usq. TT.

Refelluntur, quæ Lutherus argutatur de sacramento matrimonij. TT. 1. fa. 1. et deinceps usq. finem. TT. 3. ibi Lutherum uidebis elanguescere, uacillare, titubare, cōcidere. Scite et iucunde tractat ea, quæ Lutherus uelut rerū summam scurriliter aggeffit in finē. TT. 3. fa. 2. et deinceps usq. ad finem. VV. 3.

Respōdetur ad ea, quibus Lutherus nugatur aduersus Ambrosium Catharinum de ecclesia. H. per totum.

Lutherus omnem prorsus ecclesiam tollit in terris. H. 10. et deinceps.

Idem. H. 13. et deinceps.

Stolidissima Lutheri secum repugnantia. H. 14. fa. 2. et deinceps.

Alia non minus stolida. H. 15. fa. 2.

Qz absurde sibi de scripturæ sensu credit Lutherus magis, q̃ sanctis ecclesiæ patribus. H. 16. fa. 2.

Pulchre per literas demonstratur, signa per quæ Lutherus ecclesiam scribit reddi certo cognitam, illud non posse præstare: atq; ita Lutherum tota causa cadere: quum fateatur ecclesiam certam esse oportere. H. 17. fa. 2. et deinceps.

IOANNIS VITALLI LONDINENSIS
CARMEN IN LVTHERVVM.

MISSVS ab extremis liber iste Luthere Britannis,
Venit in exitium tela secunda tuum.
Maximus, Henricus rex, et fortissimus heros,
Corporis insignis, ingenijq; bonis,
Et uerę fidei defensor acerrimus idem,
Concussit uires ante Luthere tuas.
Fusus et afflictus (frustra tamen) usq; repugnas:
Et uictor dici, dein male sane petis.
Non aliter q̃ qui, superatus ab hoste palæstra,
Victoris collo pendet ab ipse sui.
Ac se deiectum minime, contendit ab illo:
Succumbat quamuis iam resupinus humi.
Destruit hanc technam Rosseus tibi, neu modo quisq;
Tam stolidā falli possit ab arte facit.
Hic ita consilium tibi detegit ordine totum,
Imo adeo insani propositum cerebri:
Vt uideant q̃ sis stolide sceleratus, et omnes
In stolidum iactent talia uerba caput:
Ecce triumphali Luther hic sublimis ab axe,
Fertur, io, festis spargite stercoribus.
Dignus honos homini, qui fœde uincitur: et se
Victorem bucca buccinat ipse sua.

NICOLAI PACHETI AD LVTHERVVM
CARMEN ADMONITORIVM.

YY

Accipe,

ACCIPE, quo tutus mihi iam uideare, Luthere,
Accipe, quo solo uiuere posse modo:
Vndiq; si potis es patrios occludere fines,
Intrere ut ad mystas ne liber iste tuos.
Nam tua traducit sic dogmata falsa libellus,
Sic aperitq; tuos iste Luthere dolos.
Vt semel in tota fuerit si plebe receptus,
Hæc in noticiam prodierintq; tuis,
Non ullus precibus tibi sit locus inde relictus,
Quo minus a populo dilaniere tuo.

LAVRENTII NEVVLII EPITAPHIVM IN LVTHERV M OMNIBVS BONIS IAM MORTVVM.

QVI stetit in cælum quondam cæliq; parentem,
Iecit et in sanctos qui maledicta patres,
Qui leges hominum contempsit, et omnia iura,
Et nullo uoluit uiuere consilio,
Sed quantum libuit, tantum licuisse putauit,
Ac nil pro sancto, nil habuitq; pio,
Contegit hæc cinerem factum breuis urna Lutherum,
Tartara pro meritis incolit umbra suis.

Ne mireris

NE MIRERIS OPTIME LECTOR,
tōt schedas unius literę nota intcriptas eodem in lo-
co, id eo accidit q̃ iam opere exculo, superuenit aliud ex-
emplar, ab ipso authore denuo castigatum: in quo ipse
multa adiecerat, multa mutauerat. Eoq̃ factum est: ut mul-
tę sint schedę dissectę: prout author quid mutarat. Porro,
ubi quid addiderat coacti sumus, oīa literis insignire, ex eo
loco: in quem inferenda erant (uti in H. et A. fecimus)
quum rationem comodiorem nullam reperiēbamus. Præ-
terea quoniam chartarum frontes, non sunt numeris an-
notatę lector, quo, si quid inquirendum est, inuenire
possis facilius: iam quod est pximum, literis ijs, quibus
chartarum calces signatę sunt, pro numerorum notis ute-
re. Verum illud quoq̃ te scire uelim, ubi in litera H. multę
sint chartę sine notis, oēs paginas, quarum calces notam
literę non habent, sub nota pxime præcedente censeri.

Ideoq̃, in his castigatiōibus, leges interdum septimam
paginā et octauam. Itaq̃ ex earum literarū ordi-
ne, errata quę inter excudendum accide-
runt, sic corrigito.

A. 3. pa. 1. uer. turus. scribe restaret. Item, uer. re sua. scribe
altissimo. A. 5. pa. 1. uer. in hoc. scribe fruatur. Item A. 6. pa.
2. uer. Vereorq̃. pro casu, scribe causa.

Item B. 2. pa. 2. uer. na. scribe mendaciorum. Item B. 3. pa. 2.
uer. Cæsari, scribe Cæsaris. B. 4. pa. 1. uer. tro. scribe nebulo-
rum. Item pa. 2. uer. aduerso. scribe aduersario.

Item C. 1. pa. 2. uer. bicinis, scribe larua. Item uer. belligeran-
tes. pro nihil, scribe mihi. Item C. 3. pa. 1. uer. eto. pro in, scri-
be ui. Item pa. 2. uer. non præ. pro fuerit, scribe furit.

YY 2

Item E. 1.

Item E. 1. pa. 1. uer. Stefichori, scribe palinodiam. Item pa. 2. uer. leratius, scribe constet. E. 2. pa. 2. uer. Rex, scribe plaus-
stris. Item E. 3. pa. 1. uer. gumentetur, scribe simili. Item pa. 2. uer. effugium, scribe nobis. Item uer. atq; ipsi. pro. Dum. scri-
be: dum. Item uer. ferit, scribe inconstantia. Item E. 4. pa. 1. uer. eluere, sic distingue, infamatura perpetuo. Item uer. in
tanta re. scribe consumpsisset. Item pa. 2. uer. principis, scribe
ad quas. Item uer. P R I M V M. scribe Præterea. Item in
margine dele notam illam, ,, Item F. 1. pa. 1. uer. tione. pro
præscribit, scribe præcipit. Item uer. omnibus, scribe putet.
Item F. 2. pa. 2. uer. quibus pro sic distingue, comprehensa sunt.
Item F. 3. pa. 1. uer. Henricissime, dele do. Item F. 4. pa. 1. uer.
legerit, sic distingue, leget postea: neq;. Item uer. sionis.
post sionis, adde inopia. Item uer. rum etiam, sic distingue, si-
dei. Item pa. 2. uer. postolorum, sic distingue, supersunt, quæ-
dam uertuntur perperam. Item G. 1. pa. 2. uer. no. resp. post
saltem, adde hoc expedias. Item uer. pater, scribe homusios.
Item uer. contederunt, scribe contenderunt. G. 2. pa. 1. uer.
tes. Sol. pro iste, scribe istud. Et pa. 2. in marginali annota-
tione pro nullum, lege nusq; hoc sacramentum. G. 3. pa. 1. uer.
non ap. sic distingue, sacra, eo te. Item uer. ne uana, scribe ar-
ticulos. Item pa. 2. uer. surgēs. pro Q; q;, scribe q; quanq;. Item
uer. gere, scribe dicet. Item uer. tūr. scribe secuturum. Item
uer. dicit, scribe dicet. Item uer. nibus, scribe præfert. Item G.
4. pa. 1. uer. Lutherus scribe habent. Item uer. therus, scribe
ecclia. Item post uerbum, adde dei. Item pa. 2. uer. fictis. post
corporalium, adde rerum. Item uer. faciūt. pro ia, scribe in.
Item H. 1. pa. 1. uer. therus. scribe asseremus. Item pa. 2. uer.
hoc labyrintho. dele parēthesin illam. Item uer. lud. ante de,
scribe q;. Item H. 3. pa. 1. uer. cti. scribe distinctioe. Item pa. 2.
uer. C E R T E. scribe sensum. Item H. 5. pa. 1. uer. tienciū scri-
be inuoces, et sic distingue, sentiētium inuoces, uerbum Chri-
sti hic. Item pa. 2. uer. tis scribe, cōprobauit. Item uer. ætates.
pro non adde est. Pa. 3. uer. tione, scribe scribit. Item pa. 4.
uer. rem,

uer. rem scribe literali. Item pa. 5. uer. uis. scribe tollatur. et
 sic distingue, uirtutibus, in terra tamen. Item pa. 6. uer. equa-
 lis. pro nomin scribe nomen in. Item H. 6. pa. 1. uer. na. pro
 foedum, scribe foetum suum. Item uer. nostra. post hostem, adde
 et. Item uer. paulo. post promoueāt, adde pacem. Item H. 7.
 pa. 1. uer. tam. post machinam, adde illam, et post totam, adde
 qua se gloriā eccliam Christi, et post fūditus, scribe euertisse,
 et postea, dele euersam. Item uer. id. scribe usq. Item H. 8. pa.
 1. uer. E M. scribe E N. Item pa. 2. uer. feri. pro q, scribe q.
 Item uer. inferi, scribe Sathan. H. 10. pa. 3. uer. tantum,
 scribe diuini. Item pa. 4. uer. nulla. post peccata, adde nam.
 Item pa. 5. uer. tales. post peccarint, adde sape. Item uer. the-
 rus, post sacram, adde an. Item uer. taxat. sic distingue, pecca-
 tum. Item pa. 7. uer. eū. pro cur, scribe quin. Item H. 11. pa. 1.
 uer. pedem. post infideles, adde fide. Item H. 13. pa. 1. uer. ille.
 post ille, adde et competunt omnia in hanc ipsam quam ille.
 Item pa. 2. uer. siam. post rursus, adde ut. Post tuis, adde utar.
 Item uer. uertor. post ostendam, dele per. Item pa. 2. uer. pecca-
 to. pro atqui, scribe et. Item pa. 3. uer. uere. scribe predicat.
 Item uer. magi. scribe magis. Item pa. 4. uer. tutis. pro sua,
 scribe suam. Item pa. 7. uer. apud. post apud, adde E.
 Item H. 16. pa. 1. uer. I A M. pro producat, scribe pronūciat.
 Item pa. 1. uer. bonorum, scribe resipuerint. Item H. 17. pa. 1.
 uer. distarit. scribe admissæ. Item H. 18. uer. bis. scribe in-
 torques. Item pa. 2. uer. mortales. pro uident, scribe ue-
 lint. Item uer. propter. pro si, scribe sed. Item pa. 4. uer.
 traditum. pro dilectione, scribe fide quę per dilectionem ope-
 ratur. Item pa. 7. uer. stum. pro Tythonij, scribe Tychonij.
 Item pa. 8. uer. tempore, scribe zizaniæ. Item uer. in fide.
 pro adhuc, scribe adhuc. Item I. 1. pa. 1. uer. utroq. sic distin-
 gue, scriptum, ecclesiæ credit. Item uer. disses. sic distingue,
 scripta sunt. Ecclesiæ credis. Et uer. ueros, scribe Euangeli-
 stas, et sic distingue, apostolos, qui. Item uer. non. sic distin-
 gue, sunt. Cur. Item uer. sunt. sic distingue ecclesiæ cui.

Item uer omnibus. sic distingue, scripta sunt. An. Item pa. 2.
 uer. nimes. pro domino, scribe domo. Et uer. tra. post scriptu-
 ras, scribe allegasses. I. 2. pa. 2. uer. eius. scribe putet. Item I.
 3. pa. 2. uer. I M O. scribe uestra. Item uer. doctrinis, scribe
 tonitrus. I. 4. pa. 1. uer. cherrime, scribe cherrimo. Item
 uer. bis, sic distingue, summa est: Publica. K. 1. pa. 1. uer. tue.
 pro quum, scribe cum. Item uer. qui, dele non. Item pa. 2.
 uer. circa, sic distingue, hos reuerendus. K. 3. pa. 1. uer. turos.
 pro amissis, scribe omissis. K. 4. pa. 1. uer. uerbū. scribe istum.
 Pa. 2. uer. denti, pro scientia, scribe sentētia. L. 1. pa. 1. uer. ri.
 scribe tonitrus. Item uer. super, scribe omnis. Item pa. 2. uer.
 uerbum, pro uerbum, scribe uerum. L. 2. pa. 1. in infima nota
 marginali, post cui, adde deus negarit spiritum suum. Pa. 2.
 uer. p̄ceptis, scribe ostendit. L. 3. pa. 1. uer. therus, adde
 ait. Item postea sic distingue noster est: nostrum est ergo.
 Item uer. ritualis, sic distingue a nemine: ita. Item M. 1. pa.
 1. uer. ueneno, scribe id est ui. M. 2. pa. 1. uer. distingue,
 abominetur etiam. Item M. 3. pa. 1. uer. propemodum,
 scribe interpretemur. Item M. 4. pa. 2. uer. ostendit, scribe de-
 prauet. N. 3. pa. 1. uer. posse, pro posse, scribe posset. Item uer.
 quid, pro et, scribe nec. Item pa. 2. uer. neq. scribe p̄scribit.
 Item uer. rus. pro quibus, scribe quidlibet. O. 1. pa. 2. uer.
 Quem, pro queuis, scri. quiuis. O. 2. pa. 1. in infima nota margi-
 nali, pro syncerus, scri. synceri. et post q̄, adde Luther. O. 4.
 pa. 1. sup̄ma nota p. atq. scri. atqui. Itē uer. merat, p̄ ecclīam,
 scri. ecclesia. Item uer. sus es, pro cōtendere, scri. cōtemnere.
 Item pa. 2. uer. sic, pro geminum, scribe genuinum. Item uer.
 stabit, sic distingue suo, tantum noc. P. 1. pa. 2. uer. lium, scribe
 struat, qua uertat. P. 2. pa. 1. uer. quum, scribe catholicam.
 Item in nota marginali, scribe tu scilicet felix. Item pa. 2. uer.
 P O R R O, post P O R R O, adde q. P. 3. pa. 1. uer. nisi, scri.
 putaret. Item uer. tem, post tem, adde futurum fuisse. Item uer.
 tes, scribe interpretentur. P. 4. pa. 1. uer. expendit, pro qui,
 scribe quibus. R. 1. pa. 2. uer. E C C E, post quum, adde rex.

Item uer, mu=

Item uer. mulat. sic distingue, mulat silentio, de. S. 3. pa. 2. uer. ut, ante ut, scribe q̄. Item uer. de, qui, pro quod, scribe quo. Item uer. re, sic distingue, magnificentius. Item uer. minos, pro ne quod, scribe ne quid. T. 3. pa. 1. uer. factum sit, ante nisi, scribe et. Item pa. 2. uer. ut alteram, post alteram, adde speciem. Item uer. ci: neq; post quicq̄, adde laici. Item uer. Ostendit, scribe consilio. T. 4. pa. 2. uer. spiritum, ante quod, scribe Qui. Et uer. bernat. sic distingue, ecclesiam, Lutherus. V. 1. pa. 1. uer. Nam, pro ne, scribe nemo. Item uer. ut de, pro sacro, scribe sacramento. Item uer. retur, pro oibus, scribe mundus. Itē pa. 2. uer. causam, Post Christus, adde ad calicem, Itē uer. ex euang. post q̄ ad, addetum. V. 3. pa. 2. uer. teare, pro iam, scribe iam. V. 4. pa. 1. uer. reddat, post ueritatis, adde et. Item uer. fretus, dele auferre. Item pa. 2. uer. si quicq̄, post Alioqui, adde si. X. 1. pa. 1. uer. extractus, scri. stigmatē. Item uer. etiam cuius, sic distingue, utrumq; cōcedere. Pa. 2. uer. ris, pro promissum, scribe permissum. Et uer. pe, post sic, adde est. Et uer. occasionem, post era, adde et. X. 2. pa. 1. uer. ablationem, post tēporis, adde incepisse. Pa. 2. uer. rinthijs, post rinthijs, adde recte Paulum citasses. Et uer. cedāt, pro nolēte, scri. uolente. X. 4. pa. 2. uer. legit, post et, adde ecclesiam. Y. 2. pa. 2. uer. oppugnabat, scri. Vtriusq;. Et uer. sacerdotes, sic distin. sacerdotes incessit. Z. 1. pa. 1. uer. auferēdam, pro Qua, scri. quam. Z. 4. pa. 2. uer. cat, pro implacabiles, scribe impeccabiles. AA. 1. pa. 1. uer. tibi prob, sic distingue, rex, cōtra placuisse. AA. 2. pa. 1. uer. nias, sic distingue excussit etiam, ne. Item uer. ne, pro nullum, scri. neminem. Pa. 2. uer. ecclesiā, pro dicis, scribe dicit. Et in marginali annotatiōe, pro festinus, scribe festiuus. BB. 3. pa. 2. uer. quere, pro in, scri. ui. BB. 4. uer. Christi, sic distingue credendū est, dicit. CC. 1. uer. tam, pro uel, scribe nec. Item CC. 2. pa. 1. uer. prorsus, ante prorsus, scri. causam. Item DD. 4. pa. 1. uer. guum, scri. gutis. EE. 1. pa. 1. sic distingue Tumentis, sic uenerab. Pa. 2. uer. purgatoriū, sic distingue, argumētū. Ois. EE. 3. pa. 1. uer. caro, sic distingue caro, quo.

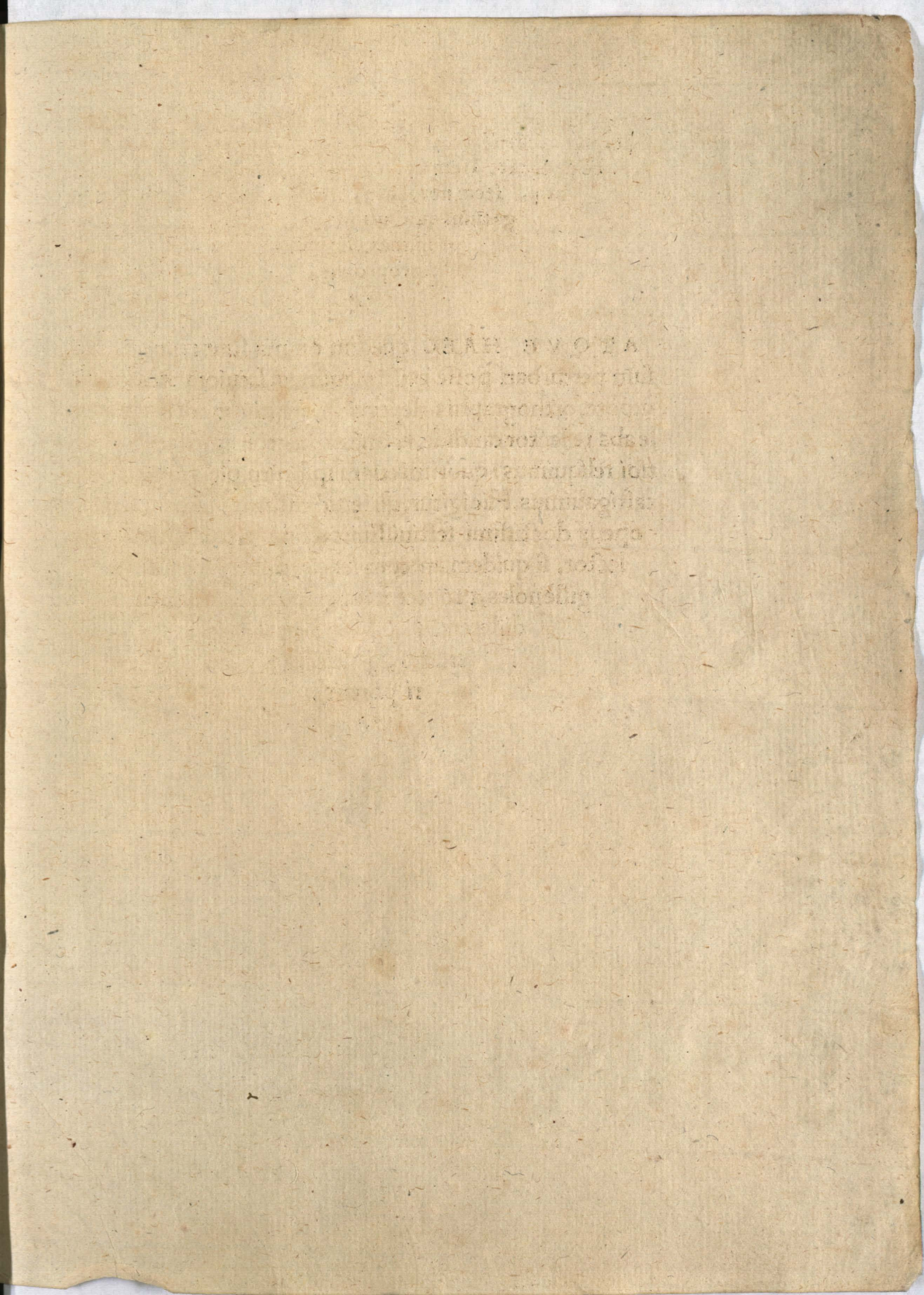
EE. 4. pa.

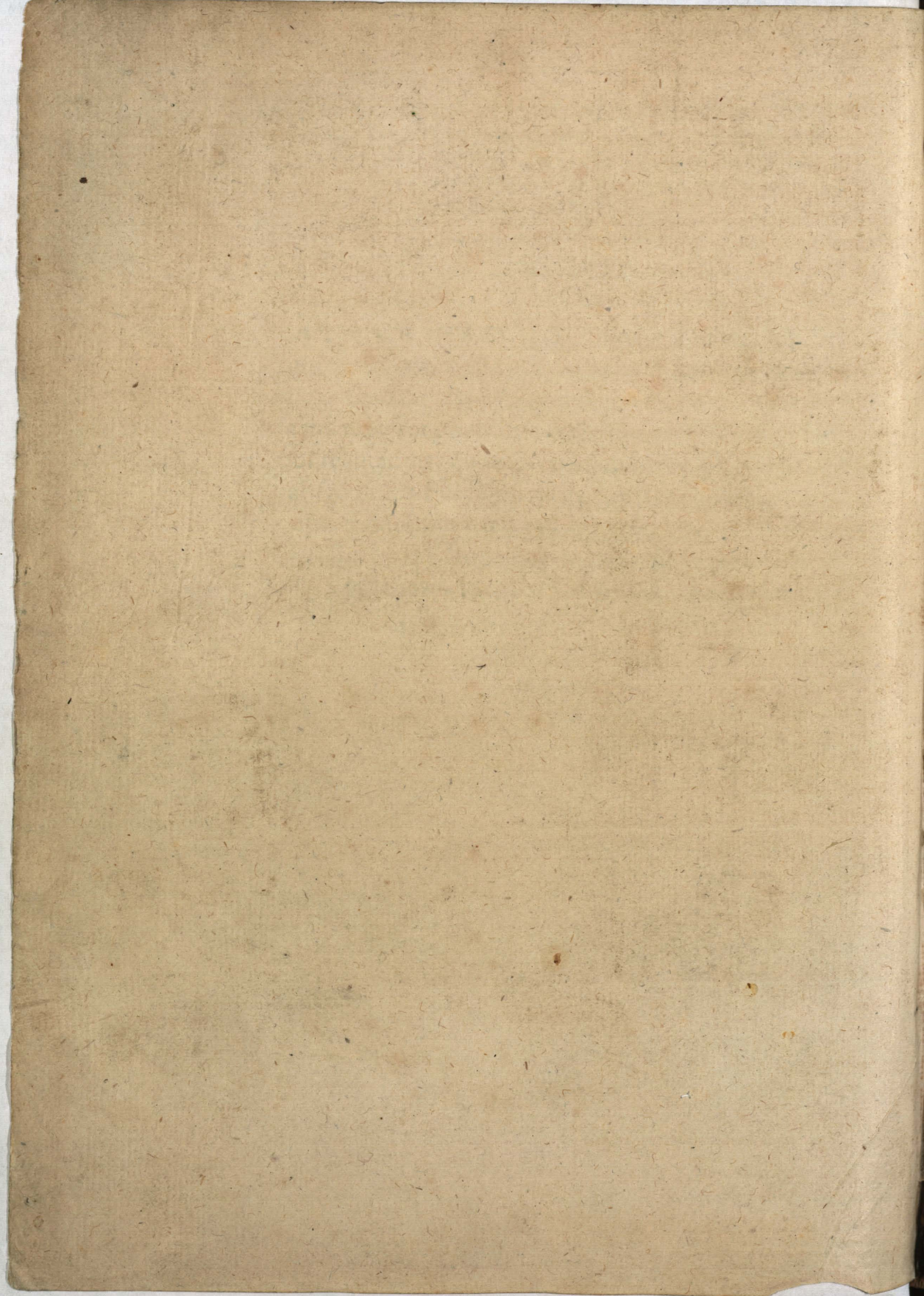
EE, 4. pa. 1. uer. eri, sic distingue, docet idem de^o. Item uer.
 docet, scri. occulto. FF, 1. pa. 2. uer. liorū, post opa, adde bona.
 FF, 2. pa. 1. uer. des. sic distingue appellare. Sed sic. Item uer.
 M I R O R, scri. populis. FF, 3. pa. 1. uer. tanas, pro melius,
 scribe uulnus. GG, 1. pa. 2. uer. tam. pro eū, seri. se. Item uer.
 uer. sion, sic distingue, heredis. Tenes ne. GG, 2. pa. 1. uer.
 tissimos, scri. stultior. GG, 3. pa. 2. uer. ste, dele id. HH, 1. pa. 1.
 uer. Si, post cōclusio, adde si. Et uer. reliquit, sic distingue, in
 facta, quomodo. Et uer. missa, pro testamentū, scribe fūdamen
 tū. HH, 4. pa. 1. uer. put, pro fudit, scri. pfudit. Et pa. 2. uer.
 cuto, pro hāc uia, scribe has scalas. Item II, 1. pa. 1. uer. mētāt
 post mētāt: adde ut. Item, II, 4. pa. 2. uer. dilecti, scri. delicti.
 KK, 1. pa. 1. uer. ramentū, post qđ, dele et. Et uer. re, pro sacrificiū,
 scri. sacrificia. Pa. 2. uer. Q V I D, post dicit, scrib. apus. Et
 uer. ficare, post sed, adde et. KK, 3. pa. 1. uer. retur, scri. At.
 Item uer. latio, pro quod, scri. quā. LL, 1. pa. 2. uer. non mecha
 tus, distingue, fueris: et cetera, post hęc, adde est. Itē uer. reue
 rēdi, post scriptura, adde ex. Itē uer. la, pro sufficit, scribe sed.
 LL, 2. pa. 1. uer. recipit, pro delicto, scrib. derelicto. LL, 3. pa.
 1. uer. terq; scribe errarit. Itē uer. scitatas, sic distingue, recan
 tet, ita. Item uer. agris, scribe afferēbat. Item uer. dem, post
 offerre, adde et afferre. Itē pa. 2. uer. biblia, pro teneri, scri. te
 nere. LL, 4. pa. 2. uer. sed, pro ducat, scribe māducāt. Item uer.
 peccato, sic disting, pro delicto, utriusq; hostiē lex erit una. Ad
 sacerdot, MM, 1. pa. 1. uer. q, scri. offerēt. Item uer. monijs, scri.
 ista. MM, 2. pa. 1. uer. quā, scribe cacodemon. Item uer. iudi
 ciū, scribe indicatiū. MM, 3. pa. 1. uer. septem, scribe fugerint.
 Item pa. 2. uer. pus, scri. posset. MM, 4. pa. 1. uer. tempta, seri.
 cauet. NN, 1. pa. 1. uer. ullam, sic distingue, qequam. (nam ita
 scribit in sacramēto ordinis) nisi sit mātū. Item uer. ptur, scri.
 scripturas. Itē pa. 2. uer. esset, sic distin, Christi, si Luthē. NN,
 2. pa. 1. uer. placitū, scribe dērecta. Itē pa. 2. uer. quis, post eū, ad
 de nō. Itē uer. postolū, p. quo, scri. de quo. NN, 3. pa. 2. uer. offer
 re dele ut, et scri. et ostēdit. Itē uer. ut, pro debuit, scri. debeat.

N N . 4 . pa . 2 . uer . potes . pro scit . scribe sit . Item O O . 1 . pa .
1 . uer . dentur . scribe . euangelium . Item uer . tuo . scrib . nulla .
Item pa . 2 . uer . as . pro as . scribe . fa . Item O O . 2 . pa . 1 . uer . teu
deris . scribe . truderis . Item pa . 2 . uer . euangelium . scrib . si re
cte . P P . 1 . pa . 2 . uer . fatetur . post decernendi . dele a deo . Item
uer . dubito . pro iuretis . scribe . iurgetis . Item uer . nauia . pro
ex . scribe . hac . Item pa . 2 . uer . tis . de a . P P . 2 . pa . 1 . uer . S E D .
pro uolo . scribe . nolo . Item uer . q . sic distingue condendi ius .
Item uer . potestatem . scribe . probata . Item pa . 2 . uer . qua . pro
unumqueng . scribe unusquisq . P P . 3 . pa . 1 . uer . homo . pro scri
bet . scribe scribit . et pro nimirum . scribe nimium . Item uer .
unum . scri . Sperat . Item pa . 2 . uer . afferri . scribe stolidissime .
Item uer . christianus . post christianus . adde est spiritualis . er
go quilibet christianus . P P . 4 . pa . 1 . uer . quid . pro iube
tur . scribe uidetur . Item uer . Lutheri . pro quia . scribe qua .
Item uer . infans . scribe numerata . Item pa . 2 . uer . bites . scri
be sapientius . Item Q Q . 4 . pa . 1 . uer . scribe . fuerunt . Item
pa . 2 . uer . Ego . scribe esset . Item uer . tres . scribe fratres .
R R . 1 . pa . 1 . uer . gesset . pro gesset . scribe gessit . et distingue sic .
in hac materia . magnifice statim . Item uer . Nam pro popu
lus . scribe Paulus . S S . 1 . pa . 1 . uer . expugnare . scribe tan
to . Item uer . mum . sic distingue sequentia . et reiectus cum de
decore . uictus turpissi me . fusus fugatusq . discesserit . S S . 2 .
pa . 1 . uer . re . lege . quatinus . Item pa . 2 . uer . cum . sic distingue .
uisibili . patere . S S . 3 . pa . 1 . in suprema annotatione marginea .
pro profecit . scribe proderit . S S . 4 . pa . 2 . uer . lam . scribe
impositione . T T . 2 . pa . 1 . uer . uocantur . pro Quum . scri .
At quum . Item uer . ficat . sic distingue absconditam . quæro .
Item pa . 3 . uer . sic . pro istum . scribe ictum . T T . 3 . pa . 1 . uer . cat .
scribe ablutio . Item pa . 2 . uer . fers . post ea . adde non .
T T . 4 . pa . 1 . uer . aliud . sic distingue scurrilium . cum .
Item pa . 2 . uer . sacramentis . post non . scribe unum . V V . 1 .
pa . 1 . uer . fuit . post conciliorum . adde decretis . Item uer .
tam . post id est . scribe tam . Item pa . 2 . uer . sio . pro quum .
scribe

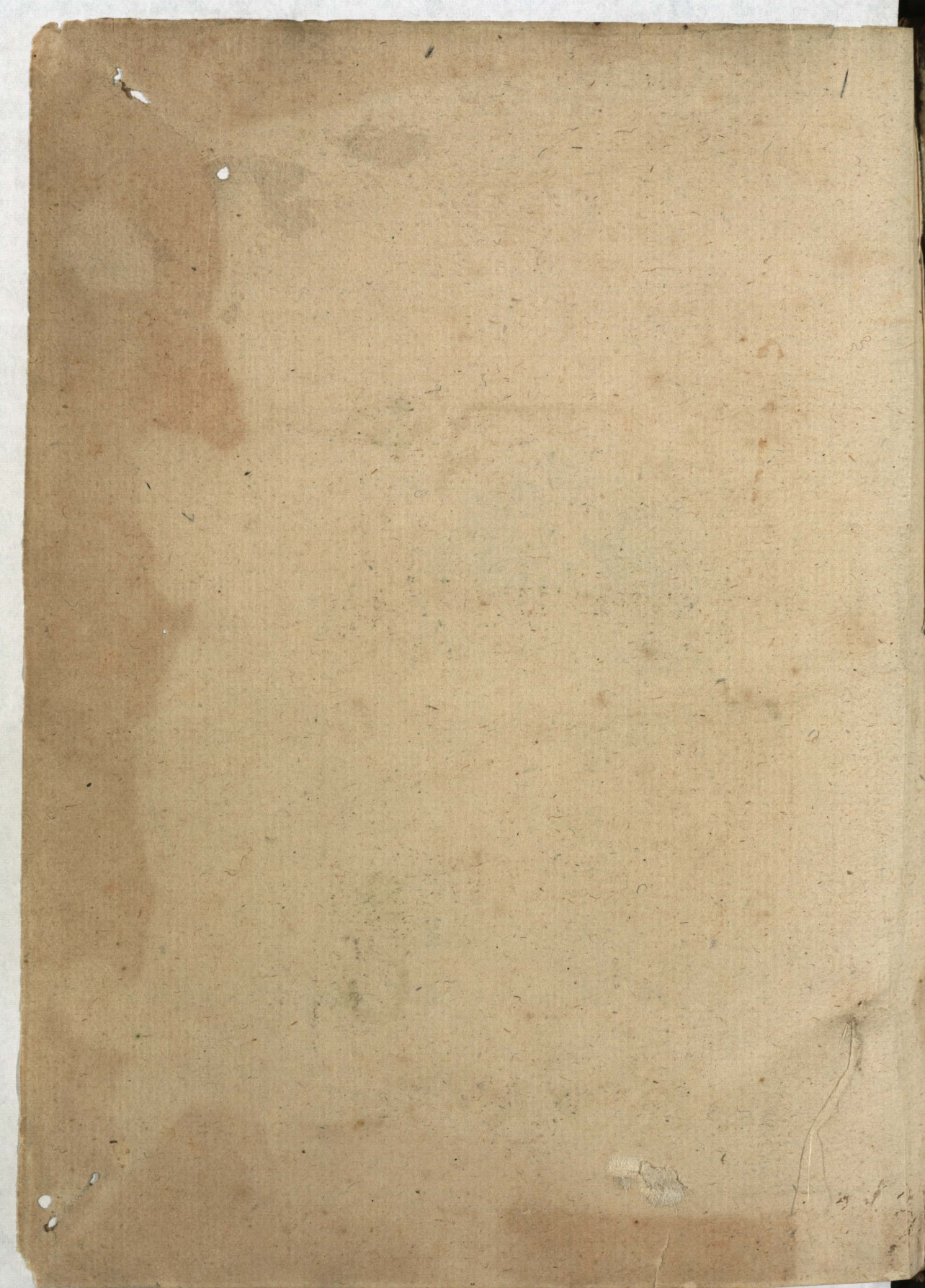
scribe cum, Item uer, in eo, scribe abs te, q ait te, Item uer,
dium, sic distin, suo toto, deinde, Item uer, illud, scri-
be deducat, Item uer, ex eo, sic distingue, negaris,
atq, Item uer, bare, sic distingue, per ne-
gatum, quid aliud, Item uer,
proponas, sic puncta
proponas,

ATQVE HAEC quædam omnia sunt: quibus sen-
sum perturbari posse existimauimus. Leuiora autem illa,
utpote, orthographia deprauata, et huiusmodi: quæ faci-
le abs te lector candide, et animaduerti et emendari possint,
tibi reliquimus: quorum etiam ipsorum pleramq partem
castigauimus. Hic igitur, uiri eruditissimi Guiljelmi Rossei,
operis doctissimi festiuissimiq, finis esto. Quod, tu
lector, si quidem mecum sentis, dispeream nisi le-
gisse uoles, propter et amenitatem et acumen
disserendi: quibus, non minus
erudiri, q̄ delecta-
ri poteris.

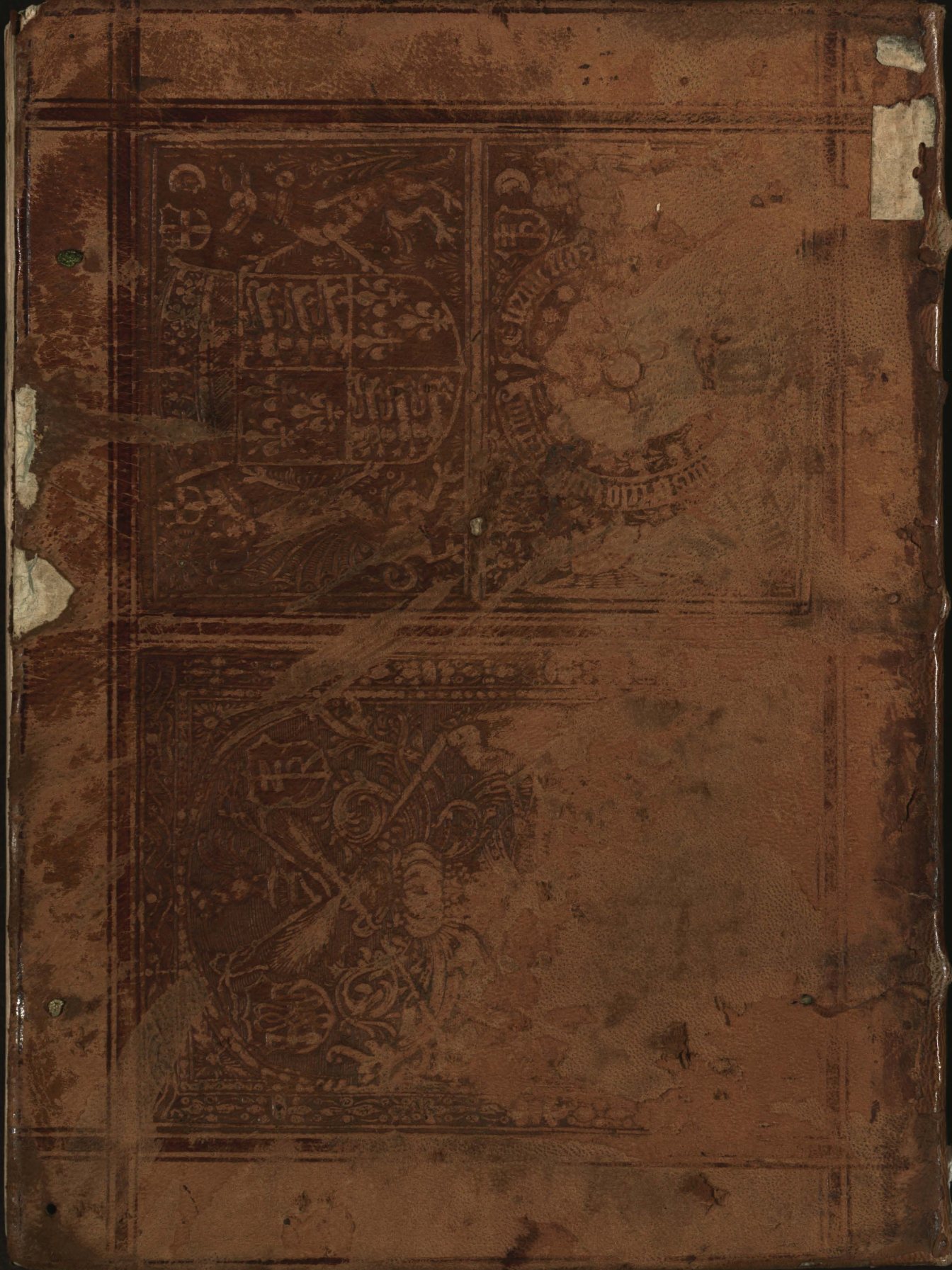

As into prot. with chrysophy 1791. 6m. 10m.

Cim.58